

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนใน
จังหวัดขอนแก่น

The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug
problem of the community in KhonKaen province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761062

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนใน
จังหวัดขอนแก่น

The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug
problem of the community in KhonKaen province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761062

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem
of the community in KhonKaen province

By

Assistance Professor Dr. Jaras Leeka

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen campus

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761062

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนใน จังหวัดขอนแก่น
ผู้วิจัย:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๒. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๓. เพื่อศึกษาการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน ๖๐ รูป/คน จาก ๓ ชุมชน แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive analysis) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนว

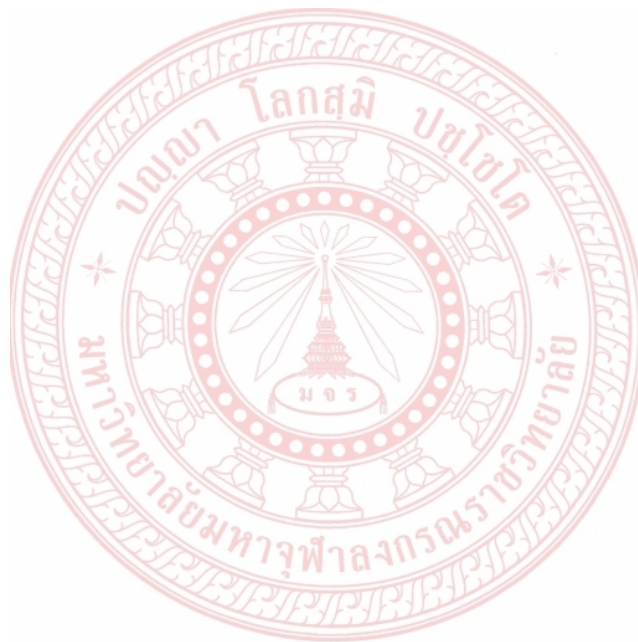
ผลการวิจัยพบว่า

๑. สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนใน ๓ ชุมชน ประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดสุวรรณาราม เขต ๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ๒) ชุมชนหนองกุงธนาสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ๓) ชุมชนเป็อยน้อย อ.เป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีสาเหตุมาจาก ๑) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้ อยากลอง ๒) ด้านการคบเพื่อน ๓) ด้านครอบครัว ๔) ด้านสภาพแวดล้อม

๒. การแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของ ๓ ชุมชน มีการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ทั้ง ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน ดังนี้ ๑. หลักอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ๒. พรหมวิหารธรรม ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)

๓. เกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเสพติดใน ๓ ชุมชน มีปัจจัยเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อวิธีการแก้ไขปัญหาเสพติด ในแต่ละชุมชนได้ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนโดยใช้วิธีการแบบวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และวิธีการของนิติรัฐเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน ซึ่งสังเคราะห์ได้ ๗ มาตรการ ดังนี้

๑. การรณรงค์ให้ความรู้ ๒. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ๓. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน ๔. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ ๕. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน ๖. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี ๗. การใช้หลักพุทธธรรม

Research Title: The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen province

Authors: Assistance Professor Dr. Jaras Leeka

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen campus

Academic Year: 2561/2018

Funds granted by: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research entitle The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen province. with research objectives were 1) To study the causes of drug addiction in Khon Kaen. 2) To study the application of Buddhist ethics for solving and prevention the drug problem of community in Khon Kaen. This research is the qualitative research methodology and the data were descriptively analyzed by the inductive analysis method.

The research results were as follows:

1) Causes of drug addiction in 3 communities: 1) Wat Wutaram community 3, Muang district, Khon Kaen 2) Nong Kung Thanasan community, Phu Wiang district, Khon Kaen province 3) Pueai Noi community, Pueai Noi district, Khon Kaen province 1) Cause of pride and curiosity 2) Friends of friends 3) Family 4) Environment

2) Modification and prevention of narcotic problems in the three communities has led to the application of the Buddhist ethics to the process of bringing the Buddhist ethics to be used as a benchmark for solving and preventing drug problems Community is 1) The Four Noble Truths(Ariyasacca), 2) Holy abiding (Phramavihara)

3) Criteria for tackling narcotic addiction in the three communities are multicultural factors that are important variables for drug problem solving. The community uses a method that is appropriate to their space context, using a community-based approach. And the method of state law is the standard for solving and preventing drug problems of the community. The synthesis has 7 measures are 1). Awareness Campaign 2). The use of legal measures. 3). The use of culture and wisdom in the community 4). Occupational Therapy and Care 5). Meetings for Community Agreements 6). Multilateral Network 7). The use of Buddhist principles.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และการให้ความสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยใน ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสุธีรัตนบัณฑิต,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และบุคลากรของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร. รองอธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลในส่วนงานวิจัยของวิทยาเขตขอนแก่นทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่อการทำวิจัย ตลอดทั้งเพื่อนร่วมงานที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ผู้ปกครอง และผู้บริหารโรงเรียน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้คงเป็นประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการ และการพัฒนาในสังคมต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ คำถามในการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๖
๑.๖ การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๑.๗ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๗
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๗
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ.....	๑๗
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๘
๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับจริยศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์.....	๑๙
๒.๑.๑ ความหมายของจริยศาสตร์.....	๑๙
๒.๑.๒ เกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์.....	๒๑
๒.๑.๓ ประโยชน์ของการศึกษาจริยศาสตร์.....	๒๔
๒.๑.๔ ความหมายของพุทธจริยศาสตร์.....	๒๕
๒.๑.๕ ความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์.....	๒๗
๒.๑.๖ ประเภทของพุทธจริยศาสตร์.....	๒๘
๒.๑.๗ หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์.....	๓๖
๒.๑.๘ เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์.....	๔๘
๒.๑.๙ พุทธจริยศาสตร์เพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติด.....	๕๒
๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด.....	๕๘

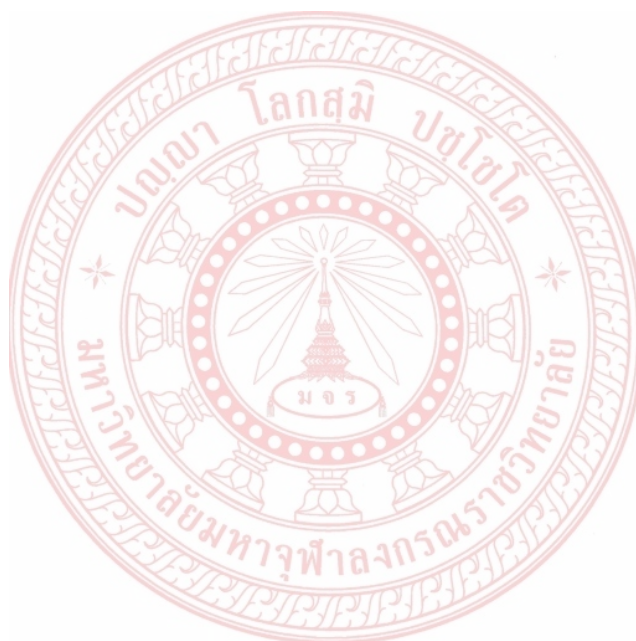

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของยาเสพติด.....	๕๘
๒.๒.๒ ความหมายของยาเสพติด.....	๖๐
๒.๒.๓ ประเภทของยาเสพติด.....	๖๑
๒.๒.๔ ยาและสารเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย.....	๖๓
๒.๒.๕ ปัญหาหรือสาเหตุของการติดยาเสพติด.....	๖๕
๒.๒.๖ ลักษณะของการติดยาเสพติด.....	๖๖
๒.๒.๗ การสังเกตผู้ติดยาเสพติด.....	๖๖
๒.๒.๘ โทษพิษภัยของยาเสพติด.....	๗๐
๒.๒.๙ การป้องกันยาเสพติด.....	๗๑
๒.๒.๑๐ แนวคิดในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด.....	๗๒
๒.๑.๑๑ สาเหตุของการติดยาเสพติด.....	๗๓
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	๗๖
๒.๓.๑ แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	๗๖
๒.๓.๒ ความหมายการมีส่วนร่วม.....	๗๗
๒.๓.๓ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	๗๘
๒.๓.๔ กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม.....	๘๐
๒.๓.๕ ระดับของการมีส่วนร่วม.....	๘๑
๒.๓.๖ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	๘๒
๒.๓.๗ กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	๘๔
๒.๔ บริบทของจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ๓ ชุมชน.....	๘๔
๒.๔.๑ บริบทของชุมชนหนองกุงธนสาร อ.ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.....	๘๔
๒.๔.๒ บริบทของชุมชนเป็อยน้อย อ.เป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น.....	๘๒
๒.๔.๓ บริบทชุมชนวัดดู่ตำราวม เขต ๓.....	๘๓
๒.๕ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๕
๒.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	๘๕
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๙
๒.๖ สรุป (Conclusion).....	๑๐๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๐๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๐๙
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๐๙
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๑๐

๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย.....	๑๑๐
๓.๕ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	๑๑๒
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๒
๓.๗ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๓
๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล.....	๑๑๓
๓.๙ การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๑๓
๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๑๑๔
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๑๖
๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๑๖
๔.๒ สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น.....	๑๑๖
๔.๓ การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น.....	๑๒๗
๔.๔ การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด ของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น.....	๑๓๕
๔.๕ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๕๒
๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๕๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๕๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๕๗
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๖๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	๑๗๐
บรรณานุกรม.....	๑๗๒
ภาคผนวก.....	๑๗๘
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๗๙
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และการนำผลจากโครงการวิจัย ไปใช้ประโยชน์.....	๑๙๒
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรม ที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๑๙๔
ภาคผนวก ง เครื่องมือการวิจัย.....	๑๙๙
ภาคผนวก จ ภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูล.....	๒๐๘
ภาคผนวก ฉ แบบตอบรับบทความวิชาการ / หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์.....	๒๑๓
ภาคผนวก ช ประวัติผู้วิจัย.....	๒๑๖

สารบัญญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๗
๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	๑๑๔
๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๔
๓.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล.....	๑๑๕
๔.๑ เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด ของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น.....	๑๕๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงโดยจะระบบที่ระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ชื่อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑-๒	วิ.มหา. (ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
๓	วิ.ภิกขุณี.(ไทย)	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์ (ภาษาไทย)
๔-๕	วิ.ม. (ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวรรค (ภาษาไทย)
๖-๗	วิ.จ. (ไทย)	วินัยปิฎก	จุฬวรรค (ภาษาไทย)

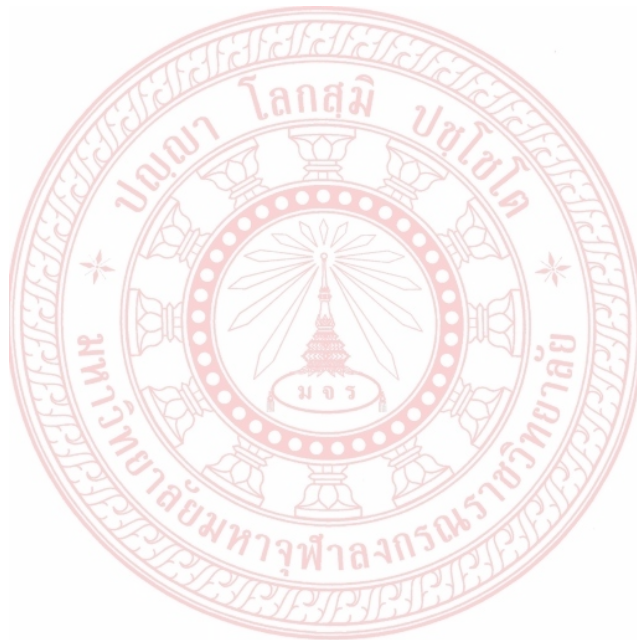
พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑๑	ที.ปา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฐกวรรค (ภาษาไทย)
๑๔	ม.อุ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
๑๖	สั.นิ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย นิทานวรรค (ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก.(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย เอกกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๒	อง.ปญจก.(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๓	อง.อภุจก.(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย อภุจกนิบาต (ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ขุ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
๒๖	ขุ.เถรี. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย เถรีคาถา (ภาษาไทย)
๓๒	ขุ.อป. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อปทาน (ภาษาไทย)

ข. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา ผู้วิจัยต้องใช้คัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยระบบอ้างอิงอรรถกถาให้ใช้อักษรย่อเหมือนกันทั้งหมด ตามที่ทางบัณฑิตวิทยาลัย กำหนด และระบบอ้างอิง ให้ระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี) / หน้า เช่น ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๗๖/๒๔๐ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงควลวิลาสินี สีลกขนธวรรคอภุจกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ชื่อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.มหา.อ. (บาลี) วินยปิฎก	สมนตปาสาทิกา	มหาวิงคอฎฐกถาปาติ	(ภาษาบาลี)
กงขา.อ. (บาลี) กงขาวิตรณี	อฎฐกถาปาติ		(ภาษาบาลี)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เป็นปัญหาเรื้อรังในสังคมไทยมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น การคบเพื่อน ครอบครัวแตกแยก และสภาพแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุหลักของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยากลอง และขาดประสบการณ์หรือทักษะการดำเนินชีวิตขาดคุณดูแลเพราะครอบครัวแตกแยกหรือส่วนหนึ่งเกิดจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง เช่น สถานบันเทิงที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด นอกจากนี้การแพร่ระบาดของยาเสพติดยังมีอยู่ในกลุ่มกรรมกรที่ใช้แรงงานเป็นค่านิยมที่ผิดที่เสพยาแล้วสามารถทำงานได้ปริมาณมาก ในการแพร่ระบาดนั้นในอดีตมีเฉพาะกลุ่มผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ แต่ในปัจจุบันมีการแพร่ระบาดเข้าไปในสถานศึกษามีนักเรียนและเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือผู้ติดยาเสพติดรายใหม่เพิ่มขึ้นอย่างเป็นห่วง

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในด้านผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดที่เกิดขึ้นจากข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับปัญหาผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในชุมชนหรือหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ พ.ศ. ๒๕๕๕ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ประชาชนร้อยละ ๘๗.๙ ระบุว่า มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดโดยในกลุ่มนี้มีร้อยละ ๒๕.๑ ที่ระบุว่า มีปัญหาในระดับรุนแรงมาก-มากที่สุด และร้อยละ ๒๑.๙ ระบุว่า มีปัญหาค่อนข้างมาก ในขณะที่แนวโน้มการจับกุมคดียาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดโดยในปี ๒๕๕๔ มีผู้ถูกจับกุมคดีที่เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษจำนวน ๓๒๐,๘๗๒ ราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๘ มากกว่า ๓ เท่าสาเหตุหนึ่งอาจจะมาจากความเข้มงวดและการปฏิบัติงานอย่างหนักของเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติด แต่ในอีกมุมหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นถึงปริมาณของเครือข่ายหรือผู้ที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมีจำนวนมากขึ้นเช่นเดียวกันสำหรับประเภทของยาเสพติดที่ถูกจับกุมได้จะพบว่าผู้ต้องหาถูกจับกุมในคดีที่เกี่ยวกับยาบ้ามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๘ รองลงมาคือกัญชาแห้ง (ร้อยละ ๖.๘) พืชกระท่อม (ร้อยละ ๔.๗) ยาไอซ์ (ร้อยละ ๔.๔) สารระเหย (ร้อยละ ๒.๔) เฮโรอีน (ร้อยละ ๐.๔) วัตถุออกฤทธิ์อื่นๆ (ร้อยละ ๐.๖) ตามลำดับที่มา: ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ ปี ๑๕๕๓ สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรมที่มา: สำนักงานตำรวจแห่งชาติรวบรวมโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติที่มา: สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์การ

แพร่ระบาดของยาเสพติดสำนักงานสถิติแห่งชาติ^๑ และมีผลจากสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติด ในการสำรวจทั่วประเทศ (สำรวจ ณ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐) พบว่ามีจำนวนถึง ๒๐๗,๓๖๗ แยก เป็น ชาย ๑๗๕,๖๕๕ คนและหญิง ๓๑,๗๑๒ คน^๒

ในปัจจุบันมียาเสพติดน้องใหม่ที่ร้ายแรงที่สุดในโลกชื่อว่าครอคโคดิล (Krokodil) ซึ่งมาจากคำว่า Crocodile ในภาษารัสเซีย ผลที่ผู้เสพจะได้รับคือ เหมือนถูกจرحักัดกินจากข้างในผิวหนัง และเส้นผมจะหลุดร่วง มีสะเก็ดลอก มีลักษณะคล้ายจระเข้ ส่วนใหญ่เสพแล้วจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน ๒ ปี ทำให้ถึงขีดและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วเหตุผลเพราะถูกกว่า Heroin ถึง ๒๐% โดยมีส่วนผสมประกอบด้วยน้ำมันรถ ไอโอดีน เกลือ กรดต่างๆ และ Codeine ซึ่งเป็นส่วนผสมหลักใน Heroin Codeine มีในยาพาราเซตามอลที่มีขายจับเพราะแอบนำไปซื้อขายกันวิธีเสพเหมือน Heroin มีผลต่อร่างกายโดยจะเกิดที่ขา ก่อนมีการติดเชื้อในกระแสเลือดในช่วงที่ฉีดเข้าไปจะมีสีฟ้ารอบบาดแผลและจะทำให้ผิวหนังเนื้อเยื่อช่วงนั้นตายทำให้แขนขาเน่าเปื่อยจากนั้นหลอดเลือดคอกและเนื้อเยื่อกระดูกจะมีรูพรุนอย่างรุนแรง ขากรรไกรล่างจะถูกทำลายก่อน จากส่วนผสมของกรด โดยเข้าไปทำลายเนื้อเยื่อจากข้างในก่อน Krokodil กำลังระบาดไปทั่วโลก ตอนนี้อยู่ระบาดไปอเมริกาแล้ว ไม่นานคงถึงประเทศไทย^๓

จะเห็นได้ว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมปัจจุบันสร้างปัญหาต่อการพัฒนาประเทศชาติทำให้ประเทศชาติต้องเสี่ยงประมาณในการแก้ไขและป้องกันโดยการประกาศเป็นวาระแห่งชาติโดยกำหนดให้หน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน ถือเป็นภารกิจหลักเน้นปฏิบัติการ ๓ ด้านได้แก่การป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดรักษา และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติดนั้นต้องเกิดขึ้นจากการระดมความคิดของคนในชุมชนจนกลายเป็นข้อตกลงของชุมชนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ของชุมชนโดยให้มีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติดโดยการสื่อสารผ่านป้ายโฆษณาตามสถานที่ต่างๆ รวมถึงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดผ่านเสียงตามสายและวิทยุของชุมชน โดยมีการสร้างกระบวนการเพื่อการสืบค้นประวัติและคัดกรองผู้ติดยาเสพติด และการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยการสนับสนุนให้ความรู้และอาชีพให้หลังจากการได้รับการบำบัดแล้ว

จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการแก้ไขปัญหาหายาเสพติดจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนงานเช่นบ้าน วัด โรงเรียน เป็นภาคีเพื่อทำงานร่วมกันโดยการสำรวจและ

^๑ สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติด, (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๕๓), หน้า ๒-๔.

^๒ สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐ กรมราชทัณฑ์, ที่มา: https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=19812 เข้าถึง ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

^๓ ข้อมูลสารสนเทศออนไลน์จากเว็บไซต์, <https://www.posttoday.com/social/hot/333257> เข้าถึงวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

ตรวจสอบความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมชุมชน รวมถึงอาชีพหลักของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสืบค้นปัญหาสาเหตุและมีการคัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ๒) การประชุมผู้นำชุมชนเพื่อหาแนวทางแนวทางการป้องกันยาเสพติดและหามาตรการเพื่อรองรับครอบครัวที่มีผู้ติดยาเสพติด และ ๓) การประกาศเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือวาระของหมู่บ้าน เพื่อใช้มาตรการหรือกติกาในการรักษาชุมชนให้เข้มแข็งและห่างไกลยาเสพติด โดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์มาประยุกต์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา ร่วมกับนโยบายภาครัฐเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักอริยสัจ ๔ เพื่อเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาสาเหตุ ซึ่งมีรูปแบบดังนี้ ๑) ทุกข์ กำหนดปัญหา (Case) ๒) สมุทัย หาสาเหตุของปัญหา (Cause) ๓) นิโรธ วิธีแก้ปัญหา (Clear) และ ๔) มรรค ลงมือแก้ปัญหา (Crack)^๔

จากการปฏิบัติการในการปราบปรามยาเสพติดที่ผ่านมามีการใช้วิธีการที่รุนแรงมีการตัดตอนกระบวนการยาเสพติดทำให้ยาเสพติดในยุคนั้นเงียบลงเพราะมีการปราบปรามอย่างจริงจัง แต่เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลชุดใหม่ทำให้ยาเสพติดกลับมาแพร่ระบาดอีก และยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องจังหวัดขอนแก่น เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุในชุมชน โดยการใช้วิธีการทางพุทธจริยศาสตร์ นั่นคือการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุในชุมชนด้วยวิธีการบำบัดทางกายและใจควบคู่กันไป โดยทางกายจะได้รับการบำบัดด้วยเวชวิธีจากสาธารณสุขตำบล/อำเภอ และการออกกำลังกายและฝึกวิชาชีพ ส่วนด้านจิตใจก็มีการให้ความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ทางโลกคือความรู้สำหรับการประกอบอาชีพที่สุจริตหลังจากเลิกจากยาเสพติด และในขณะเดียวกันก็สอนหลักธรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาให้รู้สำนึกในคุณของชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ และกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณต่อตนเอง เพื่อไม่ให้ผู้ที่เลิกจากยาเสพติดแล้วหวนกลับคืนไปเสพยาอีก ส่วนบุคคลและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดจะมีรูปแบบในการป้องกันด้วยหลักพระพุทธจริยศาสตร์ไว้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นเชิงประจักษ์ว่าสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมาจากสาเหตุอะไรบ้างและจะนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นได้จริงหรือไม่รวมถึงจะพัฒนาให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นได้อย่างไร

ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวมาทั้งหมดนี้จำมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการค้นหาสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ไขด้วยการใช้กระบวนการทางการวิจัยเพื่อสืบค้นทางความจริงและแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างเป็นรูปธรรมผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุของ

^๔ จรัส สีกา, รูปแบบและกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของบ้าน วัด โรงเรียน ในการจัดการปัญหาสาเหตุของยาเสพติดแนวพุทธของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,วารสารวิชาการธรรมทศน์, (ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นการรณรงค์การป้องกันและการแก้ไข ปัญหายาเสพติดให้เป็นข่าวสารข้อมูลให้กับชุมชน สถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียน และสถาบัน ศาสนา และเมื่องานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์แล้วจะทำให้ได้ข้อตกลงของชุมชนที่จะเป็นข้อปฏิบัติในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
๒. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
๓. เพื่อศึกษาการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของ ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๑.๓ คำถามในการวิจัย

๑. สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีสาเหตุมาจากอะไร
๒. การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของ ชุมชนในจังหวัดขอนแก่นได้อย่างไร
๓. การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนใน จังหวัดขอนแก่นควรมีการพัฒนาเป็นเกณฑ์มาตรฐานได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของชุมชนใน จังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัย มุ่งวิจัยถึง ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเอกสาร

๑) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเอกสารตำราหนังสือ บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหาและประเด็นที่ต้องการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งวิจัยถึงพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยมีเนื้อหาและประเด็นที่ต้องการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นสำคัญ ดังนี้

- ๑) สาเหตุของการติดยาเสพติดในชุมชนของอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น
- ๒) การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
- ๓) การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาริวิจัยถึง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชน และได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องบางส่วนจึงสรุปได้ว่าชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกนี้จะเป็นตัวแทนที่ดีของชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดขอนแก่นได้ซึ่งประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดสุวรรณาราม เขต๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ๒) ชุมชนหนองกุงธาร อ.ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

๔. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด และผู้ที่เคยติดยาเสพติดมาแล้วเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์แก่การวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดสุวรรณาราม เขต ๓ อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๒) ชุมชนหนองกุงธาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน รวม ๖๐ รูป / คน ดังนี้

๑. พระสงฆ์ชุมชนละ ๒ รูป	จำนวน ๖ รูป
๒. เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
๓. ผู้นำชุมชน ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
๔. ผู้ปกครอง ชุมชนละ ๓ คน	จำนวน ๙ คน
๕. เจ้าหน้าที่ตำรวจ ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
๖. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
๗. เจ้าหน้าที่ศูนย์บำบัดยาเสพติดขอนแก่น ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
๘. เจ้าหน้าที่สำนักงานป้องกันยาเสพติดฯ (ปปส.) ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน

๙. ผู้เคยติดยาเสพติดชุมชนละ ๓ คน

จำนวน ๙ คน

รวมทั้งสิ้น

จำนวน ๖๐ รูป / คน

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีที่เมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันในระยะเวลาหนึ่งจะทำให้เกิดอาการติด ทำให้เกิดพิษเรื้อรังเป็นสาเหตุทำให้ร่างกายและจิตใจทรุดโทรมในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สุรา และยาบ้า

ผู้เสพยาเสพติด หมายถึง บุคคลใดๆเกี่ยวข้องกับสารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสารที่สังเคราะห์ขึ้นเมื่อนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทานดมสูดหรือด้วยวิธีการใดๆแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกาย วาจาและใจประเภทเสพติดเนื่องขาดไม่ได้ เช่น สุรา ยาบ้า และกัญชา และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดขอนแก่น

การป้องกัน หมายถึง การยับยั้งไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้เสพ

การแก้ไข หมายถึง การขจัดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแบบครบวงจรทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้เสพ

สาเหตุของการติดยาเสพติด หมายถึง พฤติกรรมและลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นจากการอยากทดลอง อยากรู้ อยากเห็น ความคึกคะนอง การชักชวนของคนอื่นสภาพแวดล้อม และปัญหาจากครอบครัวแตกแยก จนเป็นสาเหตุของการติดยาเสพติด

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ได้นำมาเป็นเครื่องขัดเกลาพฤติกรรมทาง กาย วาจา ใจ และสร้างเป็นกฎเกณฑ์ความประพฤติในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์อย่างมีมโนธรรม รู้จักไตร่ตรองแยกแยะ ความดีความชั่ว ความถูก ความผิด อะไรควร ไม่ควร ได้แก่หลักอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) หลักพรหมวิหารธรรม ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และ ศีล ๕

การนำพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน หมายถึง การนำความรู้เกี่ยวกับความประพฤติจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) และหลักพรหมวิหารธรรม ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) มาปรับใช้และสร้างเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน

การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้วยพุทธจริยศาสตร์ หมายถึง การนำเกณฑ์ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่มีอยู่มาปรับปรุงผ่านเวทีชุมชนจนกลายเป็นข้อตกลงชุมชนแล้วนำความรู้เกี่ยวกับความประพฤติจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ประกอบด้วยหลักอริยสัจ ๔ (ทุกข์

สมุทัย นิโรธ มรรค) และหลักพรหมวิหารธรรม ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) มาปรับใช้เพื่อพัฒนาให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน

๑.๖ การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระราชวรมุณี (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ สรุปความได้ว่า ปัญหาของสังคมที่ขาดจริยธรรมกำลังนำไปสู่ความล้มเหลวสุดท้ายก็คือประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีอบายมุขมาก อบายมุขมากก็ไปสัมพันธ์กับเรื่องความฟุ่มเฟือย ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอบายมุขแพร่หลายในด้านต่างๆ มากการติดยาเสพติดก็ระบาดทั่วไป โดยเฉพาะการที่เด็กวัยรุ่นมีปัญหาในเรื่องเหล่านี้ จะทำให้สังคมทรุดโทรมมาก^๕

สาโรช บัวศรี ได้กล่าวว่า จริยธรรม คือ หลักความประพฤติที่อบรมกิริยา และปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มน้าทำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่วมีแนวทางประพฤติอยู่ใน^๖

โกวิท ประวาลพฤกษ์ และภณิดา คูสกุล ได้ให้ความหมายของของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมมี ๒ นัย คือ

๑. จริยธรรมเป็นหลักการและเหตุผลที่พิจารณาเกี่ยวกับการกระทำการพิจารณาตัดสิน และการตัดสินใจซึ่งความหมาย เป็นความหมายที่คนเข้าใจกันมาแต่เดิม

๒. จริยธรรมที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นการตัดสินใจการพิจารณาตัดสินเป็นคุณธรรมทางจริยธรรมที่มีพื้นฐานอยู่บนการกระทำและเจตคติที่ดีที่สามารถสังเกตเห็นได้ซึ่งความหมายนี้เป็นความหมายในความคิดแบบใหม่^๗

^๕ พระราชวรมุณี (ประยูตต์ ปยุตโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘)

^๖ สาโรช บัวศรี, **จริยธรรมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖.

^๗ โกวิท ประวาลพฤกษ์และ ภณิดา คูสกุล, **ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๖.

ประกาศรี สืออำไพ ได้ให้ความหมายของของคุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือความสุขใจที่เป็นสุขคือใจของคนดีคำว่าใจดีคือใจที่มีแต่ให้ให้ความรักความเมตตาความปรารถนาต่อผู้อื่น และได้ให้ความหมายของของจริยธรรมว่า คือหลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมคือความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำบุคคลให้มุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่วมีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้อง^๘

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๔ ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การอบรม การฝึกฝน การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีการสร้างสรรค จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพสิ่งแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^๙

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้คำจำกัดความจริยธรรมไว้ว่า จริย+ธรรม คำว่า จริยมาจากภาษาบาลีรากศัพท์เดิมคือ จร หรือ จร แปลว่าเที่ยวไปหรือเดินทาง จริย จึงแปลว่า การเที่ยวไป การดำเนินไปหรือการเดินทางในภาษาไทยนั้นเอาคำว่าประพฤติ ไปทำเป็นคำแปลของคำว่า “จริยะ” “จริยา” “จรรยา” และ “จริยธรรม” และเอาคำว่าจริยธรรมมาเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแปลคำว่า “Ethics” จริยะ จริยา และจริยธรรมก็เลยมีความหมายแคบลงเท่าๆ กับคำว่าศีลธรรมหรือบางทีใช้เป็นคำแทนของคำว่าศีลธรรมไป เพราะคำว่า “ethics” ก็ดี ความประพฤติอย่างที่ใช้ในภาษาไทย ก็ดีเป็นเรื่องในระดับที่เรียกว่า “ศีล” ทั้งสิ้น แต่คำว่า จริยะจริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างขวางกว่านั้นคือหมายถึงการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิตการใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทุกแง่ทุกระดับทั้งทางกายทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา^{๑๐}

พระครูนิพัทธ์ปริยัติกิจ (บุญมี อดตฺรโก) ได้ให้ความหมายของของคุณธรรมว่า “คุณธรรม” หมายถึงความดีที่ทุกคนควรปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธเจ้ากำหนดให้บุคคลทุกเพศทุกวัย ใน

^๘ ประกาศรี สืออำไพ, **พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๖

^๙ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๑

สถานะและอาชีพต่างๆ พึงประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นไปในแนวเดียวกันและกันในทิศทางที่ถูกตามสายกลางมีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกตามครรลองคลองธรรม เพราะคุณธรรมเกิดจากศีลธรรม คือ หลักระเบียบของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สร้างมนุษย์ให้มีคุณธรรมในหัวใจของมนุษย์ทุกรูปทุกนามเพื่อหวังให้อยู่อย่างสงบสุข หรือที่เรียกว่าอยู่เย็นเป็นสุข^{๑๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวไว้ในหนังสือ *ยุวธรรมสำหรับยุวชน* สรุปความได้ว่า เด็กดีจะต้องไม่ดื้อและต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดาครูบาอาจารย์ และที่สำคัญคือต้องปฏิบัติให้ถูกต้องทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีที่ถูกต้องไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ได้พบพระพุทธศาสนา มีธรรมะ คือระบบการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อการทำหน้าที่ คือเป็นบุตรที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี เป็นสาวกที่ดี เป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมของความเป็นมนุษย์ และการสอนเรื่องศีลธรรมแก่เยาวชนของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านเน้นประเด็นต่างๆ ไว่น่าสนใจ เช่น (๑) ควรสอนเยาวชนให้มีสัมมาทิฐิโดยการปลูกฝังโพธิ์ให้เกิดในจิตใจ แล้วเยาวชนอภิชาติบุตรก็จะเกิดขึ้นในสังคมไทย (๒) ต้องนำเอาตรีรัตนศาสตร์สากหลามาสอนเยาวชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่าเป็นศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (๓) ต้องสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มำทำที่พึงปฏิบัติต่อไทยตริยางคธรรมอย่างถูกต้องให้ได้^{๑๒}

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) กล่าวไว้ในหนังสือ *ธรรมะสำหรับเด็ก* สรุปความได้ว่า เด็กๆ รู้ว่าต้องทำหน้าที่อย่างไรจึงจะถูกต้อง และเกิดผลดีแก่ชีวิตปัจจุบันและอนาคต เด็กดีมีหน้าที่ทำให้พ่อแม่สบายใจเพราะว่านอนสอนง่ายใฝ่หาความมีหลักในการดำเนินชีวิตคือ ตื่นตัว ว่องไว ก้าวหน้า ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตั้งใจทำทุกอย่างให้ดีที่สุด เอาตัวอย่างคนดีน่ายกย่องเป็นแรงบันดาลใจ และมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวในหมู่พี่น้องเพื่อนฝูง เป็นต้น อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญให้จำหลักนี้ไว้ให้ดี ถ้าเด็กๆ ที่อยู่กับคุณพ่อคุณแม่ได้ประพฤติตามหลักการนี้ คือ ประพฤติแต่สิ่งที่ทำให้คุณพ่อคุณแม่สบายใจ นับว่าเรียบร้อยจะไม่เกิดปัญหาอะไร^{๑๓}

^{๑๑} พระครูนิพัทธ์ปริยัติกิจ (บุญมี อดตฺรโกโข), “คุณธรรมของครู”, ปาฐกถาธรรม, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๑๒} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) *ยุวธรรมสำหรับยุวชน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๗

^{๑๓} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *ธรรมสำหรับเด็ก*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป), หน้า ๑

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๑๔๑/๒๕๔๑ กล่าวเรื่อง นโยบายการดำเนินงานป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด ไว้ว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นนโยบายที่ทุกรัฐบาลกำหนดไว้ แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมาไม่สามารถ แก้ไขปัญหายาเสพติดให้ลุกล่งไปได้ จนถึงปี ๒๕๔๑ ปัญหายาเสพติด ก็ได้รับการ ยกกระดับให้เป็นวาระ แห่งชาติ และเพื่อที่จะลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้ได้มากที่สุดรวมทั้งควบคุมปัญหายาเสพติด ไม่ให้ขยายวงกว้างขึ้นกว่าเดิม รัฐบาลจึงใช้แนวทางการผนึกกำลัง และความร่วมมือจาก ทุกภาคส่วนใน สังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ภายใต้ยุทธศาสตร์ “ราษฎร์-รัฐ-ร่วมใจต้านภัยยาเสพติด” โดยจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการยาเสพติดแห่งชาติ (ศ.ปส.ช.) ศูนย์ อำนวยการ (ศอ.) และศูนย์ป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดจังหวัด / กรุงเทพมหานคร (ศ.ปส.จ./ก.) เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรอำนวยการและ สนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่แต่ละระดับ นอกจากนี้ได้ มอบหมายให้ สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ป.ป.ส.) ทำหน้าที่ ผนึกภารกิจของหน่วยราชการในระดับ ปฏิบัติการเพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เป็นไปอย่างบูรณาการ^{๑๔}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพร จันทา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา: อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ใน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ในปัญหายาเสพติด และความตระหนักในปัญหายาเสพติดกับการมี ส่วน ร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า การมี ส่วนร่วมของผู้นำ ชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวมและรายด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล และด้านการมี ส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๕}

นันทา ตีติษฐ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหา รูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้านการป้องกัน การ

^{๑๔} จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง “นโยบายการ ดำเนินงานป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด”, คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๑๔๑/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๑.

^{๑๕} สมพร จันทา, “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา: อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี”, รายงานการวิจัย, ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔.

ปราบปราม และการแก้ไขบำบัดรักษาฟื้นฟู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริการโรงเรียน และคณะ มีความคิดเห็นต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรูปแบบเห็นว่าควรว่าควรสร้างแนวทางและปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายและสภาพปัญหา^{๑๖}

พรภัค พานพิศ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนนอกกระบบ ของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักศึกษาการศึกษานอกกระบบของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดอยู่ในระดับดี ๒) นักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่ได้รับต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา การอาศัยอยู่กับมารดา บิดา สถานภาพครอบครัว และความสัมพันธ์กับครอบครัวที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดไม่แตกต่างกัน ๓) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักศึกษานอกกระบบ คือความสัมพันธ์ในครอบครัว และเจตคติที่มีต่อตามลำดับที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๗}

ศศิประภา สุขแจ่ม ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมพฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีความรู้ในการป้องกันยาเสพติด ทักษะคิดในการป้องกันยาเสพติด และพฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดในระดับสูง ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะคือ ด้านการประชาสัมพันธ์ โครงการต่อต้านยาเสพติด ด้านการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นเกราะป้องกันเบื้องต้นไม่ให้หลงผิดไปใช้ยาเสพติด เพื่อมาตรการป้องกันตรวจสอบนักเรียนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียนเรื่องโทษของยาเสพติด^{๑๘}

พิศุทธิ์ ภูเงิน ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภนพระ อำเภอพล

^{๑๖} นันทา ตีดิษฐ์, “รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท”, รายงานการวิจัย, นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๖.

^{๑๗} พรภัค พานพิศ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนนอกกระบบของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, รายงานการวิจัย, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๒.

^{๑๘} ศศิประภา สุขแจ่ม, “พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยมีศักยภาพในด้านการป้องกันยาเสพติดมากกว่าด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด ปัจจัยที่นำมาศึกษามีความสัมพันธ์กับศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดคือสถานภาพหรือตำแหน่งในชุมชน การฝึกอบรม การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยด้านองค์กร โอกาสและภาวะคุกคามต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับโอกาสในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากกว่าภาวะคุกคามการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยในด้านโอกาสและสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้นำชุมชน แกนนำ เยาวชน ผ่านการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างชัดเจน ส่วนสิ่งที่จะคุกคามหรือเป็นอุปสรรคทำให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ประชาชนไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัด ค่านิยมทางวัตถุและการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ปัญหานี้สิน และการว่างงาน^{๑๙}

อุกฤษฏ์ กรับทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด (ยาบ้า) ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ระดับมาก โดยมีร้อยละด้านความรู้ทั่วไป และความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เท่ากับ ๙๗.๗๐ และ ๘๑.๓๓ ตามลำดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด (ยาบ้า) ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๑.๗๗) ๓) เมื่อเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการมีส่วนร่วมพบว่า มีสองปัจจัยคือระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และรายได้ต่อเดือน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหายาเสพติด แตกแยกกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ หมายความว่าระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมแตกต่างกันส่วนปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความแตกต่างทางด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่แตกต่างกัน^{๒๐}

^{๑๙} พิสุทธิ ภูเงิน, “ศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภนพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

^{๒๐} อุกฤษฏ์ กรับทอง, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, รายงานการวิจัย, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

สุรวุฒิ โชติธำรงกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของโครงการประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองกาฐัง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า การประเมินประสิทธิภาพทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการดำเนินงาน และด้านผลลัพธ์ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยประสิทธิภาพด้านสภาพแวดล้อมของโครงการมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖ ประสิทธิภาพด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๓ ประสิทธิภาพด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๔ และประสิทธิผลด้านผลลัพธ์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๓^{๒๑}

กรรณิการ์ ศรีสัตย์รสนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมขนาดกลางจังหวัดขอนแก่น พบการวิจัยว่า สภาพทั่วไปเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในโรงเรียนโดยภาพรวมนั้น ครูส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ นอกจากนั้นยังมีการชี้แจงเรื่องยาเสพติดในโรงเรียนครูเผยแพร่เรื่องอบรมเรื่องยาเสพติดจากกรมสามัญและหน่วยงานนอกกรมสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายทั้งหมด นักเรียนชายใช้ยาเสพติดมากที่สุด โดยมีสาเหตุมาจากทดลองความรุนแรงของยาเสพติดเกิดกับนักเรียน กลุ่มเสี่ยง และนักเรียนนำยาเสพติดเข้ามาเองมากที่สุดคือบุหรี่^{๒๒}

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัดและคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงการประเมินผลการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดประจำปี ๒๕๕๑ ผลการวิจัยพบว่า มีการกระจายตัวของข้อมูลมีค่าสูงคือ โครงการที่ได้รับเงินอุดหนุนมีจำนวนวงเงินที่มีปริมาณมาก คือเกิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทและในขณะที่มีโครงการที่ได้รับเงินอุดหนุนในปริมาณน้อยมากคือ ๑๐,๐๐๐ บาท สำหรับประสิทธิภาพของโครงการวัดจากการดำเนินการที่บรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในอัตราร้อยละ ๗๓.๘๙ และพบปัญหาอุปสรรคในกระบวนการดำเนินงานในหลายประเด็น ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์ในการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุน การขาดความเชี่ยวชาญในการเขียนโครงการ ปัญหาด้านศักยภาพของมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย ปัญหาการประสานงานระหว่างมูลนิธิและสำนักงาน ป.ป.ส. ทำให้ขาด

^{๒๑} สุรวุฒิ โชติธำรงกุล, “บทบาทของโครงการประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองกาฐัง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี”, รายงานการวิจัย, การปกครองท้องถิ่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

^{๒๒} กรรณิการ์ ศรีสัตย์รสนา, “การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมขนาดกลางจังหวัดขอนแก่น”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓.

ความเข้าใจและขาดความร่วมมือกันทำงานในพื้นที่ และขาดความเข้าใจการใช้ระเบียบเงินอุดหนุน เป็นต้น^{๒๓}

สุรีย บัญญานพวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เกิดประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า นอกจากจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยแล้ว ยังจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ทางวิชาการสนับสนุนการดำเนินงาน รัฐบาลจึงกำหนดให้สถาบันการศึกษามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาจัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาปัญหายาเสพติด พัฒนางค์ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสภาพสังคม ยาเสพติดในชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลและความรู้จากการปฏิบัติงาน และทำสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำเป็นเอกสารวิชาการเพื่อเผยแพร่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน รวมทั้งเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน และเกิดการขยายผลการศึกษวิจัยเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด^{๒๔}

พรศรี พัฒนาพงษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติด มาจากครอบครัวไม่มีความสุข หย่าร้าง บิดามีภรรยาบ่อย ดื่มสุรา แม่เล่นการพนัน หรือไม่ก็มาจากครอบครัวที่มีช่องว่างระหว่างวัย บิดามารดาไม่เข้าใจกัน สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่มีการค้ายาเสพติด หรือผู้ใกล้ชิด สภาพจิตใจอ่อนไหวเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ง่ายแก่การถูกหลอกลวง^{๒๕}

พินิจอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นดีกับการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การมีกัลยาณมิตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญ

^{๒๓} ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ, โครงการประเมินผลการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปี ๒๕๕๑, (ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักยุทธศาสตร์: สำนักงาน ป.ป.ส. ,๒๕๕๒)

^{๒๔} สุรีย บัญญานพวงศ์, รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (ศูนย์บริการวิชาการและพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มท้องถิ่นและภูมิภาคศึกษา สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

^{๒๕} พรศรี พัฒนาพงษ์, ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐)

ภาวนาว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ลด ละ เลิกยาเสพติดได้ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นต่อกระบวนการอริยสังคีตว่า ปัญหาทุกปัญหามีสาเหตุและถ้าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันเป็นพลังแผ่นดินก็จะมีแนวทางในการแก้ปัญหาทุกปัญหาได้ การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาผ่านรูปแบบกิจกรรมในค่ายฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่วิทยากรนำหลักพุทธธรรม สาระ มาปรับประยุกต์แทรกในทุกกิจกรรม เมื่อผ่านพ้นกิจกรรมแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกภูมิใจในตัวเอง รักเพื่อนเพิ่มขึ้น มีความเสียสละ อดทน ถึงแม้จะมีทัศนคติที่ไม่ดีก่อนการเข้าค่าย แต่ภายหลังเข้าค่ายแล้วรู้สึกประทับใจผู้วิจัยเห็นว่า หลักพุทธธรรม ภายใต้กรอบอริยสังคีต เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการแก้ปัญหาได้ทุกปัญหาทุกระดับชั้นของปัญหา เป็นหลักสากลจักรวาลที่ใช้ได้ทุกแง่มุม ในแต่ละปัญหาถึงแม้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายจะทำให้พบแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหานั้นๆ เสมอ สังคมไทยเป็นสังคมวัฒนธรรมเชิงพุทธจึงควรที่จะนำหลักพุทธธรรมมาเป็นบรรทัดฐานเป็นกรอบแนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับผู้ปฏิบัติ ภาครัฐ ควรกำหนดนโยบายในทิศทางที่ให้ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามิใช่เพียงแต่ภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน กำกับดูแลให้เป็นไปตามนโยบายหลักและสอดคล้องกับความเป็นจริงของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นโอกาสที่จะใช้ปัญญาร่วมกันโดยผ่านกระบวนการกิจกรรมพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตวิญญาณให้เกิดปัญญาของชาวพุทธ ในกิจกรรมตามประเพณีได้แก่ การไปทำบุญมีการให้ทาน รักษาศีล การเจริญภาวนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่ายฝึกอบรมต่อต้านยาเสพติดของหน่วยงานราชการต่างๆ เป็นต้น^{๒๖}

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ^{๒๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ผลการวิจัยพบว่า บ้านป่าไผ่เคยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด แต่ด้วยประสบการณ์ด้านการจัดการชุมชน ทำให้สามารถเรียนรู้ และปรับตัวอย่างเท่าทันในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กลวิธีที่หลากหลาย ประสานกลไก ทั้งภายในและนอกชุมชน การใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการดำเนินให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชุมชน จนเป็นชุมชนต้นแบบของการจัดปัญหา

^{๒๖} พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา, “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ”, รายงานการวิจัย, พระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

^{๒๗} รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ, “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, พระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ยาเสพติด กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการค้นหาปัญหา การให้คืนข้อมูลแก่ชุมชน การวางแผนดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานการประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย ๑. การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหาสถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม ๒. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓. การใช้มาตรการทางสังคม ๔. การปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ๕. การให้การศึกษาเรียนรู้ ๖. การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ ๗. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ๘. การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๙. การฟื้นฟูบำบัด ๑๐. ระบบอาสาสมัครชุมชน ๑๑. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. ข้อมูลสถานการณ์และสาเหตุของปัญหายาเสพติด ๒. การมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์ ๓. การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอก ๔. ทุนทางสังคมที่มีในชุมชน ได้แก่ ระบบเครือญาติ ระบบอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และ ฐานทรัพยากร ๕. การมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยการสร้างโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ๖. บริบทชุมชนในวิถีชนบทที่มีการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด ๗. ผู้นำและภาวะผู้นำ ที่มีจิตมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อชุมชน และการเป็นต้นแบบ ๘. การทำงานแบบพหุภาคี ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย สถานการณ์ทางการเมืองได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ความไม่ชัดเจนด้านนโยบาย สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของปัญหายาเสพติดและสภาพสังคมทำให้ยากต่อการกำหนดรูปแบบโครงการ / กิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การขาดข้อมูลเพื่อการจัดการเรียนรู้และวางแผน การขาดแคลนงบประมาณ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องปัญหายาเสพติด ผลจากการดำเนินงาน ทำให้ชุมชนเกิดความหวงใยในปัญหาของคนในชุมชน มีสำนึกร่วมทางสังคม เกิดพลังความสามัคคี สร้างกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และความสงบสุขของชุมชน หลักธรรมสำคัญที่ชุมชนใช้ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ๑. หลักอริยสัจสี่ คือ การเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหายาเสพติด คิดค้นวิธีการแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ๒. หลักอภิธานิยธรรม คือ หลักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำคือ ความเป็นปกติสุขในสังคม ๓. หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรักใคร่ เมตตาต่อกัน ๔. หลักประโยชน์ ๓ ประการ ซึ่งเป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประกอบด้วย หลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์) โดยเน้นให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาทรัพย์อย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถประโยชน์) คือการปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรมเชื่อ

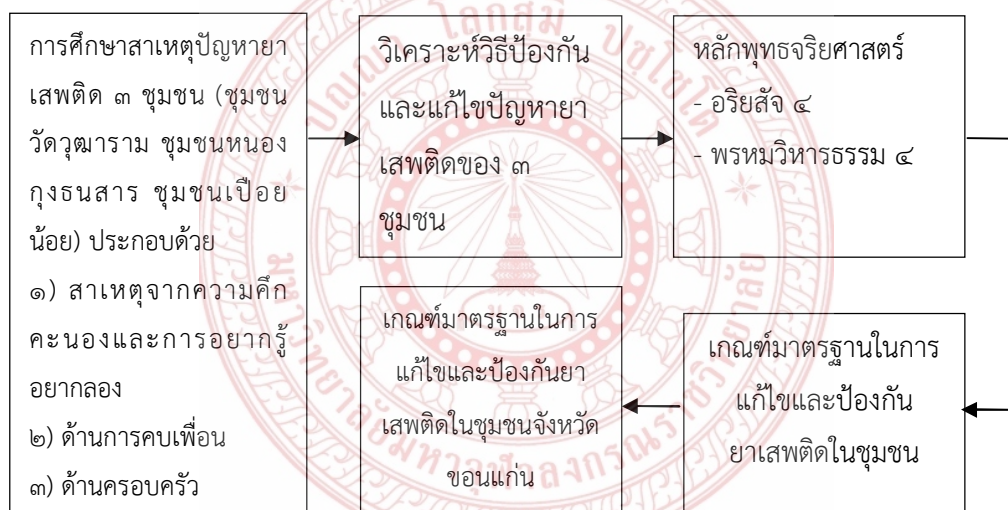
กฎแห่งการทำดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตร่ตรอง มีสติเท่าทันความทุกข์เพราะโลก โภจร หรือหลง ๕. หลักธรรมไตรสิกขา คือ ด้รรักษาศีล ด้เจริญสมาธิ และด้เจริญปัญญา

๑.๗ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ตุลาคม ๒๕๖๐-ตุลาคม ๒๕๖๑

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นผู้วิจัยด้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยดังนี้

ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ด้รับ

๑. ด้ทราบถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
๒. ด้ทราบถึงการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
๓. ด้เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้ด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์
๔. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสารสนเทศในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนใน จังหวัดขอนแก่น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิจัยถึงพุทธจริยศาสตร์ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวิธีการศึกษาถึงหลักพุทธจริยศาสตร์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนโดยกำหนดประเด็นเพื่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๑ ความหมายของจริยศาสตร์

๒.๑.๒ เกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์

๒.๑.๓ ประโยชน์ของการศึกษาจริยศาสตร์

๒.๑.๔ ความหมายของพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๕ ความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๖ ประเภทของพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๗ หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๘ เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๙ พุทธจริยศาสตร์เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของยาเสพติด (Historical Background)

๒.๒.๒ ความหมายของยาเสพติด

๒.๒.๓ ประเภทของยาเสพติด

๒.๒.๔ ยาและสารเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย

๒.๒.๕ ปัญหาหรือสาเหตุของการติดยาเสพติด

๒.๒.๖ ลักษณะของการติดยาเสพติด

๒.๒.๗ การสังเกตผู้ติดยาเสพติด

๒.๒.๘ โทษพิษภัยของยาเสพติด

๒.๒.๙ การป้องกันยาเสพติด

๒.๒.๑๐ แนวคิดในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒.๑.๑๑ สาเหตุของการติดยาเสพติด

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

- ๒.๓.๑ แนวคิดการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๒ ความหมายการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๓ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๔ กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๕ ระดับของการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๖ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ๒.๓.๗ กรรณวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ๒.๔ บริบทของจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ๓ ชุมชน ดังนี้
  - ๒.๔.๑ บริบทของชุมชนวัดตุตมาราม เขต ๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น
  - ๒.๔.๒ บริบทของชุมชนหนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
  - ๒.๔.๓ บริบทของชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น
- ๒.๕ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - ๒.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง
  - ๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ สรุป (Conclusion)
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย(Conceptual Framework)

๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์

๒.๑.๑ ความหมายของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ เป็นศัพท์บัญญัติมาจากภาษาอังกฤษว่า Ethics และมาจากคำในภาษาบาลี-สันสกฤตว่า จริยะ+ศาสตร์ คำว่า จริยะ แปลว่า ความประพฤติ หรือกริยาที่ควรประพฤติ กับคำว่า ศาสตร์ แปลว่า ระบบความรู้ ดังนั้น จริยศาสตร์ จึงแปลว่า ระบบความรู้ที่ว่าด้วยความประพฤติหรือกริยาที่ควรประพฤติ และเป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ การแสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรหนูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของคุณค่าทางศีลธรรม^๑

วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาที่ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นมีความประพฤติดีเว้นสิ่งที่ไม่ควรเว้น ทำสิ่งที่ควรทำ แสวงหาคำตอบว่าอะไรดีอะไรชั่ว วิเคราะห์เบื้องพฤติกรรมหลังของมนุษย์ว่า ที่มนุษย์มีพฤติกรรมเช่นนั้นเพราะอะไร มีอะไรอยู่เบื้องหลังแห่งการกระทำ มีความคล้ายคลึงกับวิชาจิตวิทยาที่มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์และอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดกับ

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๗.

ใจแต่ไม่พิจารณาถึงความถูกต้อง ส่วนจริยศาสตร์จะพิจารณาถึงความถูกต้อง ดี ชั่ว ของพฤติกรรมและอารมณ์ของมนุษย์ด้วย จริยศาสตร์เป็นคำสันสกฤต ตามตัวอักษรแปลว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยด้วยความประพฤติ, ข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติ, ตำรา หรือวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติ และจริยศาสตร์มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Ethics หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม, หลักศีลธรรม, กฎว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม และนอกจากนี้จริยศาสตร์ยังมีความหมายครอบคลุมถึง นิสัย อุปนิสัย และอัธยาศัย ด้วย^๒

ซึ่งสอดคล้องกับวิทย์ วิศทเวทย์ ที่กล่าวว่า คำว่า “จริยศาสตร์” เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤตมีความหมายว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติการกระทำของมนุษย์จะว่าด้วยอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ อะไรถูก อะไรผิด อะไรดีอะไรไม่ดี เป็นต้น จริยศาสตร์เป็นศัพท์บัญญัติขึ้นซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า ethics มาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า ethos ภาษาละตินว่า ethica แปลว่า ประเพณี ความเคยชิน (Custom) เป็นพฤติกรรมกลุ่ม คือคนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นไปในแนวเดียวกันจนกระทั่งถือเอาพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นแบบแผนของการกระทำของสังคมไปในที่สุด เป็นสิ่งที่พึงกระทำ เป็นที่พึงปรารถนาของคนทั่วไป เป็นกลุ่มประเพณีของกลุ่มสังคมในที่สุดและจริยศาสตร์จะประเมินค่าของมนุษย์ว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ควรทำ ไม่ควรทำ เป็นต้น (Science of valuation of human conduct that good or bad; right or wrong and ought to do ro ought not to do)^๓

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ พบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า จริยศาสตร์ ไว้ดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน^๔ มีมติร่วมกันว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไร ถูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม

บุญมี แทนแก้ว^๕ ชี้แจงว่า จริยศาสตร์หรือบางที่เรียกว่า “จริยปรัชญา” เป็นวิชาที่กล่าวถึง “แนวทางความประพฤติที่เหมาะสม กริยาที่ควรประพฤติ”

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์^๖ นิยามว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานในการตัดสินหรือการวินิจฉัยความประพฤติหรือค่าทางศีลธรรม

จากการให้ความหมายของนักวิชาการ สรุปได้ว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาหรือศาสตร์ที่ศึกษาถึงความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความดีความชั่ว ตลอดถึงเกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมดีชั่วเหล่านั้น

^๒ วุฒิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔-๑๕.

^๓ วิทย์ วิศทเวทย์, **จริยศาสตร์เบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๐

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศักดิ์โสภารการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔.

^๕ บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑

^๖ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, **ปรัชญาทั่วไป**, พิมพ์ลักษณ์, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๔๓), หน้า ๑

๒.๑.๒ เกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์

การประเมินคุณค่าของการกระทำ จริยศาสตร์มีเกณฑ์ตัดสินหลายเกณฑ์ เช่น สัมพัทธนิยม สัมบูรณ์นิยม ประโยชน์นิยม เจตนานิยม เป็นต้น แต่ที่รวมอยู่ในเกณฑ์ใหญ่ ๒ ประเภท คือ

๑. อัตนัยนิยม (Subjectivism) ถือว่า ความดีเป็นสิ่งสมมติ ความดีไม่แน่นอนตายตัว มันขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและผู้ชี้ขาดว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก และควรไม่ควร เป็นความเห็นเฉพาะไม่เป็นสากล คุณค่าของการกระทำไม่ได้อยู่ที่การกระทำแต่ขึ้นอยู่กับจิตใจ ความต้องการ ความพอใจของผู้ตัดสินหรือปัจจัยต่างๆ เช่น บุคคล สถานที่ เวลา จารีตประเพณี และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ความดีจึงมีลักษณะสัมพันธ์ คือขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมดังกล่าว

๒. ปรนัยนิยม (Objectivism) ถือว่า ความดีเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา แต่ความดีติดอยู่ที่การกระทำนั่นเอง ความดีเป็นสากล เช่น “การพูดจริงเป็นสิ่งที่ดี” ไม่ว่าใครจะพูดที่ไหน เมื่อไร ไม่ว่าใครจะพอใจหรือไม่พอใจ ใครจะเสียผลประโยชน์หรือได้ผลประโยชน์ก็ตาม เพราะถือว่าผลที่เกิดจากการกระทำไม่สำคัญ แต่เจตนาอันก่อให้เกิดการกระทำต่างหากที่เป็นเกณฑ์ตัดสินความดี ความดีเป็นสิ่งสมบูรณ์ การที่บางคนจะไม่เห็นด้วยนั้น เป็นเพราะสติปัญญาของเขายังไม่แก่กล้าพอ เมื่อเขาฝึกตนเองจนถึงขั้นแล้วก็จะเข้าใจโดยธรรมชาติ

สิ่งที่ดีที่สุด

สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรแสวงหาคืออะไร จริยศาสตร์จะไม่ให้คำตอบเพียงคำตอบเดียว เพราะนักปรัชญามีอุดมคติของชีวิตไม่เหมือนกัน

อัตนิยม (Egoism)

นักปรัชญากลุ่มนี้ถือว่า ความดีขึ้นอยู่กับตัวบุคคล คือ ความต้องการ ความสนใจ ผลประโยชน์ เป็นต้น ของบุคคลจะเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำอย่างไร ถือว่าดีถูกและควรทำ เช่น

๑. โซพิสท์ ถือว่า แต่ละคนเป็นมาตรวัดทุกสิ่ง ความดีความชั่ว ความถูกความผิด ความยุติธรรม ขึ้นอยู่กับความพอใจ คือ สิ่งที่ทำให้ประโยชน์ก็ถือว่าดี เป็นต้น ดังนั้นคุณค่าทั้งหลายจึงไม่ตายตัวแน่นอน

๒. ฮีอบส์ ถือว่า ผลดีของการกระทำเป็นมาตรวัดความดี ความเห็นแก่ตัวเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ “ดี” เป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งที่ตนชอบและปรารถนา “ชั่ว” เป็นเพียงคำที่เรียกสิ่งตรงข้าม ฉะนั้น ดี - ชั่ว จึงเป็นเพียงสิ่งสมมติเท่านั้นไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอนที่จะวัด

สุขนิยม (Hedonism)

คำว่า Hedone เป็นคำภาษากรีกแปลว่า ความพอใจ (Pleasure) ถือว่าการแสวงหาความสุขทางประสาทสัมผัสเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงความทุกข์ความเดือดร้อน (Pain) บางกลุ่มเน้นความสุขส่วนตัว บางกลุ่มเน้นความสุขส่วนรวม เช่น

๑. จารวาก ถือว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่ การแสวงหาความสุขใส่ตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุข เป็นอุดมคติของชีวิต เพราะชาติหน้าไม่มี แม้ความสุขจะเจือปนด้วยความทุกข์ลำบากบ้าง ก็ต้องฉลาด รู้จักเลือกแสวงหาความสุข

๒. เบนธัม (Jeremy Bentham: 1748-1823) นักจริยศาสตร์ชาวอังกฤษ ถือว่าการกระทำของมนุษย์เกิดจากการแสวงหาความสุข ความพึงพอใจและการพยายามหลีกเลี่ยงความทุกข์ บางคนดูเหมือนทำเพื่อคนอื่น แต่ก็เป็นการทำเพื่อตนโดยอ้อม เป็นการปลูกพืชหวังผลเท่านั้น คนเราย่อมแสวงหาความสุขของตนเองก่อนอื่น

๓. มิลล์ (J.S. Mill: 1806-1873) เป็นนักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษ มิลล์เน้นความสุขส่วนรวม มากกว่าความสุขส่วนตัว เพราะถ้าสมาชิกสังคมมีแต่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวทั้งหมดแล้ว สังคมจะขาดความสงบสุข เมื่อใครยาวสาวได้สาวเอาจึงเสนอหลัก มหสุข (The Greatest happiness for the greatest numbers) อันเป็นรากฐานของ “ประโยชน์นิยม” (Utilitarianism) มีหลักสำคัญว่า “การกระทำที่ดีที่สุดคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด” เพราะเชื่อว่า สังคมส่วนรวมมีความสุข เอกชนอันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็จะมีมีความสุขด้วย ประโยชน์นิยมของมิลล์ ไม่ถือว่าเจตนาอันก่อให้เกิดการกระทำสำคัญแต่ผลอันเกิดจากการกระทำสำคัญกว่าเจตนา หลักประโยชน์นิยมมีไว้สำหรับตัดสินการกระทำมิใช่ตัดสินคน การประกอบอาชีพโสเภณีไม่แน่ว่าจะผิด การฆ่าคนอาจถูก และการช่วยคนตกน้ำให้รอดตายทั้งๆ ที่มีเจตนาไม่บริสุทธิ์ อาจจะถูกก็ได้ ภายใต้เงื่อนไขแห่งผลอันเกิดจากการกระทำนั้น

อสุขนิยม (Non-hedonism)

อสุขนิยม ถือว่า ความสุขแบบโลกีย์ตามที่สุขนิยมสรรเสริญนั้นยังไม่ดีที่สุด ยังมีการกระทำอื่น ๆ อีกที่ดีที่สุด เช่น การใช้ปัญญาคิดหาเหตุผล การระงับความยาก การทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์เหล่านี้เป็นความดีสูงสุด ความดีติดอยู่ที่กับการกระทำและมีลักษณะเป็นสากลมีคุณค่าในตัวเอง หรือคุณค่าที่แท้จริง สุขนิยมมีหลายกลุ่ม เช่น

๑. ปัญญานิยม (Rationalism) ถือว่า ปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุด นักปรัชญาที่สำคัญได้แก่ โสคราตีส และอริโตเติล ปัญญาคือความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดี ที่ถูก ที่ควร ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์อย่างสิ้นเชิง ปัญญาความรู้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเอง ส่วนความสุขเป็นสิ่งที่มีความสำคัญนอกตัว ความสำคัญของความสุขจะมีอยู่บ้างก็เพียงเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้คนเราปฏิบัติกิจกรรมทางปัญญาได้สะดวกยิ่งขึ้นเท่านั้น โสคราตีสกับเพลโตมองความสุขอย่างเหยียดหยาม เพราะเป็นตัวหลอกล่อให้คนเรารุ่มหลงจนลืมแสวงหาปัญญา ยิ่งสุขสบายดีก็ยิ่งเกียจคร้านที่จะศึกษาหาความรู้ ส่วนอริโตเติลให้ความสำคัญแก่ความสุขอยู่บ้างในฐานะเป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่งในการปฏิบัติกิจกรรมทางปัญญา เช่น การศึกษาเล่าเรียนจะเป็นไปได้ บุคคลจะต้องอยู่สุขสบายดีก่อน

๒. โสเครตีส ถือว่า ความดีต้องมีมาตรการที่แน่นอนและความดีมาจากความจริงซึ่งมีอยู่แล้ว บุคคลจะเข้าถึงความจริงได้ด้วยการใช้ปัญญาหยั่งรู้ภายในเท่านั้น แนวคิดที่สำคัญที่สุดของโสเครตีส คือ หลักการที่ว่าความรู้คือคุณธรรม (Knowledge is virtue) ความรู้ในที่นี้เป็นความรู้ขั้นบรรลุต้าจธรรมสูงสุด ไม่ใช่ความรู้ธรรมดา ผู้ที่บรรลุความรู้ดังกล่าวจะไม่ทำชั่วเลย ผู้รู้ย่อมไม่ทำชั่ว เหตุที่คนเราทำชั่วเพราะเขาไม่รู้ต่างหาก เนื่องจากขาดคุณธรรมที่ควบคุมความประพฤติของตนได้ เขาจึงสอนให้คนเรารู้จักตนเองว่ายังบกพร่องอะไร แล้วพยายามพัฒนาตนเองให้บรรลุสู่จธรรม

เพลโต เห็นด้วยกับโสเครตีสว่า คุณธรรมเป็นความดีสูงสุด และจำแนกคุณธรรมสำคัญไว้ ๔ ประการคือ ปัญญา ความกล้าหาญ ความยุติธรรม และความรู้จักประมาณตน บุคคลไม่สามารถบรรลุคุณธรรมเหล่านี้ได้ ถ้าเขาไม่ได้อยู่ในสังคมมนุษย์ เนื่องจากเป็นจรรยาธรรมที่เกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป

อริสโตเติล เน้นการปฏิบัติต่อกันในชีวิตประจำวันที่สามารถเห็นได้ในขอบเขตแห่งประสาทสัมผัส ความดีสูงสุดคือ ความสุขที่ได้รับจากปฏิบัติคุณธรรมซึ่งหมายถึงการปฏิบัติอย่างพอดี ระหว่างปลายสุดทั้งสองข้าง เช่น ความกล้าหาญ คือความเป็นกลางระหว่างความบ้าบิ่นกับความขี้ขลาด ความเอื้อเฟื้อคือความเป็นกลางระหว่างความฟุ่มเฟือยกับความตระหนี่ ความสุภาพคือความเป็นกลางระหว่างความขี้อายกับความไร้อาย

๒. วิมุตตินิยม (Salvationism) ถือว่า การทำตัวเองให้หลุดพ้นจากการตกเป็นทาสของตัณหาเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ส่วนมากจะเกี่ยวกับคำสอนในศาสนา เช่น คริสต์ ฮินดู พุทธ เป็นต้น

สโตอิก (Stoicism) นักปรัชญากรีกชื่อว่า เซโน (Zeno :ค.ศ. ๓๓๖-๒๖๔) เป็นผู้ก่อตั้ง ถือว่าความอยากเป็นต้นตอของความทุกข์ความเดือดร้อนของคนเรา เพราะตกเป็นทาสของมัน ถ้าปรารถนาความสุขที่แท้จริงและแน่นอนก็พยายามเอาชนะกิเลส พยายามลดความต้องการส่วนเกินออกไปเสีย คงเหลือเฉพาะสิ่งจำเป็นจริงๆเท่านั้น ดำรงชีพด้วยความสันโดษ

ซินนิค (Cynicism) นักปรัชญากรีกชื่อ แอนติสเทนเนส (Antisthenes: ก่อน ค.ศ. ๔๓๕-๓๗๐) เป็นผู้ก่อตั้ง ดำเนินชีวิตตามแนวคิดของโสเครตีส คือ มีชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ เป็นสิ่งที่ดีที่สุด คำไหนนอนนั้นไม่กระเสือกกระสนดินร่นแสวงหาทรัพย์สิน ชื่อเสียงเกียรติยศ อำนาจ ก็จะไม่พบกับความสุขนิรันดร

๓. มนุษย์นิยม (Humanism) กลุ่มต่างๆ ที่กล่าวมามองชีวิตด้านเดียว เป็นพวกมีความเห็นแคบไป มนุษย์นิยมเห็นว่า ควรมองชีวิตให้รอบด้าน เพราะว่าชั่วชีวิตของคนเรามีใช้ปรารถนาเฉพาะอุดมคติของชีวิตเท่านั้น น่าจะขัดกับความเป็นจริง ชีวิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมีความสนใจปรารถนาในหลายๆด้าน โดยเฉพาะสมัยปัจจุบันนี้ความสัมพันธ์ของคนเรากว้างขวางระดับโลก คนเราจึงควรมีครบทุกอย่างที่คนส่วนใหญ่มีกัน เช่น สุข ความดี ความงาม และความบริสุทธิ์ของจิตใจ

๔. เจตนานิยม (ลัทธิของค่านท์ Immanuel Kant:๑๗๒๗-๑๘๐๔) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันมีทัศนะคล้ายกับหลักศาสนาмаก ถือว่า คุณค่าทางศีลธรรมจะต้องแน่นอนตายตัว กล่าวคือ ถ้ากระทำดีเกิดจากเจตนาดี ก็จะต้องดีเสมอไปไม่เลือกกาลเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม และผลเท่านั้น ต้นเหตุของการกระทำคือเจตนา ถ้าเจตนาดีแล้ว ก็นับว่าถูกต้องดีงามเสมอไป จึงจัดเป็นลัทธิปรนัยนิยม คือความดีเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว

การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี ตามทัศนะของค่านท์ คือ การทำตามหน้าที่ ซึ่งมีความรอบคอบ มิใช่เกิดจากอารมณ์ สัญชาตญาณ ความสงสาร ความรัก ความซิง ความรู้สึก ไม่ใช่มุ่งตรงไปที่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง เจตนาดีก็ต้องพยายามทำให้เป็นหลักสากล คือ ทุกคนยอมรับว่าถูกต้องจนเป็นกฎแห่งเหตุหรือกฎแห่งศีลธรรม การทำตามกฎแห่งศีลธรรมคือการทำตามอย่างเด็ดขาดค่านท์ถือว่าการกระทำทุกอย่างของคนเราเกิดจากแรงจูงใจ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำสั่ง (Imperative) มี ๒ ประการคือ คำสั่งที่มีเงื่อนไขกับคำสั่งที่ไม่มีเงื่อนไขหรือคำสั่งเด็ดขาด

ทัศนะของค่านท์เป็นแบบปรนัยหรือแบบสมบูรณ์นิยม (Absolutism) ถือว่า ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ดีแน่นอนตายตัวไม่ว่าจะกระทำในสถานการณ์ใด ๆ ถ้าเจตนาของผู้กระทำดีแล้ว ย่อมเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎศีลธรรม ซึ่งเป็นกฎสากลที่ทุกคนยอมรับ และเป็นเครื่องหมายแห่งเสรีภาพที่จะช่วยปลดปล่อยจิตมนุษย์หลุดพ้นจากอำนาจความรู้สึกทางประสาทสัมผัสเป็นอำนาจฝ่ายต่ำ ดังนั้นเขาจึงเห็นว่า คนเราต้องกระทำตามหน้าที่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะเช่นใด จะเกิดผลอย่างไรเพราะการยึดถือหน้าที่เท่านั้นที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข ทั้งสังคมจะต้องมีกฎเกณฑ์สากลที่ตายตัวคนเราจะต้องปรับตัวเข้าหาสังคม การตามใจกิเลสตัณหาเป็นการปรับกฎเข้าหาตนเอง จะทำให้สังคมยุ่งเหยิงเพราะมีกฎหมายมายหุบหยิบ ประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไปหลายกลุ่ม จึงทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม ความเป็นปึกแผ่นไม่มี พลังที่จะพัฒนาให้เข้มแข็ง ความเจริญรุ่งเรืองจะเป็นไปได้อย่างไร^๗

๒.๑.๓ ประโยชน์ของการศึกษาจริยศาสตร์

จากการศึกษาจริยศาสตร์ทำให้ผู้ศึกษาต้องค้ความรู้ในแง่ต่างๆ เช่นได้เข้าใจความหมายของจริยศาสตร์และเกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์จากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อผู้ศึกษาอย่างมาก จึงขอสรุปประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาจริยศาสตร์ไว้ดังนี้

๑. ทำให้ผู้ศึกษารู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด และอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เพราะว่าดี ชั่ว ถูก ผิด ควรไม่ควรเป็นมาตรการประเมินคุณค่าของมนุษย์ เป็นมาตรการที่สังคมยอมรับกันแล้วเมื่อรู้แล้วก็ควรยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนให้สูงขึ้น และเพื่อความสงบสุขความเจริญก้าวหน้าของสังคม

^๗วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๐-๓๓.

๒. ทำให้บุคคลปรับความประพฤติของตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานแห่งคุณค่าทางจริยศาสตร์เป็นการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น เป็นคนมีวัฒนธรรม มีชีวิตที่ประเสริฐกว่าสัตว์โลกประเภทอื่น จริยศาสตร์จึงเป็นวิชาที่เน้นเฉพาะคุณภาพของชีวิตเท่านั้น

๓. การศึกษาจริยศาสตร์ทำให้บุคคลรู้จักคุณค่าของชีวิตว่าคุณค่าของความเป็นคนอยู่ที่ไหนแล้วปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนปรารถนา ชีวิตมีคุณค่า มีความหมาย คมค่าที่จะอยู่ต่อไป

๔. การศึกษาจริยธรรมเป็นการศึกษาถึงกฎธรรมชาติของชีวิต เพราะกฎทางจริยธรรมเป็นแห่งความจริงของชีวิตเป็นสิ่งที่ชีวิตต้องการ เพราะจะทำให้ชีวิตสมบูรณ์ ในที่สุดก็จะรู้สึกซาบซึ้งว่าชีวิตที่แท้จริงนั้นต้องการอะไรกันแน่ อะไรคือสาระสำคัญของชีวิต^๕

๒.๑.๔ แนวคิดและความหมายของพุทธจริยศาสตร์

๑) แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์เป็นแนวคิดที่พื้นฐานมาจากพุทธปรัชญาและพระพุทธศาสนาที่คนทุกคนสามารถนำไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นจริยศาสตร์หรือจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติและทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ชาวพุทธตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายเบิกบานใจ ไม่ว่าจะเป็นอย่างอยู่ในสถานะอย่างไรก็ตามพุทธจริยศาสตร์จึงเป็นหลักธรรมหรือจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยในการสร้างความสุขและความเจริญให้กับสังคมส่วนร่วมและตนเองได้ ดังจะได้อธิบายเนื้อหาต่อไปนี้

หลักพื้นฐานในทางพุทธจริยศาสตร์นั้นมีไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม เพื่อควบคุมความประพฤติเบื้องต้น ๒ ทางคือ กาย และวาจา โดยในแต่ละทางบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่มีอยู่ ๒ ทางคือ ดี และชั่ว ซึ่งมาจากมูลเหตุที่เป็นตัวการให้เกิดความประพฤตินั้นคือ กุศลมูล และอกุศลมูล ดังนั้นพื้นฐานทางจริยธรรมที่จะกล่าวถึงก็คือ เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรม ๑๐ ประการ และทศ ๖ อื่นใดเลยมาทำความเข้าใจเรื่องวิธีการก่อนการรักษาศีลเสียก่อน

สิ่งที่เหมือนกันหรือสิ่งที่มีจุดกำเนิดที่เหมือนกันของสรรพสิ่งที่มีอยู่ ที่เป็นอยู่ และสิ่งที่ดำเนินไปอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปอยู่ของธรรมชาติ หรือสสารอย่างมีระบบและเป็นจริงอย่างแน่นอนตายตัว ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตามหลักการของพุทธจริยศาสตร์ คือ ให้ละความชั่ว ให้ทำความดี และให้ทำกายใจของตนเอง ให้บริสุทธิ์ผ่องใส ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองใจ การที่คนละความชั่วทำความดี ทำกายใจของตนให้บริสุทธิ์ เป็นการกระทำเพราะรักตัวเอง เพราะฉะนั้น กฎของพุทธจริยศาสตร์จึงเป็นกฎ การรักตัวเอง โดยมีปรัชญาของพุทธจริยศาสตร์ที่มีพื้นฐานอยู่บนปรัชญาแบบวัตถุนิยมที่เป็นจริยศาสตร์แบบสุขนิยม ทรรศนะพุทธจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีลักษณะ

^๕ อ่างแล้ว, วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า ๑๓๕.

สำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) การไม่ทำความชั่ว (๒) กระทำแต่ความดี (๓) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์^๙ จากการทำท่าทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเป็นขั้นแรกในการทำให้เจริญ ซึ่งมี ๓ ประการคือ

๑. สัมปัตตวิริติ เว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้าเว้นเมื่อประสบซึ่งหน้า หรือเว้นได้ทั้งที่ประจวบโอกาส คือ ไม่ได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน ไม่ได้สมทานสิกขาบทไว้เลยแต่เมื่อประสบเหตุที่จะทำชั่ว นึกคิดพิจารณาขึ้นได้ในขณะนั้นว่า ตนมีชาติตระกูล วัยหรือคุณวุฒಿಯ่างนี้ ไม่สมควรกระทำการกรรมเช่นนั้น แล้วงดเว้นเสียได้ไม่ทำผิดศีล

๒. สมทานวิริติ เว้นด้วยการสมทาน คือ ตนได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน โดยได้รับศีล คือ สมทานสิกขาบทไว้แล้ว กังวลเว้นตามที่ได้สมทานนั้น

๓. สมุจเฉทวิริติ หรือ เสตฺฆาตวิริติ เว้นด้วยตัดขาด หรือด้วยชักสะพานตัดตอนเสียทีเดียว, เว้นได้เด็ดขาด คือ การงดเว้นความชั่ว ของพระอริยะทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรคซึ่งขจัดกิเลสที่เป็นมูลเหตุแห่งความชั่วนั้น ๆ เสร็จสิ้นแล้ว ไม่เกิดมีแม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมช่วนั้นเลย วิริติ ๒ อย่างแรก ยังไม่อาจวางใจได้แน่นอน วิริติข้อที่ ๓ จึงจะแน่นอนสิ้นเชิง^{๑๐}

๒) ความหมายของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ที่ผู้รู้มีพระพุทเจ้าเป็นต้นได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์เริ่มตั้งแต่พื้นเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะเข้าถึงได้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด (Supreme good) เพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุดนั้นจะต้องมีปฏิบัติ (Path:Way:Method) สำหรับดำเนินคือเป็นการสร้างเหตุเพื่อการบรรลุผล ถ้าต้องการผลอันสูงสุดก็ต้องสร้างเหตุให้สมควรแก่เหตุ พระพุทธศาสนาเป็นกัมมวาทะ กิริยวาทะ และวิริยวาทะ กล่าวถึงการกระทำและความเพียรว่าเป็นเบื้องต้นของความสำเร็จผลทั้งปวงไม่ประสงค์ให้ใครได้ดีหรือประสบความสำเร็จลอยๆ หรือด้วยการอ่อนนอน แต่ให้สำเร็จด้วยการกระทำของเราเอง เป็นศาสนาที่ต้องทำเอง (A Self do it Religion) เพราะอุดมคติคือสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตควรจะได้ ชีวิตธรรมดากับชีวิตในอุดมคตินั้นต่างกัน คนเราเกิดมาไม่ใช่เพื่อทำงานอย่างเดียวแต่ควรจะได้เกิดมาและมีชีวิตอยู่เพื่อจะได้สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตควรจะได้ไม่ใช่เพื่อจะรวยไม่ใช่เพื่อเกียรติยศ ชื่อเสียง หรือการอยู่ดีกินดี แต่ควรมีชีวิตอยู่เพื่อความดับทุกข์และเพื่อนิพพาน^{๑๑}

^๙ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{๑๐}พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาลุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๑.

^{๑๑}อ้างแล้ว, วคิน อินทสระ, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า ๓๔-๓๕.

๒.๑.๕ ความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักหรือแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ที่ทำให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามเกิดความสุขทั้งทางกายและใจ โดยหลักทั่วไปของพุทธจริยศาสตร์ คือการงดเว้นจากสิ่งชั่ว และมุ่งกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทางกาย วาจา ในเบื้องต้น และใจ ในระดับสูง เพื่อให้เกิดจิตใจที่บริสุทธิ์ ขจัดกิเลสที่เข้ามาในจิตใจได้อย่างเด็ดขาด เพื่อมุ่งสู่มรรคผล และนิพพาน โดยสรุปแล้ว พุทธจริยศาสตร์ มีใจความสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. สัพพปาปสส อกรรม การไม่ทำบาปทั้งปวง
๒. กุสลสสุปสมปทา การทำกุศลให้ถึงพร้อม
๓. สจิตตปริโยทปนํ การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวงได้แก่การไม่ประพฤตินิन्द ในทุจริตรธรรม ๓ อย่างคือทางกายทางวาจาและทางใจแต่ควรประพฤติสุจริตรธรรมแทน มีสุจริตทางกาย คือไม่ทำบาปด้วยกายมี ๓ อย่าง คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ๑, ไม่ลักทรัพย์ ๑, ไม่ประพฤติในกาม ๑, นี้จัดเป็นสุจริตทางกายวิสุจริต คือการไม่ทำบาปด้วยวาจา ๔ คือ การไม่พูดเท็จคือพูดโกหก ๑, การไม่พูดคำหยาบ ๑, การไม่พูดส่อเสียดคือพูดแทงใจคนให้เจ็บช้ำน้ำใจ ๑, การไม่พูดเพ้อเจ้อคือพูดที่เล่นที่จริงไร้สาระ ๑, นี้จัดเป็นสุจริตทางวาจามโนสุจริต คือการไม่ทำบาปด้วยใจมี ๓ คือ การไม่คิดพยาบาทคิดปองร้ายใคร ๑, การไม่คิดโลภอยากได้ของๆเขา ๑, การไม่ไม่เห็นผิดจากกรรมนองและครองธรรม ๑, นี้จัดเป็นสุจริตทางใจรวมการไม่ทำบาปทั้งหมดนี้คือ สุจริตรธรรม คือไม่ควรประพฤติในทุจริตรธรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับสุจริตรธรรม ควรประพฤติแต่สุจริตรธรรมไว้เสมอ จะทำให้จิตเป็นบุญเป็นกุศล รวมถึงวิธีการละความชั่วหรืออกุศลมูล ๓ คือ โลภะ ความโลภ โมหะ ความหลง และโทสะ ความโกรธ และแสดงวิธีในการละอกุศลมูลทั้ง ๓ ไว้ว่า ในการละความโลภ ทั้ง ๓ ระดับคือ อย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียด ด้วยการให้ทาน การรู้จักประมาณ และด้วยการใช้หลักโยนิโสมนสิการ วิธีละความโกรธ ด้วยวิธีการพิจารณาถึงโทษของความโกรธ การให้อภัย และการแผ่เมตตา และวิธีละความหลง ด้วยการพัฒนาจิตและปัญญา

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อมคือ การรู้ในการดำรงชอบ เพื่อไม่ให้จิตเกิดอกุศล พระพุทธองค์ จึงได้ทรงให้เรา ดำริในการออกจากกาม ๑, ดำริในการไม่มุ่งร้าย ๑, ดำริในการไม่เบียดเบียน ๑, เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้จิตเกิดอกุศล มีโลภ โกรธ หลง ครอบงำจิตอยู่คำว่ากาม ได้แก่อารมณ์หรือความรู้สึกยินดีในร้าย ที่มีต่อการได้รับรู้ใน รูป เสียง กลิ่น สัมผัส และธัมมารมณ์ ที่ชวนให้รัก, ชักให้เกิดความใคร่, พาใจให้ไหลหลง, เมื่อเกิดยินดีในร้ายต่อการรับรู้ขึ้นแล้ว จึงเรียกว่าเกิดกิเลสกาม, คำว่าดำรินในการไม่มุ่งร้าย ได้แก่อาการที่คิดเห็นอยู่ในใจที่ชอมองคนในแง่ร้ายอยู่เสมอๆ ด้วยการคิดว่าร้ายคนอื่นในใจ, คำว่าดำรินในการไม่เบียดเบียน ได้แก่อาการที่คิดเห็นในทางพยาบาทปองร้ายคนอื่นอยู่เสมอๆ จึงเป็นที่มาแห่งการเบียดเบียนทำร้ายได้ และเป็นที่มาของหิวข้อธรรมในการภาวนาได้ที่เรียกว่า ธัมมะ

ภavana ได้แก่ “อย่ายินดียินร้าย...อย่าว่าร้ายใคร...อย่าคิดร้ายใคร...” เมื่อเราได้นำมาท่องภavanaไว้เสมอๆ ในชีวิตประจำวัน ก็จะทำให้เกิดสติระลึกรู้ไม่ให้บาปและอกุศลจิตเกิดขึ้น จิตของเราก็จะเกิดเป็นกุศลจิตกุศลธรรม จึงควรมีความเพียรชอบในการท่องธัมมะภavanaไว้เสมออย่างน้อยให้ได้ ๓๐ ครั้งต่อวัน เพื่อเป็นการทำกุศลให้ถึงพร้อมไว้ในจิตของตน,

๓. การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ หมายถึง มีความเพียรชอบในการเจริญสติด้วยธัมมะภavana จนจิตมีสติทำความสงบนิ่งได้แล้ว ก็ควรที่จะมีการตามดูรู้เห็นจิตของตนไว้เสมอ อย่าให้จิตมารมาคอยดลจิตดลใจ ให้จิตนี้ไปในสิ่งที่ล่วงไปแล้ว (ได้แก่ความจำได้หมายรู้ในสัญญาขันธ์) หรือที่อยากจะทำสิ่งต่างๆ เพราะจะทำให้จิตหลงคิด จนเกิดเป็นความฟุ้งซ่าน ให้เราพิจารณาถึงความไม่ควรมียึดมั่นถือมั่น ในสิ่งที่กำลังนึก-คิดนั้น เพราะเป็นเหตุให้จิตเกิดทุกข์ ความยึดถือในสิ่งที่นึก-คิดนั้นจัดเป็นสมุทัย คือใจเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ควรละความยึดมั่นถือมั่น ในการนึก-คิดนั้นเสีย เมื่อเรารู้พิจารณาทำได้อย่างนี้ไว้ตลอดก็จัดเป็นผู้รู้ชำระจิตของตน จะทำให้จิตของเรามีความขาวรอบยิ่งขึ้น มีความผ่องใสมีสติปัญญา ควรต่อการบรรลุในคุณธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป จนบรรลุในพระนิพพานได้^{๑๒}

๒.๑.๖ ประเภทของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่บุคคลควรเข้าใจและปฏิบัติ แบ่งเป็น ๓ ประเภท (๓ ระดับ) ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น (การรักษาศีล ๕) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ ๑๐) และระดับพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง (อริยมรรคมีองค์ ๘) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ศีล ๕ หรือ เบญจศีลความประพฤติชอบทางกายและวาจา, และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษามาตราเยียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^{๑๓}

“ศีล” (Morality) ตามความหมายในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ ดังที่พระสารีบุตรได้กล่าวถึงศีลว่า “ศีล” หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมათานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสำรวมกาย วาจา ใจ^{๑๔} และในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ พระสารีบุตรก็ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “อริศีลสิกขา” เป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสำรวมในปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมათาน ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ศีลขันธ์

^{๑๒} อ่างแล้ว, วคิน อินทสระ, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า ๑๐๕-๑๒๐.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

^{๑๔} ขุ.ปา. (ไทย) ๓๐/๙๒/๒๐.

ทั้งหลาย ศิลป์ชั้นใหญ่ ศิลป์เป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้น เป็นเครื่องประพจน์ ความสำรวม เป็นความระวัง เป็นปากเป็นประธาน แห่งความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิศีลสิกขา^{๑๕}

“ศีล” (Morality) ลักษณะของศีล ๕ หมายถึง ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤตินอกทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้ง และถกเถียงก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่อง ไม่มีความสุขสงบสุข การงานที่ทำก็จะเสียผล^{๑๖} ศีล จึงมีฐานะเป็นวินัยสำหรับทุกคน เพื่อไต่เต้าไปหาความดีงามสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ เป็นรากฐานของสมาธิ และปัญญา ดังนั้น^{๑๗} ลักษณะของศีล ๕ ก็คือ การประพฤติชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา มีดังต่อไปนี้ คือ

๑) ปาณาติบาต เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีใจประกอบด้วยเมตตา กรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน

๒) อทินนาทานนา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริตยุติธรรมหาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

๓) กาเมสุ มิจฉาจารา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤตินอกใจในทางซึ่งเป็นการประพฤตินอกใจผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้

๔) มุสาวาทา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตรวนหรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์คำสมานฉันท์สามัคคี เป็นต้น

^{๑๕} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๖/๓๖.

^{๑๖} ฐานุทธโฆฏิกุ, มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท, (หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่อาเตียง แซ่จิว ๓ มิถุนายน ๒๕๓๓), หน้า ๗.

^{๑๗} พระเทพปริยัติเมธี, หลักการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ม.ป.ป), หน้า ๑๗.

๕) สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมีนเมาคือ สุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการ เบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฆิต สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือเป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียดสีสัมพัชฌญะ และทำให้เสียคุณภาพ ความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้นๆทั้งสามารถควบคุมจิตใจและอารมณ์มิให้ตก เป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลายด้วย^{๑๘}

เบญจศีล ที่เรียกว่าเป็นพุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานเพราะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เมื่อปฏิบัติ ขั้นสูงขึ้นไปได้เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมสูง ๆ ขึ้นไป เพื่อเป็นการสร้างรากฐานของการประพฤติ ปฏิบัติในทางที่ดีงาม ที่จะสามารถนำไปสู่หลักจริยธรรมขั้นสูงสุดตามลำดับต่อไป^{๑๙}

สรุปได้ว่าพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ศีล ๕ หรือ เบญจศีล ความประพฤติชอบทางกาย และวาจา, และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน “ศีล” การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมใน โอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาการ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อย สมทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย การ สำรวมกาย วาจา ใจ ลักษณะของศีล ๕ หมายถึง ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะ ความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอัน เดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ได้แก่ ๑) ปาณาติบาต เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจาก การฆ่าสัตว์ ๒) อทินนาทานา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยอาการแห่งการขโมย ๓) กาเมสุมิฉจจารา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดใน กามซึ่งเป็นความประพฤติ ๔) มุสาวาทา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ ๕) สุราเม ระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมีนเมา สุราเมรัย

๒) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งขัดเกลาตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็น การเว้นอกุศลกรรมบถ ๑๐ และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อคาริยวินัย ซึ่งแปลว่า วินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจไว้ ๓ หมวด รวม ๑๐ ประการ^{๒๐}

^{๑๘}ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และ ประชาชนผู้สนใจทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๙-๑๑๒.

^{๑๙}ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, รศ., จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓๕.

^{๒๐} ที.ม. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๕.

หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความหมายคือ มนุษย์นั้นมีความเป็นมนุษย์ของเอาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมายของชีวิต คือ ความสุข ความอิสรภาพ ความดีงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๒๑} อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นในส่วนของจิตใจหรือพฤติกรรมเป็นหลักใหญ่ สำหรับหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาก็มีหลายอย่างด้วยกัน แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ในการพัฒนามนุษย์ด้านพื้นฐานในสมัยพุทธกาล “กุศลกรรมบถ ๑๐” หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสுகุติ มี ๑๐ อย่าง^{๒๒} คือ

ก. กายกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย ได้แก่

๑) ปาณาติบาต หมายถึง เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น

๒) อทินนาทาน หมายถึง เว้นการขโมย เว้นการลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามิได้ให้ไม่ได้อนุญาต

๓) กาเมสุมิถาจาร หมายถึง เว้นการประพฤติดีในกาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น

ข. วิจิตรกรรม ๔ หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่

๔) มุสาวาท หมายถึง เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดโกหก

๕) ปิสุณาวาจา หมายถึง เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น

๖) ผรุสวาจา หมายถึง เว้นการพูดคำหยาบ

๗) สัมผัสปลลาปะ หมายถึง เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้นการพูดไม่มีสาระ

ค. มโนกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ ได้แก่

๘) อภิชฌา หมายถึง เว้นการคิดอยากได้ของผู้อื่น

๙) พยาบาท หมายถึง เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๑.

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

๑๐) มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ^{๒๓}

คำว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ในบาลีเรียกชื่อหลายอย่าง เช่นว่า ธรรมจริยา^{๒๔} ความประพฤติธรรมบ้าง โสไจย^{๒๕} ความสะอาดหรือเครื่องชำระตัวบ้าง อริยธรรม อารยธรรม, ธรรมของผู้เจริญบ้าง อริยมรรค มรรคาอันประเสริฐบ้าง สัทธรรม ธรรมดี, ธรรมแท้บ้าง, สัพปุริสธรรม^{๒๖} ธรรมของสัตบุรุษบ้าง หลักพุทธจริยธรรมเหล่านี้เป็นพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง ที่เป็นการประพฤติปฏิบัติที่สูงขึ้นละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไป เพื่อการที่จะช่วยให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเข้าถึงหลักพุทธจริยธรรมชั้นสูงสุดในระดับต่อไป^{๒๗}

สรุปได้ว่าพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งขัดเกลาตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ ๑๐ และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาศาเรียนวินัย ซึ่งแปลว่าวินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจไว้ ๓ หมวด รวม ๑๐ ประการ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ กุศลกรรมบถ ๑๐ หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี ๑๐ อย่าง คือ ๑) กายกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย ได้แก่ ๑) ปาณาติบาต หมายถึง เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น ๒) อทินนาทาน หมายถึง เว้นการขโมย เว้นการลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามิได้ให้ไม่ได้อนุญาต ๓) กามสุมิฉฉาจาร หมายถึง เว้นการประพฤติผิดในกาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น ๔) วิจิกรรม ๔ หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่ ๔) มุสาวาท หมายถึง เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดโกหก ๕) ปิสุณาวาจา หมายถึง เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น ๖) ผรุสวาจา หมายถึง เว้นการพูดคำหยาบ ๗) สัมผัปปลาปะ หมายถึง เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้นการพูดไม่มีสาระ ๘) มโนกรรม ๓ หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ ได้แก่ ๘) อภิชฌา หมายถึง เว้นการคิดอยากได้ของผู้อื่น ๙) พยาบาท หมายถึง เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น ๑๐) มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ

^{๒๓} อ่างแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๕.

^{๒๔} ม.มฺว.(บาลี) ๑๒/๔๓๙/๓๘๘, ม.มฺว.(ไทย) ๑๒/๔๓๙/๔๗๒.

^{๒๕} ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๔๗/๒๓๘, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

^{๒๖} อ.ทสก.(บาลี) ๒๔/๑๔๕-๑๔๘/๑๙๙-๒๐๐, อ.ทสก.(ไทย) ๒๔/๑๔๕-๑๔๘/๒๙๑-๒๙๓.

^{๒๗} อ่างแล้ว, ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, จริยศาสตร์, หน้า ๒๓๕.

๓) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค ๘ หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแปลว่าทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ คำว่า มรรค ตามที่ปรากฏในภาษาไทยมีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตมาจากคำว่า มารค ส่วนภาษาบาลี มาจากคำว่า มคค ภาษาไทยใช้คำว่ามรรค, มรรคะ-, มรรคา (มัก, มักคะ-, มักคา) น. เป็นคำนามแปลว่าทาง, เหตุ, ใช้คู่กับ ผล ว่าเป็นมรรคเป็นผล ในพระพุทธศาสนา เป็นชื่อแห่งโลกุตระธรรม คู่กับ ผล มี ๔ ชั้น คือ โสตาปัตติมรรคสททาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตมรรค ทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็น ๑ ในอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เรียกเต็มว่า มรรคมืองค์^{๒๘} ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ-ความเห็นชอบ, สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ, สัมมาวาจา- การเจรจาชอบ, สัมมาภังคะ- การงานชอบ, สัมมาอาชีวะ- การเลี้ยงชีวิตชอบ, สัมมาวายามะ- ความพยายามชอบ, สัมมาสติ-ความระลึกชอบ, สัมมาสมาธิ- ความตั้งใจชอบ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง มรรคนายก [มักคะนายก] น., ผู้นำทางคือ ผู้จัดการทางกุศล หรือผู้ชี้แจงทางบุญทางกุศลและป่าวประกาศให้ประชาชนมาทำบุญทำกุศลในวัด มรรคผล (ปาก) น. ผล, มักใช้ในความปฏิเสธ เช่น ไม่เป็นมรรคผล ไม่ได้มรรคผลอะไร^{๒๘} มรรค มีชื่อเต็มว่า อริยอัฐังคิกมัคค์ (อริย + อัฐังคิก + มัคค) เรียกเป็นไทยว่า อริย-อัฐังคิกมรรค บ้าง อริยอัฐังคิกมรรค บ้าง อารยอัฐังคิกมรรค บ้าง แปลว่า ทางมืองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมืองค์ ๘ ของพระอริยะ ทางมืองค์ ๘ ที่ทำให้บุรุษเป็นพระอริยะ ทางมืองค์ ๘ ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคาอันประเสริฐมืองค์ประกอบ ๘ อย่าง องค์หรือองค์ประกอบ ๘ อย่าง หรือเรียกว่า มรรคมืองค์ ๘ ซึ่งมีความหมายชัดเจนหมายถึง ทางสายเดียวที่มีส่วนประกอบ ๘ อย่าง หรือเรียกว่า อริยมรรคมืองค์ ๘ ดังต่อไปนี้^{๒๙} ได้แก่

๑. สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์)

๒. สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกามความดำริในการไม่พยาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ในกุศลกรรมมถตามทีกล่าวมาในพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง

^{๒๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๓.

^{๒๙} ที.สี. (ไทย) ๙/๓๗๕/๑๕๗.

๔. สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุจวนจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุจวนจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุจวนจากการประพฤติผิดในกาม

๕. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

๖. สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ ได้แก่

๑) สร้างฉันทะ พยายาม прารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๒) สร้างฉันทะ พยายาม прารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๓) สร้างฉันทะ พยายาม прารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อหากุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น

๔) สร้างฉันทะ พยายาม прารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๗. สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ ได้แก่

๑) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๒) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๓) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๔) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๘. สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่

๑) สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่

๒) เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่

๓) เพราะปีติจากคลายไป มีจิตเป็นอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยกาย (นามกาย) บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายกล่าวสรรเสริญว่า “ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข”

๔) เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจุดตกตามที่ไม่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่^{๓๐}

องค์ประกอบ ๘ ประการ ของอริยมรรคเหล่านี้สงเคราะห์ลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ในข้อที่ ๑-๒ เป็นปัญญา ในข้อที่ ๓-๔-๕ เป็นศีล และในข้อที่ ๗-๘ เป็นสมาธิ ที่เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ชั้นสูงสุดเพื่อเข้าถึงอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค^{๓๑}

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของมรรค โดยนัยมรรคในฐานะไตรสิกขา หมวดศีล หมวดสมาธิ และหมวดปัญญา หรือเรียกว่า อริยมรรค หรือมรรคมืองค์ ๘ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ คือ หมวดปัญญา องค์มรรคข้อที่ ๑ สัมมาทิฐิ องค์มรรคข้อที่ ๒ สัมมาสังกัปปะหมวดศีล องค์มรรคข้อที่ ๓ สัมมาวาจา องค์มรรคข้อที่ ๔ สัมมากัมมันตะ องค์มรรคข้อที่ ๕ สัมมาอาชีวะ หมวดสมาธิ องค์มรรคข้อที่ ๖ สัมมาวายามะ องค์มรรคข้อที่ ๗ สัมมาสติ องค์มรรคข้อที่ ๘ สัมมาสมาธิ

สรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค ๘ หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ทางมืองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมืองค์ ๘ ของพระอริยะ ทางมืองค์ ๘ ที่ทำให้บุุคคลเป็นพระอริยะ ทางมืองค์ ๘ ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคอันประเสริฐมืองค์ประกอบ ๘ อย่าง องค์หรือองค์ประกอบ ๘ อย่าง หรือเรียกว่า มรรคมืองค์ ๘ ซึ่งมีความหมายชัดเจนหมายถึง ทางสายเดียวที่มีส่วนประกอบ ๘ อย่าง หรือเรียกว่า อริยมรรคมืองค์ ๘ ได้แก่

๑) สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์)

๒) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกามความดำริในการไม่พยาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน

๓) สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ในกุศลกรรมมถตามทีกล่าวมาในพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง

๔) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤตินิเฝียดในกาม

^{๓๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๖๑-๒๖๒/๑๙๔.

^{๓๑} อ่างแล้ว, ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, จริยศาสตร์, หน้า ๒๓๖.

๕) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

๖) สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ

๗) สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ

๘) สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ

๒.๑.๗ หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการปฏิบัติของบุคคลในทางพุทธจริยศาสตร์ใน ๓ ระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติ และสิ่งที่ควรและไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปอย่างมีความสุข หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ มีดังนี้

๑) หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

ข้อปฏิบัติศีล ๕ เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๑ คือ ปาณาติปาตา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นการทำลายชีวิตของสัตว์ให้ตกลงไป กล่าวว่าการประพฤติดีในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการก็คือ โทสะ (ความโกรธ) คือความไม่พอใจในสัตว์ที่ถูกฆ่า กิเลสตัวรอง คือ โลภะ (ความโลภ) เพราะบางคนฆ่าสัตว์เนื่องจากความโลภเข้าครอบงำ เช่น อยากรับเงินฆ่าจ้าง หรือต้องการสัตว์นั้นมาเป็นอาหาร ความหวงแหนในทรัพย์สมบัติของตนจึงได้ฆ่าสัตว์เพื่อปกป้องทรัพย์นั้น เพื่อให้คนยอมรับในความกล้าหาญหรือเพื่อลาภยศที่จะตามมาจึงฆ่าสัตว์ให้คนเห็น หรืออย่างอาจมีสาเหตุมาจากกิเลสที่เป็นบริวารของโทสะหรือโลภะอีก เช่น ความพยาบาท ความริษยา ความแค้น ความตระหนืออย่างไรก็ตาม การประพฤติดีในศีลข้อนี้ คือ การฆ่าสัตว์ จะเกิดมาจากกิเลสตัวใดที่คอยบงการก็ตาม เพื่อให้ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนต่อชีวิตร่างกายของผู้อื่น ต้องมีความสำรวมระวัง รู้เท่าทันต่อกระแสกิเลสที่อยู่ในจิตใจของตนเองเป็นสำคัญ โดยอาศัยเจตนาเป็นที่ตั้ง มีความจงใจเป็นเครื่องงดเว้นด้วยองค์ ๕ ประการของศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต มิให้ความชั่วที่เกิดขึ้นทางกายวาจา และใจ คือ (๑) สัตว์นั้นมีชีวิต (๒) ให้รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต (๓) เมื่อมีการคิดจะฆ่าสัตว์ ก็มีเจตนางดเว้นเสียได้ (๔) ไม่ทำความเพียรให้เกิดขึ้น และ (๕) สัตว์ก็จะไม่ตายลงไป หรือตกลงลงไป โดยมีเจตนารักษากายวาจา และใจ ไม่ให้ประพฤติดีล่วงละเมิดในศีล^{๓๖}

๒. อทินนาทาน (การลักทรัพย์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี คือ เจตนางดเว้น จากการถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยการลักขโมย น้อโกง ฉก ชิง วังราว หลอกหลวง ปลอม ยกยอกสับเปลี่ยน เป็นต้น กล่าวว่าการประพฤติดีในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการ คือ

^{๓๖} พระเมธีวราภรณ์, เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๑-๑๗๕.

โลภะเป็นความอยากได้ในทรัพย์นั้น กิเลสตัวรอง คือ โทสะ เช่น บางคนลักทรัพย์เพราะความโกรธในตัวเจ้าของทรัพย์นั้นทั้งที่ความจริงแล้วไม่ได้อยากได้ทรัพย์สิ่งของนั้น เป็นต้น และสาเหตุจากกิเลสที่เป็นบริวาร เช่น ความพยาบาท ความอิจฉาริษยา ความแค้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่ากิเลสตัวใดคอยบงการ เพื่อมิให้มีการละเมิดการกระทำที่ผิดศีลข้อนี้ เพื่อไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อป้องกันพฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านั้น เพื่อ ละ เลิก เว้น ได้ในที่สุด เพราะศีลเป็นพื้นฐานให้ความมโลภ ความโกรธ ความหลง เบาบางลงได้ก็โดยอาศัยเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นและมีให้ความประพฤตินั้นเกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจ คือ การรู้เท่าทันต่อกระแสจิตใจของตนเองเป็นสำคัญโดยอาศัยองค์ ๕ ประการของศีล อทินนาทาน คือ (๑) ทรัพย์นั้นมีเจ้าของ(๒) ตนต้องรู้ว่ามิใช่เจ้าของ(๓) จิตคิดจะลักทรัพย์นั้น ก็เว้นเสียอย่าให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง รู้จักหักห้ามจิตใจของตนเอง และ (๔) ไม่ทำความเพียรเพื่อลักขโมย ให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา (๕) ได้ของสิ่งนั้นมาด้วยความเพียร เมื่อรู้เท่าทันต่อกาย วาจา และจิตใจ ของตนเองเป็นสำคัญ ความประพฤติความชั่วต่างๆ มีการลักทรัพย์ ย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอาศัยเจตนาเป็นที่ตั้ง มีขันตอดทนต่อกิเลสได้ ความชั่วต่างๆ ย่อมสงบระงับ^{๓๓}

๓. กาเมสุมิฉฉาจาร (ประพตติผิดในกาม) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๓ คือ กาเมสุมิฉฉาจาร เวมณี หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพตติผิดทางด้านคูครองของคนอื่นไม่เบียดเบียนหญิงหรือชายอื่นที่เขาไม่ใช่สามี หรือภรรยาของตน กล่าวว่สาเหตุที่ผิดในศีลข้อนี้ เพราะมีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการ คือ โลภะ คือความยินดี พอใจ ในหญิงหรือชายนั้น ส่วนกิเลสตัวรอง คือ โทสะ เช่น เมื่อคนประพตติผิดในกามเพราะความโกรธในคูครองของตน จึงทำเพื่อประชดหรือโกรธในผู้ที่หวงแหนคนที่เราประพตติผิดด้วย หรืออาจจะโกรธในตัวที่เราล่วงเกินก็ได้ จึงทำการล่วงเกินเพื่อให้คนนั้นเจ็บใจ หรือเป็นเพราะอารมณ์ไม่ดีจึงประพตติผิดในกาม จึงประพตติผิดในกามเพื่อระบายความเครียด ฯลฯ และสาเหตุที่เป็นตัวบริวาร เช่น ความพยาบาท ความอิจฉาริษยา ทำไปเพื่อความโอ้อวด ความแค้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีกิเลสตัวใดคอยบงการกระทำชีวิตให้ถึงกับหายนะไป เพื่อมิให้เป็นการล่วงละเมิดในศีลข้อนี้ จนถึงทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน หักหาญน้ำใจกันและกัน จำต้องเป็นผู้รู้เท่าทันต่อจิตใจ เป็นผู้สำรวมระวัง สำรวมตัวเองเพื่อมิให้กระทำเกิดขึ้นทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยมีเจตนางดเว้นจากการประพตติด้วยองค์ ๔ ประการของศีล กามเมสุมิฉฉาจาร คือ (๑) หญิงที่ต้องห้าม (๒) จิตคิดจะเสพ เมื่อมีการคิดจะเสพ ก็มีเจตนางดเว้น และพยายามหักห้ามใจของตนเองเสียได้ (๓) ไม่ประกอบกรเสพให้เกิดขึ้น ทางกาย และวาจา การพูดตะโลม เป็นต้น (๔) ไม่ทำให้มรรคจรดกัน ดำเนินไปในทางกาย^{๓๔}

๔. มุสาวาท (การพูดเท็จ) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๔ คือ มุสาวาทา เวมณี หมายถึง ผู้ประพตติปฏิบัติ ต้องมีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ สำรวมระวังในวาจา งดเว้นจากวจีทุจริต เว้นจาก

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑.

^{๓๔} อ้างแล้ว, พระเมธีวราภรณ์, เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตมนุษย์, หน้า ๑๗๑-๑๗๒.

การพูดเท็จ ซึ่งกล่าวว่าการประพาศิตในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวบงการ อาจเป็นโลภะ หรือโทสะ ก็ได้ เช่น บางคนคนโกหกหลอกลวง หรือเพราะอยากได้ทรัพย์ของคนอื่นมาเป็นของตน บางคนโกหกเพราะความโกรธ เลยโกหกเพื่อให้คนที่ตนโกรธนั้นเดือดร้อน หรือได้รับความเสียหาย บ้างก็โกหกเพราะกลัวความผิด หรือกลัวความเดือดร้อนที่จะตามมาหาจึงพูดความไม่จริงออกไป ฯลฯ หรือ สาเหตุจากกิเลสที่เป็นบริวาร เช่น ความพยาบาท ความอิจฉาริษยา ความตระหนี่ความโอ้อวด ความแข่งดี เป็นต้น ตามอย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีกิเลสตัวใดคอยบงการให้เกิดการประพาศิตในศีล จนถึงทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน เพื่อมิให้เป็นการล่วงละเมิดในศีลข้อนี้จำเป็นต้องเป็นผู้สำรวมระวังมิให้การ พูดปิด พูดเท็จ (รวมทั้งที่มาในกุศลกรรมบถ คือ พูดเพ้อเจ้อส่อเสียด คำหยาบ) ให้เกิดขึ้นก็อาศัยเจตนางดเว้นโดยมีองค์ประกอบเป็นเครื่องเว้น^{๓๕}

๕. สุราเมรัย (การเสพสุราเมรัย) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๕ คือ สุราเมรัยมีขชะปะมาทัฏฐานา เวมณี หมายถึง การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย คือ ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพาศิตทางด้านการดื่ม หรือเสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติดทั้งหลาย เช่น ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอ้ กัญชา เป็นต้น การประพาศิตในศีลข้อที่ ๕ นี้ กล่าวว่ามีกิเลสที่คอยบงการ คือ โลภะ ความปรารถนาเพลิดเพลินยินดี อันเกิดจากการดื่มหรือเสพนั่น กิเลสตัวรองคือ โทสะ เช่น บางคนดื่มน้ำเมาหรือเสพสิ่งเสพติด เพราะความเครียดความกังวลใจ ความทุกข์จากความผิดหวัง เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเกิดมาจากกิเลสตัวใดที่คอยบงการ เพื่อไม่ให้พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้เกิดขึ้น ละ เลิก เว้น การสูบ ฉีดสิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุที่ตั้งให้เกิดความประมาทและขาดสติสามารถทำให้การละเมิดศีลข้ออื่นๆ ตามมา เพื่อมิให้กระทำเกิดขึ้นทั้งทางกายวาจา และใจ โดยมีเจตนางดเว้นจากการประพาศิตด้วยองค์ ๔ ประการของศีลสุราเมรัย คือ (๑) น้ำเมาเป็นสิ่งเสพติดทั้งหลาย (๒) มีจิตคิดจะดื่ม จะเสพก็มีเจตนางดเว้นเสีย (๓) มีความเพียรพยายามที่จะไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา และใจ (๔) ไม่ทำให้น้ำเมา สิ่งเสพติดทั้งหลายก้าวล่วงลำคอไป^{๓๖}

สรุปได้ว่า หลักการปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ ข้อปฏิบัติศีล ๕ เป็นพื้นฐาน การดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ ๑) ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๑ คือ ปาณาติปาตา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (การทำแท้ง) ถือว่า เป็นการฆ่ามนุษย์ เป็นการทำลายชีวิตของสัตว์ให้ตกลงไป กล่าวว่าการประพาศิตในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการก็คือ โทสะ (ความโกรธ) คือความไม่พอใจในสัตว์ที่ถูกฆ่า กิเลสตัวรอง คือ โลภะ (ความโลภ) ๒) อทินนาทาน (การลักทรัพย์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวมณี คือ เจตนางดเว้น จากการถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยการลักขโมย น้อโกง ฉก ชิง วิ่งราว หลอกลวง ปลอม ยกยอกสับเปลี่ยน เป็นต้น ๓) กามเมสุมิจฉาจาร (ประพาศิตในกาม) การ

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๒.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑-๑๗๕.

ปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๓ คือ กามเมสุมิจฉาจาร เวมณี หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพฤตินิดทางด้านคู่ครองของคนอื่นไม่เบียดเบียนหญิงหรือชายอื่น ที่เขาไม่ใช่สามี หรือภรรยาของตน๔) มุสาวาท (การพูดเท็จ) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๔ คือ มุสาวาทา เวมณี หมายถึง ผู้ประพฤติปฏิบัติ ต้องมีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ สำรวมระวังในวาจา งดเว้นจากวจีหุจจริต เว้นจากการพูดเท็จ ซึ่งกล่าวว่าการประพฤตินิดในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวบงการ อาจเป็นโลภะ หรือโทสะ ก็ได้ เช่น บางคนคนโกหกหลอกลวง หรือเพราะอยากได้ทรัพย์ของคนอื่นมาเป็นของตน๕) สุราเมรัย (การเสพสุราเมรัย) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๕ คือ สุราเมรัยชะปะมาทัฐฐานา เวมณี หมายถึง การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย คือ ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพฤตินิดทางการดื่ม หรือเสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติดทั้งหลาย เช่น ผีน เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอ้ กัญชา เป็นต้น

๒) หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

ข้อปฏิบัติหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ หากว่า มนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากอย่างที่กล่าวมา และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนามนุษย์ที่จะต้องใช้หลักกุศลกรรมบถเข้าไปในการจัดการ เพราะว่า ความเดือดร้อนหรือความทุกข์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกนี้ ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์นั้นขาดศีลธรรมในตนให้ตั้งอยู่ในหลักแห่งกุศลกรรมบถ ซึ่งวิธีการปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีวิธี ๓ ประการคือ

๑. วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย คือมีความประพฤติธรรมทางกาย ๓ ประการ^{๓๗} คือ

(๑) เว้นจากปาณาติบาต คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตราเสียแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู มีกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ลักษณะของปาณาติบาต คือการเข้าไปตัดชีวิตดิณทรีย์ของบุคคลผู้ฆ่าสัตว์ คือ เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด พอใจในการประหารและการฆ่าไม่มีความละอาย ไม่ถึงความเอ็นดูในสัตว์ด้วยกาย คือกระทำด้วยตนเอง หรือด้วยวาจา คือสั่งให้ผู้อื่นฆ่า^{๓๘}

ผู้รักษาศีลข้อนี้ นอกจากระวังไม่ให้ขาด เพราะการฆ่าสัตว์แล้ว ถ้าเว้นจากการกระทำที่เป็นฉาชาของปาณาติบาตได้ด้วยแล้ว ก็จะทำให้ศีลของตนบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ถ้าเว้นไม่ได้ศีลของตนก็ต่างพร้อยเหมือนผ้าที่ไม่ขาดแต่สกปรก ลักษณะที่อนุโลมปาณาติบาต คือ การทำร้ายร่างกายและทรมาน การทำร้ายร่างกาย หมายถึง การทำร้ายผู้อื่นโดยการทำให้พิการเสียโฉมหรือเจ็บลำบากแต่ไม่ถึงแก่ชีวิต แยกออกเป็น ๓ อย่าง คือ ๑) ทำให้พิการ คือ ทำให้เสียอวัยวะเป็นเครื่องใช้การ เช่น ทำให้เสียนัยน์ตา เสียแขน เสียขา เป็นต้น ๒) ทำให้เสียโฉม คือ ทำร่างกายให้เสียรูป เสียงามไม่ถึงพิการ

^{๓๗} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๐, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๖.

^{๓๘} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลตถปิณีแปล เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙๔.

เช่น ใช้มีดหรือไม้กรีดหรือตีที่ใบหน้าให้เป็นแผลเป็น เป็นต้น^{๓)} ทำให้เจ็บลำบาก คือ ทำร้ายไม่ถึงเสีย โฉม เป็นแต่เสียความสำราญการทำร้ายร่างกายทั้งหมดนี้ หมายถึงเฉพาะทำแก่นุชย์

ทรกรรม หมายความว่า ประพฤติเยียมโหดแก่สัตว์ไม่ปราณีดังจะชี้ตัวอย่างให้เห็นตามที่ จัดเป็นแผนกดังนี้ ๑) ใช้การ หมายถึง ใช้สัตว์ไม่มีปราณีปล่อยให้อดอยากชুবดม ไม่ให้กินไม่ให้นอน ไม่ให้หยุดพักผ่อนตามกาล ขณะใช้งานก็เขียนตี ทำร้ายร่างกายโดยไม่มีเมตตาจิตหรือใช้การเกินกำลัง ของสัตว์ เช่น ให้เข็นภาระอันหนักเหลือเกิน เป็นต้น จัดเป็นทรกรรมในการใช้การ๒) กักขัง หมายถึง กักขังให้อดอยาก อิดโรย หรือผูกมัดไว้จนไม่สามารถจะผลัดเปลี่ยนอิริยาบถได้ จัดเป็นทรกรรมในการ กักขัง๓) นำไป ฟังเห็นในการผูกมัด เป็ด ไก่ สุนัข หิวหามเอาศีรษะลง เอาเท้าขึ้น ผู้ทำเช่นนี้จัดเป็นทรกรรมในการนำไป๔) เล่นสนุก ฟังเห็นในการตีปีก ทั้งขาของสัตว์ มีตักแตน และจิ้งหรีด เป็นต้น เพื่อ ความสนุกของตน๕) ผจญสัตว์ ฟังเห็นในการชนโค ชนกระบือ ชนแพะ ชนแกะ ตีไก่กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น^{๓๙}

(๒) เว้นจากอทินนาทาน คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการถือเอาทรัพย์ที่เขาไม่ได้ให้ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ลักทรัพย์เป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมยลักษณะของอทินนาทาน คือ ลักษณะของการลักทรัพย์เป็นอุปกรณ์ เครื่องปลื้มใจของบุคคลอื่น ที่อยู่ในบ้าน หรือที่อยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมยการถือเอา สิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ ด้วยการกระทำอย่างโจรทุกอย่าง จัดเป็นโจรกรรม ในทางศีลธรรม ท่านรวมไว้ ๑๔ วิธีด้วยกัน^{๔๐} ดังนี้

๑) ลัก ได้แก่ การขโมยทรัพย์ของคนอื่นที่เจ้าของเขาไม่เห็น มีชื่อเรียกต่างกัน ดังนี้(ก) ขโมย ในเวลาเจียบเห็นเขาตากผ้าไว้ ไม่ให้เจ้าของรู้ หยิบเอาของเขาไป(ข) ย่องเบา เวลาส่งคน แอบ เข้าไปในบ้าน หยิบฉวยเอาของต่างๆ ไป(ค) ตัดช่อง จัดหรือเจาะประตูหน้าต่างที่ปิดช่องอยู่ แล้วหยิบ เอาของเขาไป

๒) ฉก ได้แก่ การถือเอาของในเวลาเจ้าของเผลอ มีชื่อเรียกต่างกันตามอาการ ดังนี้(ก) วิ่งราว คนถือเอาของมากำลังเผลอ เข้าแย่งแล้ววิ่งหนีไป(ข) ตีชิง ตีเจ้าของทรัพย์ให้เจ็บตัว แล้วถือเอาของไป

๓) กรรโชก แสดงอำนาจ หรือใช้อำนาจให้เขากลับแล้วให้ของ เรียกว่า ชู หรือจี้

๔) ปล้น ได้แก่ รวมพวกกันหลายคน มีศาสตราวุธเก็บเอาของผู้อื่นด้วยอำนาจ

๕) ตู๋ คือ อ่างกรรมสิทธิ์ ยืนยันเอาของคนอื่นมาเป็นของตน

๖) ฉ้อ ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่น เช่น รับของแล้วโกงเสีย อ้างว่าเป็นของของตน

^{๓๙} อ้างแล้ว, พระสิริมังคลาจารย์, มงคลตัดที่ปณีแปล เล่ม ๒, หน้า ๙๗.

^{๔๐} พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด), “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุตกรรมบถ ๑๐ ประการ”, รายงานวิจัย, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๘๔.

- ๓) หลอก ได้แก่ กิริยาที่พูดปด เพื่อถือเอาของของผู้อื่น
- ๔) ลวง ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาของผู้อื่น ด้วยแสดงของอย่างใดอย่างหนึ่งให้เข้าใจผิด เช่น ใช้เครื่องชั่งเครื่องตวงโก่ง
- ๕) ปลอม ได้แก่ กิริยาที่ทำของปลอมให้คนอื่นเห็นว่าเป็นของแท้ แล้วแลกเปลี่ยนเอาทรัพย์ไป
- ๖) ครอบงำ ได้แก่ กิริยาที่ยืมของคนอื่นไปใช้ แล้วเอาเสีย เช่น ยืมของแล้วไม่ส่งคืน กู้เงินเขาแล้วเบี้ยวไม่ส่งดอก
- ๗) เบียดบัง ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาเศษ เช่น ท่านใช้ให้ไปเก็บเงินค่าเช่าบ้าน เป็นต้น ได้มากแต่ให้ท่านน้อย
- ๘) ลักลอบ ได้แก่ กิริยาที่ลักลอบเอาของที่ต้องห้ามหลบหนีภาษี เช่น สินค้าเถื่อน เป็นต้น
- ๙) สับเปลี่ยน ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของของตน ที่เลวเข้าไว้แทน แล้วเอาสิ่งของที่ดีของผู้อื่น
- ๑๐) ยักยอก ได้แก่ กิริยาที่ยักยอกทรัพย์ของตน ที่จะต้องถูกยึด เอาไว้เสียที่อื่น
- (๓) เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละการประพฤติดิถีในกามทั้งหลาย เว้นขาดจากการประพฤติดิถีในกามทั้งหลาย คือ ไม่ถึงความสมสู่ในพวกหญิง ที่มารดา รักษา ที่บิดารักษา ที่มารดาและบิดารักษา ที่พี่ชายรักษา ที่พี่สาวรักษา ที่ญาติรักษา ที่มีสามี ที่อิสระชนหวงห้าม ที่สุดหญิงที่เขาคล้องแล้วด้วยพวงมาลัยลักษณะของการประพฤติดิถีในกาม คือ ข้อที่บุคคลมีเจตนาเป็นเหตุก้าวล่วงฐานะอันบุคคลไม่พึงถึง ได้แก่ ภรรยา หรือสามีของคนอื่น หรือลูกสาวที่ยังมีผู้ปกครองดูแล เป็นไปทางกายทวาร ด้วยประสงค์สัทธรรม คือการมีเพศสัมพันธ์หญิงที่ต้องห้ามสาหรับชาย มี ๓ ประเภท^{๔๑} คือ
- ๑) หญิงมีสามี ที่เรียกว่า ภรรยาท่าน ได้แก่ หญิง ๔ จำพวก คือ (๑) หญิงที่แต่งงานกับชายแล้ว (๒) หญิงที่ไม่ได้แต่งงาน แต่อยู่กินกับชายอย่างเปิดเผย (๓) หญิงที่รับสิ่งของ มีทรัพย์ เป็นต้นของชายแล้วยอมอยู่กับเขา (๔) หญิงที่ชายเลี้ยงเป็นภรรยา
- ๒) หญิงที่ญาติรักษา คือ มีผู้ปกครอง ไม่เป็นอิสระแก่ตน เรียกว่า หญิงอยู่ในพิทักษ์รักษาของท่าน คือ หญิงที่มารดาบิดารักษา หรือญาติรักษา
- ๓) หญิงที่จารีตรักษา ที่เรียกว่า จารีตห้าม ได้แก่ หญิงที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอ ๓ ประเภท คือ (๑) เทือกเถา คือ ญาติผู้ใหญ่ นับย้อนขึ้นไป ๓ ชั้น มี ย่าทวด ยายทวด ๑ ย่า ยาย ๑ แม่ ๑ เหล่ากอ คือ ผู้สืบสายจากตนลงไป ๓ ชั้น มีลูก ๑ หลาน ๑ เหลน ๑(๒) หญิงที่อยู่ใต้พระบัญญัติในพระ

^{๔๑} อ่างแล้ว, พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด), “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักคุณธรรมมถ ๑๐ ประการ”, รายงานการวิจัย, หน้า ๘๕-๘๗.

ศาสนา อันห้ามสังวาสกับชาย เช่น ภิกษุณี ในกาลก่อน หรือ แม่ชีในบัดนี้(๓) หญิงที่บ้านเมืองห้าม เช่น แม่หม้ายงานท่าน อันมีในกฎหมาย

หญิง ๓ จำพวกนี้ จะมีฉันทะร่วมกัน หรือไม่ร่วมกัน ไม่เป็นประมาณ ชายร่วมสังวาสด้วย ก็เป็นกามาสุมิจฉาจาร

หญิงที่เป็นวัตถุต้องห้ามของชายโดยพิสดารมี ๒๐ จำพวก คือ ๑) หญิงที่มารดารักษา ๒) หญิงที่บิดารักษา ๓) หญิงที่มารดาบิดารักษา ๔) หญิงที่พี่ชายน้องชายรักษา ๕) หญิงที่พี่สาวน้องสาวรักษา ๖) หญิงที่ญาติรักษา ๗) หญิงที่โคตร หรือมีแซร์รักษา ๘) หญิงมีธรรมรักษา ๙) หญิงมีสามีรักษา ๑๐) หญิงมีสินไหม คือ พระราชารักษา ๑๑) หญิงที่ชายได้หรือซื้อมาด้วยทรัพย์เพื่อเป็นภรรยา ๑๒) หญิงที่อยู่กับชายด้วยความรักใคร่ชอบใจกันเอง ๑๓) หญิงที่อยู่เป็นภรรยาชายด้วยโภคทรัพย์ ๑๔) หญิงที่เสียใจ ได้สีกว่าผ้าถุงผ้าห่มแล้วอยู่เป็นภรรยา ๑๕) หญิงที่ชายขอเป็นภรรยา มีผู้ใหญ่จัดการให้ ๑๖) หญิงที่ชายช่วยปลงภาระอันหนักให้แล้ว ยอมเป็นภรรยา ๑๗) หญิงที่เป็นทาสีอยู่ก่อน แล้วชายเอามาเป็นภรรยา ๑๘) หญิงที่รับจ้างแล้ว ชายเอาเป็นภรรยา ๑๙) หญิงที่ชายรบข้าศึกได้เป็นเชลยแล้ว เอาเป็นภรรยา ๒๐) หญิงที่ชายอยู่ด้วยขณะหนึ่ง และหญิงนั้นก็เข้าใจว่าชายนั้นเป็นสามีของตน

ชายต้องห้ามสำหรับหญิง มี ๒ ประเภทคือ ๑) ชายอื่นนอกจากสามี เป็นวัตถุต้องห้ามสำหรับหญิงที่มีสามีแล้ว ๒) ชายที่จาริตห้าม เป็นวัตถุต้องห้ามสำหรับหญิงทั้งปวง

ชายที่จาริตห้ามนั้น มี ๓ จำพวก คือ ๑) ชายที่อยู่ในพิทักษ์รักษาของตระกูล เช่น ปู่ พ่อ ตา ทวด ๒) ชายที่อยู่ในพิทักษ์ของธรรมเนียม เช่น นักพรต นักบวช ๓) ชายที่กฎหมายบ้านเมืองห้าม เช่น พระภิกษุ สามเณร

หญิงที่ไม่เป็นวัตถุกามาสุมิจฉาจารของชาย มี ๔ อย่าง คือ ๑) หญิงที่ไม่มีสามี ๒) หญิงที่ไม่อยู่ในพิทักษ์รักษาของท่าน ๓) หญิงที่จาริตไม่ห้าม ๔) หญิงที่เป็นภรรยาของตน

ชายที่ไม่เป็นวัตถุแห่งกามาสุมิจฉาจารของหญิงมี ๔ คือ ๑) ชายที่ไม่มีภรรยา ๒) ชายที่จาริตไม่ห้าม ๓) สามีของตน ๔) ชายที่ทำโดยผลการพันอำนาจของหญิง (เช่นชายที่ข่มขืน)

๒. วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางวาจามี ๔ ประการ^{๔๒} คือ

(๑) เว้นจากมุสาวาท คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ไปในที่ประชุม หรือไปในหมู่ชน หรือไปในท่ามกลางญาติ หรือไปในท่ามกลางขุนนาง หรือไปในท่ามกลางราชสกุล หรือถูกนาไปเป็นพยาน ถูกถามว่า บุรุษผู้เจริญ เขียวเถิด ท่านรู้เรื่องใด ก็จงบอกเรื่องนั้น เขาเมื่อไม่รู้ก็บอกว่า ไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่า รู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่า ไม่เห็น หรือเมื่อเห็นก็บอกว่า เห็น ไม่กล่าวเท็จทั้งรู้ที่อยู่ เพราะเหตุตนบ้าง เพราะเหตุผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่สิ่งของเล็กน้อย บ้างลักษณะของการกล่าวคำเท็จ คือ การที่บุคคลกล่าวหรือแสดงอาการทางกายอย่างใดอย่างหนึ่งมีการสันศิระจะเป็นต้นให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง โดยมีเจตนาจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

^{๔๒} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๐, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๖.

เพื่อหักรานประโยชน์ของผู้อื่นการกล่าวเท็จ คือ การโกหก หมายถึง การแสดงออกด้วยเจตนาบิดเบือนความจริง ให้คนหลงเชื่อแสดงออกได้ ๒ ทาง^{๔๓} คือ

๑. ทางวาจา ได้แก่ พูดโกหกซัด ๆ

๒. ทางกาย ท่าเท็จทางกาย เช่น เขียนจดหมาย โกหก ทำรายงานเท็จ ท่าหลักฐานปลอม หรือ มีไครถามข้อความที่ควรรับ ก็สังคีระษะแสดงปฏิเสธเพื่อความสะดวกในการเรียน และการปฏิบัติ ท่านจำแนกกิริยาที่เป็นมุสาวาทไว้ ๗ อย่าง คือ ๑) ปด ๒) ทนสาบาน ๓) ทำเล่ห์กระเท่ห์ ๔) มารยา ๕) ทำเลศ ๖) เสริมความ ๗) อำความ

๑) ปด ได้แก่ พูดมุสาซัดๆ ไม่อาศัย ไม่อาศัยมูลเหตุเลย เช่น เห็นว่าไม่เห็น รู้ว่าไม่รู้ โดยโวหารต่างกัน ตามความมุ่งหมายของผู้พูด ท่านแสดงไว้เป็นตัวอย่าง ๔ ข้อ คือ(ก) พูดเพื่อจะ令他แตกต่าง เรียกว่า ส่อเสียด(ข) พูดเพื่อจะโกงท่าน เรียกว่า หลอก(ค) พูดเพื่อจะยกย่อง ท่านเรียกว่า ยก(ง) พูดไว้แล้วไม่รับ เรียกว่า กลับคำ

๒) ทนสาบาน ได้แก่ กิริยาที่เลี้ยงสัตย์ว่า จะพูดตามจริง แต่ใจไม่ตั้งจริงตามนั้น มีพูดปดเป็นลำดับ บริวาร เช่น เป็นพยานทนสาบานไว้ แล้วเบิกความเท็จ เป็นต้น

๓) ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่ กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์อันไม่มีจริง เช่น อวดรู้วิชาคงกระพัน ฟันไม่เข้ายังไม่ออก เป็นต้น ซึ่งเป็นอุบายหลอกลวง

๔) มารยา ได้แก่ กิริยาที่แสดงให้เขาเห็นผิดจากที่เป็นจริง หรือลวงให้เข้าใจผิด เช่น เป็นคนทุศีล ก็ทำท่าทางให้เขาเห็นว่ามึศีล เจ็บน้อยก็ครวญครางมาก

๕) ทำเลศ ได้แก่ พูดมุสาเล่นสำนวน เช่น เห็นคนวิ่งหนีเขามา เมื่อผู้ไล่มาถาม ไม่อยากจะให้เขาจับคนนั้นได้ แต่ต้องการให้ใครตราหน้าว่าเป็นคนพูดมุสา จึงย้ายไปยืนที่อื่น แล้วพูดว่าตั้งแต่มายืนที่นี้ ยังไม่เคยเห็นใครวิ่งมาเลย

๖) เสริมความ ได้แก่ พูดมุสาอาศัยมูลเดิม แต่ตัดความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ออกเสีย เรื่องมากพูดให้เหลือน้อย ปิดความบกพร่องของตน

(๒) เว้นจากปิสฺฐาวาจา คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละวาจาอันส่อเสียด เว้นขาดจากวาจาส่อเสียด คือ ได้ฟังข้างนี้แล้วไม่นำไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายพวกข้างนี้ หรือได้ฟังข้างโน้นแล้วไม่นำมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายพวกข้างโน้นสมานพวกที่แตกกันให้ติดกันบ้าง ส่งเสริมพวกที่ติดกันให้สนิทสนมบ้าง ชอบใจพวกที่พร้อมเพรียงกัน ยินดีแล้วในพวกที่พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมในพวกที่พร้อมเพรียงกัน และกล่าววาจาอันทำให้พร้อมเพรียงกันลักษณะของการกล่าวคำส่อเสียด คือการที่ได้ฟังข้างนี้แล้วนำไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายพวกข้างนี้บ้าง หรือฟังข้างโน้นแล้ว นำไปบอกข้างนี้ เพื่อทำลายพวกข้างโน้นบ้าง ยุพพวกที่พร้อมเพรียงกันให้แตกกันไปบ้าง ส่งเสริมพวกที่กำลังแตกกันบ้าง ส่งเสริมพวกที่แตก

^{๔๓} อ่างแล้ว, พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรต), “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักคุณธรรมบถ ๑๐ ประการ”, รายงานการวิจัย, หน้า ๘๘-๘๙.

กันแล้วบ้าง ชอบใจในคนที่แตกต่างกันเป็นพวก ยินดีในความแตกต่างกันเป็นพวก ชื่นชมในพวกที่ต่างกัน และ กล่าววาทะที่ทำให้แตกต่างกันเป็นพวกหรือคาพูดที่พูดออกไปเพื่อให้ตนเป็นที่รักของคนอื่นให้เขามองตนว่าเป็นคนดีแล้วยกย่องตนเอง^{๔๔}

(๓) **เว้นจากผรุสวาท** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ กล่าววาทะที่ไม่มีโทษ ไพเราะหู ชวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ ชอบใจ ลักษณะของผรุสวาท คือ การที่บุคคลมีใจหยาบโดยส่วนเดียวแล้วเปล่งถ้อยคำที่เผ็ดร้อนแก่ผู้อื่น อันขัดใจผู้อื่น อันใกล้ต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบจิตเป็นต้นที่ทำให้คนอื่นฟังแล้วเกิดปฏิกษะหรือความขุ่นเคืองในจิตใจนั่นเอง คำหยาบเหล่านี้ ท่านประสงค์เอาคำที่เปล่งออกมาจากบุคคลมีใจที่หยาบเท่านั้น ถึงแม้ว่าบางครั้งคำนั้นฟังดูเฟิน ๆ แล้วจะไม่รู้สึกระไรแต่ภายในใจของผู้พูดกับแฝงไปด้วยเจตนาที่หยาบเช่น ต้องการให้ คนใดคนหนึ่งตายเสีย แต่พูดว่า ทำให้เขาสบายที่ ดังนี้เป็นต้นย่อมได้ชื่อว่าคำหยาบแท้เพราะเจตนาหยาบ ตรงกันข้ามคำบางคำเป็นคำที่ฟังดูแล้วเหมือนหยาบแต่เจตนาของผู้ว่านั้นกลับไม่ได้คิดอย่างที่ว่ามา ดังเช่นคำที่ออกมาจากปากของมารดาที่ตำว่าบุตรที่ไม่เชื่อฟัง หรือ อาจารย์กล่าววาทะลูกศิษย์ที่ไม่ค่อยเชื่อฟังเป็นต้น คำประเภทนี้ก็ได้ชื่อว่าคำหยาบ เพราะเจตนาไม่หยาบ^{๔๕}

(๔) **เว้นจากสัมผัปปลาปะ** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ละการพูดเพื่อเจ้า เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้า พูดในเวลาสมควรพูดตามความจริง พูดเรื่องที่เป็นประโยชน์ พูดเรื่องที่เป็นธรรม พูดเรื่องที่เป็นวินัยและกล่าววาทะมีหลักฐาน มีที่อ้าง ได้มีที่สุดประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร ลักษณะของสัมผัปปลาปะ คือการพูดในเวลาไม่ควรพูด พูดเรื่องที่ไม่เป็นจริง พูดไม่เป็น ประโยชน์ พูดไม่เป็นธรรม พูดไม่เป็นวินัย กล่าววาทะไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้าง ไม่มีที่สุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่สมควร^{๔๖}

๓. วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบบร้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางใจ ๓ ประการ^{๔๗} คือ

(๑) **อนภิชณา** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่มีความโลภมาก ไม่เพ่งเล็งทรัพย์ อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า “ขอของผู้อื่นพึงเป็นของเราเถิด” เป็นต้นลักษณะของภิชณา คือ ภาวะที่เป็นไปโดยความเป็นผู้มุ่งหน้าต่อภักษะของผู้อื่นแล้ว น้อมไปในภักษะนั้น ได้แก่อาการที่บุคคลเห็นภักษะคือสิ่งของ ๆ คนอื่น แล้วมีความเพ่งเล็งต้องการน้อมสิ่งของนั้นมาเป็นของตน คือมีความคิดอยากได้ของคนอื่นเอามาเป็นของตัวเอง เช่น คิดว่า “โฉนหนอ ของสิ่งนี้จะพึงเป็นของ ๆ เรา” เป็นต้น^{๔๘}

^{๔๔} อ้างแล้ว, พระสิริมังคลาจารย์, มงคลตถทีปนีแปล เล่ม ๒, หน้า ๑๐๘.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

^{๔๗} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๒, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๗.

^{๔๘} อ้างแล้ว, พระสิริมังคลาจารย์, มงคลตถทีปนีแปล เล่ม ๒, หน้า ๑๑๕.

(๒) **อพยาบาท** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท มีความดำริในใจไม่ชั่วช้าว่า “ขอสัตว์เหล่านี้ จงเป็นผู้ไม่มีเวรไม่มีความเบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีแต่สุข รักษาตนเถิด” เป็นต้นลักษณะของพยาบาท คือ ความคิดที่ต้องการให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ ให้ได้รับความพินาศเสียหาย ไม่ต้องการให้เขาได้รับความสุข มีความดำริในใจอันชั่วช้าว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่าบ้าง จงถูกทำลายบ้าง จงขาดสูญบ้าง อย่าได้มีแล้วบ้าง เป็นต้น^{๔๙}

(๓) **สัมมาทิฐิ** คือ ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ผลแห่งทานที่ให้แล้วมีอยู่ ผลแห่งการการบูชามีอยู่ ผลแห่งการเช่นสรวงมีอยู่ ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มีอยู่ โลกหน้ามีอยู่ มารดามีอยู่ บิดามีอยู่ สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทิกะมีอยู่ สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ได้มีอยู่ในโลกนี้ลักษณะของมิจฉาทิฐิ มีความเห็นวิปริตว่า ผลแห่งทานที่ให้แล้วไม่มีผลแห่งการบูชาไม่มี ผลแห่งการเช่นสรวงไม่มี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้า ไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทิกะไม่มี สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ไม่มีอยู่ในโลก^{๕๐}

จากที่กล่าวมาจัดว่าเป็นวิธีการที่สอนให้ละชั่วและสร้างความดีทางกาย ๓ ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักขโมย เว้นจากการประพฤตินอกใจทางวาจา ๔ ประการ คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และทางใจ ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่โลภอยากได้ของเขา ความไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นถูกต้องตามทำนองครองธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นเครื่องชำระกายและวาจาให้เป็นปกติ ให้สะอาด หลักกุศลกรรมบถ ๔ ข้อข้างต้นนั้นมีลักษณะตรงกันกับศีลจำนวนสี่ข้อข้างต้นของเบญจศีล คือนิจศีลของมนุษย์ ดังนั้นจึงมองได้ว่า หลักกุศลกรรมบถ เป็นวิธีการที่จะนำไปปฏิบัติได้ในระดับพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ทุกคน และด้วยเหตุนี้จึงมีปรากฏหลักฐานที่พระพุทธเจ้าได้ทรงนำวิธีการพัฒนามนุษย์ด้วยหลักกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการสั่งสอนพัฒนาพุทธบริษัท ๔

สรุปได้ว่า หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ข้อปฏิบัติหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ หากว่า มนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มาก ซึ่งวิธีการปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีวิธี ๓ ประการคือ๑) วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย คือมีความประพฤติธรรมทางกาย ๓ ประการ คือเว้นจากปาณาติบาตเว้นจากอทินนาทานและเว้นจากกาเมสุมิจจาร๒) วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางวาจามี ๔ ประการ คือเว้นจากมุสาวาทเว้นจากปิสุณาวาจาเว้นจากผรุสวาจา และเว้นจาก

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

สัมผัสปลาปะ และ ๓) วิธีการประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย คือ มีความประพฤติธรรมทางใจ ๓ ประการ คืออนภิชฌาอพยาบาทและสัมมาทิฐิ

๓) หลักปฏิบัติของพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

ข้อปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความว่างจากกิเลส คือเป็นสันตสิข ซึ่งเป็นทางมาแห่งสันตสิข มัชฌิมาปฏิปทานี้ แปลว่า ทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา มีคำว่า กลางรวมอยู่ด้วย ฉะนั้น ถ้าไม่ใช่ทางสายกลางก็ไม่ใช่ทางพุทธศาสนา ทางที่เอียงไปซ้ายหรือเอียงไปขวาก็ตาม ไม่ใช่พุทธศาสนา ทางพุทธศาสนาจะต้องเป็นกลาง คือไม่เอียงซ้ายเอียงขวา ถ้าเรียกอย่างสมัยใหม่เรียกว่าปรับให้ได้หรือ adjust ให้พอเหมาะพอดีกัน คือว่าทางโน้นต้องปรับหน่อย ทางนี้ต้องปรับหน่อยทุก ๆ ทางให้พอเหมาะกับการเวลา เหตุการณ์ สถานที่ เหล่านี้เรียกว่า ทางสายกลาง ได้เหมือนกันคือจะวางหลักลงไปตายตัวว่าอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ไม่ได้หลักธรรมสำคัญที่จะมาเป็นเจ้าเรือนนำหน้าธรรมอื่นทั้งปวงคือ ปัญญา ศีล และสมาธิตามลำดับทั้งปัญญา ศีลและสมาธิ เป็นการเรียงลำดับเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย ในเชิงวิชาการแต่ในทางปฏิบัติ ทั้งปัญญา ศีล และสมาธิต้องปฏิบัติไปพร้อมๆ กันอย่างผสมผสาน เชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกันอย่างใกล้ชิดสนิทแนบ ไม่แยกส่วน จึงจะเป็นกระบวนการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์พระพุทเจ้าทรงแสดงสัมมาปฏิบัติ คือข้อปฏิบัติอย่างละเอียดถูกต้องที่ขยายความปัญญา ศีล และสมาธิที่เรียกกันว่าอริยมรรค มีองค์แปดประกอบด้วย

๑. สัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้องว่า เหตุแห่งความทุกข์ที่สำคัญคือตัณหา และตัณหาก็คงมิได้เกิดขึ้นมาลอยๆ ต้องมีกระบวนการเกิดตัณหา และเมื่อตัณหาเกิดแล้วนำไปสู่อุปทานและกระบวนการเกิดแห่งทุกข์อย่างสมบูรณ์ และเห็นว่ากระบวนการเกิดทุกข์จะหมดไปเมื่ออวิชชาสิ้นไป เมื่อปัญญาเกิดมาแทนอวิชชาดับไป กระบวนการแห่งทุกข์ก็หมดไป เมื่อแสงสว่างส่องมาความมืดก็หายไป ความเห็นถูกต้องดังกล่าว เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การทำลายเหตุแห่งทุกข์อย่างถอนรากถอนโคน

๒. สัมมาสังกัปปะ ความดำริหรือความคิดที่ถูกต้อง คือความคิดที่มีปัญญาเป็นแสงสว่างนำหน้า มิให้กระบวนการตัณหาตั้งต้นได้ พระพุทธเจ้าได้แสดงสัมมาสังกัปปะไว้ว่า เป็นความดำริที่ไม่หมกมุ่นในกาม พยาบาทและการเบียดเบียน ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตที่เห็นได้ชัดว่า ถ้าความดำริในกามเกิดขึ้นเต็มที่ กามตัณหาและภวตัณหาก็คงเกิดขึ้น ถ้าความดำรินั้น ไม่สมหวังก็จะเปลี่ยนเป็นความโกรธ พยาบาท และเบียดเบียน ซึ่ง ก็คือ วิภวตัณหา นั่นเอง สัมมาสังกัปปะจึงเป็นความดำริที่สอดคล้องกับสัมมาทิฐิที่มีให้กระบวนการแห่งทุกข์ ตามระบบปฏิจจสมุพบาทเกิดขึ้นได้ เปลี่ยนทางแห่งความดำริผิดที่นำโดยกามให้มาเป็นความดำริออกจากกาม ไม่พยาบาทและไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา การสื่อสารที่ถูกต้อง ดึงตามเป็นไปเพื่อความไม่ทุกข์ กล่าวคือไม่สื่อสารด้วยจิตใจที่ห่อหุ้มไปด้วยตัณหา ไม่พูดเพื่อตอบสนองตัณหา ไม่พูดเพื่อแสวงหาสิ่งที่จะมาบำรุงบำเรอตัณหาแต่พูดเพื่อความเข้าใจด้วยการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพื่อจ้อ เพราะ

คำพูดเหล่านี้ล้วนปรุงแต่งออกมาขณะที่ตัณหาอัดแน่นอยู่เต็มหัวใจ เมื่อตื่นจากคำพูดดังกล่าว สื่อสารบนพื้นฐานของความจริงอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและที่สำคัญผู้รับสารจากการสื่อสารแล้วฉลาดสงบเย็นเป็นประโยชน์จึงเรียกว่าเป็นการพูดจาถูกต้อง

๔. สัมมากรรมันตะ การทำงานถูกต้อง คือ การงานที่ไม่เป็นที่ตั้ง ของอวิชาตัตถา อุปาทาน แต่ดูการทำงานเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการปฏิบัติธรรม ทำงานไปดับกิเลสไป เพราะในงานมีสติ มีปัญญา มีสมาธิ มีศีลอยู่อย่างครบถ้วนจึงต้องเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับวิถีธรรมเข้าด้วยกัน ประสานกันอย่างกลมเกลียว งานก็ได้ใจก็บริสุทธิ์ เพราะยิ่งทำงาน ธรรมะยิ่งงอกงาม เพราะงานนั้น มีสติและปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางตลอดเวลา

๕. สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ซึ่งรวมทั้งการทำงานและการเลือกอาชีพ และการใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มาจากการประกอบอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสมคุ้มค่า การงานอาชีพที่เอื้อเพื่อต่อการดับทุกข์ต้องเป็นอาชีพที่ทาไปเพื่อเลี้ยงกายและเลี้ยงใจให้มีสุขภาพดีพอๆ กันกล่าวคือ ใ้ร่างกายแข็งแรงพอที่จะต้านทานโรคร้ายไข้เจ็บและจิตใจแข็งแรงพอจะต่อต้านการรุกรานของกิเลส ร่างกายสมบูรณ์ไร้โรคร้ายเบียดเบียนใจสมบูรณ์ไร้กิเลสสามารถ

๖. สัมมาวายามะ ความพากเพียรถูกต้อง คือ พากเพียรที่จะขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเคยเกิดให้หมดไป ระวังกิเลสที่จะเกิดใหม่มิให้เกิดขึ้น อีก เมื่อจิตว่างจากการรบกวนของกิเลสก็ถือโอกาสทำปัญญา ศีลและสมาธิให้มีมากขึ้นตามลำดับ เพื่อปิดช่องทางของกิเลสที่จะเข้าไปรบกวนใจ แม้ว่าจะสร้างกุศลคือ ปัญญา ศีล และสมาธิ ให้เข้มแข็งได้ตามความเหมาะสมแล้วแต่ถ้ายังไม่มั่นคงจริงจัง เสรีจลัน เต็ดขาดจริงๆ ก็ยังประมาทไม่ได้จะต้องหมั่นประกอบกุศลอยู่เนืองๆ

๗. สัมมาสติ คือ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอย่างถูกต้อง เป็นนายทวารสำคัญที่จะเฝ้าดู อากันตุงะที่เข้ามาเยียมเยื่อนใจ สติจึงต้องหาหน้าที่ตามดูตามรู้ตามเห็นอย่างใกล้ชิดในกาย ทั้งกายคือ กอกลม กายคือกอนชาติสี่และกายคือตัวกูซึ่ง เป็นต้นตอของความทุกข์ทั้งปวง ตัวกูเกิดมาแล้ว กระบวนการเกิดทุกข์ก็เกิดมาบนความรู้สึกแห่งความมีตัวกูของกูนั่นเอง ความรู้สึกสำคัญมันหมายความว่า ตัวกูหรือของกูเหมือนกล่องบรรจุข้อมูลแหล่งความทุกข์ทั้งปวง ถ้ากล่องนี้ไม่มีข้อมูลแห่งทุกข์ ทุกข์ก็มิได้ทำหน้าที่สำคัญของสติ คือระมัดระวังไม่ให้เกิดการปรุงแต่งกายใดกายหนึ่งว่าเป็นตัวกูแต่รักษา ธรรมชาติอันบริสุทธิ์เอาไว้

สติทำหน้าที่คอยดูความรู้สึกที่เป็นไปตามธรรมชาติ ว่ามีตัณหาแทรกเข้ามาบ้างหรือไม่ถ้า ตัณหาแทรกคราวใดความรู้สึกที่เป็นหน้าที่ของจิตชนิดหนึ่งจะเสียความบริสุทธิ์ทันที รากของตัณหาจะ เริ่มงอกออกมาเมื่อรู้สึกว่า พอใจหรือไม่พอใจ ทั้งกามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา ก็เกิดตามมาทันที มีบวมมีลบสวิงสวายวุ่นวายตึงเครียด หัวเราะและร้องไห้ แต่ถ้าสติมาทัน ความพอใจและไม่พอใจ ดับไป ใจปกติทำหน้าที่ตามธรรมชาติอันบริสุทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ สติยังทำหน้าที่ดูแลจิตให้ปกติ ไม่ พุไม่แพบ ไม่ขึ้นไม่ลงเพราะถูกโลกธรรมทั้งฝ่ายที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจมากระทบ นอกจากทำหน้าที่

ดูจิตแล้วยังดูธรรม คือ ธรรมชาติที่เกิดกับจิตว่าเป็นกุศลหรืออกุศล มีคุณหรือมีโทษทำลายหรือรักษา ความบริสุทธิ์ของจิตมากน้อยเพียงใด สติเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะกลั่นกรองกระบวนการทำงานของจิตให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ

๘. สัมมาสมาธิ ความมั่นคงแห่งจิตอย่างถูกต้อง คือ มั่นคงหนักแน่นจนสามารถทำงานสอดประสานกับปัญญาจัดตมหาได้อย่างรวดเร็วทันทั่วทั้งที่ สัมมาสมาธิ ทำหน้าที่ปกป้องรักษาความบริสุทธิ์ของจิต ความมั่นคงของจิต และความอ่อนโยนยืดหยุ่นของจิต ที่พร้อมจะทำหน้าที่รับรู้ในเรื่องราวต่างๆ อย่างไม่หวั่นไหวเปราะเปื้อน สัมมาสมาธิที่สูงสุดก็คือความสงบใจอยู่ในอารมณ์เดียวไม่หวั่นไหววอกแวกไปเพราะความพอใจหรือความไม่พอใจมากระทบมีสติสัมปชัญญะทำงานร่วมกันอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เป็นความมั่นคงที่สมบูรณ์สามารถเผชิญหน้าอารมณ์ได้ทุกชนิดแต่ไม่ติดอารมณ์ใดๆ เหมือนใบบัวสามารถอยู่ในน้ำ ก็ได้บรรจุน้ำ ก็ได้แต่น้ำ ไม่ซึมซาบ ไม่ติดใบบัว จิตของผู้ที่เห็นโทษของตัณหาแล้วหาหนทางออกจากตัณหาได้ด้วยการทำกาย วาจา และใจให้ถูกต้องด้วยการตัดรากถอนโคนมิให้ตัณหาเกิดอีก ความทุกข์จะเกิดอีกไม่ได้ ทางเส้นนี้เป็นอิสระจากบวกลบหรือเรียกว่าทางสายกลางคือไม่ติดทั้งบวกลบและลบ ไม่ติดอยู่กับความพอใจหรือไม่พอใจ แต่หลุดพ้นไปจากขั้ว ทั้ง สองดำรงมั่น อยู่ในความเป็นปกติมีพลังมั่น คงไม่เปื้อนบ่อเกิดแห่งตัณหาได้เพราะไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ให้ตัณหาเกิดได้^{๕๑}

ซึ่งกล่าวได้ว่า มรรคในฐานะพรหมจรรย์ หรือพุทธจริยธรรมความเข้าใจเกี่ยวกับมรรคในฐานะพรหมจรรย์หรือพุทธจริยธรรม เป็นอีกฐานะหนึ่งในหลายประเด็นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พุทธพจน์ตรัสไว้ว่ามรรคอันเป็นอริยะ ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสมาธินี้คือพรหมจรรย์ ; บุคคลใด ประกอบด้วย อริยอัชฎางคิมรรคนี้ บุคคลนั้น เรียกว่าเป็นพรหมจารี ; ความสิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้น โมหะ นี้เรียกว่าที่จบของพรหมจรรย์ผลของพรหมจรรย์คืออะไร ? โสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล อรหัตตผลเหล่านี้เรียกว่า ผลของพรหมจรรย์^{๕๒}

๒.๑.๘ เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์

ปัญหาหลักที่พุทธจริยศาสตร์กล่าวถึงและอภิปรายกันมากคือ การกระทำที่มีค่าทางจริยะที่กล่าวว่ามีดี ถูก หรือควรนั้นเป็นอย่างไร ใช้เกณฑ์อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า การกระทำเช่นนี้ถูกและการกระทำเช่นนั้นผิดหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการศึกษาปรัชญาหรือมาตรฐานหรือมาตรการทางจริยะในการตัดสินการกระทำที่ถูก ผิด ดี หรือชั่วของมนุษย์นั่นเอง

หลักพุทธธรรมในระบบพุทธจริยศาสตร์มี ๒ อย่าง คือสังฆธรรมและศีลธรรม สังฆธรรมเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่เรียกว่าอิทัปปัจจยตาบ้าง ปฏิจจสมุปบาทบ้าง ธรรมนิยามบ้าง สิ่งนี้เกิดขึ้น ตั้งอยู่และสูญสลายไปตามกฎไตรลักษณ์ ไม่ว่าจะมิผู้ค้นพบหรือไม่ก็ตาม ธรรมชาตินั้นก็มิอยู่อย่างนั้น ดังพระพุทธดำรัสว่า

^{๕๑} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, พุทธวิธี, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖-๑๗๗.

^{๕๒} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๓/๓๒.

ตถาคตจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ธาตุนั้น คือธรรมฐิติ(ความตั้งอยู่ตามธรรมดา) ธรรมนิยาม (ความเป็นไปตามธรรมดา) อิทัปปัจจยตา (ความที่สิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้) ก็คงมีอยู่อย่างนั้น ตถาคตครั้ง ฐธัตุนั้นแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย และกล่าวว่า เธอทั้งหลายจงดูเถิด เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี...ภิกษุทั้งหลาย ตถตา(ภาวะที่เป็นอย่างนั้น) อวิตถตา (ภาวะที่ไม่คลาดเคลื่อนไปได้) อนัญญถตา (ภาวะที่ไม่เป็นอย่างอื่น) อิทัปปัจจยตานี้เรียกว่าปฏิจสมุปบาท

หลักศีลธรรมนี้เองเป็นฐานรองรับหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา และการที่พระพุทธองค์ ไม่ทรงสอนศีลธรรมโดยตรงแก่ผู้ฟัง(ในบางครั้ง)เพราะศีลธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้นมีเนื้อหาละเอียด ลึกซึ้ง ยากแก่การทำความเข้าใจของปุถุชน ดังนั้น เพื่อให้ศีลธรรมนั้นมีคุณค่าต่อมนุษย์ พระองค์จึง สอนศีลธรรมหรือจริยธรรมปูพื้นฐานจิต อบรมอินทรีย์ของเวไนยสัตว์ให้แก่กล้าก่อน ต่อจากนั้น พระองค์จึงทรงแสดงศีลธรรมภายหลัง

ศีลธรรมเป็นส่วนที่กล่าวถึงการกระทำทางไตรทวารที่มีค่าทางจริยะตามหลักพุทธจริย ศาสตร์ว่าต้องดำเนินไปเพื่อการเข้าถึงเป้าหมายอันเป็นศีลธรรมนั้น เพราะถ้าไม่มีเป้าหมายในการ กระทำ การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ก็ไม่อาจจะบอกได้ว่าการกระทำดังกล่าวนี้ถูกหรือผิดได้ เป็นแต่ ลึกกว่าทำแล้ว กำลังทำ หรือทำอยู่เท่านั้น หากมูลเหตุจูงใจเบื้องต้นและเป้าหมายอันเป็นที่สุดมิได้ แต่เมื่อ บุคคลเชื่อว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต เช่น เห็นว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เป็นต้น การกระทำ ต่าง ๆ ซึ่งกล่าวว่าดี ถูก และควร ย่อมนำไปสู่ความสุขอันเป็นเป้าหมายนั้น

เกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางจริยะที่จะตัดสินว่าสิ่งนี้ถูก ผิด ควร ไม่ควร จึงต้องอาศัยเป้าหมาย เป็นแนว เปรียบเหมือนไม้บรรทัดซึ่งมีปลายข้างหนึ่งเป็นเป้าหมายของการวัด และมาตราวัดบนไม้ บรรทัดเป็นเครื่องวัดว่าการกระทำนั้นนำไปสู่เป้าหมาย หรือเข้าไปใกล้ภาวะสุดท้ายแห่งการกระทำ มากน้อยแค่ไหน แต่ปัญหาอยู่ที่ว่ามาตราการวัดและตัดสินคุณค่าทางจริยะเหล่านี้ในพุทธจริยศาสตร์คือ อะไร และมีอะไรบ้าง นี่คือนปัญหาที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินว่า การกระทำใดเป็นกุศลกรรมและเป็น อกุศลกรรม คือ สิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นกุศลกรรม คือกุศลมูล ๓ ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง และสิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็น อกุศลกรรม คืออกุศลมูล ๓ ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลงนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ศาสนาพุทธเป็นสัมบูรณ์นิยมในแง่ที่ว่า กุศลมูล ๓ กับอกุศลมูล ๓ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำและ เกณฑ์นี้เป็นสิ่งตายตัวแน่นอน[๓] พระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำทั้งที่ถูกและผิดนั้นจะต้องเป็นการ กระทำที่เป็นไปอย่างเสรี แต่เป็นเสรีภาพที่สัมพันธ์กับกฎของเหตุและผล และที่สำคัญคือความตั้งใจ หรือเจตนาอันแรงกล้าของบุคคลที่มีต่อการกระทำนั้น ๆ

โดยนัยนี้ กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการทำกรรมซึ่งเป็น เจตจำนงเสรีที่สัมพันธ์กับเหตุผล กล่าวคือความเป็นเหตุเป็นผลกันทางศีลธรรม เพราะถ้าหากบุคคลไม่

มีเจตจำนงเสรีในการทำกรรม กรรมนั้นย่อมไม่เป็นอันทำ และไม่อาจจะกล่าวได้ว่าถูกหรือผิด เพราะเป็นเพียงการกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจเท่านั้น ความดี ชั่ว ถูก หรือผิดตามเจตจำนงผู้กระทำย่อมไม่มี เพราะฉะนั้น เมื่อบุคคลมีเจตจำนงเสรีในการกระทำ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมประกอบด้วยความจงใจหรือเจตนาที่เป็นอาร์พภธาตุ(คือธาตุแห่งการริเริ่ม) อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ การกระทำที่ประกอบด้วยความจงใจหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งนี้เอง พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นกุศลกรรม หรืออกุศลกรรม เจตนาหรือความจงใจในการทำกรรมที่เป็นเจตจำนงเสรีนี้เป็นผู้กระทำให้การกระทำที่ถูกต้องต่างจากการกระทำที่ผิด และเป็นมาตรการตัดสินการกระทำที่มีค่าทางจริยธรรม

เจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำตามหลักพุทธจริยศาสตร์ แต่เจตนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับตัดสินการกระทำของมนุษย์ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีเกณฑ์หลักและเกณฑ์รองเพื่อร่วมในการตัดสินอีก ดังที่พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ตัดสินคุณค่าเชิงจริยธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ ๒ ระดับคือ เกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง เกณฑ์หลักสำหรับตัดสินความที่กรรมเป็นกุศลหรืออกุศล โดยใช้เจตนาและสภาวะแห่งธรรมนั้นที่ส่งผลต่อจิต และเกณฑ์รองคือใช้มโนธรรมของตนเอง การยอมรับของบัณฑิต และพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำ ดังนี้

๑. เกณฑ์หลัก

เกณฑ์หลัก คือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล โดยพิจารณามูลเหตุว่าเป็นเจตนาเกิดจากกุศลมูล หรือเกิดจากอกุศลมูล และพิจารณาตามสภาวะว่า เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ ทำให้จิตสบาย ไร้โรคปลอดโปร่งผ่องใสสมบูรณ์หรือไม่ ส่งเสริมหรือบั่นรอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ช่วยให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อกุศลธรรมทั้งหลายลดน้อยลง หรือทำให้กุศลธรรมลดน้อยลง อกุศลธรรมทั้งหลายงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร

เกณฑ์หลักฝ่ายอกุศลพิจารณการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูลซึ่งเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะ เมื่อการกระทำเกิดจากกิเลสเหล่านี้ตัวใดตัวใดตัวหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อจิต ทำให้จิตขุ่นมัวเศร้าหมอง เมื่อจิตขุ่นมัวเศร้าหมองก็ปิดกั้นแสงสว่างแห่งปัญญา กลายเป็นคนเห็นผิด ไม่มีโยนิโสมนสิการในการกระทำ ทำให้บุคคลทำอกุศลกรรมอย่างอื่นได้มากมาย ดังพระพุทธพจน์ว่าจิตที่เห็นผิดย่อมทำความชั่วได้มากมายและว่า จิตที่บุคคลไม่คุ้มครองรักษาย่อมนำไปสู่ความพินาศใหญ่หลวงจึงตัดสินได้ว่าเมื่อเริ่มต้นด้วยการกระทำที่เป็นอกุศलय่อมนำไปสู่ความเสื่อมแน่นอน

ส่วนเกณฑ์หลักฝ่ายกุศลพิจารณการกระทำที่เกิดจากกุศลมูลซึ่งเกิดจากอโลภะ อโทสะ อโมหะ เมื่อการกระทำเกิดจากกุศลมูลเหล่านี้ตัวใดตัวใดตัวหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อจิต ทำให้จิตผ่องใส เมื่อจิตผ่องใสก็เปิดโอกาสแห่งการพัฒนาปัญญา กลายเป็นคนเห็นถูกต้อง มีโยนิโสมนสิการในการกระทำ ทำให้บุคคลทำกุศลกรรมอย่างอื่นได้มากมาย ดังพระพุทธพจน์ว่าจิตที่เห็นถูกต้องย่อมทำความดีได้มากมายและว่า จิตที่บุคคลคุ้มครองรักษาย่อมนำไปสู่ความเจริญใหญ่หลวงจึงตัดสินได้ว่าเมื่อเริ่มต้นด้วยการกระทำที่เป็นกุศलय่อมนำไปสู่ความเจริญแน่นอน

๒. เกณฑ์รอง

เกณฑ์รอง คือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยการใช้มโนธรรมคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง พิจารณาว่า การที่กระทำนั้นตนเองดีเทียบตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่ และพิจารณาความยอมรับของบัณฑิตชน ว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับกันหรือไม่ บัณฑิตชื่นชมสรรเสริญ หรือตำหนิติเตียน รวมทั้งพิจารณาลักษณะ (วิธีการในการกระทำ) และผลของการกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ว่าเป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่นหรือไม่ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข หรือเป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่นหรือไม่

เกณฑ์รองตัดสินโดยถือมโนธรรมสำนึกความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา ร่วมกับเกณฑ์หลักเพื่อให้การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมเป็นไปด้วยความละเอียดขึ้น โดยพิจารณาว่าการกระทำที่เป็นอกุศลนั้นเกิดจากการขาดมโนธรรมสำนึก ทำไปแล้วบัณฑิตดีเทียบ เป็นการเบียดเบียนตนและคนอื่น และเป็นไปเพื่อทุกข์ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมส่งผลให้จิตขุ่นมัวเศร้าหมอง และนำไปสู่การกระทำที่เป็นอกุศลได้อีกมากมาย

เกณฑ์รองฝ่ายกุศลนี้ พิจารณาว่าการกระทำที่เป็นกุศลนั้นเกิดจากการมีมโนธรรมสำนึก ทำไปแล้วบัณฑิตสรรเสริญ เป็นการเกื้อกูลตนและคนอื่น และเป็นไปเพื่อสุข เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมส่งผลให้จิตผ่องใส สงบเย็น และนำไปสู่การกระทำที่เป็นกุศลได้อีกมากมาย

ความสอดคล้องของเกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง คือการใช้ความเป็นกุศลมูลและอกุศลมูล และสภาวะที่ส่งผลต่อจิตใจ เช่น ความปลอดโปร่ง บริสุทธิ์ สงบ ความกระวนกระวาย ความเร่าร้อน เป็นเกณฑ์หลักในการตัดสิน ส่วนเกณฑ์อื่น ๆ ที่กล่าวถึงได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับผลของการกระทำนั้น แม้ศาสนาพุทธจะไม่ถือว่าเป็นหลักในการตัดสินการกระทำ แต่ก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย

โดยนัยนี้ เกณฑ์ในการตัดสินค่าทางจริยะของการกระทำนั้น ต้องอาศัยทั้งเกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง เกณฑ์หลักกล่าวคือการพิจารณาความเป็นกุศลและอกุศลโดยเจตนาและสภาวะที่การกระทำนั้นมีต่อสภาวะแห่งจิตนั้น เป็นเกณฑ์แรกที่จะใช้เป็นเกณฑ์ เนื่องจากในการกระทำของมนุษย์มีจิตเป็นผู้สั่งการและเป็นใหญ่ในการกระทำทั้งหมด และมีผลมากกว่าการกระทำที่เกิดทางกายและทางวาจา ทั้งในการกระทำดีและกระทำชั่ว[๑๐] เมื่อบุคคลคิดและทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง กระบวนการทำงานของจิตและเจตนาตามหลักจิตนิยมและกรรมนิยามย่อมดำเนินควบคู่กันไป โดยการอาศัยกันและกัน แต่แยกกันโดยความเป็นกฎธรรมชาติที่ต่างกัน ดังที่พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า “เรื่องจิตกับเจตจำนงของมนุษย์เป็นกฎธรรมชาติคนละด้าน แม้ว่ากฎทั้งสองจะทำงานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อุปมาเหมือนกับต้นที่ขั้วเรียวยนต์ จิตเป็นเหมือนเรือพร้อมทั้งเครื่องจักรเครื่องยนต์ทั้งหมด เจตจำนงหรือกรรมเป็นเหมือนกับต้นที่จะชักนำเรือไปทำอะไร ๆ ที่ไหน ๆ และอย่างไร”

ส่วนเกณฑ์รอง ใช้เป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินการกระทำหรือพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนไม่ว่าจะโดยมโนธรรมต่อสังคม การยอมรับของบัณฑิต วิธีการในการกระทำ และผลของการกระทำที่มีต่อ

ตนเองและสังคม ซึ่งการกระทำหรือพฤติกรรมที่มีความซ้ำซ้อนกันนี้ จะใช้เจตนาเพียงอย่างเดียวตัดสิน นั้นเป็นการไม่เพียงพอ และรู้ได้ยากในระดับสังคมดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาเกณฑ์ ตัดสิน หรือมาตรการทางจริยะของพุทธจริยศาสตร์ ดังนั้น เพื่อให้การตัดสินว่าการกระทำอย่างนี้ ถูก ผิด ควร ไม่ควรอย่างไร จึงต้องอาศัยเกณฑ์รองเป็นมาตรการทางจริยะของพุทธจริยศาสตร์ อีกประการ หนึ่งในการตัดสินร่วมด้วย

ความจำเป็นที่จะต้องใช้เกณฑ์ถึง ๒ อย่างเป็นเกณฑ์ในการตัดสินนี้ ในระดับเกณฑ์รอง อาจพิจารณาได้จากข้อเท็จจริงในสังคมในปัจจุบันประการหนึ่ง จะเห็นได้ว่า ลำพังการกระทำบางอย่าง ทางกาย ทางวาจา เมื่อพิจารณาโดยการกระทำ (วิธีการ) และผลของการกระทำย่อมวินิจฉัยได้ไม่ยาก สิ่งที่แสดงออกมาทางกาย ทางวาจา รู้ได้โดยง่าย โดยวินิจฉัยว่า ตนเองติเตียนการกระทำตนเองหรือไม่ บัณฑิตยอมรับหรือติเตียนหรือไม่ เป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือสังคม หรือเบียดเบียนตนและสังคม หรือไม่ อาศัยเกณฑ์ตัดสินเท่านี้ก็ทราบได้ว่า การกระทำเช่นนี้ ดี ชั่ว ถูก ผิด ควรหรือไม่ควรอย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเจตนาในการกระทำ แต่ไม่ได้หมายความว่า การกระทำนั้นบุคคล ปราศจากเจตนา เพราะเมื่อไม่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำย่อมไม่เป็นอันทำและไม่จัดเป็นกรรม

กล่าวโดยสรุป ระบบพุทธจริยศาสตร์มีพื้นฐานมาจากหลักสังฆธรรมและศีลธรรม สังฆธรรม คือส่วนที่เป็นความจริงโดยธรรมชาติที่พระองค์แสดงไว้โดยหลักแห่งไตรลักษณ์และปฏิจจสมุพบาทเป็น ต้น ซึ่งแสดงถึงความเป็นธรรมจิติ ธรรมธาตุ และธรรมนิยามแห่งสรรพสิ่งโดยความเป็นอยู่เองตาม ธรรมชาติ ส่วนศีลธรรมนั้นมีรากฐานอยู่บนสังฆธรรม เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สูงสุดในทาง พระพุทธศาสนา คือการเข้าถึงพระนิพพาน โดยมีเกณฑ์หลักในการตัดสินการกระทำคือความเป็นกุศล และอกุศล และเกณฑ์รองคือมโนธรรมความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีต่อสังคม^{๕๓}

๒.๑.๙ พุทธจริยศาสตร์เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด

ในงานวิจัยนี้หลังจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อการวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเบื้องต้น ทั้ง ๓ ชุมชนและจากการศึกษาเอกสารของบริบทชุมชนทำให้สรุปได้ว่าพุทธจริยศาสตร์เพื่อการแก้ไข ปัญหายาเสพติดชุมชนนั้นโดยสรุปมีดังนี้

๑. ไตรสิกขา (Threefold Training) ข้อที่จะต้องศึกษา,ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับ ศึกษา คือ ผีกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ นิพพานประกอบด้วย

๑) อธิศีลสิกขา คือศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องตั้งม ให้ถูกต้องตามหลักจุลศีล มัชฌิมศีล และมहाศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมहाศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก อินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

^{๕๓}พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร, เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์, แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/316984>,สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒) อธิจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยศีลชั้นจันได้บรรลุลุณาน ๔

๓) อธิปัญญาสิกขา คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา ๘ คือเป็นพระอรหันต์^{๕๔}

๒.หลักอภิธานิยธรรม คือ ข้อปฏิบัติหรือธรรมอันเป็นเหตุไม่ให้เกิดความเสื่อมมี ๗ ข้อ เป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ โดยตรัสสั่งสอนเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี เมืองเวสาลี แคว้นวัชชี และตรัสสั่งสอนเหล่าภิกษุที่เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธหลักอภิธานิยธรรมสำหรับฝ่ายคฤหัสถ์ ประกอบด้วย

๑) หมั่นประชุมกันเนื่อง ๆ
๒) ประชุมหรือเลิกประชุม และทำกิจของส่วนรวมอย่างพร้อมเพรียงกัน
๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติ ไม่ถอนสิ่งที่ได้บัญญัติไว้แล้วยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมที่บัญญัติไว้

๔) เคารพนับถือเชื่อฟังและให้เกียรติแก่ผู้เป็นประธาน ผู้บริหารหมู่คณะ และปฏิบัติตามหลักธรรมที่บัญญัติไว้

๕) ให้เกียรติ ให้ความปลอดภัยแก่สตรีเพศ ไม่ข่มเหงฉุดคร่า

๖) เคารพนับถือบูชาพระเจดีย์ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกเมือง และไม่บั่นทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงพระเจดีย์เหล่านั้น

๗) จัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ด้วยตั้งความปรารถนาว่า พระอริยะเหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ขอให้มา ส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ผาสุก^{๕๕}

๓. อริยสัง ๔

หลักอริยสัง ๔ เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาด้วยหลักเหตุผล เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างเป็นระบบ หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้กระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดประกอบด้วย หลักอริยสัง ๔ ซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการค้นหาปัญหาและแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนประกอบด้วย ๑) หลักทุกข์เป็นผลที่เกิดจากปัญหาต่างๆ ๒) หลักสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา ๓) หลักนิโรธ การกำหนดเป้าหมายและ ๔) หลักมรรค การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการยืนยันถึงหลักอริยสังว่าเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้จริง ผู้วิจัยจึงนำหลักอริยสัง ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

^{๕๔} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘, หน้า ๑๒๗.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, ๒๔๖-๒๔๘.

๑. ทุกข์ (Duhkha) เป็นผลหรือตัวปัญหาที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหาสาเหตุติดอาจสรุปผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็น ๓ ด้าน ดังนี้ ๑. ด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้มักมีความหวาดระแวงอยู่ประจำ มักก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่อเนื่อง เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การประทุษร้ายต่อชีวิต และทรัพย์สิน ๒. ด้านครอบครัวที่มีผู้ติดยามักได้รับความเดือดร้อนจากผู้ติดยาในทุกด้าน นำไปสู่ความยุ่งยาก ชัดแย้ง แยกแยก และสิ้นเปลืองทรัพย์สินในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะผู้ค้าหรือผู้เสพซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อถูกจับกุมและดำเนินการทางกฎหมายจะส่งผลกระทบให้สมาชิกภายในครอบครัวได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในที่สุด ๓. ด้านสังคมปัญหาเสพติดในชุมชนได้ก่อให้เกิดความหวาดระแวงแก่ประชาชน และสังคมในวงกว้างเนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือถูกประทุษร้ายจากผู้เสพยาที่มีอาการผิดปกติทางจิต ผลกระทบทั้ง ๓ ด้านที่เกิดจากปัญหาเสพติดนี้เมื่อรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วชุมชนต้องกำหนดปัญหานั้นร่วมกัน ทำความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของผลกระทบนั้นอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันหาวิธีการแก้ไข

๒. สมุทัย (Samudaya) จัดเป็นขั้นวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดในชุมชนที่ส่งผลกระทบและสร้างปัญหา (ทุกข์) ใน ๓ ด้านที่ได้กล่าวแล้วกำหนดให้สาเหตุให้ชัดว่าอะไรกันแน่ที่เป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชนในลักษณะที่เป็นพหุภาคีที่จะต้องร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาว่าแท้ที่จริงแล้วปัญหาดังกล่าวนี้เกิดมาจากอะไร จากการสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดได้ ๔ ด้านดังนี้ ๑) การศึกษาค้นคว้าและการอยากรู้ อยากลอง ๒) การคบเพื่อน ๓) ครอบครัวแตกแยก ๔) สภาพแวดล้อม ซึ่งปัญหาทั้ง ๔ ด้าน นี้ส่งผลทำให้เกิดปัญหา (ทุกข์) การติดยาเสพติดของชุมชนเมื่อรู้สาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนแล้วจึงหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว เหล่านี้

๓. นิโรธ (Nirodha) เป็นผลของการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในความหมายนี้หมายถึงผลของการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนที่บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ซึ่งเกิดจากกระบวนการแห่งมรรควิธี นิโรธในความหมายนี้อาจไม่ใช่การดับทุกข์ทั้งหมดแต่เป็นการบรรลุถึงเป้าหมายที่ชุมชนชุมชนตั้งไว้ร่วมกัน อาจเป็นเพียงการบรรเทาทุกข์และบำรุงสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนของตน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดและปัญหาอื่น ๆ ลดน้อยลง ก็ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นเชิงประจักษ์ว่ามรรควิธีที่นำมาใช้นี้ถูกต้องเหมาะสมควรดำเนินการต่อไปอย่างสืบเนื่อง

๔. มรรค (Marga) เป็นเหตุที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชนถือว่าเป็นขั้นลงมือแก้ปัญหาย่างจริงจังแบบพหุภาคี มีการจัดเป็นขั้นตอนกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังโดยการลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมานั้นอย่างละเอียดเพื่อแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน โดยกำหนดวางวิธีการวางแผนงาน และรายการที่จะต้องทำให้ละเอียด ซึ่งในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนนี้หลังจากได้ทำ

การสนทนากลุ่มแล้วผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการสนทนากลุ่มเป็นมรรควิธีที่ทำให้ปัญหาเสพติดที่มีอยู่ในชุมชนลดน้อยลง โดยสังเคราะห์เป็นมรรควิธี^{๕๖}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรมว่า กิจในอริยสัจ คือสิ่งที่ต้องทำต่ออริยสัจ ๔ แต่ละข้อ ได้แก่

๑. ปริยญา - ทุกข์ ควรรู้ คือการทำความเข้าใจปัญหาหรือสภาวะที่เป็นทุกข์อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง เป็นการเผชิญหน้ากับปัญหา

๒. ปหานะ - สมุทัย ควรละ คือการกำจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ เป็นการแก้ปัญหาที่เหตุต้นตอ

๓. สัจฉิกิริยา - นิโรธ ควรทำให้แจ้ง คือการเข้าถึงภาวะดับทุกข์ หมายถึงภาวะที่ไร้ปัญหาซึ่งเป็นจุดมุ่งหมาย

๔. ภาวนา - มรรค ควรเจริญ คือการฝึกอบรมปฏิบัติตามทางเพื่อให้ถึงความดับแห่งทุกข์ หมายถึงวิธีการหรือทางที่จะนำไปสู่จุดหมายที่ไร้ปัญหา

กิจทั้งสี่นี้จะต้องปฏิบัติให้ตรงกับมรรคแต่ละข้อให้ถูกต้อง การรู้จักกิจในอริยสัจนี้เรียกว่า กิจญาณ

กิจญาณเป็นส่วนหนึ่งของญาณ ๓ หรือญาณทัสสนะ (สัจญาณ, กิจญาณ, กตญาณ) ซึ่งหมายถึงการหยั่งรู้ครบสามรอบ ญาณทั้งสามเมื่อเข้าคู่กับกิจในอริยสัจทั้งสี่จึงได้เป็นญาณทัสสนะมีอาการ ๑๒ ดังนี้

๑. สัจญาณ หยั่งรู้ความจริงสี่ประการว่า ๑) นี่คือทุกข์ ๒) นี่คือเหตุแห่งทุกข์ ๓) นี่คือความดับทุกข์ ๔) นี่คือทางแห่งความดับทุกข์

๒. กิจญาณ หยั่งรู้หน้าที่ต่ออริยสัจว่า ๑) ทุกข์ควรรู้ ๒) เหตุแห่งทุกข์ควรละ ๓) ความดับทุกข์ควรทำให้ประจักษ์แจ้ง ๔) ทางแห่งความดับทุกข์ควรฝึกหัดให้เจริญขึ้น

๓. กตญาณ หยั่งรู้ว่าได้ทำกิจที่ควรทำได้เสร็จสิ้นแล้ว ๑) ทุกข์ได้กำหนดรู้แล้ว ๒) เหตุแห่งทุกข์ได้ละแล้ว ๓) ความดับทุกข์ได้ประจักษ์แจ้งแล้ว ๔) ทางแห่งความดับทุกข์ได้ปฏิบัติแล้ว^{๕๗}

๔. พรหมวิหาร ๔ (Holy Abidings)

พรหมวิหารธรรมหรืออภัยมณี เป็นการแผ่ความดีสม่ำเสมอต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่จำกัด เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงอยู่อย่างประเสริฐ พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจ

^{๕๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาคร ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕-๖๖.

^{๕๗} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖)

อย่างประเสริฐ ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและความประพฤติ จึงจะ
ได้ชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบหลักความประพฤติที่
ประเสริฐบริสุทธิ์ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ
บางครั้งแปลว่า ธรรมประจำใจ ที่ทำให้เป็น พรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่าน
ผู้มีคุณยิ่งใหญ่ มีความหมายดังต่อไปนี้

๑. เมตตา (Loving-Kindness) เป็นความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้ความมีความสุข มีจิตอัน
แผ่เมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าต่อสรรพสัตว์ทั่วไปไม่มีประมาณ แผ่ทั่วไปในมนุษย์
และสัตว์ทั้งหลายอย่างไม่จำกัดขอบเขต คุณธรรมนี้เป็นพื้นฐานทำให้เกิดหลักธรรมอื่นๆ ถ้าขาดเมตตา
ธรรมแล้วคุณธรรมอื่นก็ยากที่จะเกิดขึ้นในจิตใจได้เมตตาธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ให้การ
รักษาเพราะหมายถึงการเอาใจใส่ปรารถนาดีห่วงใยและเอื้ออาทรต่อผู้ป่วยอย่างไรก็ตามการปฏิบัติ
ความเมตตาจะต้องมีความรู้เท่าทันสิ่งที่อยู่รอบๆตัวโดยความเมตตานี้ต้องไม่นำไปสู่ปัญหาที่จะ
ตามมา นั่นคือต้องมีความเมตตาด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ประกอบด้วยกุศลมูลแล้วใช้ปัญญาพิจารณาสิ่ง
ต่างๆโดยรอบอย่างชัดเจนถ้าปฏิบัติได้เช่นนี้จะช่วยให้ผู้อื่นได้รับผลประโยชน์อย่างสูงสุด การแสดง
ความเมตตา สามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย วาจา ใจ จิตใจที่เมตตาเยอมนำให้บุคคลนั้นเข้าใจถึง
ความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์รู้จักการช่วยเหลือและอภัยผู้อื่น ในอังคุตตรนิกายได้กล่าวถึงอานิสงส์ของ
การเจริญเมตตาไว้ ๑๑ ประการคือ

- ๑) กลับเป็นสุข
- ๒) ตื่นเป็นสุข
- ๓) ไม่ฝันลามก
- ๔) เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
- ๕) เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย
- ๖) เทวดาทั้งหลายย่อมรักษา
- ๗) ไฟยาพิษหรือศัตรากล้ำกรายไม่ได้
- ๘) จิตตั้งมั่นโดยรวดเร็ว
- ๙) สีหน้าเยอมน่องใส
- ๑๐) เป็นผู้ไม่หลงลืมสติตาย
- ๑๑) เมื่อยังไม่แทงตลอดคุณวิเศษอันยอดเยี่ยมย่อมเข้าถึงพรหมโลก

๒. กรุณา (Compassion) เป็นความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง
บำบัดความทุกข์เดือดร้อนของปวงสัตว์ ยกตัวอย่างเช่นผู้ที่ได้รับความทุกข์ทรมานทางกายและใจ
เกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตน สภาวะเช่นนี้ย่อมต้องการความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างน้อย
ช่วยทำให้เขาเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจที่จะรักษาโรคภัยให้หาย เป็นปกติเหมือนเดิม

๓. มุทิตา (Sympathetic Joy) เป็นความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดี มีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปหรือส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อเขาจะได้ทำความดียิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา (Neutrality, Equanimity) เป็นความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ใน ธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสม กับความ รับผิดชอบของตน คุณธรรมข้อนี้มีความสำคัญต่อการนำไปใช้แก้ปัญหาอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ผู้ปฏิบัติ ละความอยู่ดีธรรมทั้งหลายและมองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงโดยไม่มีการเลือกเขาเลือกเรา

ในการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา พระธรรมปิฎกได้แสดงทัศนะว่า หลักธรรมใน พระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เป็นชุด เพราะเป็นระบบ (Holistic) คือระบบองค์รวม หมายความว่าต้องทำให้ครบชุด มีคุณภาพทั้ง ๔ ด้าน นั่นคือ หลักพรหมวิหาร ๔ นี้ต้องทำให้ครบทุก ด้าน ถูกต้องพอดีตามสถานการณ์ กล่าวคือ

๑. เมื่อเขาอยู่ภาวะปกติควรมีเมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี อยากให้เขามี ความสุขสบายต่อไป

๒. เมื่อเขาตกหล่นไปจากสภาพที่ปกติ มีความทุกข์ ควรมีกรุณาหมายถึงการพลอยมีใจ ห่วงใยเมื่อเห็นคนอื่นเดือดร้อนหรือมีความทุกข์ ต้องการจะปลดเปลื้องทุกข์เขาให้พ้นความทุกข์

๓. เมื่อเขาดีขึ้นไป ประสบความสำเร็จ มีความสุข ทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ควรมีมุทิตา หมายถึง พลอยยินดีด้วยคอยสนับสนุนส่งเสริม

๔. กรณีที่จะรักษาความถูกต้องชอบธรรม หลักการ กฎเกณฑ์ ควรมีอุเบกขาซึ่งแปลว่าคอย คอยอยู่ใกล้ ๆ วางใจเป็นกลาง พร้อมทั้งจะแก้ไขสถานการณ์แต่ไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงเพื่อให้คนนั้น รับผิดชอบต่อตัวธรรม หลักการ กฎเกณฑ์ ซึ่งต้องใช้ปัญญาในการพิจารณา ตามปกติผู้ที่มีจิตใจ ประเสริฐจะต้องมีความเมตตากรุณา แต่ถ้าการแสดงความเมตตากรุณานั้นจะทำให้เสียความยุติธรรม ก็ต้องวางใจเป็นกลางคือตั้งในอุเบกขา ต้องเว้นจากอคติ ๔ ไม่ให้ใจลำเอียงเพราะความรัก ความชัง ความเขลาและความกลัว ใจจึงจะเป็นอุเบกขาได้ อุเบกขาเป็นธรรมที่มุ่งรักษาความเป็นธรรมในสังคม แล้วช่วยให้ชีวิตคนพัฒนา เช่น พ่อแม่ไม่มีอุเบกขา เลี้ยงลูกแบบประคบประหงมไม่เปิดโอกาสให้ ตัดสินใจทำอะไรเลย ลูกจะไม่โตทั้งทางจิตใจและปัญญาแต่การมีอุเบกขามากอย่างเดียวสังคมก็ไม่เป็น สุขเพราะทุกคนต่างรับผิดชอบต่อหลักการอย่างเดียว มีแต่แนวคิดที่คอยตรวจสอบกัน เช่น คุณทำ ถูกต้องตามหลักการและกฎหมายฉันไม่ว่าแต่ถ้าทำผิดหลักการและกฎหมายเมื่อไรฉันจัดการทันทีไม่มี

ช่วยเหลือกัน ไม่มีน้ำใจต่อกัน ไม่มีเมตตาต่อกันซึ่งทำให้สังคมเสียความสมดุลบุคคลที่อยู่ในสังคมก็มีแต่ความเครียด^{๕๘}

๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมาของยาเสพติด (Historical Background)

ยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาของชาติอยู่ในขณะนี้ มีประวัติความเป็นมาอย่างไรเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะมนุษย์ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาเป็นเวลาช้านาน บางชนิดก็ให้ทั้งคุณประโยชน์และโทษ บางชนิดก็มีแต่โทษภัยเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันมียาเสพติดชนิดต่าง ๆ ในท้องตลาดมากกว่า ๑๒๐ ชนิด อย่างไรก็ตามยาเสพติดชนิดแรกที่คนไทยรู้จักก็คือ ฝิ่น

ฝิ่นเข้ามาในประเทศไทยในสมัยใดนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด เท่าที่มีหลักฐานครั้งแรก เป็นประกาศใช้กฎหมายลักษณะโจร ในสมัยรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๓ หรือ ประมาณ ๖๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ตามกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติการห้ามซื้อ ขาย เสพฝิ่นไว้ว่า "ผู้สูบฝิ่น กินฝิ่น ขายฝิ่นนั้น ให้ลงพระราชอาญาจหนักหนา ธิราชบาทว์ให้สิ้นเชิง ทเวนบกสามวัน ทเวนเรือสามวัน ให้จำใส่คุกไว้กว่าจะอดได้ ถ้าอดได้แล้วเรียกเอาทานบนแก้มันญาติพี่น้องไว้แล้วจึงให้ปล่อยผู้สูบ ขาย กินฝิ่น ออกจากโทษ" แม้ว่าบทลงโทษจะสูง แต่การลักลอบซื้อขายและเสพฝิ่น ก็ยังมีต่อมาโดยตลอดกฎหมายคงใช้ได้แต่ในกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น ส่วนหัวเมืองและเมืองขึ้นที่ห่างพระเนตรพระกรรณ ไม่มีการเข้มงวดกวดขัน ซึ่งปรากฏว่าผู้ครองเมืองบางแห่งก็ติดฝิ่นและผูกขาดการจำหน่ายฝิ่นเสียเองด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาการขายฝิ่น เสพฝิ่น จึงเลิกไม่ได้ตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงแจกกฎหมาย ป่าวร้องห้ามปรามผู้ขาย ผู้สูบฝิ่นแต่ก็ยังไม่มียผล ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้ทรงตราพระราชกำหนดโทษให้สูงขึ้นไปอีกโดย "ห้ามอย่าให้ผู้ใดสูบฝิ่น กินฝิ่น ซื้อฝิ่นขายฝิ่น และเป็นผู้สมซื้อสมขายเป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามีฟังจับได้และมีผู้ร้องฟ้องพิจารณาเป็นสัจจะให้ลงพระอาญาเขียน ๓ ยก ทเวนบก ๓ วัน ทเวนเรือ ๓วัน ธิราชบาทว์บุตรภรรยาและทรัพย์สิ่งของให้สิ้นเชิง ให้ส่งตัวไปตะพุ่นหญ้าช้าง ผู้รู้เห็นเป็นใจมิได้เอาความมาว่ากล่าว จะให้ลงพระอาญาเขียน ๖๐ที"

ในรัชกาลที่ ๓รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นระยะที่ตรงกับสมัยที่อังกฤษนำฝิ่นจากอินเดียไปบังคับขายให้จีนทำให้มีคนจีนติดฝิ่นเพิ่มขึ้น และในช่วงเวลานั้นตรงกับระยะที่คนจีนเข้ามาค้าขายในเมืองไทยมากขึ้น จึงเป็นการนำการใช้ฝิ่นและผู้ติดฝิ่นเข้ามาในเมืองไทยตลอดจนมีการลักลอบนำฝิ่นเข้ามาในเมืองไทยด้วยเรือสินค้าต่าง ๆ มาก จึงเป็นเหตุให้การเสพฝิ่น

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑-๑๖๓.

ระบาคิ่งขึ้น พระองค์จึงได้ทรงมีบัญชาให้มีการปราบปรามอย่างเข้มงวดกวัดขันในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ มีผลทำให้การค้าฝิ่นและสิ่งอื่น ๆ ที่ผิดกฎหมายเข้าไปอยู่ในมือของกลุ่มอั้งยี่ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ และหัวเมืองชายทะเล สร้างความวุ่นวายจากการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มอั้งยี่ต่าง ๆ จนต้องทำให้ทหารปราบปราม

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า การปราบปรามไม่สามารถขจัดปัญหาการสูบและขายฝิ่นได้ และก่อให้เกิดความยุ่งยากวุ่นวายขึ้น จึงทรงเปลี่ยนนโยบายใหม่ ยอมให้คนจีนเสพและขายฝิ่นได้ตามกฎหมายแต่ต้องเสียภาษีผูกขาดมีนายภาษีเป็นผู้ดำเนินการปรากฏว่าภาษีฝิ่นทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยมาก ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงรวบรวมไว้ในหนังสือลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ใน "ตำนานภาษีฝิ่น" ว่าภาษีที่ได้นั้นประมาณว่าถึงปีละ ๔ แสนบาท สูงเป็นอันดับที่ ๕ ของรายได้ประเภทต่าง ๆ และได้มีความพยายามห้ามคนไทยไม่ให้เสพฝิ่น แต่ก็ไม่ได้ผลเต็มที่

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สภาพของการค้าฝิ่นยังคงเป็นอยู่เช่นเดิม คือมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่เสพและติดยาฝิ่น ที่มีขายตามโรงยาฝิ่นโดยถูกต้องตามกฎหมาย และภาษีฝิ่นก็ยังเป็นรายได้ใหญ่ของประเทศ ทรงดำริที่จะแก้ภาษีฝิ่นที่จะทำให้การสูบฝิ่นน้อยลงจนสามารถเลิกได้ในที่สุด และทรงยอมให้รัฐฯ ขาดรายได้จากภาษีฝิ่น เมื่อไม่มีผู้สูบฝิ่น ความพยายามนี้ไม่เป็นผลสำเร็จในรัชสมัยของพระองค์ แต่จากความพยายามนี้ปริมาณเงินรายได้จากภาษีฝิ่นก็ลดลงเรื่อย ๆ จนสิ้นสุดเมื่อปี ๒๕๐๒ ทั้งนี้ด้วยมาตรการควบคุมต่าง ๆ และรายได้ชดเชยที่รัฐได้จากภาษีอากรยาสูบแทน

ใน พ.ศ. ๒๕๐๑ คณะปฏิวัติซึ่งปกครองประเทศไทยอยู่ในขณะนั้นได้พิจารณาเห็นว่า การเสพฝิ่นเป็นที่รังเกียจในวงการสังคมและเป็นอันตรายแก่สุขภาพและอนามัยอย่างร้ายแรง ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามเลิกการเสพฝิ่นโดยเด็ดขาดแล้ว จึงเห็นเป็นการสมควรให้เลิกการเสพฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นในประเทศไทย จึงมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๗ ลงวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๐๑ ให้เลิกการเสพฝิ่นและจำหน่ายทั่วราชอาณาจักร และกำหนดดำเนินการให้เสร็จสิ้นเด็ดขาดภายในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๒ โดยกำหนดการตามลำดับดังนี้

๑. ประกาศให้ผู้เสพฝิ่นขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เสพฝิ่นภายในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๑
๒. ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๒ ห้ามมิให้ร้านฝิ่นจำหน่ายฝิ่นแก่ผู้ที่ไม่ได้รับใบอนุญาตให้สูบฝิ่น
๓. ยุบเลิกร้านจำหน่ายฝิ่นภายในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๒
๔. ให้กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันจัดตั้งสถานพยาบาล และพักฟื้นผู้ติดยาฝิ่น
๕. ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ ผู้กระทำความผิดฐานเสพฝิ่นหรือมูลฝิ่น นอกจากจะต้องรับโทษตามกฎหมายแล้วยังต้องถูกส่งไปรับการรักษา ณ สถานพยาบาลและพักฟื้นผู้ติดยาฝิ่นไม่เกิน ๙๐ วันอีกด้วย

ผลการดำเนินงานปรากฏว่ามีผู้ติดฝิ่นที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น ๗๐,๙๘๕ คน เป็นชาย ๖๙,๙๖๑ คน หญิง ๑,๐๒๔ คน ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๒ ทางราชการได้ระดมตำรวจตรวจตราตามร้านฝิ่นทั่วราชอาณาจักร เพื่อมิให้ผู้ที่ไม่มียาเสพติดเข้าเสพฝิ่นในร้านค้าฝิ่น และมีให้ร้านฝิ่นขายฝิ่นให้แก่ผู้ไม่มีใบอนุญาต ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๐๒ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการเสพฝิ่นและการจำหน่ายฝิ่น เจ้าพนักงานสรรพสามิตพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าควบคุมร้านฝิ่นทุกแห่ง โดยเจ้าพนักงานสรรพสามิต ได้ตรวจรับฝิ่น มูลฝิ่นที่เหลือและกล่องสูบฝิ่นทั้งหมดจากร้านจำหน่ายฝิ่น และเมื่อเวลา ๐๑.๐๐น. ของวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับกระทรวงการคลังได้จัดการทำลายกล่องสูบฝิ่น ซึ่งรวบรวมจากร้านฝิ่นในจังหวัดพระนคร ธนบุรี โดยเผาไฟที่ห้องสนามหลวง มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นประธานและควบคุมการทำลายเอง กล่องฝิ่นที่เผาทำลายในคืนวันนั้นจำนวน ๙,๐๐๑ คัน ต่อมาได้เผาทำลายในต่างจังหวัดมีจำนวน ๑๑,๒๘๘ คัน รวมกล่องสูบฝิ่นที่เผาทำลายทั้งสิ้น ๔๕,๕๒๗ คัน นอกจากนี้ยังได้แก้ไขกฎหมายว่าด้วยฝิ่น เพิ่มโทษผู้ละเมิดให้สูงขึ้น ซึ่งได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ เป็นต้นมา จากประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวข้างต้นเป็นอันว่านับแต่รุ่งอรุณของวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ การเสพฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นในประเทศไทยก็เป็นสิ่งผิดกฎหมาย นอกจากรัฐบาลจะได้จัดให้ผู้ติดฝิ่นเข้ารับการรักษา และฟื้นฟูแล้ว ปรากฏว่าการปราบปรามก็ได้กระทำเด็ดขาดยิ่งขึ้น มีการประหารชีวิตผู้ผลิตและค้ายาเสพติด แต่ปัญหาเสพฝิ่นไม่ได้ลดลง เพียงแต่การซื้อขายมีการดำเนินการซ่อนเร้น และมีวิธีการที่ลึกลับซึ่งแยบยลยิ่งขึ้น นอกจากนี้ตัวยาสเสพติดได้เปลี่ยนรูปไปเป็นเฮโรอีน ซึ่งผลิตด้วยการเปลี่ยนตัวยาสสำคัญในฝิ่น คือ มอร์ฟีน ด้วยวิธีทางเคมีเป็นยาเสพติดที่มีฤทธิ์ร้ายแรงกว่าฝิ่นก็กลับระบาดในเมืองไทย พบครั้งแรกราวเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒ เฮโรอีนได้ระบาดในหมู่ติดฝิ่นอยู่เดิม เพราะสูบได้ง่ายใช้เผาในกระดาษตะกั่วแล้วสูดไอไม่ต้องมีบ้องฝิ่น และไม่มีกลิ่นเวลาสูบ การหลบหนีกฎหมายก็ทำได้ง่ายกว่าการสูบฝิ่น

ปัจจุบัน ปัญหาเสพฝิ่นที่ปรากฏอยู่ในหมู่คนไทยมีรูปแบบต่าง ๆ กันและลักษณะปัญหาแตกต่างกันออกไป ชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนหนึ่งมีอาชีพหลักในการปลูกฝิ่น และมีจำนวนไม่น้อยที่สูบและติดฝิ่นด้วย ในหมู่ชาวไทยในชนบทพื้นราบ ก็มีการสูบฝิ่น ใช้ใบกระท่อม กัญชา ยาม้าหรือยาขยันและยาแก้ปวด อยู่อย่างแพร่หลาย ปัญหาที่ร้ายแรงตามมาคือการแพร่ระบาดของสารเสพติดหลายชนิดปนกันอยู่ในขณะนี้ทั้งในต่างจังหวัดและในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะยาม้าหรือยาบ้า ได้แพร่ระบาดเข้าไปในแทบทุกชุมชน และหมู่บ้านซึ่งนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ในขณะนี้ที่ทุกคนต้องร่วมกันแก้ไข

๒.๒.๒ ความหมายของยาเสพติด

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ได้ให้ความหมายไว้ว่า ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจ

เสื้อมโทรม เช่น ผื่น กัญชา เฮโรอีน ยานอนหลับ สุราเป็นต้น และระบุชนิดคำว่าเป็นคำกริยา ดังนี้ “เสพ เสพย์ ก. คบ เช่นช่องเสพ; กิน บริโภค เช่น เสพสุรา; ใช้ เช่น ยาเสพย์ติด; ร่วมประเวณี เช่นเสพเมถุน. (ป. ส.).” และเก็บคำ “ยาเสพย์ติด” เป็นลูกคำของคำตั้ง “ยา” โดยมีข้อความท้ายบทนิยามว่า “ใช้ว่า ยาเสพติด ก็มี” ด้วยเหตุผล ๒ ประการ ประการแรก คำ “เสพย์” ในภาษาเดิมคือบาลีและสันสกฤตไทยยืมคำนี้มาใช้เป็นคำวิเศษณ์ ซึ่งทำหน้าที่ขยายความคำอื่นที่ไปประกอบ คือขยาย “ยา” จึงควรเป็น “ยาเสพย์ติด” ประการที่ ๒ เนื่องจากมีตัวอย่างจากชื่อพระราชบัญญัติ ๖ ฉบับที่ใช้ทั้ง “เสพย์” และ “เสพ” คือ พระราชบัญญัติยาเสพย์ติดให้โทษ พุทธศักราช ๒๔๖๕ ซึ่งเป็นฉบับแรกและพระราชบัญญัติยาเสพย์ติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นฉบับที่ ๔ ส่วนอีก ๔ ฉบับ คือฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๗๙ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๐๒ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๘ และฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๒๒ ใช้ว่า “พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ” โดยหลักที่ยึดถือคำที่ปรากฏในกฎหมายซึ่งเขียนในรูปของอักษรวิธีอย่างใดก็ควรจะใช้ตามที่กฎหมายใช้โดยไม่แก้ไข ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อความว่า “ใช้ว่า ยาเสพติด ก็มี” ต่อท้ายบทนิยามของคำ “ยาเสพย์ติด” เพื่อมิให้ขัดกับที่กฎหมายใช้^{๕๙}

๒.๒.๓ ประเภทของยาเสพติด

จากการศึกษาถึงประเภทของยาเสพติดทำให้รู้ว่ายาเสพติดนั้นสามารถแบ่งได้เป็นหลายรูปแบบ แต่ถ้าแบ่งตามแหล่งที่เกิดแล้วสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. ยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) คือยาเสพติดที่ผลิตมาจากพืช เช่น ผื่น กระท่อม กัญชา เป็นต้น

๒. ยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) คือยาเสพติดที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เฮโรอีน ยาบ้าแอมเฟตามีน เป็นต้น

ยาเสพติดให้โทษแบ่งตามพระราชบัญญัติ พ.ศ.๒๕๒๒ แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๑ ได้แก่ เฮโรอีน แอลเอสดี แอมเฟตามีน หรือยาบ้า ยาอี หรือยาเลิฟ

๒. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๒ ยาเสพติดประเภทนี้สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ได้ แต่ต้องใช้ภายใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีที่เป็นเท่านั้น ได้แก่ ผื่น มอร์ฟีน โคเคน หรือโคคาอิน โคเคอีน และเมทาโดน

๓. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๓ ยาเสพติดประเภทนี้เป็นยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดประเภทที่ ๒ ผสมอยู่ด้วย มีประโยชน์ทางการแพทย์ การนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์อื่น หรือเพื่อเสพติด

^{๕๙} พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕, พจนานุกรมออนไลน์, แหล่งที่มา: (Dictionary<https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute>, ออนไลน์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

จะมีบทลงโทษกำกับไว้ ยาเสพติดประเภทนี้ ได้แก่ ยาแก้ไอ ที่มีตัวยาโคเคอิน ยาแก้ท้องเสีย ที่มีฝิ่นผสมอยู่ด้วย ยาฉีดระงับปวดต่าง ๆ เช่น มอร์ฟีน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝิ่น

๔. ยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๔ คือสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ ๑ หรือประเภทที่ ๒ ยาเสพติดประเภทนี้ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดโรคแต่อย่างใด และมีบทลงโทษกำกับไว้ด้วย ได้แก่ น้ำยาอะเซติคแอนไฮโดรย และอะเซติลคลอไรด์ ซึ่งใช้ในการเปลี่ยนมอร์ฟีนเป็นเฮโรอิน สารคลอซูไดอีเฟครีน สามารถใช้ในการผลิตยาบ้าได้ และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก ๑๒ ชนิด ที่สามารถนำมาผลิตยาอีและยาบ้าได้ ผสมผสาน เกิดซ้ำควาย

๕. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๕ เป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าขายอยู่ในยาเสพติดประเภทที่ ๑ ถึง ๔ ได้แก่ ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม เกิดซ้ำควาย เป็นต้น

แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. ยาเสพติดประเภทกดประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอิน สารระเหย และยากล่อมประสาท

๒. ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ แอมเฟตามีน กระท่อม และ โคคาอิน

๓. ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี ดีเอ็มที และ เกิดซ้ำควาย

๔. ยาเสพติดประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน กล่าวคือ อาจกดกระตุ้น หรือ หลอนประสาทได้พร้อม ๆ กัน ตัวอย่างเช่น กัญชา

แบ่งตามองค์การอนามัยโลก แบ่งออกเป็น ๙ ประเภท ดังนี้

๑. ประเภทฝิ่น หรือ มอร์ฟีน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟีน ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอิน เพทิดีน

๒. ประเภทยาพิษูเรท รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ทำนองเดียวกัน ได้แก่ เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล พาราลดีไฮด์ เมโพรบาเมท ไดอาซีแพม เป็นต้น

๓. ประเภทแอลกอฮอล์ ได้แก่ เหล้า เบียร์ วิสกี้

๔. ประเภทแอมเฟตามีน ได้แก่ แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน

๕. ประเภทโคเคน ได้แก่ โคเคน ใบโคคา

๖. ประเภทกัญชา ได้แก่ ใบกัญชา ยางกัญชา

๗. ประเภทใบกระท่อม

๘. ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดี ดีเอ็นที เมสตาลีน เมล็ดมอNINGกลอรี่ ต้นลำโพง เห็ดเมาบางชนิด

๙. ประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจาก ๘ ประเภทข้างต้น ได้แก่ สารระเหยต่าง ๆ เช่น ทินเนอร์ เบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด และบุหรี่^{๖๐}

^{๖๐} ประเภทของยาเสพติดจากเว็บไซต์, แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/sujira019/home/prapheth-khxng-ya-seph-tid>, ออนไลน์เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑)

จะอย่างไรก็ตามยาเสพติดประเภทต่าง ๆ แม้จะมีฤทธิ์น้อยหรือมาก สุดท้ายก็ส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้เสพเหมือนกัน ในทางที่ที่เราควรห่างไกลยาเสพติดโดยการทำจิตใจให้เข้มแข็งสร้างภูมิคุ้มกันทางใจโดยรู้เท่าทันถึงโทษภัยของยาเสพติด

๒.๒.๔ ยาและสารเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย

ปัญหาของยาเสพติดที่ระบาดในประเทศไทย เป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนอาจจะกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันมีปัญหามารยาเสพติดที่เกิดขึ้นทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย ปัญหาเหล่านี้กำลังได้รับความสนใจเอาใจใส่จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการประจำ และองค์กรเอกชนหลายองค์กรด้วยกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน เพราะปัญหาเหล่านี้ ไม่ใช่ปัญหาเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะชุมชนเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่หากไม่ได้รับการแก้ไข จะทำให้สังคมโดยรวมพินาศพิบัติไปด้วย เพราะสมาชิกในสังคมนั้นติดยาเสพติดเป็นส่วนใหญ่ ท่านทั้งหลายคงจะปฏิเสธความรับผิดชอบร่วมกันไม่ได้ว่า ในที่สุดคนรอบข้างของท่านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ติดยาเสพติดและสักวันหนึ่งคนในครอบครัวของท่าน หากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีพอจากครอบครัวที่อบอุ่น อาจตกเป็นทาสของยาเสพติด ไม่วันใดก็วันหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้นทุก ๆ คนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ซึ่งครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ต้องถือเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะร่วมมือกัน ศึกษาหาความรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด ให้คำแนะนำบุตรหลานหรือวัยรุ่นซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มเสี่ยง ให้ทราบกลยุทธ์ต่าง ๆ ของผู้ขายยาเสพติด ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับบุตรหลานทั้งหลาย ด้วยการทำให้ครอบครัวอบอุ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยสรุปแล้วยาเสพติดที่ระบาดในประเทศไทยมีดังนี้

๑. ยาบ้า เป็นยาเสพติด สารสังเคราะห์ที่มีแอมเฟตามีนเป็นส่วนประกอบ มีชื่อเรียก เช่น ยาขยัน ยาแก้ง่วง ยาโต้ป นิยมเสพโดยรับประทานโดยตรงหรือผสมในอาหาร หรือเครื่องดื่ม หรือเสพโดยนำยาบ้ามาบดแล้วนำไปสูดดมแล้วสูดดมเป็นไอระเหยเข้าสู่ร่างกาย

๒. ยาอี ยาเลิฟ หรือ เอ็กซ์ตาซีเป็นยาที่แพร่ระบาดในกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบเที่ยวกลางคืน ออกฤทธิ์ใน ๒ ลักษณะ คือ ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทในระยะสั้น ๆ หลังจากนั้นจะออกฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง ฤทธิ์ของยาจะทำให้ผู้เสพรู้สึกร้อน เหงื่อออกมาก หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง การได้ยินเสียง และการมองเห็นแสงสีต่าง ๆ ผิดไปจากความเป็นจริง เคลิบเคลิ้ม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ อันเป็นสาเหตุที่จะนำไปสู่พฤติกรรมเสื่อมเสียต่าง ๆ และจากการค้นคว้าวิจัยของแพทย์และนักวิทยาศาสตร์หลายท่าน พบว่า ยาชนิดนี้มีอันตรายร้ายแรง แม้จะเสพเพียง ๑-๒ ครั้ง ก็สามารถทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ส่งผลให้ผู้เสพมีโอกาสติดเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย และยังทำลายเซลล์สมองส่วนที่ทำหน้าที่สังสารซีโรโทนิน (Serotonin) ซึ่งเป็นสาระสำคัญในการควบคุมอารมณ์ให้มีความสุข ซึ่งผลจากการทำลายดังกล่าว จะทำให้ผู้เสพเข้าสู่สภาวะของอารมณ์ที่เศร้าหมองหดหู่อย่างมาก และมีแนวโน้มการฆ่าตัวตายสูงกว่าคนปกติ

๓. ยาเคออกฤทธิ์หลอนประสาททำให้ผู้เสพมีอาการเคลิบเคลิ้ม มึนงง ความคิดสับสน ตาลาย หูแว่ว การรับรู้และการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป การเคลื่อนไหวของร่างกายไม่สัมพันธ์กันจัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๒ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ ๑๐๖ พ.ศ.

system-CNS) และมีผลที่ซินแนปส์ (synapse) ใน อาร์คูเอต นิวเคลียส (arcuate nucleus) เป็นผลให้บรรเทาความเจ็บปวดได้เป็นอย่างดี

๑๑. กระท่อมเป็นไม้ยืนต้น ที่จัดเป็น ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๕ ตามความในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๗ ยาเสพติดให้โทษ ซึ่งสิ่งเสพติดในประเภท ๕ ได้แก่ กัญชา และพืชกระท่อมๆ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ปานกลาง มีแก่นเป็นไม้เนื้อแข็ง สูง ๑๐-๑๕ เมตร อยู่ในตระกูล *Mitragyna speciosa* ใบคล้ายใบกระดังงา มีชนิดก้านใบแดงและใบเขียว ดอกกลมโตขนาดเท่าผลพุทรา ใบเป็นใบเดี่ยวสีเขียว เรียงตัวเป็นคู่ตรงข้าม แผ่นใบขนาดกว้างประมาณ ๕-๑๐ ซม. ยาวประมาณ ๘-๑๔ ซม. ดอกมีสีขาวอมเหลืองออกเป็นช่อตุ้มกลมขนาด ๓-๕ ซม. กระท่อมเป็นพืชอยู่ในตระกูล Rubiaceae สารสำคัญที่พบในใบกระท่อมคือ ไมทราไจนิน (Mitragynine) เป็นสารจำพวกอัลคาลอยด์ ออกฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง (CNS depressant) เช่นเดียวกับยาเสพติดกลุ่มเดียวกัน เช่น psilocybin LSD และ ยาบ้า ทำให้รู้สึกชา กดความรู้สึกเมื่อยล้าขณะทำงานทำให้สามารถทำงานได้นานและทนมากขึ้น และทนต่อความร้อนมากขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงทำให้ผู้ที่ใช้ใบกระท่อม สามารถทำงานกลางแจ้ง ได้ทนนานขึ้นวิธีเสพใบกระท่อม เคี้ยวใบสดหรือบดใบแห้ง ละลายน้ำดื่ม บางรายเติมเกลือด้วยเล็กน้อย ส่วนมากจะเคี้ยวเพียง ๒-๓ ใบ และดื่มน้ำอุ่น หรือกาแฟร้อนตามใช้วันละ ๓-๑๐ ครั้งต่อวันตามอาการเหนื่อย

๑๒. เห็ดขี้ควายเห็ดขี้ควายเป็นเห็ดพิษที่ขึ้นตามมูลสัตว์ เช่นมูลควาย พบได้ทุกภาคของประเทศไทย มีสีเหลืองซีดคล้ายฟองแห้ง หมวกเห็ด คล้ายร่ม ก้านเห็ดมีเยื่อบาง ๆ คล้ายวงแหวน ครีบเห็ดมีสีน้ำตาลเข้ม เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีชื่อเรียกหลายชื่อเช่น เห็ดเมา เห็ดมหัศจรรย์ (magic mushroom) การเสพจะใช้วิธีการรับประทานทั้งสดหรือตากแห้งเห็ดขี้ควายมีสาร Psilocybin ที่มีฤทธิ์หลอนประสาท มีผลต่อจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรมเช่นเดียวกับ LSD ทำให้รู้สึกสนุกสนาน อารมณ์เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ควบคุมตัวเองไม่ได้ มีอาการวิตกกังวล กระวนกระวาย ความดันเลือดสูง เห็นภาพหลอน หัวใจเต้นเร็ว มีไข้ผู้เสพจะแสดงอาการชั่วขณะที่สารกำลังออกฤทธิ์อาการตกค้างหรืออันตรายจากเห็ดขี้ควายหลังจากหยุดเสพส่วนมากจะเกิดจากการได้รับบาดเจ็บจากการควบคุมตัวเองไม่ได้ แต่สำหรับผู้ซึ่งมีอาการของโรคหัวใจ อาจส่งผลรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้^{๖๑}

๒.๒.๕ ปัญหาหรือสาเหตุของการติดยาเสพติด

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการติดยาเสพติด มี ๓ ประการ คือ

๑. **ตัวสารและฤทธิ์ของสาร** สารที่ก่อให้เกิดการเสพติด เป็นสารที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท เช่น เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เฮโรอีน เป็นต้น เมื่อผู้เสพเริ่มทดลองใช้และได้รับฤทธิ์ของยาเสพติดแล้วพึงพอใจก็จะเสพซ้ำจนเกิดการติดยาได้

^{๖๑} ยาและสารเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย, แหล่งที่มา: <https://sonicform.wikispaces.com>, ออนไลน์เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒. ตัวผู้เสพ การที่ผู้เสพหันไปเสพยาเสพติดนั้น อาจมีสาเหตุมาจากสภาพร่างกาย เช่น ผู้ที่มีอาการป่วยซึ่งต้องใช้จ่ายยาเสพติดในการบำบัดรักษา จนนำไปสู่การติดยาเสพติดนั้น เป็นต้น สภาพจิตใจ ผู้ที่มีอารมณ์วู่วาม เปลี่ยนแปลงเร็ว ขาดความมั่นใจ มักจะหันเข้าหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว ส่วนผู้ที่มีสุขภาพจิตรวนเร มีความวิตกกังวลตลอดเวลา ก็จะถูกชักจูงให้เสพยาเสพติดได้ง่าย และผู้ที่ขาดความอบอุ่น หรือมีปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การงาน ก็จะใช้สิ่งเสพติดเป็นเครื่องปลอบใจดับความว้าวุ่นทางจิตใจให้น้อยลง

๓. สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นหรือชักนำให้หันไปเสพยาเสพติด เช่น อาจเกิดจากการอยากทดลองเนื่องจากเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดเสพและชักชวนให้เสพ หรือเกิดจากการศึกษาค้นคว้าในช่วงวัยรุ่น และส่วนใหญ่เกิดจากสภาพครอบครัวที่มีปัญหา^{๖๒}

๒.๒.๖ ลักษณะของการติดยาเสพติด

ผู้ติดยาเสพติดให้โทษจะมีสภาพทางกายและทางจิตใจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสามารถสังเกตได้อย่างง่าย ๆ

๑. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สุขภาพทรุดโทรม ซุปผอม อ่อนเพลียง่าย ริมฝีปากเขียวคล้ำ ตาแดงคล้ำ รูม่านตาขยาย น้ำมูกไหล ผิวหนังหยาบกร้านเป็นแผลพุพอง ชอบใส่เสื้อแขนยาวและสวมแว่นตาดำ หากขาดยาหรืออดยา จะหาวนอนบ่อย จามคล้ายคนเป็นหวัด น้ำมูกน้ำตาไหล กระวนกระวาย ปวดท้อง คลื่นไส้อาเจียน ปวดเมื่อยตามร่างกาย ตาพร่าไม่สู้แดด มีอาการคัน เกิร์ง เพ้อ คุ่มคลั่ง

๒. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ นิสัยและบุคลิกภาพ เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย ขาดเหตุผล ไม่มีความรับผิดชอบต่อการเรียนหรือการงาน ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง พุดไม่อยู่กับร่องกับรอย มักเก็บตัว ชอบทำตัวลึกลับ ไม่สนใจความเป็นอยู่ของตนเอง เกียจคร้าน นอนตื่นสายผิดปกติ มีอาการวิตกกังวล ซึมเศร้า^{๖๓}

๒.๒.๗ การสังเกตผู้ติดยาเสพติด

การสังเกตผู้ติดยาเสพติดหากสงสัยว่าสมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติดหรือไม่ มีวิธีการสังเกตดังนี้

๑. การใช้จ่ายเงินเปลือง โดยเด็กจะใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ภายในไม่เกิน ๑ ปี ซึ่งผู้ปกครองสามารถตรวจสอบ หรือควบคุมการใช้จ่ายเงินของเด็กได้

๒. อุปกรณ์การเสพ อาจพบบุหรี่ยี่มีรอยยับ และมักจะเก็บไว้ต่างหาก หรือพบกระดาษฟรอยด์ ไฟแช็ค และหลอด

^{๖๒} สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค, เอกสารเผยแพร่ เรื่อง “ยาเสพติดให้โทษ” (โรเนียว), ๒๕๔๖.

^{๖๓} อ่างแล้ว, สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค.

๓. มีนิสัยโกหก เด็กจะเริ่มโกหกจากเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เสพยาในท้องน้ำนานแต่โกหกว่าท้องผูก เป็นต้น จนกระทั่งเรื่องที่โกหกจะมีความสำคัญมากขึ้น เช่น โกหกว่าเครื่องประดับหาย หรือโรงเรียนบังคับให้ซื้อเครื่องมือที่ราคาแพงๆ เป็นต้น

๔. มีนิสัยลักขโมย

๕. มีนิสัยเกียจคร้าน และไม่รับผิดชอบ หลังจากที่เสพยาเสพติดแล้ว ผู้เสพจะมีอาการเมายา ทำให้ลดความตั้งใจ และลดพฤติกรรมต่าง ๆ ลง ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว

๖. ร่างกายไม่แข็งแรง ผอมแห้งแรงน้อย เนื่องจากไม่มีอาการอยากรับประทานอาหาร เพราะอยู่ในอาการเมายา หรือต้องการพยายามเก็บเงินไว้ เพื่อซื้อยาเสพติดในครั้งต่อไป

๗. ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สกปรก

๘. อารมณ์ฉุนเฉียว หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจตัวเอง ในการตรวจสอบหัวข้อนี้ ผู้ปกครองจะต้องมีความหนักแน่น มีเหตุผล และตั้งอยู่บนพื้นฐานความรัก และความเข้าใจในครอบครัว

๙. เก็บตัว ไม่สูงส่งกับคนอื่นไม่รับรู้ปัญหาภายในบ้าน และใช้ห้องน้ำนาน

๑๐. ติดต่อกับคนแปลกหน้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกที่เสพยาเสพติดเหมือนกัน

จากหัวข้อที่ควรตรวจสอบสมาชิกในครอบครัวดังกล่าว ถ้าพบว่ามีลักษณะสัมพันธ์กับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง หรือหลายหัวข้อ ก็พิจารณาได้ว่า สมาชิกในครอบครัวของท่านมีแนวโน้มพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง สมควรแก้ไข ซึ่งยังไม่จำเป็นต้องให้เห็นชัดเจนว่า ใช้ยาเสพติดแล้วจึงต้องแก้ไข เพราะปัญหาจากการใช้ยาเสพติดจะค่อยๆ ก่อตัวจากเล็กไปสู่อันตราย ถ้ารอให้ชัดว่ามี การใช้ยาเสพติด โดยผู้เสพไม่สนใจคำแนะนำคำสั่งสอนอบรม ของคนในครอบครัวแล้ว นับว่าเป็นเรื่องยากต่อการแก้ไขอย่างมาก

สำหรับการติดยาเสพติดบางชนิด ผู้เสพอาจมีลักษณะและความประพฤติที่อาจสังเกตเห็นได้ ดังนี้

๑. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดยาบ้า ผู้เสพอาจจะไม่เกิดอาการเสพติดในครั้งหรือสองครั้งแรกที่เสพ เหมือนเช่นการเสพเฮโรอีน แต่เมื่อใช้ไปเป็นระยะเวลาเวลานาน จะทำให้ร่างกายเสื่อมโทรมลง เนื่องจากร่างกายไม่ได้รับการพักผ่อน และยังไปทำลายระบบประสาทอีกด้วย การสังเกตอาการของผู้ติดยาสามารถสังเกตได้ดังนี้

อาการทางร่างกาย

๑) ผู้ป่วยมักจะผอมลง น้ำหนักลด โดยเฉพาะรายที่ใช้มาก และใช้มาเป็นเวลานาน

๒) การดูแลความสะอาดร่างกายมักจะลดลง

๓) มีการเคลื่อนไหวเพิ่มมากขึ้น เช่น แขนขา ไขว่หน้า บางรายชอบกัดกราม บางรายไม่อยู่นิ่งเดินไปเดินมา

จิตใจ และอารมณ์

- ๑) เวลาไม่ได้รับยา มักจะมีความซึมเศร้า หรือหงุดหงิดง่าย
- ๒) อุนิสัยเปลี่ยนไป เช่น จากเป็นคนเรียบร้อย เชื้อฟัง กลายเป็นคนก้าวร้าว ดุดัน หงุดหงิดโมโหง่าย

การหลับการตื่น

- ๑) มักจะตึกมาก และมักชอบฟังเพลงเสียงดังแล้วตื่นสายมาก เห็นได้ชัดในวันสุดสัปดาห์ (มักจะมั่วสุมใช้ยาในเย็นวันศุกร์)
- ๒) มักจะหลับในห้องเรียน หรือ่วงนอน ขาดสมาธิ

ผลการเรียน

๑. ผลการเรียนโดยรวมมักจะลดลงเพราะขาดสมาธิ และความจำมักจะมีประสิทธิภาพลดลง
๒. ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนลดลง ขาดเรียนบ่อยและมักมาสาย

การคบเพื่อน

- ๑) คบเพื่อนที่ใช้จ่ายด้วยกัน ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มเพื่อนที่ไม่ค่อยสนใจเรียน
- ๒) เมื่อผู้ป่วยรับโทรศัพท์ มักจะระมัดระวังในการพูดเหมือนมีความลับ หรือเมื่อมีโทรศัพท์เข้ามา ถ้าคนอื่นรับสายมักจะเจียบไป ไม่ยอมพูดหรือส่งข้อความไว้
- ๓) การคบเพื่อนมักจะมีลักษณะพากันเที่ยวกลางคืนและกลับดึก มีการใช้เหล้าบุหรี่ย่อย
- ๔) บางรายอาจจะมีเงินทองใช้จ่ายมากกว่าปกติ โดยไม่มีแหล่งที่มาของเงินชัดเจน อาจเป็นไปได้ว่าผู้ป่วยอาจจะเริ่มกลายเป็นผู้ค้ารายย่อย

อุปกรณ์การเสพ

มักจะมีกระดาดขพรอยด์ที่พับเป็นกรวยหรือกระถาง พร้อมเทียนหรือไฟแช็คสำหรับเผายา และหลอดดูด ซึ่งอาจจะพบในห้องน้ำหรือกระบะ

นอกจากนั้น การเข้าใจธรรมชาติของผู้เสพติดหรือผู้ติดยา การมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความเอื้อเฟื้ออาทรของผู้ที่ผู้ป่วยเคารพรัก หรือคนที่รักเรา จะเป็นเหตุให้เขายอมเล่าความจริง โดยไม่ต้องกลัวว่าจะถูกตำหนิอย่างรุนแรง และควรนำความจริงและข้อผิดพลาดนั้น มาวิเคราะห์แล้วหาวิธีการช่วยเหลือ จะเป็นการป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำ (Relapse prevention) เพราะผู้ติดยามีโอกาสผิดพลาดอีก แม้จะเลิกได้เป็นเวลานานแล้วก็ตาม

ผู้ปกครองควรสังเกตอาการ และเข้าใจธรรมชาติของผู้เสพติดมากกว่าเป็นการจับผิด ซึ่งการมีความสัมพันธ์ที่ดีมีความเอื้ออาทร จะทำให้เขายอมเล่าความจริง โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะถูกตำหนิอย่างรุนแรง และนำข้อผิดพลาดเหล่านั้น มาวิเคราะห์หาวิธีการช่วยเหลือ ซึ่งจะเป็นการป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำ (Relapse prevention) อย่งไรก็ตาม หากผู้ปกครองไม่แน่ใจ อาจจะใช้วิธีการ

ตรวจสอบปัสสาวะก็ได้ แต่ต้องระวังเรื่องของผลบวกปลอม ซึ่งเกิดจากการผิดพลาดของการใช้ยาแก้หวัดบางตัว อาจทำให้เข้าใจผิดกันได้

๒. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดยา มอร์ฟิน เฮโรอีน ผู้ที่เสพยาเสพติดประเภทนี้ จะมีลักษณะที่สังเกตได้ชัด คือ ร่างกายซูบซีด ผอมเหลือง นัยน์ตาเหลืองซีด ม่านตาหรี่ไม่กล้าสู้แสง (จึงสวมแว่นกันแดด) ริมฝีปากเขียวคล้ำ ง่วงเหงาหาวนอนตลอดเวลา และส่วนใหญ่จะมีอาการเฉยเมยต่อสิ่งแวดล้อม และสภาพการณ์ของตนเอง หลายคนกลายเป็นคนฟุ้งซ่าน เกียจคร้าน หรือไม่อารมณ์เปลี่ยนแปลง ถ้าสังเกตตามร่างกายอาจพบร่องรอยบางอย่าง เช่น จมูกแดง มีผงติดตามจมูก (ถ้าสูดเฮโรอีนผง) มีรอยเข็มตำในท้องแขน (ถ้าฉีดเฮโรอีนเข้าเส้น) มักจะใส่เสื้อแขนยาว เพื่อปกปิดร่องรอยการฉีด ยาบริเวณแขน หรือหลังมือทั้งสองข้าง และหลังจากใช้เฮโรอีนแล้ว จะมีอารมณ์ดีเยี่ยมง่าย ครื้นเครง ปากหวาน ถ้าใช้มากอาจนั่งสัปหงก นอกจากนี้ ยังมีอุปกรณ์การเสพ เช่น กล้องฝิ่น ก้อนฝิ่น ตำ ผงสีขาวในถุง ในแคปซูล ซ้อนคิ๊บ กระบอกและเข็มฉีดยา ฯลฯ ซุกซ่อนอยู่ตามที่ปกปิดมิดชิด

๓. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดยาหลอนประสาท ผู้เสพติดมักจะนอนหรือนั่งสลิ้มสลิ้ม บางรายมีอาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสายตา การรับรู้ และการสัมผัสทางตา ทำให้กลายเป็นคนขี้ตระหนกตกใจ หวาดกลัว นอกจากนี้ ยังมีน้ำลายออกมาก ฝ่ามือมีเหงื่อออกอารมณ์ และนิสัยเปลี่ยนแปลงจากเดิมจนเห็นได้ชัด

๔. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดกัญชา ผู้เสพติดมักมีความคิดเลือนลอย สับสน อ่อนไหวจนควบคุมตัวเองไม่ได้ บางครั้งแสดงอาการแปลกๆ เพราะการรับรู้ภาพผิดปกติ บางรายที่เสพมาก ๆ อาจมีอาการตื่นเต้น กระสับกระส่ายตลอดเวลา กล้ามเนื้อสั่น มือเท้าเย็น และหายใจขัดบ่อย ๆ ในส่วนที่ตัวอาจพบว่า ผู้เสพซุกซ่อนบ้องกัญชา หรือซุกซ่อนบุหรี่ ที่มีมวนบุหรี่ปรงแปลกจากปกติ เช่น มวนหนาขึ้น กระดาษมีสีน้ำตาลเกือบขาว กระดาษมวนยับ (ไม่เรียบ) ปลายมวนบุหรี่ทั้งสองข้างจะถูกพับไว้ ใส่มวนบุหรี่จะมีสีเขียวกว่าปกติ เป็นต้น ในกรณีที่เห็นผู้สูบบุหรี่ที่ยัดใส่กัญชา จะได้กลิ่นเหม็นเหมือนหญ้าหรือเชือกไหมไฟ

๕. การสังเกตอาการของผู้เสพหรือติดสารระเหย ผู้เสพติดจะมีกลิ่นสารระเหยทางลมหายใจ และตามเสื้อผ้า มักง่วงเหงาหาวนอน ขาดสติสัมปชัญญะ มีอาการเหมือนคนเมาเหล้า พุดจา อ้อแอ้ เดินโซเซ น้ำมูกไหล มักมีแผลในปาก ในที่ส่วนตัว อาจพบภาชนะ หรือวัสดุใส่สารระเหยซุกซ่อนไว้ หากพบขณะกำลังเสพอาจเห็นที่นิ้วมือมีผ้าสำลี ซึ่งซุกสารระเหยพันอยู่ และผู้เสพยกนิ้วนั้นขึ้นสุดดมอยู่ตลอดเวลา หรืออาจพบว่า กำลังดมถุงพลาสติกที่ใส่สารระเหย^{๖๔}

^{๖๔} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ป.ป.ส., เว็บไซต์ <http://www.thaihealth.or.th/Content/21356>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒.๒.๘ โทษพิษภัยของยาเสพติด

เนื่องด้วยพิษภัยหรือโทษของสารเสพติดที่เกิดแก่ผู้หลงผิดไปเสพสารเหล่านี้เข้า ซึ่งเป็นโทษที่มองไม่เห็นชัด เปรียบเสมือนเป็นฆาตกรเงียบ ที่ทำลายชีวิตบุคคลเหล่านั้นลงไปทุกวัน ก่อปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพ ก่อความเสื่อมโทรมให้แก่สังคมและบ้านเมืองอย่างร้ายแรง เพราะสารเสพติดทุกประเภทที่มีฤทธิ์เป็นอันตรายต่อร่างกายในระบบประสาท สมอง ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์บัญชาการของร่างกายและชีวิตมนุษย์ การติดสารเสพติดเหล่านั้นจึงไม่มีประโยชน์อะไรเกิดขึ้นแก่ร่างกายเลย แต่กลับจะเกิดโรคและพิษร้ายต่าง ๆ จนอาจทำให้เสียชีวิต หรือ เกิดโทษและอันตรายต่อครอบครัว เพื่อนบ้าน สังคม และชุมชนต่าง ๆ ต่อไปได้อีกมากโทษและพิษภัยของยาเสพติดสรุปได้เป็น ๒ ประการคือ

๑. โทษทางร่างกายและจิตใจ

๑) สารเสพติดจะให้โทษโดยทำให้การปฏิบัติหน้าที่ ของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเสื่อมโทรม พิษภัยของสารเสพติดจะทำลายประสาท สมอง ทำให้สมรรถภาพเสื่อมลง มีอารมณ์จิตใจไม่ปกติ เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น วิดกกังวล เลื่อนลอยหรือฟุ้งซ่าน ทำงานไม่ได้ อยู่ในภาวะมีเมตตาตลอดเวลา อาจเป็นโรคจิตได้ง่าย

๒) ด้านบุคลิกภาพจะเสียหายหมด ขาดความสนใจในตนเองทั้งความประพฤติความสะอาด และสติสัมปชัญญะ มีอาการปฏิกิริยาแปลกๆ เปลี่ยนไปจากเดิม

๓) สภาพร่างกายของผู้เสพจะอ่อนเพลีย ซุปซืด หมดเรี่ยวแรง ขาดความกระปรี้กระเปร่า และเกียจคร้าน เฉื่อยชา เพราะกินไม่ได้ นอนไม่หลับ ปล่อยเนื้อ ปล่อยตัวสกปรก ความเคลื่อนไหวของร่างกายและกล้ามเนื้อต่าง ๆ ผิดปกติ

๔) ทำลายสุขภาพของผู้ติดสารเสพติดให้ทรุดโทรมทุกขณะ เพราะระบบอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายถูกพิษยาทำให้เสื่อมลง น้ำหนักตัวลด ผิวกายซีด เลือดจางผอมลงทุกวัน

๕) เกิดโรคร้ายไข้เจ็บได้ง่าย เพราะความต้านทานโรคน้อยกว่าปกติ ทำให้เกิดโรคหรือเจ็บไข้ได้ง่าย และเมื่อเกิดแล้วจะมีความรุนแรงมาก รักษาหายได้ยาก

๖) อาจประสบอุบัติเหตุได้ง่าย สาเหตุเพราะระบบการควบคุมกล้ามเนื้อและประสาทบกพร่อง ใจลอย ทำงานด้วยความประมาท และเสี่ยงต่ออุบัติเหตุตลอดเวลา

๗) เกิดโทษที่รุนแรงมาก คือ จะเกิดอาการคลุ้มคลั่ง ถึงขั้นอาละวาด เมื่อหิวยาเสพติดและหายาไม่ทัน เริ่มด้วยอาการนอนไม่หลับ น้ำตาไหล เหงื่อออก ท้องเดิน อาเจียน กล้ามเนื้อกระตุก กระวนกระวาย และในที่สุดจะมีอาการเหมือนคนบ้า เป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรม

๒. โทษพิษภัยต่อครอบครัว

๑) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว และญาติพี่น้องจะหมดสิ้นไป ไม่สนใจที่จะดูแลครอบครัว

๒) ทำให้สูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง ที่จะต้องหามาซื้อสารเสพติด จนจะไม่มีใช้จ่ายอย่างอื่น และต้องเสียเงินรักษาตัวเอง

๓) ทำงานไม่ได้ขาดหลักประกันของครอบครัว และนายจ้างหมดความไว้วางใจ

๔) สูญเสียสมรรถภาพในการหาเลี้ยงครอบครัว นำความหายนะมาสู่ครอบครัวและญาติพี่น้อง ผู้ที่ติดสารเสพติดนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกรู้ว่าตนเองด้อยโอกาสทางสังคมแล้ว ยังอาจมีพฤติกรรมนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ แก่สังคมได้ เพราะ

๑) ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม และอุบัติเหตุอันตรายต่าง ๆ ต่อตนเองและผู้อื่นได้ง่าย ตลอดจนเป็นปัญหาของโรคบางอย่าง เช่น โรคเอดส์

๒) ถ่วงความก้าวหน้าของชุมชน สังคม โดยเป็นภาระต่อส่วนรวม ที่ประชาชนต้องเสียภาษี ส่วนหนึ่งมาใช้ในการปราบปรามบำบัดผู้ติดสารเสพติด

๓) สูญเสียแรงงานโดยไร้ประโยชน์บนทุนประสิทธิภาพ ของผลผลิต ทำให้รายได้ของชาติ ในส่วนรวมกระทบกระเทือน และเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจของชาติ

๔) เนื่องจากสภาพเป็นคนอมโรคมืดมีความประพฤติกุศลและบุคลิกลักษณะ เสื่อมจนเป็นที่รังเกียจของสังคม ทำให้เป็นคนไร้สติในวงสังคม โอกาสที่จะประกอบกิจการที่ผิดศีลธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งเสพติด เช่น พุดบด ขโมย หรือกลายเป็นอาชญากร เพื่อแสวงหาเงินซื้อสารเสพติดสิ่งเหล่านี้ ล้วนทำลายอนาคตทำลายชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล

๓. โทษที่ก่อให้เกิดกับส่วนรวมและประเทศชาติ

รัฐบาลต้องสูญเสียกำลังคน และงบประมาณแผ่นดินจำนวนมหาศาล เพื่อใช้ในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติด ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันมีค่า เกิดความไม่สงบสุขของบ้านเมือง ความมั่นคงของประเทศชาติถูกกระทบกระเทือน ประชาชนเดือนร้อนเพราะเหตุอาชญากรรม ประเทศชาติต้องสูญเสียกำลังของชาติอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะผู้ติดสารเสพติดเป็นเยาวชน^{๖๕}

๒.๒.๙ การป้องกันยาเสพติด

จากการวิจัยนี้ได้สรุปรูปแบบการป้องกันยาเสพติดไว้ดังนี้

๑. การป้องกันตนเอง

๑) ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างถูกวิธี และเหมาะสมกับการเจ็บป่วย

๒) ไม่ทดลองเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด หรือเสพยาสิ่งที่มีภัย เพราะติดง่าย เลิกยาก และมีอันตรายต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ

๓) การคบเพื่อนควรเลือกคบเพื่อนที่ดี หลีกเลี้ยงเพื่อนที่ชอบชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

^{๖๕} โทษและพิษภัยของสารเสพติด-ยาเสพติด, แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/yaseptid111/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑

- ๔) ควรรู้จักใช้ความคิด และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา กรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ควรปรึกษา พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือญาติผู้ใหญ่ที่สนิทและไว้วางใจมาช่วยแก้ไข ปัญหา
- ๕) รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

๒. การป้องกันสำหรับครอบครัว

๑) แนะนำตักเตือนให้ความรู้ แก่สมาชิกในครอบครัวให้เกิดความตระหนักถึงโทษ พิษภัย ของยาเสพติด

๒) สอดส่องดูแลสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ หากพบว่าติดยาให้รับนำไป บำบัดรักษาทันที

๓) กรณีบุคคลในครอบครัวเจ็บป่วย ไม่ควรซื้อยารับประทานเอง ควรไปปรึกษาแพทย์

๔) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก และเป็นที่ปรึกษาแก่ ลูก และสมาชิกในครอบครัวได้

๕) พ่อแม่ ควรให้ความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ในการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด^{๖๖}

๒.๒.๑๐ แนวคิดในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้กล่าวถึงแนวคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ไว้ดังนี้

๑) มุ่งพัฒนาตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับการสร้างศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคนเพื่อให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปบุคคลสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งพายาเสพติด แม้ว่าจะมียาเสพติดแพร่ระบาดอยู่ (Self Control) กระบวนการพัฒนาเพื่อให้คนมีภูมิคุ้มกันจากยาเสพติด จึงควรเป็นการดำเนินการระยะยาว โดยเริ่มต้นจากการเตรียมความพร้อมของพ่อแม่

๒) กำหนดพื้นที่และกลุ่มประชากรเป้าหมายในการดำเนินงาน เนื่องจากทรัพยากรที่จะดำเนินการค่อนข้างจำกัด ทั้งงบประมาณ และบุคลากรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานให้ชัดเจน

๓) ผสมผสานมาตรการในการดำเนินงาน เป็นผลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ค้นหาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเพื่อกำหนดทางเลือกใช้มาตรการที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหา

๔) กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินงาน ระดมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนตามความถนัดและสอดคล้องกับภารกิจปกติ

^{๖๖} โทษและพิษภัยของสารเสพติด-ยาเสพติด,แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/yaseptid111/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑

๕) ดำเนินงานในลักษณะองค์กรรวมแบบบูรณาการ พัฒนางานปกติ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการกันอยู่ มีทีมงานพิเศษหรืองานฝากที่แยกส่วนออกมาดำเนินการเป็นการเฉพาะตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร

๖) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การศึกษาปัญหา วางแผนในการดำเนินงาน และตัดสินใจพิจารณาทางเลือก ตลอดจนร่วมดำเนินงานปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

๗) การสร้างเอกภาพในการดำเนินงาน เพื่อป้องกันการเกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน จึงมีความจำเป็นที่ต้องประสานแผนการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์

๘) การระดมทรัพยากรของหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากงบประมาณปกติที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลมีจำนวนค่อนข้างจำกัดและไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ การสร้างความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของงานและโครงการต่าง ๆ ในด้านการป้องกันยาเสพติดให้กับองค์กรธุรกิจเอกชน นับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๙) ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านและของผู้ปฏิบัติในแต่ละชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้รับการคิดค้น ทดลองใช้ ปรับปรุง พัฒนาแล้วซ้ำอีกจากรากเง้าของปัญหา เพื่อให้เหมาะกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ จึงควรมีการศึกษา เผยแพร่ และประยุกต์ใช้ต่อไป^{๖๗}

๒.๑.๑๑ สาเหตุของการติดยาเสพติด

สาเหตุของการติดยาเสพติดในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปไว้เป็นประเด็นสำคัญไว้ดังนี้

๑. สาเหตุที่เกิดจากความรู้อาจไม่ถึงการณ์ จำแนกตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท แบ่งเป็น ๔ ประเภท

๑) ออยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และโดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดยาเสพติดนี้ได้จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น ในการทดลองใช้ครั้งแรกๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดยาเสพติดนั้น ก็อาจประมาท ไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีก จน

^{๖๗} สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประสพการณ์, **ประสพการณ์ดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด**, (กรุงเทพมหานคร: ส่วนวิชาการด้านยาเสพติด สำนักงานพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๗.

ใจที่สุดก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือ ถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีนแม้จะเสพเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้

๒) ความคึกคะนอง คนบางคนมีความคึกคะนอง ชอบพูดอวดเก่งเป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตน ในกลุ่มเพื่อนโดยการแสดงการใช้สิ่งเสพติดชนิดต่าง ๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่าตนเก่ง โดยมีได้คำนึง ถึงผลเสียหาย หรือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดจนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพติดนั้น

๓) การชักชวนของคนอื่น อาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณา ของผู้ขายสินค้าที่เป็นสิ่งเสพติดบางชนิด เช่นยากระตุ้นประสาทต่างๆ ยาขยัน ยาฆ่า ยาบ้า เป็นต้น โดยผู้ขายโฆษณาสรรพคุณของสิ่งเสพติดนั้นว่ามีคุณภาพดีสารพัดอย่างเช่น ทำให้มีกำลังวังชา ทำให้มีจิตใจแจ่มใส ทำให้มีสุขภาพดี ทำให้มีสติปัญญาดี สามารถรักษาโรคได้บางชนิด เป็นต้น ผู้ที่เชื่อคำชักชวนโฆษณาดังกล่าวจึงไปซื้อตามคำชักชวนของเพื่อนฝูง ซึ่งโดยมากเป็นพวกที่ติดสิ่งเสพติดนั้นอยู่แล้ว ด้วยความเกรงใจเพื่อนหรือ เชื่อเพื่อน หรือต้องการแสดงว่าตัวเป็นพวกเดียวกับเพื่อน จึงใช้สิ่งเสพติดนั้น

๒. สาเหตุที่เกิดจากการถูกล่อลวง ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มบางรายใช้สิ่งเสพติดผสมลงในสินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติดอยากมาซื้อไปรับประทานอีก ซึ่งในกรณีนี้ ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทาน จะไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเกิดการติดสิ่งเสพติดขึ้นแล้ว รู้แต่เพียงว่าอยากรับประทานอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มที่ซื้อจากร้านนั้น ๆ กว่าที่จะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิดสังเกตต่อความต้องการ จะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทานหรือต่อเมื่อ มีอาการเสทติดรุนแรง และมีสุขภาพเสื่อมลง

๓. สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย แบ่งเป็นดังนี้

๑) คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่าง ๆ เช่นได้รับบาดเจ็บรุนแรง เป็นแผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมานมาก หรือ เป็นประจำ จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้นซึ่งวิธีหนึ่งที่ทำได้ง่ายคือ การรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็นต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลดน้อยลงได้ชั่วคราว เมื่อฤทธิ์ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีก เมื่อทำเช่นนี้ไปนานๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้น

๒) ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตก กังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหาหรือสิ่งเสพติดที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ชั่วคราวหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รับการที่ต้นเหตุเมื่อยามหมดฤทธิ์ จิตใจก็จะกลับเครียดอีก และ ผู้ป่วยก็จะเสพลิงเสพติด ถ้าทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพติดในที่สุด

๓) การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริงขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไป หรือรับประทานติดต่อกันนาน ๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพติดยานั้นได้

๔. สาเหตุอื่น ๆ เช่น การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไป เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพ ของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาด้วย และยังสามารถรับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้ เช่น

๑) คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างงาน ยากจน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้ลดลง หรือคองที่มีหนี้สินมาก ฯลฯ เมื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพติด ช่วยผ่อนคลายความรู้สึก ในความทุกข์ยากต่างเหล่านี้ แม้จะรู้ว่าเป็นชั่วครู่ช่วยยามก็ตาม เช่น กลุ่มใจที่เป็นหนี้คนอื่นก็ไปกินเหล้า หรือ สูบกัญชาให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้น โดยพยายามทำงานให้หนัก และ มากขึ้นทั้ง ๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาทเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพติดนั้นได้

๒) การเลียนแบบ การที่ไปเห็นผู้ที่ตนสนิทสนมรักใคร่หรือเพื่อน จึงเห็นว่าเป็นสิ่งน่าลอง เป็นสิ่งโก้เก๋ เป็นสิ่งแสดงความเป็นพวกเดียวกัน จึงไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นจนติด

๓) คนบางคนมีความผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตครอบครัว หรือผิดหวังในชีวิตสังคม เพื่อเป็นการประชดตนเองหรือคนอื่น จึงไปใช้สิ่งเสพติดจนติดทั้งๆ ที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดีสาเหตุสำคัญที่ทำให้ติดยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่น อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ คือ

๑. จากการถูกชักชวน การถูกชักชวนนี้อาจจะเกิดจากเพื่อนสนิทที่กำลังติดยาอยู่และอยากจะให้เพื่อนลองบ้าง ปัญหานี้มักจะเกิดกับเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัวขาดความอบอุ่น ใจแตกเอาเพื่อนเป็นที่พึ่งนอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด ก็อาจจะได้รับการ ชักจูง คุณภาพของยาเสพติดว่าดีต่าง ๆ นานา เช่น อาจจะบอกว่า เมื่อเสพแล้วจะทำให้ปลอด โปร่ง เหมาะแก่การเรียนการทำงาน การชักจูงดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ผู้ถูกชักจูง กำลังมีเมมา สุราเที่ยวเตร่กัน จึงทำให้เกิดการติดยาได้

๒. จากการอยากทดลอง อยากรู้ อยากเห็น อยากจะรู้รสชาติ อยากสัมผัส โดยคิดว่าคงจะไม่ติดง่าย ๆ แต่เมื่อ ทดลอง เสพเข้าไปแล้วมักจะติด เพราะยาเสพติดในปัจจุบัน เช่น เฮโรอีน จะติดง่ายมาก แม้เสพเพียงครั้งหรือสองครั้งก็จะติดแล้ว

๓. จากการถูกหลอกลวง ยาเสพติดมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ผู้ถูกหลอกลวงไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนได้กินเข้าไปนั้น เป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง คิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรง อะไรตามที่ถูกหลอกลวงแนะนำผลสุดท้าย กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป

๔. เหตุทางกาย ความเจ็บป่วยทางกาย เช่น ต้องถูกผ่าตัดหรือเป็นโรคปวดศีรษะ เป็นหิด เป็นโรคประสาทได้รับ ความทรมาณทางกายมากผู้ป่วยต้องการบรรเทา พยายามช่วยตัวเองมานานแต่ก็ไม่หาย จึงหันเข้าหายาเสพติด จนติดยาในที่สุด

๕. จากความคึกคะนอง บุคคลประเภทนี้คิดว่าตัวเองเป็นคนเก่งอยากลองซึ่งรู้แก่ใจว่ายาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งไม่ดีแต่ด้วยความที่คึกคะนองเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเด่นดังอวดเพื่อนว่าข้านี้คือพระเอก ขาดความยั้งคิดจึงเสพยา เสพติดและติดยาในที่สุด

๖. จากสิ่งแวดล้อม เช่น สถานที่อยู่อาศัยแออัด เป็นแหล่งสลัม หรือเป็นแหล่งที่มีการเสพและค้ายาเสพติด ภาวะทางเศรษฐกิจบีบคั้นจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือ จิตใจผลักดันให้ผู้ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว บางคนหันมาพึ่งยาเสพติดโดยคิดว่าจะช่วยให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพต่าง ๆ ที่คับข้องใจเหล่านั้นได้^{๖๘}

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๓.๑ แนวคิดการมีส่วนร่วม (participation process approach)

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๕ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม อยากรู้ก็ดี กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ ๒ การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตย ในกรณีนี้คือการเอื้อให้เกิดการพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ ๓ การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ

^{๖๘} สาเหตุของการติดยาเสพติด, แหล่งที่มา: <https://sites.google.com>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

ตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ ๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน^{๖๙}

๒.๓.๒ ความหมายการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนใน การควบคุมประเมินผล โครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่ามี ๒ ลักษณะ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของตนเอง^{๗๐}

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว

^{๖๙} กรมอนามัย, โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในงานภารกิจกรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข, แหล่งที่มา: <http://psdg.anamai.moph.go.th/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

^{๗๐} สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินตติ้ง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๔

เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบ กับกลุ่มดังกล่าวด้วย^{๗๑}

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้า ร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มีใช้มีส่วนร่วมอย่างผิวนิแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^{๗๒}

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนได้ขั้นตอน หนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย^{๗๓}

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุก ขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมี ส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน^{๗๔}

๒.๓.๓ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้มาเพื่อแสดงให้เห็นว่าในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดในชุมชนนั้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังสาธิตย์ บุญชู ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า ชุมชนใดที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ก็จะทำให้การพัฒนาชุมชนนั้นสามารถเป็นไปได้โดยสะดวกและสามารถดำเนิน ไปสู่

^{๗๑} นรินทร์ จงวุฒิเวศย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘๓

^{๗๒} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๖), หน้า ๔.

^{๗๓} ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, เอกสาร การสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน่วยที่ ๘, (นนทบุรี: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕๐.

^{๗๔} วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

เป้าหมายที่วางไว้ได้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า คนมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง คุณค่าของความคิดและสมรรถภาพของคนเรานั้นจะไม่มี ความหมาย ถ้าหากขาด การมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่น^{๗๕}

ยุพาพร รูปงาม, ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่ามี ๕ ทฤษฎี ได้สรุปไว้ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) Maslow กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อมหมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ฆโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๑.๓ ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔ ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

๑.๕ ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการ ในระบบสูงสุด ที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

๒. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ตกต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาไรต์เอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมี

^{๗๕} สานิตย์ บุญชู, การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๗.

ขวัญดีจะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

๓. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกราชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้น ค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น

๔. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงาน สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

๕. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์^{๗๖}

๒.๓.๔ กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ในการพัฒนา ควรจะมี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อม ไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจ และมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

^{๗๖} ยูพาพร รูปงาม, การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๗-๙.

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จลำบาก^{๗๗}

นอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวง ศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย ยังได้ กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา ๕ ขั้น ดังนี้

๑. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความ ต้องการ

๒. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่ใช้

๓. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

๔. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๕. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด^{๗๘}

๒.๓.๕ ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
๒. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร

^{๗๗} โกวิท วัฒนงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^{๗๘} อ่างแล้ว, สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองชุดวิชาการวิจัยชุมชน, หน้า ๑๑๖.

๓. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น ๓ กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนเองอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

๓.๑ ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

๓.๒ ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

๓.๓ ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

๔. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

๕. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ในด้านอื่น

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้ แบ่งไว้ดังนี้

๑. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

๒. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร

๒.๑ ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัก

๒.๒ วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อง ๆ

๒.๓ ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อ แก้ไข

ปัญหาที่วางแผนนั้น

๒.๔ ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

๒.๕ ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

๒.๖ ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

๒.๗ ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน^{๗๙}

๒.๓.๖ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้

๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล

๒. หลักการจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมี อิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

๓. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน

^{๗๙} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗.

๔. การให้การศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษาอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่ การเข้าร่วมในการพัฒนา

๕. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้สิ

๖. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการ ทำงานและทำ ให้งานเกิดประสิทธิภาพ^{๘๐}

อนึ่ง สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (๒๕๔๕, หน้า ๑๑๘) ได้ กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๒ ประการคือ

๑. การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

๑.๑ จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันใน ประเด็นต่าง ๆ

๑.๒ จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กร ต่าง ๆ ภายใน ชุมชนและระหว่างชุมชน

๑.๓ แก่อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

๑.๔ ลงมือปฏิบัติจริง

๑.๕ ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงาน ที่เหมาะสม

๒. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความและ ความสามารถที่มี จะ ช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการ พัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

๒.๑ แลกเปลี่ยน เรียนระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๒.๒ สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนอย่างต่อเนือง และสนับสนุน ข้อมูลข่าวสารที่ จำเป็นอย่างต่อเนือง

๒.๓ แลกเปลี่ยนเรียน!และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิด กระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน^{๘๑}

^{๘๐} อ่างแล้ว, ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน, หน้า ๓๖๒.

^{๘๑} อ่างแล้ว, สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนัก มาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, หน้า ๑๑๘.

๒.๓.๗ กรรณวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรรณวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญมี ดังต่อไปนี้

๑. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของ แผนงาน หรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

๒. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อให้ทราบถึง ผลดีผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบต่อ ความเป็นอยู่ของเขา

๓. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการ บริหาร โครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกละเลย เข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการ ตัดสินใจและการวางแผนด้วย

๔. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่อง ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

๕. การประสานงานร่วม เป็นกรรณวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนของ กลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

๖. การจัดทำศกศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุด ดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

๗. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับ ผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

๘. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดง ความเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยรวม

๙. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

๑๐. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจ ต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่^{๘๒}

๒.๔ บริบทของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๒.๔.๑ บริบทของชุมชนหนองสูง อ.ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ประวัติบ้านหนองสูง

บ้านหนองสูง ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ โดยมี นายแก้ว พระโพธิ์ หรือที่ ชาวบ้านเรียกว่าพ่อแก้ว ดวงใจ จะได้พาลูกหลานอพยพมาจากจังหวัดศรีสะเกษประมาณ ๒-๓

^{๘๒} อ่างแล้ว, โกวิท พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, ม.ป.ท. ๒๕๔๕, หน้า ๑๑.

ครอบครัวและได้มาสร้างบ้านใกล้ๆกับหนองน้ำหรือที่เรียกกันว่าหนองกุงคลองเพราะภูมิทัศน์แถบนั้นเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่จะมีต้นกุงน้อยใหญ่ล้อมรอบและต้นหนามคลองขึ้นอยู่เต็มไปหมด จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านและหนองน้ำอยู่มาเรื่อยๆจนถึง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ จึงได้รับการแต่งตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ และชาวบ้านก็ได้ร่วมกันตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านหนองกุงธนสาร ตำบลบ้านเรือ ขณะนั้นยังเป็นตำบลบ้านเรืออยู่และจำนวนครัวเรือน ทั้งหมดมี ๑๕ ครัวเรือน พอหลังจากได้เป็นหมู่บ้านแล้วก็ได้มีการย้ายมาอยู่มากขึ้น จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ขณะนั้น จำนวนครัวเรือน ทั้งหมดได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑๘๐ ครัวเรือน นายจันดี พระตลับ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ ๓ จึงขอแยกหมู่บ้าน ออกมาเป็น ๒ หมู่บ้าน คือบ้านหนองกุงธนสาร หมู่ที่ ๑๓ ต.บ้านเรือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงได้ขอแยกตำบลออกจากตำบลบ้านเรือ เป็นตำบลหนองกุงธนสารเอง ตั้งแต่นั้นมาตำบลหนองกุงธนสาร ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกของจังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากจังหวัดประมาณ ๖๖ กิโลเมตร พื้นที่เขต อบต. อยู่ห่างจากอำเภอประมาณ ๖ กิโลเมตร ไกลสุดประมาณ ๑๓ กิโลเมตร

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๑๕ ถนนสายห้วยแคน-หนองกุงเขิน ประมาณกิโลเมตรที่ ๕ บ้านวังขอนแก่น ม. ๑๕ ตำบลหนองกุงธนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น

อาณาเขต

ทิศเหนือ จดตำบลนาหว้า ตำบลหัวทอง ตำบลทุ่งชมพู อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น

ทิศใต้ จดตำบลสงเปือย อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น ต.โนนทอง อ.หนองเรือ

ทิศตะวันออก จดตำบลหนองกุงเขิน ตำบลกุดขอนแก่น อ.ภูเวียง อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันตก จดเทศบาลภูเวียง ตำบลภูเวียง และตำบลบ้านเรือ อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น

เนื้อที่

มีพื้นที่โดยประมาณ ๔,๖๐๐ ไร่ ๘๐ ตารางกิโลเมตร

ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบ และเป็นดินร่วนปนทราย ประชาชนอาศัยภายในหมู่บ้าน มีอาชีพทำไร่ ทำนา ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกยางพารา และเลี้ยงสัตว์

ภูมิอากาศ มี ๓ ฤดู ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว มีฝนตกชุกเป็นบางครั้ง

เขตการปกครอง

มีหมู่บ้านในเขตการปกครองทั้งหมด ๑๖ หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งตามสภาพของหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

ลำดับที่	บ้าน	หมู่ที่	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน	เบอร์โทรศัพท์
๑.	บ้านหนองกุ้งชนสาร	๑	นายทวี บุตดา	๐๘-๓๑๔๑-๘๒๓๙
๒.	บ้านหนองกุ้งชนสาร	๒	นายถาวร วรรณมูล	๐๘-๕๗๔๗-๗๔๐๖
๓.	บ้านโคกสทกรณ	๓	นายพิชิตชัย ศุภกรมย์	๐๘-๗๗๐๓-๒๔๘๑
๔.	บ้านหัน	๔	นายสาคร หล้าอ่อน	๐๘-๕๗๕๕-๐๒๔๐
๕.	บ้านโนนสวรรค์	๕	นายทองเหรียญ คำนา	๐๘-๒๓๑๖-๔๓๖๐
๖.	บ้านนาเพียง	๖	นายกังวาน เพ็งตา	๐๘-๓๑๔๕-๗๕๖๙
๗.	บ้านโคกไม้้งาม	๗	นายบุญเชิด คงนอก	๐๘-๑๕๗๓-๕๓๙๘
๘.	บ้านวังขอนแดง	๘	นายอุดร หอสูงเนิน	๐๘-๑๐๖๙-๓๓๕๔
๙.	บ้านหนองบอน	๙	นายวิสิษฐ์ศักดิ์ วิศรี	๐๘-๙๙๔๓-๗๐๗๔
๑๐.	บ้านห้วยแคน	๑๐	นายสุวิทย์ ทองก้านเหลือง	๐๘-๑๔๗๑-๑๔๔๐
๑๑.	บ้านโนนคูณ	๑๑	นายบรรเลง ศรีภา	๐๘-๑๙๗๔-๗๐๖๘
๑๒.	บ้านหนองกุ้งชนสาร	๑๒	นายเสวต เกตุโท	๐๘-๕๗๕๘-๖๑๑๐
๑๓.	บ้านเทพรักษา	๑๓	นายสมจิตร มูลบุตร	๐๘-๗๒๓๓-๐๙๗๑
๑๔.	บ้านหัน	๑๔	นายสุพัฒน์ ชัยอาจ	-
๑๕.	บ้านวังขอนแดง	๑๕	นายพนม โสภาศรี	๐๘๕-๔๙๑-๒๙๒๔
๑๖.	บ้านหนองกุ้งชนสาร	๑๖	นายโสภา เวียงยศ	๐๘-๔๕๑๐-๔๖๑๙

ประชากร

มีประชากรรวม ๙,๒๗๘ คน แยกเป็น ชาย ๔,๖๓๙ คน หญิง ๔,๖๓๕ คน จำนวน
ครัวเรือน ๒,๔๐๖ ครัวเรือน ซึ่งแยกได้ดังนี้ (สำรวจ เมื่อ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖)

หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน
ม.๑ บ้านหนองกุ้งชนสาร	๔๕๐	๔๕๓	๙๐๓	๒๕๔
ม.๒ บ้านหนองกุ้งชนสาร	๒๙๕	๓๑๓	๖๐๘	๑๙๒
ม.๓ บ้านโคกสทกรณ	๓๗๔	๔๐๓	๗๘๑	๒๔๗
ม.๔ บ้านหัน	๕๙๒	๕๑๑	๑,๐๔๐	๒๙๔
ม.๕ บ้านโนนสวรรค์	๑๖๓	๑๕๒	๓๑๕	๗๗
ม.๖ บ้านนาเพียง	๑๗๓	๑๘๒	๓๕๕	๘๙
ม.๗ บ้านโคกไม้้งาม	๒๔๒	๒๑๐	๔๕๒	๑๐๕
ม.๘ บ้านวังขอนแดง	๔๑๓	๓๗๒	๗๘๕	๑๘๕

ม.๙ บ้านหนองบอน	๒๗๑	๒๕๘	๕๒๙	๑๒๖
ม.๑๐ บ้านห้วยแคน	๑๘๗	๑๖๓	๓๕๐	๙๙
ม.๑๑ บ้านโนนคูณ	๒๘๖	๓๒๒	๖๐๘	๑๗๗
ม.๑๒ บ้านหนองกุงชนสาร	๔๓๕	๔๕๕	๘๙๐	๒๕๒
ม.๑๓ บ้านเทพรักษา	๙๑	๘๕	๑๗๖	๗๑
ม.๑๔ บ้านหัน	๑๗๕	๑๗๒	๓๔๗	๑๐๖
ม.๑๕ บ้านวังขอนแก่น	๒๕๑	๒๑๙	๔๗๐	๑๒๒
ม.๑๖ บ้านหนองกุงชนสาร	๓๑๑	๓๕๐	๖๖๓	๖๖๑
รวม	๔,๖๔๖	๔,๖๒๐	๙,๒๖๖	๒,๕๘๑

ประชากรทั้งสิ้น ๙,๒๖๖ คน แยกเป็นชาย ๔,๖๔๖ คน แยกเป็นหญิง ๔,๖๒๐ คน (ข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน พืชที่นิยมปลูกในพื้นที่มี ข้าวโพด ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ฯลฯ การเลี้ยงสัตว์ส่วนมากเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน ได้แก่ ไก่ ปลา เลี้ยงเพื่อจำหน่ายบ้าง ได้แก่ โคพื้นบ้าน สุกร กระบือและไก่ ส่วนอาชีพ รับราชการ รับจ้าง และค้าขายมีส่วนน้อย

ด้านรายได้และรายจ่าย

สภาพทางรายได้และรายจ่าย และรายจ่าย ของประชาชนในเขตพื้นที่โดยเฉลี่ยโดยประมาณ ๔๘,๖๓๙.๕๕ บาท/คน/ปี มีหนี้สินผูกพันทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบส่วนมาก เป็นหนี้รายรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร สาเหตุการมีหนี้สินแบบผูกพันระยะยาว เนื่องจากการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินของรัฐบาล ใช้ไปตามวัตถุประสงค์โดยมากจะนำมาใช้จ่ายซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกและสร้างที่อยู่อาศัยไม่ได้นำมาลงทุนทางอาชีพและประกอบกับส่วนมากประกอบอาชีพทางเกษตรซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน ดังนั้นโดยภาพรวมประชาชนส่วนใหญ่จึงมีฐานะค่อนข้างยากจน ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงชนสาร ได้พยายามที่จะหาทางช่วยเหลือและแก้ปัญหาต่อไป

สภาพทางสังคม

การศึกษา

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงชนสารมีโรงเรียนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

๑. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จำนวน ๗ แห่ง
๒. โรงเรียนสังกัด สพฐ. (สนง. การประถมศึกษาเดิม) แยกได้ดังนี้

ลำดับ	ชื่อผู้อำนวยการ	ชื่อโรงเรียน	ครู	นักเรียน	พนักงานจ้าง
๑.	นายอัศวิน วั่งคำแหง	ร.ร เวียงนครวิทยาคม	๑๙	๗๐๘	๑๗
๒.	นายพนมไพร ปราบแกะ	ร.ร. บ้านโคกสทกรณเทพรักษา	๖	๑๑๓	๑
๓.	นายราเชิด ชัยงาม	ร.ร. บ้านหนองกุงชนสารโสภณ	๑๒	๑๐๓	๓
๔.	นายจตุญ พรหมดวงดี	ร.ร. บ้านหัน	๖	๗๘	๑
๕.	นายถาวร ธรรมวงษ์	ร.ร. บ้านวังขอนแก่น	๗	๖๐	๒

๓. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน (ศูนย์การเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน (ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ๑๖ แห่ง)

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- ๑) วัด ๑๗ แห่ง
๒) สำนักสงฆ์ ๒ แห่ง

ทรัพยากรธรรมชาติ

- ๑) ป่าสงวน ๑ แห่ง ชื่อป่าหนองอ่าง มีเนื้อที่ ๔๒๕ ไร่
๒) ที่สาธารณะ ๒๕ แปลง เนื้อที่ ๑,๐๗๕ ไร่ ๒ งาน ๘๐ ตารางวา

สาธารณสุข

๑) องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองกุงชนสาร มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองกุงชนสาร จำนวน ๑ แห่ง

- ๒) อัตราการใช้ส้วมซึม ๑๐๐ %
๓) รายชื่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ประกอบด้วย

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
๑.	นายแสงจันทร์ หล้าอ่อน	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
๒.	นางเตือนใจ หล้าอ่อน	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
๓.	นางสาววารภรณ์ ทุมแก้ว	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
๔.	นางสาวพิชภรณ์ จันโสภา	จพง.สาธารณสุข
๕.	นายสิทธิพงษ์ วงษ์ปัญญา	จพง.สาธารณสุข
๖.	นางสาวชมพูนุท คำใบ	จพง.ทันตสาธารณสุข
๗.	นางประทวน สีคุณหลิว	พนักงานนวดแผนไทย
๘.	นางทองยูน แสนโคตร	พนักงานช่วยบริการ
๙.	นายทส หงอกแก้ว	คนงาน/คนสวน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

จำนวน ๒๐๐ คน

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๑) สถานีตำรวจ/ป้อมตำรวจ ๕ แห่ง

วัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมทางภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาอีสานเป็นสื่อกลาง ประเพณีมีการจัดตามฤดูกาลและวันสำคัญ การแต่งกายผู้หญิงใส่ผ้าถุง ผู้ชายใส่โสร่ง และผ้าขาวม้า มีประเพณีการละเล่นพื้นเมืองในงานประเพณีตามฤดูกาลและประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น ปัจจุบันการละเล่นแบบพื้นเมืองไม่ค่อยพบเห็น แต่จะมีงานรื่นเริงแบบสากลทั่ว ๆ ไป

การจัดสวัสดิการสังคม

๑. มีการจัดกองทุนฌาปนกิจศพ ประจำหมู่บ้าน การให้สวัสดิการผู้สูงอายุ การจัดตั้งกองทุนสังคมสงเคราะห์คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุประจำตำบล การสนับสนุนเบี้ยยังชีพคนชรา คนพิการ และผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น

๒. ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล

๑) สมาชิกสภา อบต.๓๒คน มีผู้ดำรงตำแหน่ง ดังนี้

ฝ่ายผู้บริหารประกอบด้วย

๑. นายวิชัย อัยรา	ตำแหน่ง นายองค์การบริหารส่วนตำบล
๒. นายจตุรงค์ แก้วโพธิ์น้อย	ตำแหน่ง รองนายก อบต. คนที่หนึ่ง
๓. นายสุรียี เขียนจุ่ม	ตำแหน่ง รองนายก อบต. คนที่สอง
๔. นางเยาวภา กุดกางวน	ตำแหน่ง เลขานุการนายก

ฐานะทางการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล

งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ตั้งไว้เป็นเงิน ๒๙,๑๖๙,๐๐๐ บาท

มีรายรับในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ๒๖,๗๖๓,๓๘๑.๗๑ บาท

เงินสะสม (ณ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๗) ๒๐,๑๖๐,๐๗๗.๔๓ บาท

ประเภทของรายได้

๑. รายได้จากเงินภาษีอากร	๓๔๖,๗๗๗.๒๖ บาท
๒. รายได้จากค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต ๒๐๑,๗๘๓.๔๐ บาท	
๓. รายได้จากทรัพย์สิน	๑๐๔,๐๕๗.๒๘ บาท
๔. รายได้เบ็ดเตล็ด	๑๙๒,๓๙๐.๐๐ บาท
๕. ภาษีจัดสรร	๑๓,๔๓๐,๘๖๖.๗๗ บาท

๖. เงินอุดหนุน

๑๒,๔๘๗,๕๐๗.๐๐ บาท

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อ่างเก็บน้ำและลำห้วย

การรวมกลุ่มและมวลชนจัดตั้ง

๑) กลุ่มอาชีพ จำนวน ๑๑ กลุ่ม

๒) อฟพร. ๔ รุ่น จำนวน ๒๕๐ คน

- กองหนุนเพื่อความมั่นคง มีทุกหมู่บ้าน

การบริหาร

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงชนสาร มีการแบ่งการบริหารงานออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนที่ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้านละ ๒ คน รวม ๓๒ คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปีซึ่งถือว่าผู้แทนผู้แทนปวงชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติร่างแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล พิจารณาปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวกับภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลตามที่กฎหมายกำหนดมีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ คน และเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ คน ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. คณะผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกององค์การบริหารส่วนตำบล และรองนายกององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๒ คน เลขานุการนายกฯ จำนวน ๑ คน คณะผู้บริหาร ทำหน้าที่ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งนี้ ได้จัดแบ่งการบริหารงานออกเป็นส่วนต่าง ๆ ตามปริมาณของคุณภาพของงาน โดยมีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในงานประจำทั่วไป ขององค์การบริหารส่วนตำบล

แนวทางการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล

๑. นิติธรรม ได้แก่ การมีระเบียบข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล ชัดเจน เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ

๒. คุณธรรม ได้แก่ การดำเนินงานที่เป็นไปอย่างสุจริตถูกต้อง ดึงาม บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรมภายใต้กฎระเบียบของสังคม

๓. โปร่งใส ได้แก่ การบริหารกิจการต่าง ๆ ที่สามารถเปิดเผยให้สาธารณชนตรวจสอบได้

๔. การมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและเสนอความเห็นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาตลอดถึงร่วมวางแผนและกำหนดแนวทางในการพัฒนา

๕. รับผิดชอบ ได้แก่ การมุ่งปฏิบัติงานเต็มความสามารถและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานนั้น

๖. คุ่มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างประหยัดมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์คุ่มค่าแก่ส่วนรวม

บทบาทในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมือง และการบริหาร

ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับสมัครเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งอื่นๆในทุกระดับ ตลอดจนส่งเสริมให้คณะกรรมการชุมชน/ประชาคมหมู่บ้าน, ตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและเป็นสื่อกลางในการรับฟังความคิดเห็นปัญหาของชุมชนรวมทั้งสะท้อนความต้องการข้อเสนอแนะของหมู่บ้าน/ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล

การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิต/ทรัพย์สิน และสวัสดิการของประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงชนสาร ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขึ้นและได้ดำเนินการฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน ๔ รุ่น (๒๕๐ คน) เพื่อเป็นการจัดเตรียมบุคลากรให้พร้อมสำหรับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และได้จัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อรถบรรทุกน้ำเพื่อใช้ในการดับเพลิง จำนวน ๑ คัน รถยนต์ส่วนบุคคล ๑ คัน รถยนต์กู้ชีพ จำนวน ๑ คัน และได้ทำความตกลงกับโรงพยาบาลภูเวียงเกี่ยวกับการให้บริการแพทย์ฉุกเฉิน เพื่อกิจการดับเพลิง จำนวน ๑ คัน สนับสนุนน้ำมันเชื้อเพลิงให้กับรถยนต์ดับเพลิงและรถบรรทุกน้ำ ตลอดจนการดำเนินโครงการเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำอุปโภค – บริโภค ของประชาชน เช่น การก่อสร้างประปาหมู่บ้าน

๒.๔.๒ บริบทของชุมชนเป็ยน้อย อ.เป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่นประวัติ

แต่เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอบ้านไผ่ ต่อมามีการจัดตั้งเป็น กิ่งอำเภอเป็ยน้อย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยในระยะแรกมีเขตการปกครอง ๒ ตำบล คือ ตำบลเป็ยน้อยและตำบลวังม่วง ต่อมามีการยกฐานะเป็น อำเภอเป็ยน้อย ตามพระราชกฤษฎีกาในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗ จึงจัดตั้งตำบลเพิ่มขึ้นปัจจุบันมี ๔ ตำบล มีคำขวัญว่า เป็ยน้อยเมืองปราสาทหิน ถิ่นกำเนิดผูกเสี่ยว เพ็ญงานบุญคู่เขตชูวัฒนธรรม

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอบึงน้อยตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบ้านไผ่ และอำเภอกุดรัง (จังหวัดมหาสารคาม)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอภูกระดึงและอำเภอนาเชือก (จังหวัดมหาสารคาม)

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอหนองสองห้อง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านไผ่

การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอเปือยน้อยมีประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๙,๗๗๔ คน แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๔ ตำบล ๓๒ หมู่บ้านได้แก่

๑. เปือยน้อย	(Pueai Noi)	๗ หมู่บ้าน
๒. วังม่วง	(Wang Muang)	๘ หมู่บ้าน
๓. ขามป้อม	(Kham Pom)	๑๐ หมู่บ้าน
๔. สระแก้ว	(Sa Kaeo)	๗ หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเปือยน้อยประกอบด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ๔ แห่ง ได้แก่เทศบาลตำบลเปือยน้อย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเปือยน้อยและบางส่วนของตำบลสระแก้วเทศบาลตำบลสระแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสระแก้วและตำบลเปือยน้อย (นอกเขตเทศบาลตำบลเปือยน้อย)

องค์การบริหารส่วนตำบลวังม่วง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวังม่วงทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลขามป้อม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลขามป้อมทั้งตำบล

สถานศึกษา

- โรงเรียนมัธยม
- โรงเรียนเปือยน้อยศึกษา
- โรงเรียนกุ่ทองพิทยาลัย

สถานที่ท่องเที่ยว

๑. ปราสาทเปือยน้อย

ปราสาทเปือยน้อย หรือ กู่เปือยน้อย หรือ พระธาตุกู่ทอง เป็นปราสาทหินศิลปะขอมหรือลพบุรีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่พบในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงในแถบภาคอีสาน ตอนบน ตั้งอยู่ที่อำเภอเปือยน้อย ระยะทาง ๗๙ กิโลเมตร จากจังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านเรียกว่า "ธาตุกู่ทอง" องค์ปรางค์ ปราสาทหันหน้าสู่ทิศตะวันออก สร้างด้วยหินทรายจำหลักลวดลายสวยงาม กำแพงขนาดใหญ่ที่ล้อมรอบเป็นเขตปราสาท สร้างด้วยศิลาแลง ส่วนหนึ่งขององค์ปรางค์พังทลายลงมาบ้างและอยู่ระหว่างการบูรณะ การเดินทางจากขอนแก่นจะใช้ เส้นทางหลวงหมายเลข ๒ขอนแก่น-บ้านไผ่ ระยะทาง ๔๔ กิโลเมตร เข้าเส้นทางสายบ้านไผ่-บรบือ (ทางหลวงหมายเลข ๒๓) ไปอีกประมาณ ๑๑ กิโลเมตร แล้วแยกขวาเข้าสู่อำเภอเปือยน้อยอีก ๒๔ กิโลเมตร กู่เปือยน้อย ถึงแม้จะเป็นปราสาทหินที่

มีขนาดไม่ใหญ่เท่ากับปราสาทหินพิมายหรืออีกหลายแห่งที่พบทางอีสานตอนใต้แต่ก็นับเป็นปราสาทเขมรที่สมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง ปราสาทเป็ยน้อย หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุคู่ทอง สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ เป็นศิลปะผสมระหว่างศิลปะเขมรแบบบาปวนและแบบนครวัด สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู แผนผังการก่อสร้างมีความหมายเป็นเขาพระสุเมรุซึ่งถือเป็นแกนจักรวาล อันเป็นที่สถิตย์ของเทพเจ้าที่เรียกว่า “ศาสนบรรพต” สิ่งก่อสร้างภายในบริเวณปราสาทเป็นไปตามแบบแผนของศาสนสถานขอมโบราณ หน้าบันขององค์ปราสาทประดับสลักเป็นพระยานาคราชมีลวดลายสวยงามมาก ทับหลังสลักเป็นรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ที่นับว่ายังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ “โคปุระ” (ซุ้มประตู) อยู่ทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ด้านข้างโคปุระเจาะเป็นช่องหน้าต่าง “กำแพงแก้ว” มีฐานเป็นบัวคว่ำบัวหงาย มีการสลักศิลาแลงเป็นร่องแบบลาดบัว

๒.๔.๓ บริบทชุมชนวัดดูตาราม เขต ๓

ประวัติชุมชน

ชุมชนวัดดูตารามเดิมอดีตนั้นพื้นที่ของชุมชนเป็นลักษณะทุ่งหญ้าราบโล่งตลอดแนวไม่ค่อยมีผู้คน อาศัยมากนัก และอยู่ติดกับทางรถไฟ จึงทำให้ผู้คนหลายกลุ่ม เรียกว่า คุ่มรถไฟบ้าง คุ่มสว่างบ้าง เพราะสภาพชุมชนนั้นเป็นที่ราบโล่งสว่างจ้า และบ้างกลุ่มก็เรียกว่าบ้านหนองวัด เพราะในวัดดูตารามมีหนองน้ำขนาดใหญ่ คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากหนองน้ำสาธารณะนี้ และปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นชุมชนวัดดูตาราม ชุมชนวัดดูตารามเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองขอนแก่น บริเวณที่ตั้งชุมชนจะเป็นที่ราบมีลักษณะ ลาดเอียงเล็กน้อย สำหรับพื้นที่ภายในจะเป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่ราบเรียบ บางส่วนก็เป็นเนิน เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามเศรษฐกิจ สังคมเมือง เพราะขณะนี้ชุมชนเต็มไปด้วยบ้านเรือน อาคารขนาดต่างๆหลายแห่ง ถนนหนทาง ซอยต่างๆคับแคบกลายเป็นชุมชนแออัด เพราะผู้คนมาทำมาหากินและประกอบอาชีพมากมาย ชุมชนวัดดูตารามมีสถานที่ประกอบการขนาดใหญ่เป็นโรงอวนเดชาพานิช ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำหรับคนในชุมชนประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวเอง ตลอดทั้งคนในชุมชนประกอบส่งเสริมพัฒนาอาชีพต่างๆ

สภาพทั่วไปของชุมชนวัดดูตาราม

ลักษณะที่ตั้งอาณาเขต เขตการปกครองมีพื้นที่ ๑๒๘,๐๐๐ ตารางเมตรและมีพื้นที่ดินสาธารณะว่างเปล่า ๑ แห่งการใช้ประโยชน์ ศาลาชุมชนพัฒนา (สวนหย่อม)

อาณาเขตทางทิศเหนือ	ติดต่อกับ ถนนรื่นรมย์
อาณาเขตทางทิศใต้	ติดต่อกับ เขตชุมชนหนองวัด ๑
อาณาเขตทางทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เขตชุมชนหนองวัด ๓
อาณาเขตทางทิศตะวันตก	ติดต่อกับ สถานีรถไฟและชุมชนหนองวัดพัฒนา

๒. ประชากร

๒.๑ จำนวนประชากรทั้งหมดในพื้นที่ตามฐานทะเบียนราษฎร ๑,๐๕๐ คน

๒.๒ จำนวนหลังคาเรือนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ๒๖๓ หลังคาเรือน

๒.๓ จำนวนประชากรที่พิการ หรือทุพพลภาพทั้งหมด ๑๐ คน

๒.๔ จำนวนประชากรที่พิการ หรือทุพพลภาพที่ได้รับความช่วยเหลือ ๗ คน

๒.๕ จำนวนคนชราที่มาขอความช่วยเหลือ ๖๕ คน

๒.๖ จำนวนคนชราที่ได้รับความช่วยเหลือ ๓๙ คน

ประวัติวัดวุฒาราม

วัดวุฒาราม ตั้งอยู่เลขที่ ๒๖๘ บ้านโนนหนองวัด ถนนรื่นรมย์ หมู่ที่ ๑๗ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ โดยมีชาวบ้านได้นิมนต์ หลวงปู่พุ่มมาเป็นเจ้าอาวาสและก่อตั้งวัดบนที่ดินที่เป็นส่วนมะม่วงของชาวบ้านเมืองเก่า ๕ ครอบครัวย ต่อมาเมื่อพระอาจารย์สิงห์ อาจารย์หอม อาจารย์คำดี พระหลวงตากุง เป็นเจ้าอาวาสตามลำดับ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๑ เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ได้ส่งพระมหาจวง ขนติโก (เปรียญธรรม ๓ ประโยค) โดยมีพระมหาพิจิตร พระมหาพัฒน์ และสามเณร เป็นผู้ติดตามมาเป็นเจ้าอาวาส และปัจจุบันมีพระครู อรรถสารเมธี เป็นเจ้าอาวาส ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ มีที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๒๒ ไร่ ๒ งาน ๕๓๔/๑๐ ตารางวา โฉนดที่ดิน เลขที่ ๑๖๐๑๑ มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือประมาณ ๑๒ เส้น ๕ วา จดทางสาธารณประโยชน์

ทิศใต้ประมาณ ๑๕ เส้น จดที่ดินของชาวบ้าน

ทิศตะวันออกประมาณ ๒๐ เส้น จดทางสาธารณประโยชน์

ทิศตะวันตกประมาณ ๑๕ เส้น ๒ วา จดที่ดินของชาวบ้าน

วัดวุฒาราม ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เดิมชื่อว่า วัดพุ่มาราม โดยใช้ชื่อตามหลวงปู่พุ่มผู้สร้าง วัดคนแรก ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือรูป ๑ พระสิงห์ รูปที่ ๒ พระคำดี รูปที่ ๓ พระกุ รูปที่ ๔ พระครูพิทักษ์สารเขต ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นต้นมา การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

อาคารเสนาสนะประกอบด้วย

อุโบสถ กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีต สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ศาลาการเปรียญ กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร เป็นอาคารไม้ ๗ หลัง ครึ่งไม้ ๑ หลัง และตึก ๖ หลัง และศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๒ หลังสร้างด้วยคอนกรีต ปูชนียวัตถุมีพระประธานในพระอุโบสถและพระพุทธรูปใหญ่สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑

๒.๕ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ในหนังสือ *ยุวธรรมสำหรับยุวชน* สรุปได้ว่า เด็กดีจะต้องไม่ดื้อและต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดาครูบาอาจารย์และที่สำคัญคือต้องปฏิบัติให้ถูกต้องทั้งทางกายวาจาใจ เพื่อจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีที่ถูกต้องไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ได้พบพระพุทธศาสนา มีธรรมะ คือระบบการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อการทำหน้าที่ คือเป็นบุตรที่ดีเป็นศิษย์ที่ดีเป็นเพื่อนที่ดีเป็นพลเมืองที่ดีเป็นสาวกที่ดีเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมของความเป็นมนุษย์ และการสอนเรื่องศีลธรรมแก่เยาวชนของท่าน พุทธทาสภิกขุท่านเน้นประเด็นต่างๆ ไว้น่าสนใจเช่น (๑) ควรสอนเยาวชนให้มีสัมมาทิฐิโดยการปลูกฝังโพธิ์ให้เกิดในจิตใจแล้วเยาวชนอภิชาติบุตรก็จะเกิดขึ้นในสังคมไทย (๒) ต้องนำเอาตรีรัตนศาสตร์สากลมาสอนเยาวชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่าเป็นศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (๓) ต้องสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนให้หมั่นทำที่ที่พึงปฏิบัติต่อไทยตริยางคธรรมอย่างถูกต้องให้ได้^{๘๓}

พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ในหนังสือ “หน้าที่ของมนุษย์” สรุปได้ว่า ธรรมเป็นสิ่งที่หมายถึงสิ่งทั้งหมดไม่ยกเว้นอะไรทั้งสิ่งดี-ชั่วสิ่งที่มองเห็นตัวสิ่งมองไม่เห็นตัวสิ่งที่เป็นเหตุ-ผลสิ่งที่เป็นการกระทำ-ผลของการกระทำรวมเรียกว่า “ธรรม” และถือว่าทุกสิ่งเป็นธรรมชาติแบ่งเป็น ๔ ความหมายคือ ๑) ธรรมชาติปรากฏการณ์ธรรมชาติทั้งหมดเท่าที่มนุษย์สัมผัสได้แบ่งออกเป็นรูปธรรมคือวัตถุเช่นผงฝุ่นข้าวของต่างๆ ไปจนถึงตีกรามบ้านช่องนามธรรมคือจิตความคิดความรู้สึกต่างๆ ที่รู้สึกด้วยจิตไปจนถึงการปฏิบัติต่างๆ และนิพพานนับเป็นนามธรรม ๒) กฎของธรรมชาติธรรมแต่ละอย่างจะมีกฎเกณฑ์เป็นของตัวเองส่วนที่เป็นสัจจะของธรรมชาติที่แยกออกมานี้ก็เรียกว่าธรรม ๓) หน้าที่ของมนุษย์ตามกฎหมายของธรรมชาติสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกเช่น มนุษย์โดยไม่ยกเว้นว่าอยู่ในระบบศาสนาปรัชญาและจริยธรรมแบบไหนเมื่อเกิดมาจะมีหน้าที่โดยธรรมชาติที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อทุกๆ สิ่งอย่างถูกต้องเพื่อความรอดทั้งทางกายซึ่งทำให้ชีวิตเชิงกายภาพรอดอยู่ได้และทางวิญญาณที่ทำความเจริญทางจิตใจยิ่งขึ้นไปและ ๔) ผลที่มนุษย์ได้รับจากการทำหน้าที่จะเป็นผลดีหรือร้ายก็แล้วแต่ว่าการทำหน้าที่นั้นกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์เพียงใดผลสูงที่สุดคือนิพพาน^{๘๔}

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญาันทะภิกขุ) กล่าวไว้ในหนังสือ *ธรรมะสำหรับเด็ก* สรุปได้ว่า เด็กๆ รู้ว่าต้องทำหน้าที่อย่างไรจึงจะถูกต้องและเกิดผลดีแก่ชีวิตปัจจุบันและอนาคตเด็กดีมีหน้าที่ทำให้พ่อแม่สบายใจเพราะว่านอนสอนง่ายใฝ่หาความมีหลักในการดำเนินชีวิตคือตื่นตัวระวังก้าวร้าวขยันประหยัดซื่อสัตย์ อดทนมีระเบียบวินัยรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ตั้งใจทำทุกอย่างให้ดีที่สุดเอาตัวอย่างคนดีน่ายกย่องเป็นแรงบันดาลใจ และมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวในหมู่เพื่อนฝูง

^{๘๓} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), *ยุวธรรมสำหรับยุวชน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๘๔} พุทธทาสภิกขุ, *หน้าที่ของมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖๙-๒๗๑.

เป็นต้น อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญให้จำหลักนี้ไว้ให้ดี ถ้าเด็กๆ ที่อยู่ใกล้คุณพ่อคุณแม่ได้ประพฤติตามหลักการนี้ คือประพฤติแต่สิ่งที่ทำให้คุณพ่อคุณแม่สบายใจ นับว่าเรียบริบร้อยจะไม่เกิดปัญหาอะไร^{๘๕}

พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนรุ่นใหม่สรุปได้ว่าปัญหาของสังคมที่ขาดจริยธรรมกำลังนำไปสู่ความล้มเหลวสุดท้ายก็คือประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีอบายมุขมากอบายมุขมากก็ไปสัมพันธ์กับเรื่องความฟุ่มเฟือยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอบายมุขแพร่หลายในด้านต่างๆมากการติดยาเสพติดก็ระบาดทั่วไปโดยเฉพาะการที่เด็กวัยรุ่นมีปัญหาในเรื่องเหล่านี้จะทำให้สังคมทรุดโทรมมาก^{๘๖}

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้คำจำกัดความจริยธรรมไว้ว่า จริย+ธรรม คำว่าจริยมาจากภาษาบาลีรากศัพท์เดิมคือ จรุ หรือ จร แปลว่าเที่ยวไปหรือเดินทาง จริยจึงแปลว่า การเที่ยวไป การดำเนินไปหรือการเดินทางในภาษาไทยนั้นเอาคำว่าประพฤติ ไปทำเป็นคำแปลของคำว่า “จริยะ” “จริยา” “จรรยา” และ “จริยธรรม” และเอาคำว่าจริยธรรมมาเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแปลคำว่า “Ethics” จริยะจริยาและจริยธรรมก็เลยมีความหมายแคบลงเท่าๆ กับคำว่าศีลธรรมหรือบางทีใช้เป็นคำแทนของคำว่าศีลธรรมไปเพราะคำว่า “ethics” ก็ดีความประพฤติอย่างที่ใช้ในภาษาไทยก็ดีเป็นเรื่องในระดับที่เรียกว่า “ศีล” ทั้งสิ้นแต่คำว่าจริยะจริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างขวางกว่านั้นคือหมายถึงการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่การยังชีวิตให้เป็นไปการครองชีวิตการใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทุกแง่ทุกระดับทั้งทางกายทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัวด้านสังคมด้านอารมณ์ ด้านจิตด้านปัญญา^{๘๗}

วคิน อินทสระ ได้เขียนหนังสือเรื่องพุทธจริยศาสตร์ โดยสรุปได้ใจความว่า นักจริยศาสตร์ได้ให้ข้อคิดเห็นในเรื่องนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ พวก คือพวกหนึ่งเห็นว่า คุณธรรมต้องตามมาด้วยความสุข คุณธรรมเป็นเหตุความสุขในบั้นปลายสุภภชาติไทยก็มีว่า “อดเปรี้ยวไว้กินหวาน” หมายถึง ให้อดทนสร้างสมคุณธรรมเพื่อความสุขในบั้นปลาย คนทั่วไปก็มีความเห็นว่า คนมีคุณธรรม หรือคนดีควรจะมีมีความสุขในชีวิต คนดีต้องมีความเพลิดเพลินในการประกอบกรรมดี และคนดีควรจะได้รับมีความสุขเป็นสิ่งตอบแทน และมีความเห็นว่า ความสุขเป็นความเบิกบานของชีวิต เป็นความสมบูรณ์ของชีวิต แต่ความสุขนั้นต้องมีมูลฐานมาจากคุณธรรม นอกจากนี้ จริยศาสตร์ยังเป็นวิชาที่ทำให้คนใจสูง มีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่นมีความประพฤติดี เว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำสิ่งที่ควรทำ แสวงหาคำตอบว่า อะไรดีอะไรชั่ว

^{๘๕} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **ธรรมสำหรับเด็ก**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป), หน้า ๑.

^{๘๖} พระราชวรมุนี (ประยูตต์ ปยุตฺโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘)

^{๘๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๑.

วิเคราะห์เบื้องหลังแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ว่า เขาประพฤติเช่นนั้นๆ เพราะอะไรมีอะไรอยู่เบื้องหลังแห่งการกระทำของเขา คล้ายจิตวิทยา มีข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นกับใจ ไม่ได้พิจารณาว่าถูกหรือผิด ส่วนจริยศาสตร์พิจารณาถึงความดี ชั่ว ถูก ผิด ของพฤติกรรมและอารมณ์นั้นๆ^{๑๕}

สาโรช บัวศรี กล่าวว่า จริยธรรม คือ หลักความประพฤติที่อบรมกิริยา และปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่วมีแนวทางประพฤติอยู่ใน^{๑๖}

โกวิทประवालพุกษ์และภณิตา คูสกุล ได้ให้ความหมายของของจริยธรรมไว้ว่าจริยธรรมมี ๒ นัย คือ ๑) จริยธรรมเป็นหลักการและเหตุผลที่พิจารณาเกี่ยวกับการกระทำการพิจารณาตัดสินและการตัดสินใจซึ่งความหมาย เป็นความหมายที่คนเข้าใจกันมาแต่เดิม๒)จริยธรรมที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นการตัดสินใจการพิจารณาตัดสินเป็นคุณธรรมทางจริยธรรมที่มีพื้นฐานอยู่บนการกระทำและเจตคติที่ดีที่สามารถสังเกตเห็นได้ซึ่งความหมายนี้เป็นความหมายในความคิดแบบใหม่^{๑๗}

ประภาศรี สีหอำไพ ได้ให้ความหมายของของคุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือความสุขใจที่เป็นสุขคือใจของคนดีคำว่าใจดีคือใจที่มีแต่ให้ให้ความรักความเมตตาความปรารถนาต่อผู้อื่น และได้ให้ความหมายของของจริยธรรมว่า คือหลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมคือความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำบุคคลให้มุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่วมีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้อง^{๑๘}

พระครูนิพัทธ์ปริยัติกิจ (บุญมี อดตฺรโก) ได้ให้ความหมายของของคุณธรรมว่า “คุณธรรม” หมายถึงความดีที่ทุกคนควรปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้ากำหนดให้บุคคลทุกเพศทุกวัยในสถานะและอาชีพต่างๆ พึงประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นไปในแนวเดียวกันและกันในทิศทางที่ถูกตามสายกลางมีสัมมาทิฐิความเห็นที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมเพราะคุณธรรมเกิดจากศีลธรรมคือหลักระเบียบ

^{๑๕} วติน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙)

^{๑๖} สาโรช บัวศรี, **จริยธรรมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖

^{๑๗} โกวิท ประवालพุกษ์และ ภณิตา คูสกุล, **ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๖.

^{๑๘} ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๖

ของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สร้างมนุษย์ให้มีคุณธรรมในหัวใจของมนุษย์ทุกรูปทุกนามเพื่อหวังให้อยู่อย่างสงบสุข หรือที่เรียกว่าอยู่เย็นเป็นสุข^{๙๑}

สุจิตรา ธรณีน กล่าวไว้ในหนังสือ “ปรัชญาเบื้องต้น” ความว่าคุณค่าทางจริยศาสตร์เป็นสิ่งที่มนุษย์พยายามแสวงหามี ๒ ลักษณะได้แก่ ๑) สิ่งมีค่าในตัวเอง (Intrinsic value) เป็นสิ่งที่เราแสวงหามันเพราะต้องการมันมิใช่แสวงหามันเพื่อจะได้สิ่งอื่นต่อไปเช่นถ้าเราแสวงหาความรู้เพื่อความรู้ย่อมแสดงว่าความรู้เป็นสิ่งมีค่าในตัวเองแต่ถ้าเราแสวงหาความรู้เพื่อใช้มันเป็นบันไดก้าวสู่สิ่งอื่นเช่นเงินชื่อเสียงเกียรติยศแสดงว่าความรู้เป็นสิ่งมีค่านอกตัวเพราะมันไม่ได้แสวงหาเพื่อตัวเองแต่ต้องการมันเพื่อนำไปสู่สิ่งที่สูงกว่าจึงถือเป็นวิถีทาง (means) และ ๒. สิ่งมีค่านอกตัว (Extrinsic value) เป็นสิ่งที่เราต้องการมันเป็นบันไดไปสู่สิ่งอื่น เช่น สมมติว่าเราต้องการความรู้เพื่อก้าวไปสู่เงินเราอาจถามต่อไปว่าต้องการเงินทำไมถ้าต้องการเงินเพื่อเงินเงินก็เป็นสิ่งมีค่าในตัวเองแต่ถ้าเราต้องการเงินเพื่อสิ่งอื่นต่อไปอีกเงินก็เป็นสิ่งมีค่านอกตัวแต่ถ้าเราต้องการสิ่งใดไปหยุดอยู่จุดหนึ่งที่เราไม่สามารถทำต่อไปได้อีกเช่นหยุดที่ความสุขความสุขก็เป็นสิ่งมีค่าในตัวมันที่ตรงนั้นความสุขจึงเป็นเป้าหมายสุดท้าย (end)^{๙๒}

บัณฑิต รอดเทียน และอานนท์ เมธิฉัตร กล่าวไว้ในหนังสือ “ปรัชญาเบื้องต้น” ว่าคุณค่าทางจริยศาสตร์หรืออุดมคติ ได้แก่ความดี มี ๓ ขั้นตอนคือ ความดีในตัวเอง เป็นความดีที่สัมพันธ์กับความจริงไม่มีเงื่อนไข ความดีในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความดีที่ดีกว่ามีฐานที่จะทำให้ได้ระดับความดีสูงขึ้น และความดีในฐานะเป้าหมายสูงสุด^{๙๓}

ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง กล่าวไว้ในหนังสือ “จริยศาสตร์” ความว่าคุณธรรมคือความรู้หรือปัญญาถ้าคนพัฒนาปัญญาจนรู้อย่างถ่องแท้ว่าอะไรดีอะไรชั่วเขาย่อมทำแต่สิ่งที่ดีตั้งนั้นการมีชีวิตที่ดีก็คือการมีชีวิตอยู่ในวิถีแห่งการใช้เหตุผลหรือปัญญาแสวงหาความจริงความดีและความงามที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย/เกณฑ์ตัดสินดีชั่วถูกผิดและการมีชีวิตที่ดีจริยศาสตร์เป็นทั้งพื้นฐานของปรัชญาชีวิตและปรัชญาสังคมเมื่อจำแนกพื้นฐานที่มาของคุณธรรมและจริยธรรม ตามหลักคิดทางจริยศาสตร์แล้วพบว่ามีพื้นฐานที่มาจาก ๓ แหล่งด้วยกันคือเหตุผลศรัทธาและปัญญาประเภทของจริยศาสตร์มี ๓ ประเภทหลักๆคืออภิจริยศาสตร์ จริยศาสตร์บรรทัดฐานและจริยศาสตร์ประยุกต์โดยวิธีการศึกษาทางจริยศาสตร์นั้นใช้ “วิธีการทางปรัชญา” คือวิธีคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์เป็นหลัก^{๙๔}

^{๙๑} พระครูนิพัทธ์ปริยัติกิจ (บุญมี อุตตรกโช), “คุณธรรมของครู”, ปาฐกถาธรรม, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ (กันยายน-ตุลาคม๒๕๕๕), หน้า ๑๗.

^{๙๒} สุจิตรา ธรณีน, **ปรัชญาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^{๙๓} บัณฑิต รอดเทียนและอานนท์ เมธิฉัตร, **ปรัชญาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า๑๒๖.

^{๙๔} ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่งและคณะ, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑)

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพร จันทา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา: อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ในปัญหายาเสพติด และความตระหนักในปัญหายาเสพติดกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวมและรายด้าน คือด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง^{๙๕}

พระวิฑูล สุนตจิตโต (โพธิเศษ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือนในสังคมไทยผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติของบุคคลเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุด พุทธปรัชญาได้วางหลักจริยศาสตร์ไว้ ๓ ระดับ คือ จริยศาสตร์ระดับต้นคือศีล ๕ จริยศาสตร์ระดับกลางคืออกุศลกรรมบถ ๑๐ และจริยศาสตร์ระดับสูงคือ อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น ในการครองเรือนนั้นพุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักการประพฤติปฏิบัติ ไว้เป็นกรอบแนวความคิดสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน อันได้แก่หลักสังคหวัตถุ ๔ สำหรับการครองตนเป็นคนดีอันเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและยังส่งผลไปสู่บุคคลรอบข้างด้วยหลักฆราวาสธรรม ๔ สำหรับสร้างความรักความสามัคคีของคนในสังคม เป็นหลักการครองชีวิตอันจะประสบกับความสุข ความร่มเย็น หลักปฏิบัติต่อกันของผู้ครองเรือนในรูปแบบสามภรรยาคือหลักทศ ๖ โดยมีจุดหมาย ๓ ชั้น ได้แก่ ชั้นตาเห็นหรือประโยชน์ในปัจจุบัน ชั้นเลยตาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า และจุดหมายชั้นสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่ง^{๙๖}

พระมหาสังเวียร ปญญารโธ ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกรณีศึกษา:พระครูสุภาจารุวัฒน์ ผลการวิจัยพบว่าด้านการปรับตัวและการปรับบทบาทหากพระสงฆ์ยังสามารถปรับและนำหลักธรรมะวิธีการสอนที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน พระสงฆ์จะได้รับความเคารพนับถือและความศรัทธาจากประชาชนการนำหลักธรรมความเชื่อในทางพระศาสนาพัฒนาร่วมกับการพัฒนาทาง

^{๙๕} สมพร จันทา, “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี”, รายงานการวิจัย, สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔, บทคัดย่อ.

^{๙๖} พระวิฑูล สุนตจิตโต (โพธิเศษ), “การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือนในสังคมไทยวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต”, รายงานการวิจัย, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

เศรษฐกิจไม่เป็นเพียงเกิดผลต่อชุมชนด้านศีลธรรมเท่านั้นยังทำให้เกิดการรวมกลุ่มและรู้สึกในความสำนึกรวมกันที่จะดำเนินกิจกรรมต่อกลุ่มทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองโดยพระสงฆ์ได้ปรับบทบาทในการเข้าถึงเข้าไปรับรู้ปัญหาของชุมชน เช่นปัญหาความยากจนโดยได้หยิบยกเอาปัญหาเหล่านี้มาเป็นสื่อกระตุ้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชนโดยอาศัยหลักพระศาสนาจากการเรียนรู้ชุมชนมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชุมชนได้อย่างลงตัวโดยการปลูกฝังหลักคุณธรรม^{๙๗}

พรภัก พานพิศ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า ๑) นักศึกษาการศึกษานอกระบบของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดอยู่ในระดับดี ๒) นักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา การอาศัย อยู่กับบิดา มารดา สถานภาพครอบครัว และความสัมพันธ์กับครอบครัวที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดไม่แตกต่างกัน ๓) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักศึกษานอกระบบ คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและเจตคติที่มีต่อยาเสพติดตามลำดับที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๘}

นันทา ติติษฐ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหารูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดด้านการป้องกัน การปราบปราม และการแก้ไขบำบัดรักษาฟื้นฟู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษพบว่า ผู้บริการโรงเรียน และคณะ มีความคิดเห็นต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรูปแบบเห็นว่าควรควรวางแนวทางและปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายและสภาพปัญหา^{๙๙}

พรภัก พานพิศ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนนอกระบบ ของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักศึกษาการศึกษานอกระบบของศูนย์การศึกษา

^{๙๗} พระมหาสังเวียร ปญญารโธ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐, บทคัดย่อ.

^{๙๘} พรภัก พานพิศ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

^{๙๙} นันทา ติติษฐ์, “รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท”, รายงานการวิจัย, นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดอยู่ในระดับดี ๒) นักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่ได้รับต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา การอาศัยอยู่กับมารดา บิดา สถานภาพครอบครัว และความสัมพันธ์กับครอบครัวที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดไม่แตกต่างกัน ๓) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ คือความสัมพันธ์ในครอบครัว และเจตคติที่มีต่อตามลำดับที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๐๐}

ศศิประภา สุขแจ่ม ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีความรู้ในการป้องกันยาเสพติด ทักษะคติในการป้องกันยาเสพติด และพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดในระดับสูง ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะคือ ด้านการประชาสัมพันธ์ โครงการต่อต้านยาเสพติด ด้านการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นเกราะป้องกันเบื้องต้นไม่ให้หลงผิดไปใช้ยาเสพติด เพื่อมาตรการป้องกันตรวจสอบนักเรียนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียนเรื่องโทษของยาเสพติด^{๑๐๑}

พิสุทธิ ภูเงิน ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภณ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยมีศักยภาพในด้านการป้องกันยาเสพติดมากกว่าด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด ปัจจัยที่นำมาศึกษามีความสัมพันธ์กับศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดคือสถานภาพหรือตำแหน่งในชุมชน การฝึกอบรม การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยด้านองค์กร โอกาสและภาวะคุกคามต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับโอกาสในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากกว่าภาวะคุกคามการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยในด้านโอกาสและสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้นำชุมชน แกนนำ เยาวชน ผ่านการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติด

^{๑๐๐} พรภักดิ์ พานพิศ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักศึกษานอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, รายงานการวิจัย, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

^{๑๐๑} ศศิประภา สุขแจ่ม, “พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

ติดอย่างชัดเจน ส่วนสิ่งที่จะคุกคามหรือเป็นอุปสรรคทำให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ประชาชนไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัด ค่านิยมทางวัตถุและการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ปัญหานี้สิน และการว่างงาน^{๑๐๒}

อุกฤษฏ์ กรับทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด (ยาบ้า) ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ระดับมาก โดยมีร้อยละด้านความรู้ทั่วไป และความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เท่ากับ ๙๗.๗๐ และ ๘๑.๓๓ ตามลำดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด (ยาบ้า) ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๑.๗๗) ๓) เมื่อเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการมีส่วนร่วมพบว่า มีสองปัจจัยคือระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และรายได้ต่อเดือน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหายาเสพติด แตกแยกกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ หมายความว่าระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมแตกต่างกันส่วนปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความแตกต่างทางด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๓}

สุรจุมิ โชติธำรงกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของโครงการประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองกาฐ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า การประเมินประสิทธิภาพทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการดำเนินงาน และด้านผลลัพธ์ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยประสิทธิภาพด้านสภาพแวดล้อมของโครงการมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖ ประสิทธิภาพด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๓ ประสิทธิภาพด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๔ และประสิทธิผลด้านผลลัพธ์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๓^{๑๐๔}

กรรณิการ์ ศรีสัตย์รสนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมขนาดกลางจังหวัดขอนแก่น พบการ

^{๑๐๒} พิสุทธิ ภูเงิน, “ศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภนระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

^{๑๐๓} อุกฤษฏ์ กรับทอง, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, รายงานการวิจัย, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

^{๑๐๔} สุรจุมิ โชติธำรงกุล, “บทบาทของโครงการประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองกาฐ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี”, รายงานการวิจัย, การปกครองท้องถิ่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

วิจัยว่า สภาพทั่วไปเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในโรงเรียนโดยภาพรวมนั้น ครูส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ นอกจากนี้ยังมีการชี้แจงเรื่องยาเสพติดในโรงเรียนครูเผยแพร่ผ่านเรื่องอบรมเรื่องยาเสพติดจากกรมสามัญและหน่วยงานนอกกรมสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายทั้งหมด นักเรียนชายใช้ยาเสพติดมากที่สุด โดยมีสาเหตุมาจากทดลองความรุนแรงของยาเสพติดเกิดกับนักเรียน กลุ่มเสี่ยง และนักเรียนนำยาเสพติดเข้ามาเองมากที่สุดคือบุหรี^{๑๐๕}

ศรีสมบัติ โขคประจักษ์ชัดและคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงการประเมินผลการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดประจำปี ๒๕๕๑ ผลการวิจัยพบว่า มีการกระจายตัวของข้อมูลมีค่าสูงคือ โครงการที่ได้รับเงินอุดหนุนมีจำนวนวงเงินที่มีปริมาณมาก คือเกิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทและในขณะที่มีโครงการที่ได้รับเงินอุดหนุนในปริมาณน้อยมากคือ ๑๐,๐๐๐ บาท สำหรับประสิทธิภาพของโครงการวัดจากการดำเนินการที่บรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในอัตราร้อยละ ๗๓.๘๙ และพบปัญหาอุปสรรคในกระบวนการดำเนินงานในหลายประเด็น ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์ในการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุน การขาดความเชี่ยวชาญในการเขียนโครงการ ปัญหาด้านศักยภาพของมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย ปัญหาการประสานงานระหว่างมูลนิธิและสำนักงาน ป.ป.ส. ทำให้ขาดความเข้าใจและขาดความร่วมมือกันทำงานในพื้นที่ และขาดความเข้าใจการใช้ระเบียบเงินอุดหนุน เป็นต้น^{๑๐๖}

สุรีย์ บุญญานุกพงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เกิดประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า นอกจากจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยแล้ว ยังจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ทางวิชาการสนับสนุนการดำเนินงาน รัฐบาลจึงกำหนดให้สถาบันการศึกษามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาจัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาปัญหายาเสพติด พัฒนางค์ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสภาพสังคม ยาเสพติดในชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลและความรู้จากการปฏิบัติงาน และทำสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำเป็นเอกสารวิชาการเพื่อเผยแพร่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน รวมทั้งเพื่อให้

^{๑๐๕} กรรณิการ์ ศรีสัตย์รสนา, “การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางจังหวัดขอนแก่น”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓.

^{๑๐๖} ศรีสมบัติ โขคประจักษ์ชัด และคณะ, โครงการประเมินผลการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปี ๒๕๕๑, (ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักยุทธศาสตร์: สำนักงาน ป.ป.ส., ๒๕๕๒)

ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน และเกิดการขยายผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด^{๑๐๗}

พรศรี พัฒนาพงษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติด มาจากครอบครัวไม่มีความสุข หย่าร้าง บิดามีภรรยาบ่อย ดื่มสุรา แม่เล่นการพนัน หรือไม่ก็มาจากครอบครัวที่มีช่องว่างระหว่างวัย บิดามารดาไม่เข้าใจกัน สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่มีการค้ายาเสพติด หรือผู้ใกล้ชิด สภาพจิตใจอ่อนไหวเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ง่ายแก่การถูกหลอกลวง^{๑๐๘}

พินิจอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การมีกัลยาณมิตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ลด ละ เลิกยาเสพติดได้ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นต่อกระบวนการอริยสังคีตว่า ปัญหาทุกปัญหามีสาเหตุและถ้าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันเป็นพลังแผ่นดินก็จะมีความเห็นในการแก้ปัญหาทุกปัญหาได้ การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาผ่านรูปแบบกิจกรรมในค่ายฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่วิทยากรนำหลักพุทธธรรม สาระ มาปรับประยุกต์แทรกในทุกกิจกรรม เมื่อผ่านพ้นกิจกรรมแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกภูมิใจในตัวเอง รักเพื่อนเพิ่มขึ้น มีความเสียสละ อดทน ถึงแม้จะมีทัศนคติที่ไม่ดีก่อนการเข้าค่าย แต่ภายหลังเข้าค่ายแล้วรู้สึกประทับใจผู้วิจัยเห็นว่า หลักพุทธธรรม ภายใต้กรอบอริยสังคีต เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการแก้ปัญหาได้ทุกปัญหาทุกระดับชั้นของปัญหา เป็นหลักสากลจักรวาลที่ใช้ได้ทุกแง่มุม ในแต่ละปัญหาถึงแม้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายจะทำให้พบแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหานั้นๆ เสมอ สังคมไทยเป็นสังคมวัฒนธรรมเชิงพุทธจึงควรที่จะนำหลักพุทธธรรมมาเป็นบรรทัดฐานเป็นกรอบแนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับผู้ปฏิบัติ ภาครัฐ ควรกำหนดนโยบายในทิศทางที่ให้ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในทุกปัญหา โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันโดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน กำกับดูแลให้เป็นไปตามนโยบายหลักและสอดคล้องกับความ

^{๑๐๗} สุรีย์ บุญญานุกพงศ์, รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ศูนย์บริการวิชาการและพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มท้องถิ่นและภูมิภาคศึกษา, (สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

^{๑๐๘} พรศรี พัฒนาพงษ์, ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.)

เป็นจริงของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นโอกาสที่จะใช้ปัญญาร่วมกันโดยผ่านกระบวนการกิจกรรมพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตวิญญาณให้เกิดปัญญาของชาวพุทธ ในกิจกรรมตามประเพณีได้แก่ การไปทำบุญมีการให้ทาน รักษาศีล การเจริญภาวนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่ายฝึกอบรมต่อต้านยาเสพติดของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นต้น^{๑๐๙}

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ^{๑๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ผลการวิจัยพบว่า บ้านป่าไผ่เคยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด แต่ด้วยประสบการณ์ด้านการจัดการชุมชน ทำให้สามารถเรียนรู้ และปรับตัวอย่างเท่าทันในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กลวิธีที่หลากหลาย ประสานกลไก ทั้งภายในและนอกชุมชน การใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการดำเนินให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชุมชน จนเป็นชุมชนต้นแบบของการขจัดปัญหายาเสพติด กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการค้นหาปัญหา การให้คืนข้อมูลแก่ชุมชน การวางแผนดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานการประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย ๑. การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหาสถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม ๒. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓. การใช้มาตรการทางสังคม ๔. การปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ๕. การให้การศึกษาเรียนรู้ ๖. การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ ๗. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ๘. การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๙. การฟื้นฟูบำบัด ๑๐. ระบบอาสาสมัครชุมชน ๑๑. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑. ข้อมูลสถานการณ์และสาเหตุของปัญหายาเสพติด ๒. การมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์ ๓. การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอก ๔. ทุนทางสังคมที่มีในชุมชน ได้แก่ ระบบเครือญาติ ระบบอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และ ฐานทรัพยากร ๕. การมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยการสร้างโอกาสให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่าน

^{๑๐๙} พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา, “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ”, **รายงานการวิจัย**, พระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

^{๑๑๐} รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ, “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”, **รายงานการวิจัย**, พระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

กิจกรรมที่หลากหลาย ๖. บริบทชุมชนในวิถีชนบทที่มีการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิด ๗. ผู้นำและภาวะผู้นำ ที่มีจิตมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อชุมชน และการเป็นต้นแบบ ๘. การทำงานแบบพหุภาคี ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย สถานการณ์ทางการเมืองได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ความไม่ชัดเจนด้านนโยบาย สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของปัญหาเสพติดและสภาพสังคมทำให้ยากต่อการกำหนดรูปแบบโครงการ / กิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การขาดข้อมูลเพื่อการจัดการเรียนรู้และวางแผน การขาดแคลนงบประมาณ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องปัญหาเสพติด ผลจากการดำเนินงาน ทำให้ชุมชนเกิดความหวงใยในปัญหาของคนในชุมชน มีสำนึกร่วมทางสังคม เกิดพลังความสามัคคี สร้างกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และความสงบสุขของชุมชน หลักธรรมสำคัญที่ชุมชนใช้ป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติด ประกอบด้วย ๑. หลักอริยสัจสี่ คือ การเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเสพติด คิดค้นวิธีการแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ๒. หลักกัปปิยธรรม คือ หลักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำคือ ความเป็นปกติสุขในสังคม ๓. หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรักใคร่ เมตตาต่อกัน ๔. หลักประโยชน์ ๓ ประการ ซึ่งเป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประกอบด้วย หลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฐฐธัมมิกัตถประโยชน์) โดยเน้นให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาทรัพย์อย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถประโยชน์) คือการปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรม เชื่อกฎแห่งการทำดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตร่ตรอง มีสติเท่าทันความทุกข์เพราะโลก โกรธ หรือหลง ๕. หลักธรรมไตรสิกขา คือ ด้รักษาศีล ด้เจริญสมาธิ และด้เจริญปัญญา

อุทัย กมลศิลป์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดจากความต้องการทดลองของเด็ก ผู้ปกครองไม่ยอมรับความจริงที่ลูกของตนติดยาเสพติด พฤติกรรมการชอบเลียนแบบดารารหรือสื่อตามโฆษณาต่าง ๆ การคบเพื่อน ปัญหาความแตกแยกของครอบครัว การถูกหลอกลวง สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ยุทธศาสตร์ใน

การป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ประกอบด้วยแนวทาง คือ ๑) การป้องกัน ๒) การปราบปราม และ ๓) การบำบัดดูแลและช่วยเหลือ^{๑๑๑}

พระธรรมาภรณ์ อุตถกกิจโจ (ภคธรรมาภรณ์) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจเครือข่ายผลการวิจัยพบว่า พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติและกริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยใจความรวมคือ ผู้ได้ตรัสรู้หรือริยสัง ๔ (ธรรมชาติโดยย่อ) เรียกว่าจริยธรรม ถ้าเป็นข้อประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเราเรียกว่า ศีลธรรม เมื่อเข้าไปสู่วิชาชีพต่าง ๆ จะมีจริยวิชาชีพ (Professional Ethics) หรือข้อตกลงอันเป็นหลัก แห่งความประพฤติของสมาชิกแห่งกลุ่มวิชาชีพนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นจรรยาที่ควรปฏิบัติร่วมกันเรียกว่า มีจรรยาบรรณ^{๑๑๒}

พระวิจิตร มหาวิริโย ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาจริยศาสตร์การคบคนในมงคลสูตรผลการศึกษาพบว่า จริยศาสตร์ คือ ว่าด้วยความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์เพื่อแสวงหาความดีสูงสุด สรุปได้ ๓ เรื่องด้วยกันคือ ๑) เรื่องอะไรคือสิ่งดีที่สุด ๒) เรื่องกระทำความดีอย่างไรถือว่าถูก ๓) เรื่องธรรมชาติของค่าทางจริยศาสตร์ ความหมายการคบคน คนพาล คือ คนที่ประพฤติอกุศลกรรมบถ ส่วนบัณฑิต คือ คนที่ประพฤติกุศลกรรมบถ ลักษณะคนพาลและบัณฑิต คือ ลักษณะคนพาล เป็นคนทำชั่ว พูดชั่ว คิดชั่ว ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงข้ามกัน เป็นคนทำความดี พูดดี คิดดี ประเภทของคนพาลและบัณฑิต คนพาลได้แก่ คนปกอลอก คนตีแต่พูด คนหัวประจบ และคนชักชวนในทางเสียหาย ตรงข้ามกับเพื่อนที่เป็นบัณฑิต คือ มีอุปการะ ร่วมสุขร่วมทุกข์ แนะนำประโยชน์และมีน้ำใจ ส่วนประโยชน์นิยม ทศนะทางจริยศาสตร์ที่ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิด ความถูก ชั่ว ดี กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือว่าเป็นการกระทำที่ดีที่สุด เป็นแนวทางในการจะทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องการคบคนในมงคลสูตร ตามหลักประโยชน์นิยม ซึ่งเป็นหลักที่ดีในการดำเนินชีวิต^{๑๑๓}

รังสิริศัพท์ วงศ์อุปราชและคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์แนวความคิดการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชน ถือว่าได้รับการยอมรับใน

^{๑๑๑} อุทัย กมลศิลป์ และคณะ, กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, Vol. 17 No 1 (2017) มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐, บทความย่อ.

^{๑๑๒} พระธรรมาภรณ์ อุตถกกิจโจ (ภคธรรมาภรณ์), การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจเครือข่าย, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, Vol 16 No 2 (2016) กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๕๙, บทความย่อ.

^{๑๑๓} พระวิจิตร มหาวิริโย, การศึกษาจริยศาสตร์การคบคนในมงคลสูตร, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, Vol 15 No 3 (2015) พฤศจิกายน ๒๕๕๘ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙, บทความย่อ.

ต่างประเทศเป็นอย่างมาก เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในเชิงการป้องกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน จุดเด่นของโปรแกรมที่นำแนวทางการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ๑) ความชัดเจนของแนวคิดที่ประกอบด้วยมาตรฐานและองค์ประกอบรายได้ (การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ) ๒) การเลือกใช้รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยและความจำเพาะ ๓) เนื้อหากิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม และ ๔) เกณฑ์ในการวัดความสำเร็จที่สามารถสังเกตได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมาตรฐาน^{๑๑๔}

๒.๖ สรุป (Conclusion)

ปัญหาการติดยาเสพติดเกิดจากการอยากทดลองคิดว่าครั้งเดียวสองครั้งคงไม่ทำให้ติด และการศึกษาค้นคว้าด้วยการขาดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนการชักชวนของคนอื่น สาเหตุจากปัญหาเหล่านี้ส่งผลอันตรายต่อปัจเจกบุคคลทำให้เสียสุขภาพบั่นทอนชีวิตและการทำงาน ทั้งยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมปัญหาของยาเสพติดที่ระบาดในประเทศไทย เป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจจะกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดขึ้นทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย ปัญหาเหล่านี้กำลังได้รับความสนใจเอาใจใส่จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการประจำ และองค์กรเอกชนหลายองค์กรด้วยกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน เพราะปัญหาเหล่านี้ ไม่ใช่ปัญหาเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะชุมชนเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่หากไม่ได้รับการแก้ไข จะทำให้สังคมโดยรวมพินาศพิการไปด้วย เพราะสมาชิกในสังคมนั้นติดยาเสพติดเป็นส่วนใหญ่ ท่านทั้งหลายคงจะปฏิเสธความรับผิดชอบร่วมกันไม่ได้ว่า ในที่สุดคนรอบข้างของท่านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ติดยาเสพติดและสักวันหนึ่งคนในครอบครัวของท่าน หากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีพอจากครอบครัวที่อบอุ่น อาจตกเป็นทาสของยาเสพติด ไม่วันใดก็วันหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะหลักศีล ๕ และนำหลักศีล ๕ นี้มาพัฒนาเพื่อสร้างเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

^{๑๑๔} รังสิริศม์ วงศ์อุปราชและคณะ, แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, Vol 9 No 19 (2015) พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘, บทคัดย่อ.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
- ๓.๕ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
- ๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๗ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล
- ๓.๙ การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อการวิจัยถึงพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province) โดยมีวิธีการศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลชั้นทุติยภูมิได้แก่เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และผู้ที่เคยติดยาเสพติดมาแล้วเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์แก่การวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย ๑)

ชุมชนหนองวัด อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๒) ชุมชนหนองกุงธนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน รวม ๖๐ รูป / คน ดังนี้

พระสงฆ์ ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ รูป
เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
ผู้นำชุมชน ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
ผู้ปกครอง ชุมชนละ ๓ คน	จำนวน ๙ คน
เจ้าหน้าที่ตำรวจ ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
เจ้าหน้าที่ศูนย์บำบัดยาเสพติดขอนแก่น ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
เจ้าหน้าที่สำนักงานปปส. ชุมชนละ ๒ คน	จำนวน ๖ คน
ผู้เคยติดยาเสพติด ชุมชนละ ๓ คน	จำนวน ๙ คน
รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๐ รูป / คน	

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province) มีดังนี้

๑. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนจัดเตรียมชุดคำถามและวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้ามีการดำเนินงานแบบเป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานเดียวกันโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้เป็นฐาน

๒. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนแบบเข้มงวดพอประมาณ และข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบหลวม (Loosely structure) หรือ เพื่อสัมภาษณ์บริบทชุมชนหรือสภาพปัญหาทั่วไปของชุมชนเช่น อาณาเขตพื้นที่ ชุมชนใกล้เคียง อาชีพ รายได้ จำนวนสมาชิกในชุมชน เป็นการสัมภาษณ์ถึงสภาพปัญหาทั่วไปที่ไม่ได้ระบุไว้ในแบบสัมภาษณ์ จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

๓. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเป็นการพูดคุยสนทนาตาม

ธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) และเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐานในการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เฉพาะในบางประเด็นที่ได้ข้อมูลไม่ชัดเจนและครบถ้วน

๔. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Co - observation) เพื่อสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเช่นการแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ของชุมชนและกิจกรรมการสนทนากลุ่ม

๕. สมุดจดบันทึกข้อมูลภาคสนามเพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่การทำการวิจัย

๖. เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ เป็นการบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูลจากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยผู้วิจัยได้มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น จากนั้นนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์มาสร้างเป็นคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group) และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐาน

๒. นำแบบคำถามในการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอคำแนะนำและตรวจความเหมาะสมของคำถามเพื่อใช้ในการวิจัย

๓. ปรับปรุงแบบคำถามในการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านในการตรวจความเหมาะสมเชิงเนื้อหา ภาษา และวิธีวิจัย

๔. นำแบบคำถามในการสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านให้ข้อเสนอแนะไปปรึกษาที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอคำแนะนำเพิ่มเติม

๕. ปรับปรุงแบบคำถามในการสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย

๖. จัดพิมพ์เครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

๓.๕ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province) โดยกำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธจริยศาสตร์ และการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดแล้วนำข้อมูลที่ได้จากทั้งสองด้านมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนได้องค์ความรู้ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดโดยมีหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นฐาน จากนั้นจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ ๒ การดำเนินการวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

๑) คัดเลือกชุมชนและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดตุฆาราม อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๒) ชุมชนหนองกุงธาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน รวม ๖๐ รูป / คน

๒) ผู้วิจัยนำคัดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๖๐ รูป/คนมาให้ข้อมูลประกอบด้วย ๑) ชุมชนหนองวัด อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๒) ชุมชนหนองกุงธาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน

๓) จัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ชุมชน ละ ๑ ครั้ง เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข

๔) การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้นและได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้ว เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังใคร่ครวญและชัดเจน

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้นำชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน คือ ๑) ชุมชนหนองวัด อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒) ชุมชนหนองกุงธาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น และ ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่นเพื่อขออนุญาตดำเนินการการวิจัยและลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัย โดยการทำกิจกรรมกลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) ชี้แจงวัตถุประสงค์ประสงค์ของการลงพื้นที่ ด้วยการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓) อบรมผู้ช่วยการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัยและทำความเข้าใจขั้นตอนการเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔) ผู้วิจัยกำหนดนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ ที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก

๓.๗ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ตุลาคม ๒๕๖๑ - ตุลาคม ๒๕๖๒

๓.๘ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจดบันทึก โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วยการตีความ การแปรความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Ananlysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยโดยกำหนดการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

๑. จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด
๒. แยกแยะข้อมูลในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ
๓. เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน
๔. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธีโดยวิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์

๕. สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

๓.๙ การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

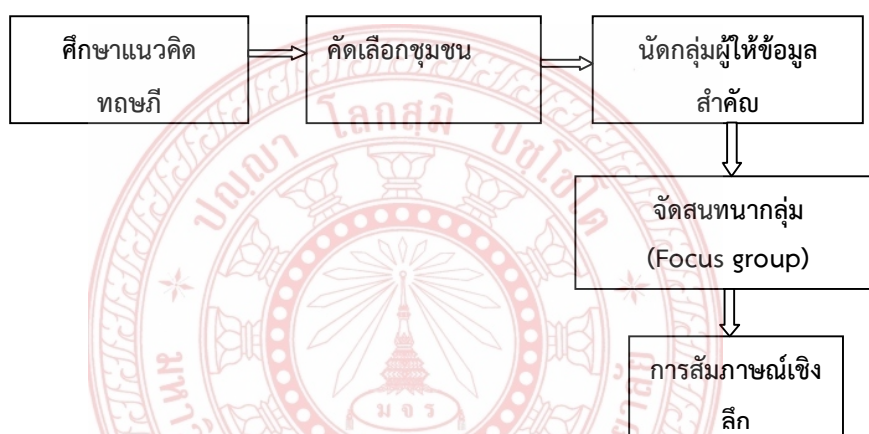
การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้จัดทำได้ขอพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยได้อธิบายถึงเหตุผลและวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๖๐ รูป/คน มีความยินยอม และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยโดยไม่มีการบังคับใด ๆ ดังนั้นผู้วิจัยที่มีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น จึงได้ขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดในการตอบแบบสัมภาษณ์ ในการนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีสิทธิ์ในการตอบหรือปฏิเสธในการตอบแบบสัมภาษณ์ได้ และในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถยกเลิกหรือปฏิเสธในการตอบคำถามได้ โดยไม่มี

ข้อแม้ใด ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดจะเก็บเป็นความลับ และในการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอเป็นแบบภาพรวมทั้งหมด เพื่อไม่ทำให้เกิดผลกระทบแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๓.๑๐ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑๐.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

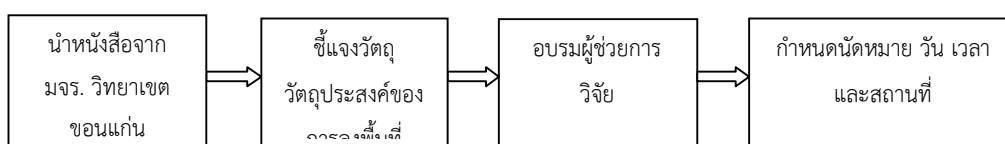
ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิและได้ลงพื้นที่เพื่อคัดเลือกชุมชนและนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อจัดการเสวนากลุ่มย่อยและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลที่สำคัญบางประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

๓.๑๐.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

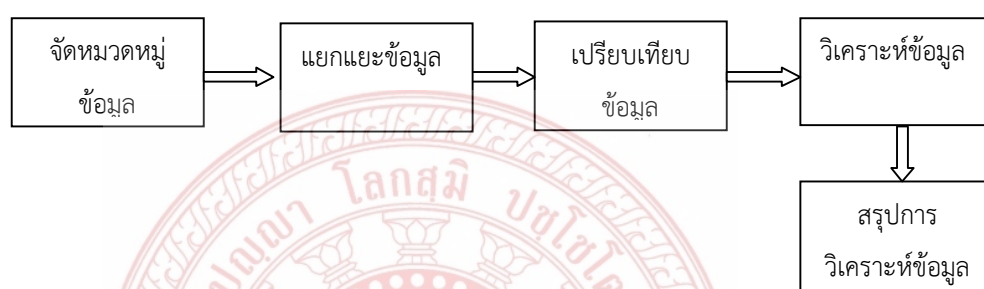
ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้โดยการนำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นเสนอต่อผู้นำชุมชนทั้ง ๓ ชุมชนมีการชี้แจงวัตถุประสงค์วัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่และการอบรมผู้ช่วยการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ และนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ในการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑๐.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจดบันทึก โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วย การตีความ การแปลความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Ananlysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยโดยกำหนดการวิเคราะห์โดยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๓.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen province) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒ เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๔.๓ เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๔.๔ เพื่อศึกษาการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๔.๕ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๖ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๔๐ รูป/คน จำนวนผู้ให้ข้อมูลเป็นชาย จำนวน ๒๔ รูป/คน เป็นหญิง จำนวน ๑๖ คน อยู่ในช่วงอายุ ๕๑-๖๐ ปี มากที่สุดจำนวน ๑๗ คน ๓๐- ๔๐ ปี จำนวน ๑๐ คน ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๘ คน และน้อยสุด๖๑-๗๐ ปี จำนวน ๕ คน ด้านระดับการศึกษาพบว่า ปริญญาตรี จำนวน ๒๒ รูป/คน ปริญญาโทมากที่สุด จำนวน ๘ คน มัธยมปลาย จำนวน ๗ คน และน้อยสุดมัธยมต้น จำนวน ๓ คน

๔.๒ สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

จากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ที่ได้จากการลงพื้นที่และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของทั้ง ๓ ชุมชน ประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดสุวรรณาราม เขต ๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ๒) ชุมชนหนองกุงธนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ๓) ชุม

ชนเป็ยน้อย อ.เป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปสาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้อยากลอง ๒) ด้านการคบเพื่อน ๓) ด้านครอบครัว ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้อยากลอง ผลการวิจัยพบว่า

ในชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน มีผู้ติดยาเสพติดที่มาจากปัญหาความคึกคะนองมีจำนวนมากพอๆกันซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีลักษณะนิสัยชอบแสดงตนว่ามีความเก่งและกล้าหาญมากกว่าคนอื่นเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับตัวเองเพื่อให้กลุ่มยอมรับในความสามารถของตน โดยแสดงความเก่งกล้าของตนต่อกลุ่มเพื่อนถึงการใช้สิ่งเสพติด เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่าตนเก่ง โดยมีได้คำนึงถึงผลเสียหาย หรือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดยาเสพติดนั้น บางคนนอกจากมีความคึกคะนองแล้วโดยส่วนตัวยังอยากรู้อยากลองเพราะอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นลักษณะนิสัยโดยธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป และไม่คิดว่าตนจะติดยาเสพติดนี้ได้ จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและวัยคนทำงานที่ต้องการทำงานให้ได้ปริมาณมากระยะแรกอาจใช้เพื่อการทำงานจริงๆแต่สุดท้ายก็ทำให้ติดยาเสพติดโดยไม่รู้ตัว ปัญหาดังกล่าวนี้พบมากในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มที่ใช้แรงงานทางการเกษตรและในกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้งานปริมาณมากหรือเพื่อทำงานล่วงเวลาจึงจำเป็นต้องใช้สารเสพติดเพื่อเป็นการกระตุ้นและให้มีความรู้จำไม่เหน็ดเหนื่อยในการทำงาน ดังคำกล่าวของพระครูกิตติโชติคุณ (นามสมมติ) อายุ ๖๕ ปี ที่กล่าวว่า

“วัยรุ่นเป็นวัยคึกคะนอง และเป็นวัยแห่งการอยากรู้อยากลอง ยิ่งสภาพปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดในสังคมปัจจุบันมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้าสู่ทุกกลุ่มคนในชุมชน ที่เมื่อก่อนจะมีการแพร่ระบาดมากในกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มีความเชื่อที่ผิดๆเกี่ยวกับยาเสพติดที่สามารถทำให้มีสุขภาพแข็งแรงทำงานได้มากกว่าปกติ เป็นสาเหตุในการลองใช้และติดในที่สุดจน แพร่ขยายวงกว้างไปในกลุ่มวัยรุ่นที่เกิดจากความคึกคะนองและการอยากรู้อยากลอง ต้องการแสดงให้กลุ่มเพื่อนรู้ว่าตัวเองเก่งกว่าคนอื่นที่สามารถทำในสิ่งที่เพื่อนๆในกลุ่มทำไม่ได้ และถ้าทำอย่างนี้จะได้รับการยอมรับ ถ้าไม่ทำเพื่อนๆจะไม่คบ และจะถูกกีดกันออกจากกลุ่มทำให้การจะเข้ากลุ่มได้ต้องทำตามเงื่อนไขที่ถูกกำหนดขึ้นโดยกลุ่มเพื่อนจนเป็นส่วนสำคัญในการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมปัจจุบัน”^๑

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายสุริย์ (นามสมมติ) อายุ ๖๒ ปี ที่กล่าวว่า “ปัญหายาเสพติดมีสาเหตุของการแพร่ระบาดอยู่ในหลายกลุ่มโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีมีความคึกคะนองอยากรู้อยากลอง

^๑ สัมภาษณ์ พระครูกิตติโชติคุณ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๐ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

คิดว่า การได้ลองเพียงครั้งสองครั้งคงไม่เป็นอะไร แต่เมื่อมีการทำบ่อยครั้งก็ทำให้ติดไปมากที่สุด และเกิดจากการคบเพื่อนถือว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญมากในสังคมปัจจุบันมีการชักชวนจากเพื่อนคนใกล้ชิดโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเป็นวัยที่ชอบลองและมีพฤติกรรมการเล่นแบบจากกลุ่มเพื่อน มีการชักชวนให้ทำเพื่อให้ตนสามารถอยู่ร่วมในกลุ่มได้เมื่อเพื่อนมาชวนก็ไม่กล้าที่จะปฏิเสธเพราะใจอ่อนและเกรงใจเพื่อน เยาวชนจะมองว่าการเสพยาเป็นสิ่งที่เท่่มากสำหรับในช่วงชีวิตของวัยรุ่น โดยในกลุ่มที่เสพยาเสพติดด้วยกันนี้จะไม่มีการห้ามปรามกัน และอาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณาของผู้ขายสินค้าที่เป็นสิ่งเสพติดบางชนิดสาเหตุต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนที่แผ่ขยายไปทุกกลุ่มอาชีพในชุมชนจนยากต่อการแก้ไข”^๒

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายมนตรี (นามสมมติ) อายุ ๔๐ ปี ที่กล่าวว่า “การอยากรู้ อยากลองในการเสพยาเสพติด อาจทำไปเพราะความไม่รู้ขาดสติเพราะเข้าใจว่าเพียงครั้งสองครั้งคงไม่มีผลอะไรแต่สุดท้ายก็ติดยาเสพติดในที่สุดสร้างปัญหาให้เห็นมากมายในปัจจุบันและการแพร่ระบาดของยาเสพติดของชุมชนยังมีสถานการณ์ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปียิ่งปราบยิ่งแพร่ระบาดมากขึ้น ในอดีตจะมีการใช้ยาเสพติดจำกัดอยู่ในกลุ่มคนใช้แรงงาน เพราะมีความที่ผิดว่าเมื่อมีการเสพยาแล้วจะสามารถทำงานได้ปริมาณมากกว่าปกติจนเกิดเป็นค่านิยมของกลุ่มคนใช้แรงงาน แต่ในปัจจุบันการแพร่ระบาดได้ขยายวงกว้างไปสู่กลุ่มเยาวชน และวัยรุ่นมากขึ้นมีการระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษามากขึ้นจนมีมาตรการในการป้องปราม ปราบปราม และป้องกันอย่างจริงจังในปัจจุบันและมีมาตรการบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยการคัดกรองจากสาธารณสุข และส่งบำบัด รวมถึงการสร้างมาตรการในการป้องกันรายใหม่ที่จะเกิดขึ้น”^๓

๒) ด้านการคบเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า

สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน อีกสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนทั้ง ๓ มีความคิดเห็นร่วมกันว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดได้เช่นกันแม้ว่าปัญหาเรื่องการคบเพื่อน จะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดสุขภาพทางกายโดยตรงก็ตาม แต่ก็เป็นสื่อในการนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ได้ เช่นปัญหาด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งโดยปกติแล้ววัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีจิตใจเบิกบาน สนุกสนาน มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง มีการพบปะเพื่อนฝูงทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ในกลุ่มเพื่อนอาจมีทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ ซึ่งถือว่าไม่ใช่เรื่องเสียหายแต่อย่างไรที่กลุ่มวัยรุ่นจะมีเพื่อนต่างเพศ ถ้าในการคบ

^๒ สัมภาษณ์ นายสุรีย์ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๔ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

^๓ สัมภาษณ์ นายมนตรี (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๙ หมู่ ๑๔ ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑

เพื่อนนั้นอยู่ในกรอบการคบหาที่ตึงงามมีความเป็นกัลยาณมิตรแนะนำประโยชน์ให้ทำให้ออกไปจากเพื่อนสนิทหรือเพื่อนตายที่มีความหวังดีต่อกันและกัน ในการคบเพื่อนเช่นนี้ถือว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ตามหลักการคบเพื่อนในพุทธศาสนาที่กล่าวว่า การคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญ มีผลต่อความเจริญก้าวหน้าและความเสื่อมของชีวิตอย่างมาก จึงควรทราบหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องมิตรที่เป็นข้อสำคัญ ๆ ไว้ ดังนั้นจึงกล่าวถึงคนที่ควรคบ คนที่ไม่ควรคบ และหลักปฏิบัติต่อกันระหว่างมิตรสหาย ดังนี้คือ มิตรแท้ ๔ (true friends) มิตรที่ใจดี มิตรที่จริงใจ มี ๔ ประเภทดังนี้ **๑. มิตรอุปการะ** มีลักษณะ ๔ อย่างคือ ๑) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน ๒) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน ๓) เมื่อเพื่อนมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้ ๔) เมื่อเพื่อนมีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก **๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์** มีลักษณะ ๔ อย่างคือ ๑) บอกความลับแก่เพื่อน ๒) รักษาความลับของเพื่อน ๓) เมื่อเพื่อนมีภัยอันตรายไม่ละทิ้ง ๔) แม้ชีวิตก็สละให้ได้ **๓. มิตรแนะนำประโยชน์** มีลักษณะ ๔ อย่างคือ ๑) เพื่อนจะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้ ๒) แนะนำสนับสนุนให้เพื่อนตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้เพื่อนได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง ๔) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้เพื่อน **๔. มิตรมีน้ำใจ** มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ (ทุกข์ ทุกข์ด้วย) ๒) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี (สุข สุขด้วย) ๓) เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไขให้ ๔) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าการคบเพื่อนที่ไม่ดีก็จะพาตัวเราไปสู่สิ่งที่ไม่ดีด้วย จนเป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดตามมา ในพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเพื่อนประเภทนี้ว่าเป็น มิตรเทียม (false friends) ถือว่าเป็นศัตรูผู้มาในร่างของมิตร มี ๔ ประเภทดังนี้ **๑. คนปกอลอก** คนที่เอาของเพื่อนไปฝ่ายเดียว มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ๒) ยอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก ๓) ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน ๔) คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ **๒. คนตีแต่พูด** มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) พูดแต่เรื่องที่พูดไปแล้ว เช่น พูดทวงบุญคุณ บอกว่าจะช่วยเหลือเพื่อน แต่ไม่ช่วยเหลือ ๒) พูดแต่เรื่องที่ห่างไกล ที่ยังไม่ถึง ๓) สงเคราะห์เพื่อนด้วยสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ ๔) เมื่อเพื่อนมีกิจ อ้างแต่เหตุขัดข้อง **๓. คนหัวประจบ** มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) เพื่อนจะทำชั่วก็เอออหรือสนับสนุนด้วย ๒) เพื่อนจะทำดีก็เอออไปด้วย ๓) อยู่ต่อหน้าเพื่อนสรรเสริญเยินยอ ๔) กลับหลังเพื่อนก็ติฉินนินทา **๔. คนชวนให้ฉิบหาย** มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๒) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน ๓) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการละเล่น ๔) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน^๔

ดังนั้น การคบเพื่อนเป็นสาเหตุที่สำคัญมากในสังคมปัจจุบันมีการชักชวนจากเพื่อนคนใกล้ชิด โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนหรือวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบลองและมีพฤติกรรมการเล่นแบบจากกลุ่มเพื่อน มีการ

^๔ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๑ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓ ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ข้อ ๑๙๒-๑๙๖

ชักชวนให้ทำเพื่อให้ตนสามารถอยู่ร่วมในกลุ่มได้เมื่อเพื่อนมาชวนก็ไม่กล้าที่จะปฏิเสธเพราะใจอ่อนและเกรงใจเพื่อน เยาวชนจะมองว่าการเสพยาเป็นสิ่งที่เท่ที่สุดสำหรับในช่วงชีวิตของวัยรุ่น และการคบเพื่อนถือว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่พบในชุมชน ถ้ามีการแนะนำการคบเพื่อนตามพุทธศาสนาที่กล่าวข้างต้นแล้วจะไม่มีปัญหาใดๆเลย เพียงแต่ว่าปัจจุบันไม่ได้นำหลักการคบเพื่อนนี้มาใช้เป็นกรอบในการคบเพื่อนจึงเป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาอื่นๆตามมา ดังคำกล่าวของนายพนม (นามสมมติ) อายุ ๕๐ ปี ที่กล่าวว่า

“ยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงที่สร้างความเสียหายต่อชุมชน และสังคม และยังมีสถานการณ์ที่มีความรุนแรงมากขึ้นถึงแม้จะมีแนวทางป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดของชุมชนอย่างเข้มงวดก็ตามแต่กลับมีสถานการณ์ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปียิ่งปราบยิ่งแพร่ระบาดซึ่งในอดีตจะมีการใช้ยาเสพติดจำกัดอยู่ในกลุ่มคนใช้แรงงาน แต่ในปัจจุบันการแพร่ระบาดได้ขยายวงกว้างไปสู่กลุ่มเยาวชนมากขึ้น มีการระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษามากขึ้นจนมีมาตรการในการป้องปราม ปราบปราม และป้องกันอย่างจริงจังในปัจจุบัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการคบเพื่อน การคบเพื่อนดีจะเป็นศรีแก่ตัว แต่ถ้าคบเพื่อนชั่วก็จะพาตัวเราบรลัย กลุ่มเพื่อนที่มีปัญหาโดยส่วนใหญ่จะมาจากกลุ่มวัยรุ่นในสถานการศึกษา และกลุ่มวัยทำงานโดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานที่ได้รับการแนะนำในการใช้ยาเสพติดจากกลุ่มเพื่อและทดลองใช้จนติดในที่สุด”^๕

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายประเสริฐศักดิ์ (นามสมมติ) อายุ ๗๒ ปี ที่กล่าวว่า “การคบเพื่อน ในวัยรุ่นเพื่อนมีอิทธิพลมาก เพราะวัยรุ่นต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน จึงมักเอาอย่างและทำตามค่านิยมของเพื่อน เวลามีปัญหาอะไรวัยรุ่นมักจะปรึกษากันเองค่อนข้างมาก ถ้าคบเพื่อนดีมีกิจกรรมที่เหมาะสมก็จะเป็นผลดีต่อตัววัยรุ่นและสังคม ถ้าคบเพื่อนที่เกเรมีความประพฤติไม่เหมาะสมก็อาจพาไปให้เสียได้ เด็กวัยรุ่นกำลังเรียนรู้ที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคม เขาจึงต้องการการยอมรับอย่างมาก หลายครั้งพวกเขาจึงอาจทำอะไรแผลงๆเพราะอยากเด่น อยากดัง อยากเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ความสนใจในตัวเอง วัยรุ่นจะสนใจตัวเองมาก รักสวยรักงาม ความยอมรับนับถือผู้ใหญ่ วัยรุ่นจะให้ความสำคัญต่อผู้ใหญ่ น้อยลง มักมีความคิดว่าผู้ใหญ่มีความคิดที่ล้าหลังไม่ทันสมัย และอื่นๆ และเห็นว่าความคิดของตนถูกต้องกว่า ถ้าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจถึงธรรมชาตินี้ของวัยรุ่นก็อาจโกรธ เช่น หาวว่าดูถูกพ่อแม่ ครู อาจารย์ แล้วอาจดูว่ารุนแรง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงตามมาได้ ความอยากเป็นตัวของตัวเอง และอยากมี

^๕ สัมภาษณ์ นายพนม (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ ๑๕ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

อิสระวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการเป็นตัวของตัวเองมาก และมีความต้องการรับผิดชอบตัวเอง ผู้ใหญ่ควรค่อยๆ ปลอ่ยให้วัยรุ่นมีอิสระมากขึ้นอย่างเหมาะสม”^๖

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูวุฒิชิธรรม (นามสมมติ) อายุ ๔๙ ปี ที่กล่าวว่า “ปัญหาหาเสพติดที่เกิดอยู่ในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากปัญหาในการคบเพื่อน แม้ว่าการคบเพื่อนจะดูไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรง และไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสุขภาพทางกาย แต่ก็เป็นส่วนสำคัญของการนำไปสู่ปัญหาที่เสียหายอื่นๆ เพราะเพื่อนที่ดีจะนำสิ่งที่ดีงามมาสู่เราแต่ในทางตรงกันข้ามถ้าคบเพื่อนไม่ดีก็จะนำสิ่งไม่ดีมาสู่เราเช่นกัน การคบเพื่อนนั้นต้องไม่นำสิ่งที่ไม่ดีมาสู่ตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด สุรา บุหรี่ การเที่ยวเตร่ดึกคืนที่มีผลต่อสุขภาพกายของเรา ตลอดจนการดื่มสุราซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุจากการจราจร บางครั้งรุนแรงจนถึงกับการเสียชีวิต การชักจูงที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีโอกาสที่จะทำให้ท่านติดโรคร้ายต่างๆได้”^๗

๓) **ด้านครอบครัว** ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวถือเป็นสังคมปฐมภูมิที่ต้องเป็นแบบอย่างในทางที่ถูกต้อง และต้องมีความเป็นกัลยามิตรต่อบุตรหลานและสมาชิกในครอบครัวพร้อมที่จะให้คำปรึกษา ความเข้าใจ ความอบอุ่น พ่อแม่ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ปกครอง และเป็นเพื่อนที่ดีของลูก และควรหลีกเลี่ยงการลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรง และไม่ควรเพิกเฉยต่อความผิดเพียงเล็กน้อยของลูกๆ ในบางครอบครัวมีปัญหาเช่น พ่อแม่ไม่ใส่ใจลูกปลอ่ยประละเลยต่อพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงของลูก มีการกดดันลูกจนลูกเกิดอาการเก็บกด จนทำให้เด็กแสวงหาทางออกด้วยการประชดประชันต่อผู้ปกครองไปปรึกษากลุ่มเพื่อน และให้ความสำคัญต่อกลุ่มเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ และในบางครอบครัวที่พ่อแม่มุ่งแต่ทำงานหาเงินจนปลอ่ยประละเลยไม่มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่อบรมเลี้ยงสั่งสอนบุตรหลานของตัวเอง จนเป็นสาเหตุให้บุตรหลานสนใจสิ่งแวดล้อมภายนอกจนเป็นสาเหตุของการติดยาเสพติด รวมทั้งบางครอบครัวที่แตกแยกใช้ความรุนแรงทำให้เด็กขาดความอบอุ่น หันไปคบเพื่อนและถูกเพื่อนชักจูงไปมั่วสุมในสิ่งไม่ดี พร้อมทั้งครอบครัวที่มีปัญหาพ่อแม่แยกทางกันได้ปลอ่ยให้เด็กอยู่กับญาติพี่น้อง เป็นสาเหตุทำให้เด็กขาดความอบอุ่น และขาดการอบรมในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และทำให้เด็กคิดว่าการมีเพื่อนเป็นการได้รับความรักทดแทนความรักที่หายไป ดังนั้นในความเป็นไปได้ครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ความรู้เรื่องต่างๆ กับสมาชิกในครอบครัว และให้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ในปัจจุบัน สมาชิกในครอบครัวควรมีเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวไม่ปลอ่ยให้เด็กคบเพื่อนหรือเพศตรงข้ามได้ง่าย และให้ความ

^๖ สัมภาษณ์ นายประเสริฐศักดิ์ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๓๗๕ หมู่ ๑๗ ต.ในเมือง อ.เมือง จ. ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑

^๗ สัมภาษณ์ พระครูวุฒิชิธรรม (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๖๘ หมู่ ๑๗ ต.ในเมือง อ.เมือง จ. ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑

เป็นกัลยาณมิตรต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของนายสมศักดิ์(นามสมมติ) อายุ ๖๑ ปี ที่กล่าวว่า

“ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากครอบครัวแตกแยกหรือจากปัญหาอื่นๆของครอบครัวล้วนเป็นสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพได้ทั้งสิ้น เพราะครอบครัวถือเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของคนในสังคม หากครอบครัวอบอุ่น เข้มแข็ง สภาพเศรษฐกิจ สังคมก็จะดีตามไปด้วย ขณะเดียวกันครอบครัวแตกแยก ปัญหาสังคมก็จะเกิด เช่น เด็กติดยาเสพติด เกิดอาชญากรรม การฆ่าตัวตาย การประทุพติผลทางเพศ และคุณภาพชีวิตต่างๆ ก็แย่ลง ส่งผลให้ปัญหาของเด็กและเยาวชนในสังคมมากขึ้น การได้รับการดูแลอย่างดีจากครอบครัวจะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวดีตามไปด้วย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าครอบครัวมีปัญหาจะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีปัญหาตามไปด้วย และก็หันไปติดยาเสพติดในที่สุด”^๘

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางโกสุเมศรี (นามสมมติ) อายุ ๕๓ ปี ที่กล่าวว่า “ปัญหาสุขภาพติดมีสาเหตุของการแพร่ระบาดอยู่ในหลายกลุ่มโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีปัญหาด้านครอบครัวแตกแยกขาดความเอาใจใส่บุตรหลานและการไม่เข้าใจของคนในครอบครัวเดียวกัน และเกิดจากการคบเพื่อนถือว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญมากในสังคมปัจจุบันมีการชักชวนจากเพื่อนคนใกล้ชิดโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเป็นวัยที่ขบถและมีพฤติกรรมเปลี่ยนแบบจากกลุ่มเพื่อน มีการชักชวนให้ทำเพื่อให้ตนสามารถอยู่ร่วมในกลุ่มได้เมื่อเพื่อนมาชวนก็ไม่กล้าที่จะปฏิเสธเพราะใจอ่อนและเกรงใจเพื่อน เยาวชนจะมองว่าการเสพยาเป็นสิ่งที่ไม่ดีสำหรับในช่วงชีวิตของวัยรุ่น โดยในกลุ่มที่เสพยาเสพติดด้วยกันนี้จะไม่มีการห้ามปรามกัน และอาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณาของผู้ขายสินค้าที่เป็นสิ่งเสพติดบางชนิด สาเหตุต่างๆเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนที่แผ่ขยายไปทุกกลุ่มอาชีพในชุมชนจนยากต่อการแก้ไข”^๙

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของร.ต.อ.ธัชกร (นามสมมติ) อายุ ๕๒ ปี ที่กล่าวว่า “ครอบครัวเป็นสังคมเบื้องต้นที่ต้องเป็นแบบอย่างในทางที่ถูกต้องและเป็นกัลยาณมิตร พร้อมให้คำปรึกษา ความเข้าใจ ความอบอุ่น พ่อแม่ต้องเป็นทั้งผู้ปกครองและเป็นเพื่อนของลูกและหลีกเลี่ยงการลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรงและไม่ควรเพิกเฉยต่อความผิดเพียงเล็กน้อยของลูก ปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นปัญหาและสาเหตุของการติดยาเสพติดเกิดจากครอบครัวแตกแยกทำให้สมาชิกในครอบครัวขาดที่พึ่งทางใจ จึงหันไปคบ

^๘ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

^๙ สัมภาษณ์ นางโกสุเมศรี (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๔/๑ หมู่ ๙ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เพื่อนนอกบ้านและพึ่งยาเสพติดเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ และเพื่อเป็นการประชดชีวิตที่ไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว รวมถึงการไม่ได้รับความสำคัญในครอบครัว”^{๑๐}

๔) ด้านสภาพแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า

สภาพแวดล้อมที่มีที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งสิ่งเสพติด การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไปและการอยู่ใกล้ชิดกับผู้ติดสิ่งเสพติด เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพ ของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเขาด้วย และยังสามารถได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้ และในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีคนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา สภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าตัวยา และจิตใจของบุคคลในการที่ทำให้เกิดปัญหาเสพติดขึ้น พอจะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุของปัญหาเสพติดโดยสรุปเกิดมาจาก ๑) กลุ่มเพื่อน ในกลุ่มเพื่อนถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อเยาวชนอย่างมากอาจเพราะกลัวถูกคัดออกจากกลุ่มหรือการไม่ถูกยอมรับจากกลุ่มจึงจำเป็นต้องทำให้เหมือนสมาชิกในกลุ่มดังนั้นการคบเพื่อนผู้ปกครองต้องตรวจสอบซักถามประวัติของกลุ่มเพื่อนของบุตรหลานให้ดีก่อนจะสายเกินแก้ไข ๒) สภาพสังคมที่เป็นสื่อชักนำไปให้เข้าเสพติด การที่เยาวชนมีเวลาว่าง และไม่มีสิ่งใดที่เพลิดเพลินและพอใจให้ทำในเวลาว่าง ทำให้เยาวชนไปมั่วสุมกันในที่ต่างๆ และชักจูงกันไปทำสิ่งต่างๆ ถ้ามีเพื่อนที่ไม่ได้อยู่ร่วมในกลุ่ม ก็อาจชักนำไปในทางอบายมุขต่างๆ เช่น การพนัน การมั่วสุมทางเพศ ตลอดจนการใช้บุหรี่ เหล้า และยาเสพติดต่างๆ ผู้ที่เคยใช้หรือติดยาเสพติด เป็นผู้รู้แหล่งที่อาจหายาเสพติดได้ ย่อมชักนำไปเพื่อนไปใช้ยาเสพติดได้บางคนอาจชักนำไปเพื่อตนเองได้มีส่วนได้รับยาเสพติดด้วย ๓) การมียาหาได้ง่าย ในสถานบางแห่งมีการแพร่ระบาดอยู่แล้วการซื้อขายเป็นไปในทิศทางที่ง่าย ซึ่งในสมัยก่อนการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะอยู่ที่ประชาชนผู้ใช้แรงงานและกลุ่มเยาวชน ชุมชนแออัด ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจแต่ปัจจุบันสารเสพติดกลับแพร่ระบาดเข้าไปสู่เยาวชนในสถานศึกษาแทนซึ่งหากไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอแล้ว เยาวชนในสังคมทั่วประเทศไทยก็จะตกอยู่ในอันตรายอย่างใหญ่หลวงรัฐบาลจึงได้กำหนดให้ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษาเป็นปัญหาระดับนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการ โดยเร่งสร้างความตระหนักให้ทุกคนในสังคมร่วมรับผิดชอบร่วมรับผิดชอบกัน และให้ความรู้อย่างครอบคลุมด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัยแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงโทษภัยของสารเสพติด เกิดเป็นทัศนคติที่ดีที่จะดำเนินชีวิตให้ห่างไกลและปลอดภัยจากสารเสพติดทุกชนิดได้ด้วยตนเอง ๔) สภาพแวดล้อมที่มีความ

^{๑๐} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.ฉักร (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๖๐๗/๔ หมู่ ๑๕ ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑

กดดันต่อจิตใจ จะเป็นแรงดันให้เยาวชนหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกหรือทางหนี สภาพในครอบครัว ย่อมเป็นเหตุของความกดดันของเด็กได้ เช่น เด็กที่ไม่มีความสุขที่บ้าน พ่อแม่แตกแยกกัน พ่อหรือแม่เป็นผู้ มีบุคลิกภาพหรืออุปนิสัยไม่ดี ติดสุราหรือยาเสพติด เด็กที่ขาดความรัก เป็นต้น ความกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ก็เป็นปัญหาสำคัญ ชุมชนที่เศรษฐกิจไม่ดีมีความยากจนมาก มีผู้ที่ติดยาเสพติดมาก ผู้ที่ติดยาใน เมืองใหญ่ของประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในบริเวณชุมชนแออัด หรือบริเวณใกล้เคียงความลำบากในการ ดำรงชีพ และการขาดความหวังสำหรับอนาคต อาจผลักดันให้คนเหล่านั้นหันไปใช้ยาเสพติดได้ ๕) สภาพแวดล้อมขาดการชักจูงไปในทางที่ดี ในสภาพสังคมที่เสื่อม มีประชากรมาก แต่มีเครื่องอุปโภคบริโภค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ขาดแคลน ต้องแย่งกันใช้ ผู้คนต้องวุ่นวายอยู่กับการแก้ปัญหาเฉพาะ หน้า ขาดการดำเนินงานในระยะยาว ความหวังสำหรับอนาคตตรงเลื่อนไปเยาวชนก็ขาดการแนะนำชักจูง ไปในทางที่ดีในทางที่เสริมสร้างกิจกรรมด้านเสริมสร้างมีน้อย เยาวชนจึงหันไปใช้เวลาว่างไปในทางเสื่อม ตลอดจนไปใช้ยาเสพติดแทน ดังคำกล่าวของพระครูวินิต (นามสมมติ) อายุ ๖๓ ปี ที่กล่าวว่า

“การอยู่ใกล้ชิดกับแหล่งสิ่งเสพติด การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขาย หรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไปและการอยู่ใกล้ชิดกับผู้ติดยาเสพติด เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดยาเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพ ของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งใจ เห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเขาด้วย และยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้ และในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีคนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา รวมถึงสภาพแวดล้อมที่มีความกดดัน ต่อจิตใจ จะเป็นแรงดันให้เยาวชนหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกหรือทางหนี สภาพในครอบครัวย่อมเป็น เหตุของความกดดันของเด็กได้ เช่น เด็กที่ไม่มีความสุขที่บ้าน พ่อแม่แตกแยกกัน พ่อหรือแม่เป็นผู้มี บุคลิกภาพหรืออุปนิสัยไม่ดี ติดสุราหรือยาเสพติด เด็กที่ขาดความรัก เป็นต้น ความกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ก็เป็นปัญหาสำคัญ ชุมชนที่เศรษฐกิจไม่ดีมีความยากจนมาก มีผู้ที่ติดยาเสพติดมาก ผู้ที่ติดยาใน เมืองใหญ่ของประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในบริเวณชุมชนแออัด หรือบริเวณใกล้เคียงความลำบากในการ ดำรงชีพ และการขาดความหวังสำหรับอนาคต อาจผลักดันให้คนเหล่านั้นหันไปใช้ยาเสพติดได้ และ สภาพแวดล้อมขาดการชักจูงไปในทางที่ดี ในสภาพสังคมที่เสื่อม มีประชากรมาก แต่มีเครื่องอุปโภคบริโภค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ขาดแคลน ต้องแย่งกันใช้ ผู้คนต้องวุ่นวายอยู่กับการแก้ปัญหาเฉพาะ หน้า ขาดการดำเนินงานในระยะยาว ความหวังสำหรับอนาคตตรงเลื่อนไปเยาวชนก็ขาดการแนะนำชักจูง

ไปในทางที่ดีในทางที่เสริมสร้างกิจกรรมด้านเสริมสร้างมีน้อย เยาวชนจึงหันไปใช้เวลาว่างไปในทางเสื่อมตลอดจนไปใช้ยาเสพติดในที่สุด”^{๑๑}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางสุดสงวน (นามสมมติ) อายุ ๔๓ ปี ที่กล่าวว่า “การที่เยาวชนมีเวลาว่าง และไม่มีสิ่งใดที่เพลิดเพลินและพอใจให้ทำในเวลาว่าง ทำให้เยาวชนไปมั่วสุมกันในที่ต่างๆ ตั้งตัวเป็นแก๊งค์ และชักจูงกันไปทำสิ่งต่างๆ ถ้ามีเพื่อนที่ไม่ได้อยู่ร่วมในกลุ่ม ก็อาจชักนำไปในทางอบายมุขต่างๆ เช่น การพนัน การมั่วสุมทางเพศ ตลอดจนการใช้บุหรี เหล้า และยาเสพติดต่างๆ ผู้ที่เคยใช้หรือติดยาเสพติด เป็นผู้รู้แหล่งที่อาจหายาเสพติดได้ ย่อมชักนำไปใช้ยาเสพติดได้บางคนอาจชักนำไปเพื่อตนเองได้มีส่วนได้รับยาเสพติดด้วย และสถานที่นั้นมียาเสพติดหาได้ง่าย ในสถานบางแห่งมีการแพร่ระบาดอยู่แล้วการซื้อขายเป็นไปในทิศทางที่ง่าย”^{๑๒}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายออด (นามสมมติ) อายุ ๕๗ ปี ที่กล่าวว่า “สภาพแวดล้อมที่มีความกดดันต่อจิตใจ จะเป็นแรงดันให้เยาวชนหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกหรือทางหนี สภาพในครอบครัวย่อมเป็นเหตุของความกดดันของเด็กได้ เช่น เด็กที่ไม่มีความสุขที่บ้าน พ่อแม่แตกแยกกัน พ่อหรือแม่เป็นผู้มีบุคลิกภาพหรืออุปนิสัยไม่ดี ติดสุราหรือยาเสพติด เด็กที่ขาดความรัก เป็นต้น ความกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ก็เป็นปัญหาสำคัญ ชุมชนที่เศรษฐกิจไม่ดีมีความยากจนมาก มีผู้ที่ติดยาเสพติดมาก ผู้ที่ติดยาในเมืองใหญ่ของประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในบริเวณชุมชนแออัด หรือบริเวณใกล้เคียงความลำบากในการดำรงชีพ และการขาดความหวังสำหรับอนาคต อาจผลักดันให้คนเหล่านั้นหันไปใช้ยาเสพติดได้ และสภาพแวดล้อมขาดการชักจูงไปในทางที่ดี ในสภาพสังคมที่เสื่อม มีประชากรมาก แต่มีเครื่องอุปโภคบริโภค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ขาดแคลน ต้องแย่งกันใช้ ผู้คนต้องร่นวยอยู่กับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขาดการดำเนินงานในระยะยาว ความหวังสำหรับอนาคตตรงเลื่อนไปเยาวชนก็ขาดการแนะนำชักจูงไปในทางที่ดีในทางที่เสริมสร้างกิจกรรมด้านเสริมสร้างมีน้อย เยาวชนจึงหันไปใช้เวลาว่างไปในทางเสื่อม ตลอดจนไปใช้ยาเสพติดในที่สุด”^{๑๓}

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูวันดี (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสุดสงวน (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๕๙/๑ หมู่ ๑ ต.บ้านเรือ อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายออด (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๑๓/๒๗ หมู่ ๑ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑

สรุปประเด็นปัญหาที่เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติด

จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่เป็นปัญหาของยาเสพติดในชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน เมื่อได้สังเคราะห์จากสาเหตุของปัญหาโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่าปัญหาจริงๆเกิดจากสาเหตุ ๔ ด้าน คือ ๑) กลุ่มเพื่อน ในกลุ่มเพื่อนถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อเยาวชนอย่างมากอาจเพราะกลัวถูกคัดออกจากกลุ่มหรือการไม่ถูกยอมรับจากกลุ่มจึงจำเป็นต้องทำให้เหมือนสมาชิกในกลุ่มดังนั้นการคบเพื่อนผู้ปกครองต้องตรวจสอบซักถามประวัติของกลุ่มเพื่อนของบุตรหลานให้ดีก่อนจะสายเกินแก้ไข ๒) สภาพสังคมที่เป็นสื่อชักนำให้ใช้ยาเสพติด การที่เยาวชนมีเวลาว่าง และไม่มีสิ่งใดที่เพลิดเพลินและพอใจให้ทำในเวลาว่าง ทำให้เยาวชนไปมั่วสุ่มกันในที่ต่างๆ ตั้งตัวเป็นกิ้งกิ้ง และชักจูงกันไปทำสิ่งต่างๆ ถ้ามีเพื่อนที่ไม่ดีอยู่ร่วมในกลุ่ม ก็อาจชักนำไปในทางอบายมุขต่างๆ เช่น การพนัน การมั่วสุ่มทางเพศ ตลอดจนการใช้บุหรี่ เหล้า และยาเสพติดต่างๆ ผู้ที่เคยใช้หรือติดยาเสพติด เป็นผู้รู้แหล่งที่อาจหายาเสพติดได้ ย่อมชักนำเพื่อนไปใช้ยาเสพติดได้บางคนอาจชักนำไปเพื่อตนเองได้มีส่วนได้รับยาเสพติดด้วย ๓) การมียาหาได้ง่าย ในสถานบางแห่งมีการแพร่ระบาดของยาแล้วการซื้อขายเป็นไปในทิศทางที่ง่าย ซึ่งในสมัยก่อนการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะอยู่ที่ประชาชนผู้ใช้แรงงานและกลุ่มเยาวชน ชุมชนแออัด ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจแต่ปัจจุบันสารเสพติดกลับแพร่ระบาดเข้าไปสู่เยาวชนในสถานศึกษาแทน ซึ่งหากไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอแล้ว เยาวชนในสังคมทั่วประเทศไทยก็จะตกอยู่ในอันตรายอย่างใหญ่หลวงรัฐบาลจึงได้กำหนดให้ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษาเป็นปัญหาระดับนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการ โดยเร่งสร้างความตระหนักให้ทุกคนในสังคมร่วมรับผิดชอบบรรณารักษ์ ป้องกัน และให้ความรู้อย่างครอบคลุมด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัยแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงโทษภัยของสารเสพติด เกิดเป็นทัศนคติที่ดีที่จะดำเนินชีวิตให้ห่างไกลและปลอดภัยจากสารเสพติดทุกชนิดได้ด้วยตนเอง ๔) สภาพแวดล้อมที่มีความกดดันต่อจิตใจ จะเป็นแรงดันให้เยาวชนหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกหรือทางหนี สภาพในครอบครัวย่อมเป็นเหตุของความกดดันของเด็กได้ เช่น เด็กที่ไม่มีความสุขที่บ้าน พ่อแม่แตกแยกกัน พ่อหรือแม่เป็นผู้มีบุคลิกภาพหรืออุปนิสัยไม่ดี ติดสุราหรือยาเสพติด เด็กที่ขาดความรัก เป็นต้น ความกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ก็เป็นปัญหาสำคัญ ชุมชนที่เศรษฐกิจไม่มีความยากจนมาก มีผู้ที่ติดยาเสพติดมาก ผู้ที่ติดยาในเมืองใหญ่ของประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในบริเวณชุมชนแออัดหรือบริเวณใกล้เคียงความลำบากในการดำรงชีพ และการขาดความหวังสำหรับอนาคต อาจผลักดันให้คนเหล่านั้นหันไปใช้ยาเสพติดได้ ๕) สภาพแวดล้อมขาดการชักจูงไปในทางที่ดี ในสภาพสังคมที่เสื่อม มีประชากรมาก แต่มีเครื่องอุปโภคบริโภค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ขาดแคลน ต้องแย่งกันใช้ ผู้คนต้องวุ่นวายอยู่กับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขาดการดำเนินงานในระยะยาว ความหวังสำหรับอนาคต

รางวัลไปเยาวชนก็ขาดการแนะนำชักจูงไปในทางที่ดีในทางที่เสริมสร้างกิจกรรมด้านเสริมสร้างมีน้อย เยาวชนจึงหันไปใช้เวลาว่างไปในทางเสื่อม ตลอดจนไปใช้ยาเสพติดแทน

๔.๓ การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

จากการสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนของตน ผู้วิจัยได้สรุปและสังเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดได้ดังนี้

๑. หลักอริยสัจ ๔

หลักอริยสัจ ๔ เป็นวิธีการแห่งปัญญาซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาด้วยหลักเหตุผล เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างเป็นระบบ หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้กระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดประกอบด้วย หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการค้นหาปัญหาและแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนประกอบด้วย ๑) หลักทุกข์ เป็นผลที่เกิดจากปัญหาต่างๆ ๒) หลักสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา ๓) หลักนิโรธ การกำหนดเป้าหมาย และ ๔) หลักมรรค การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการยืนยันถึงหลักอริยสัจว่าเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้จริง ผู้วิจัยจึงนำหลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. ทุกข์ เป็นผลหรือตัวปัญหาที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติด อาจสรุปผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็น ๓ ด้าน ดังนี้ ๑. ด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้มักมีความหวาดระแวงอยู่ประจำ มักก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่อเนื่อง เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การประทุษร้ายต่อชีวิต และทรัพย์สิน ๒. ด้านครอบครัวที่มีผู้ติดยา มักได้รับความเดือดร้อนจากผู้ติดยาในทุกด้าน นำไปสู่ความยุ่งยาก ขัดแย้ง แยกแยก และสิ้นเปลืองทรัพย์สินในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะผู้ค้าหรือผู้เสพซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อถูกจับกุมและดำเนินการทางกฎหมาย จะส่งผลกระทบให้สมาชิกภายในครอบครัวได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในที่สุด ๓. ด้านสังคมปัญหาเสพติดในชุมชนได้ก่อให้เกิดความหวาดระแวงแก่ประชาชน และสังคมในวงกว้างเนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือถูกประทุษร้ายจากผู้เสพยาที่มีอาการผิดปกติทางจิต ผลกระทบทั้ง ๓ ด้านที่เกิดจากปัญหาเสพติดนี้เมื่อรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วชุมชนต้องกำหนดปัญหานั้นร่วมกัน ทำความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของผลกระทบนั้นอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันหาวิธีการแก้ไข

๒. สมุทัย จัดเป็นขั้นวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อและสร้างปัญหา (ทุกข์) ใน ๓ ด้านที่ได้กล่าวแล้วกำหนดให้สาเหตุให้ชัดว่าอะไรกันแน่ที่เป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชนในลักษณะที่เป็นพหุภาคีที่จะต้องร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาว่าแท้ที่จริงแล้วปัญหาดังกล่าวนี้เกิดมาจากอะไร จากการสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดได้ ๔ ด้านดังนี้ ๑) การศึกษาค้นคว้าและการอยากสู้อยากลอง ๒) การคบเพื่อน ๓) ครอบครัวแตกแยก ๔) สภาพแวดล้อม ซึ่งปัญหาทั้ง ๔ ด้าน นี้ส่งผลทำให้เกิดปัญหา(ทุกข์)การติดยาเสพติดของชุมชน เมื่อรู้สาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนแล้วจึงหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว เหล่านี้

๓. นิโรธ เป็นผลของการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในความหมายนี้หมายถึงผลของการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนที่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ซึ่งเกิดจากกระบวนการแห่งมรรควิธี นิโรธในความหมายนี้อาจไม่ใช่การดับทุกข์ทั้งหมดแต่เป็นการบรรลุถึงเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ร่วมกัน อาจเป็นเพียงการบรรเทาทุกข์และบำรุงสุขให้เกิดมีขึ้นในชุมชนของตน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ลดน้อยลง ก็ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นเชิงประจักษ์ว่ามรรควิธีที่นำมาใช้นี้ถูกต้องเหมาะสมควรดำเนินการต่อไปอย่างสืบเนื่อง

๔. มรรค เป็นเหตุที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชน ถือว่าเป็นขั้นลงมือแก้ปัญหาอย่างจริงจังแบบพหุภาคี มีการจัดเป็นขั้นตอนกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหาอย่างจริงจังโดยการลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมานั้นอย่างละเอียดเพื่อแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน โดยกำหนดวางวิธีการ วางแผนงาน และรายการที่จะต้องทำให้ละเอียด ซึ่งในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนนี้หลังจากได้ทำการสนทนากลุ่มแล้วผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการสนทนากลุ่มเป็นมรรควิธีที่ทำให้ปัญหาเสพติดที่มีอยู่ในชุมชนลดน้อยลง โดยสังเคราะห์เป็นมรรควิธี มีขั้นตอนได้ดังนี้

๑) การรณรงค์ โดยทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบมีการจัดทำป้ายประกาศ ป้ายประชาสัมพันธ์ รณรงค์ถึงพิษภัย อันตรายของยาเสพติดทุกชนิดรวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่างๆ เช่นการรณรงค์การไม่ดื่มสุรานิงานานุญ ซึ่งการดื่มสุรานี้ถือว่าเป็นต้นตอสำคัญของการติดยาเสพติดชนิดอื่นๆ และในการประชาสัมพันธ์นี้อาจใช้วิธีการสื่อสารผ่านวิทยุชุมชนหรือเสียงตามสายผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน วัด และสถานศึกษาในชุมชน เป็นการแจ้งข่าวสารและให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักการของอริยมรรคในพุทธจริยศาสตร์เป็นกระบวนการที่ต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องถึงโทษภัยของยาเสพติดด้วยวิธีการรณรงค์ซึ่งเป็นกระบวนการของมรรควิธี

๒) การสืบค้นและคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ในการสืบค้นผู้ที่ติดยาเสพติดนั้นได้ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายแบบพหุภาคีโดยขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยการขอความร่วมมือจากเครือข่ายทั้งหมดนี้ในการสอดส่อง ค้นหาผู้ที่ติดยาเสพติด หรือผู้ที่เข้าข่ายว่ามีแนวโน้มที่จะติดยาเสพติด เมื่อค้นหาแล้วพบว่ามีความเสี่ยงที่จะเข้าข่ายติดยาจะนำมาปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ให้รู้ถึงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและโทษภัยของยาเสพติดที่มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ส่วนการคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ควรจัดให้มีการคัดกรองโดยการชักประวัติผู้ที่เข้าข่ายจะติดยาเสพติดและผู้ติดยาเสพติดแล้วอายุอยู่ในขั้นรุนแรง หรือติดยาเสพติดมากหรือไม่ พิจารณาจากข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยใดที่จะเสี่ยงต่อการติดยา ประวัติเกี่ยวกับการใช้ยา ประวัติเกี่ยวกับการเจ็บป่วยทั้งทางกายและทางใจ ประวัติเกี่ยวกับครอบครัว บุคคลในครอบครัวว่าเคยมีประวัติการใช้ยาเสพติดหรือไม่ เมื่อคัดกรองเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็นำเยาวชนที่ติดยาเข้าสู่การบำบัดรักษาต่อไป

๓) การประชุมเครือข่าย จากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดชุมชนแล้ว รวมถึงการสืบค้นผู้ติดยาเสพติดได้จำนวนที่ชัดเจนแล้วจะต้องมีการกระบวนการในการคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ซึ่งในกระบวนการนี้ต้องมีการตั้งคณะกรรมการโดยมีตัวแทนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติดเช่นตัวแทนจาก บ้านวัด โรงเรียน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อปรึกษาหารือถึงปัญหาที่พบเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกันในการประชุมนั้นอาจทำเวทีสาธารณะเพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ หรืออาจจัดเป็นการเสวนากลุ่มก็ได้แต่ต้องมีตัวแทนให้ครบทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องจะได้ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) การทำข้อตกลงชุมชน ผลของการประชุมและการเสวนากลุ่มโดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมการเสวนาจนที่ตกลงแล้วจะกลายเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือธรรมนูญหมู่บ้านที่จะถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันเช่นเมื่อรู้ว่าสาเหตุของปัญหามาจากอะไรควรมีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจนหรือเมื่อรู้จำนวนผู้ติดยาเสพติดแล้วควรมีการวางแผนเพื่อบำบัดและรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างไรหน่วยใดควรเป็นหน่วยงานหลักในการบำบัดหลังจากบำบัดแล้วจะมีกระบวนการฟื้นฟู และการสร้างอาชีพให้อย่างไรและหน่วยงานใดต้องรับผิดชอบเพื่อจะไม่ทำให้คนเหล่านั้นหันไปติดยาเสพติดอีก

๕) การสร้างความเข้มแข็ง ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแล้วและเป็นข้อตกลงของชุมชนที่ต้องมีการส่งเสริมให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดและฟื้นฟูแล้วได้มีอาชีพที่เหมาะสมและมั่นคงเพื่อเป็นการสร้างรายได้ในการดำเนินชีวิตของเขาจะได้ไม่หวนกลับไปข้องแวะกับยาเสพติดอีก และถือว่าผู้ติดยาเสพติดได้มีจุดยืนอย่างสง่างามในสังคมไม่เป็นคนขายขอบเหมือนผ่านมา และการสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เช่นการจัดกีฬาสัมพันธ์เช่นการแข่งขัน

ฟุตบอลระหว่างชุมชนจนทำให้เกิดทีมฟุตบอลประจำหมู่บ้านหรือชุมชน รวมถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจด้วยการสร้างกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ ดังคำกล่าวของนายวิชัย (นามสมมติ) อายุ ๖๐ ปี ที่กล่าวว่า

“การประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการสร้างความเข้มแข็งในการจัดการปัญหา ยาเสพติดของชุมชนเพื่อเป็นรูปแบบใหม่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีหลักธรรมเช่น อริยสัจ ๔ ทุกชั้นตอน ตั้งแต่ทุกข์หรือปัญหาของยาเสพติดที่แพร่ระบาดในปัจจุบันและหาสาเหตุ(สมุทัย)ของการแพร่ระบาดว่ามีสาเหตุมาจากอะไรและจะมีวิธีการป้องกันแก้ไขด้วยวิธีการอย่างไร(มรรค) เพื่อให้ปัญหายาเสพติดหมดไปไปจากชุมชน(นิโรธ) โดยกำหนดเป็นแนวทางในการป้องกันยาเสพติดที่ต้องได้รับความร่วมมือกันทั้งภาครัฐเอกชน และภาคประชาชนโดยมีการจัดทำป้ายประกาศ ป้ายประชาสัมพันธ์ ธรรมนูญถึงพิษภัยและอันตรายของยาเสพติดทุกชนิด และกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่างๆและด้วยการแก้ไขปัญหาคือการดื่มสุราซึ่งเป็นต้นตอของการติดยาเสพติดชนิดอื่นๆ”^{๑๔}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางศิลาณี (นามสมมติ) อายุ ๕๑ ปี ที่กล่าวว่า

“การแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนให้ได้ผลควรมีการนำหลักอริยสัจ ๔ ที่ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาร่วมเป็นมาตรการเพื่อการเอาชนะยาเสพติดและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ๑) หลักทุกข์เป็นผลที่เกิดจากปัญหาต่างๆ ๒) หลักสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา ๓) หลักนิโรธ การกำหนดเป้าหมาย และ ๔) หลักมรรค การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการยืนยันถึงหลักอริยสัจว่าเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน มรรควิธีเป็นขั้นลงมือแก้ปัญหายาอย่างจริงจังแบบพหุภาคี มีการจัดเป็นขั้นตอนกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหายาเสพติดตามวิธีการที่กำหนดขึ้นมานั้นอย่างละเอียดเป็นขั้นตอน”

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูแสงมณี (นามสมมติ) อายุ ๕๐ ปี ที่กล่าวว่า

“เมื่อมีปัญหายาเสพติดเกิดขึ้นในชุมชนต้องรู้ถึงสาเหตุว่ามีสาเหตุมาจากอะไรเช่นปัญหายาเสพติดอาจเกิดมาจากสิ่งเหล่านี้คือ ๑) สาเหตุมาจากการคึกคะนองและการอยากรู้้อยากลอง ๒) สาเหตุมาจากการคบเพื่อน ๓) สาเหตุมาจากปัญหาครอบครัว ๔) สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อม ถ้าวินิจฉัยสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดขึ้นของปัญหายาเสพติดในชุมชนก็หาวิธีการเพื่อแก้ไขอาจจะใช้วิถีวัฒนธรรมชุมชนในเบื้องต้นแต่ถ้าไม่ได้ผลอาจใช้วิธีการทางนิติรัฐ และควรมีการนำหลักอริยสัจ ๔ มาปรับใช้ในกระบวนการ

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางศิลาณี (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๑ หมู่ ๖ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

แก้ไขปัญหานี้ด้วยเพื่อความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ จากมรรควิธีนี้จะนำไปสู่ความสงบสุขของชุมชน(นิโรธ) ปัญหาเสพติดในชุมชนก็จะหมดไป”^{๑๕}

สรุปประเด็นที่พบในกระบวนการของอริยสัจ ๔

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยอริยสัจ ๔ มาเป็นเครื่องมือในการสร้างเป็นกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดจะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงตั้งประเด็นที่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมขึ้นเป็นประเด็นแรกด้วยการวิเคราะห์ถึงปัญหา(ทุกข์)ที่เกิดและสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม ปัญหาในความหมายนี้ผู้วิจัยหมายถึงการติดยาเสพติดของคนในชุมชน ทั้ง ๓ ชุมชน ปัญหา(ทุกข์)ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อตัวผู้เสพ ครอบครัวและชุมชน จากทุกข์หรือปัญหาที่พบในชุมชนนำไปสู่กระบวนการในการค้นหาว่าปัญหาหรือทุกข์ที่มีผลกระทบต่อวิถีชุมชนว่ามีสาเหตุ(สมุทัย)มาจากอะไรหรืออะไรเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหานี้ ซึ่งจากกระบวนการสืบแสวงหาสาเหตุในปัญหาต่างๆ ของชุมชนแล้วพบว่าสาเหตุของปัญหามาจากสาเหตุสำคัญ ๔ ประการคือ ๑) สาเหตุมาจากการศึกษาค้นคว้าและการอยากรู้ อยากลอง ๒) สาเหตุมาจากการคบเพื่อน ๓) สาเหตุมาจากปัญหาครอบครัว ๔) สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อม เมื่อรู้ถึงสาเหตุของปัญหาเหล่านี้อย่างชัดเจนแล้ว ในชุมชนจะหาวิธีการในการแก้ไขปัญหานั้น(มรรค)ให้หมดไปจากชุมชนด้วยกระบวนการที่เกิดจากมรรควิธีที่ประกอบด้วย ๑) การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่างๆ ๒) การสืบค้นและคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ๓) การประชุมเครือข่าย ๔) การกำหนดข้อตกลงชุมชน ๕) การสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ จากมรรควิธีนี้จะนำไปสู่ความสงบสุขของชุมชน(นิโรธ) ปัญหาเสพติดในชุมชนก็จะหมดไปด้วยวิธีการที่กล่าวมานี้

๒. พรหมวิหารธรรม ๔

พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งที่เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน เพราะถ้าผู้คนในชุมชนมีใจที่ประกอบด้วยพรหมวิหารแล้วชุมชนนั้นจะมีแต่ความสงบสุข เพราะโดยความหมายของ พรหมวิหาร หมายถึง ความประพฤติดันประเสริฐ ด้วยการทำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมตตาในพรหมวิหารธรรมถูกยอมรับว่าเป็นหลักธรรมเพื่อค้ำจุนโลกให้สงบร่มเย็น แม้กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ก็เป็นหลักธรรมที่คนทั่วไปควรเจริญตามโอกาสที่อำนวย ในงานวิจัยนี้นอกจากการนำหลักอริยสัจ ๔ มาเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแล้ว จากการสนทนากลุ่มยังพบว่า หลักพรหมวิหารธรรมยังเป็นหลักพุทธจริยศาสตร์อีกข้อหนึ่งที่จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเพื่อความยั่งยืนของชุมชนอีกด้วย โดยมีกระบวนการที่นำมาปรับใช้ดังนี้

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูแสงมณี (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๑ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ซึ่งความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาที่เกิดขึ้นได้ทั้งต่อร่างกายและจิตใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ แต่ในความหมายนี้หมายถึงมีความรักที่เป็นความปรารถนาดีโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เป็นผู้มั่งคั่งอาสาในการร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตน สืบเนื่องมาจากกระบวนการของทุกขอริยสังขที่เมื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วมีจิตร่วมกันเพื่อสอบสวนถึงสาเหตุของปัญหาว่ามีอะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริง มีใจเอื้ออาทรต่อผู้ติดยาเสพติดเหมือนเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาให้ถูกวิธี

๒) กรุณา ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ ๑) ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์ ๒) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์ แต่ในความหมายนี้ผู้วิจัยหมายถึง ความปรารถนาที่จะทำให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากสภาวะของการติดยาเสพติดโดยการหาวิธีการต่างๆตามกระบวนการของมรรควิธีที่ได้กล่าวไว้แล้วในอริยสังข ๔ ด้วยจิตใจที่เอื้ออาทรโดยนำผู้ติดยาเสพติดนั้นเข้าสู่กระบวนการบำบัดทางกายและสร้างความเข้มแข็งทางใจพุทธวิธี จากนั้นเมื่อผู้ติดยาเสพติดหายเป็นปกติแล้วยังมีการส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านั้นได้มีอาชีพตามที่ตนถนัดเพื่อเป็นรายได้ในดำเนินชีวิตจะได้ไม่หันไปติดยาเสพติดอีก

๓) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า ดี ในความหมายนี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้าในมิติของหน้าที่การงานของผู้เคยติดยาเสพติดหลังจากได้รับการบำบัด และมีอาชีพการงานที่มั่นคงสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างปกติแล้ว กลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการรักษาต้องมีความยินดี ในความสำเร็จของเขาด้วย แม้ว่าในสังคมไทยในปัจจุบันจะเต็มไปด้วยความเมตตา กรุณา จนล้น แต่สิ่งที่สังคมไทยขาดและเป็นสิ่งที่ทำได้ยากคือมุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อเห็นคนอื่นได้ดี เพราะมุทิตาเป็นพลังที่ต้องแสดงออกมาจากจิตใจจริงๆไม่ใช่เป็นเพียงคำพูด

๔) อุเบกขา ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของอุเบกขาออกเป็น ๒ นัย ดังนี้ ๑) การรู้จักวางเฉยด้วยการทำให้เป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้น

จากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมมีใจเป็นกลางที่ประกอบด้วยปัญญา ๒) การเฝ้าระวังต่อปัญหาของเสพติดในชุมชนอย่างใกล้ชิด ไม่ให้ปัญหาเสพติดที่เคยมีในอดีตกลับมาแพร่ระบาดในชุมชนอีกเพราะเมื่อพิจารณาจากรากศัพท์คำว่า อุเบกขา มาจากคำว่า อุป ซึ่งมีความหมายว่า ใกล้ หรือเข้าไปใกล้ๆ ส่วนคำว่า อิกข แปลว่า มองดู หรือ เฝ้าดู เมื่อรวมความหมายเข้าด้วยกันแล้ว คำว่า อุเบกขา ก็แปลว่า มองดูอยู่อย่างใกล้ชิด ๆ หรือ เฝ้าสังเกตดูอยู่อย่างใกล้ชิด หรือ เฝ้าดูอยู่อย่างไม่ให้คลาดสายตา หรือ คอยจับตามองดูอยู่อย่างละเอียด หรือ เข้าไปเพ่งเล็งพิจารณาดูอย่างใกล้ชิด โดยความหมายก็คือการเฝ้าระวังปัญหาที่เคยเกิดและระงับได้แล้วไม่ให้กลับมาเกิดเป็นปัญหาต่อชุมชนอีก ในความหมายที่ ๒ นี้ น่าจะเป็นความหมายที่ตรงที่สุดกับสถานการณ์ของปัญหาเสพติด วิธีการเฝ้าระวังนี้มีกระบวนการที่เกิดจากมรรควิธีตามที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของอริยสัจ ๔ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ชุมชนร่วมระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน และถือเป็นข้อตกลงของชุมชนเพื่อชุมชนของตนโดยมีการทำงานกันแบบพหุภาคีทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง ดังคำกล่าวของ พระอธิการบุญชุ่ม (นามสมมติ) อายุ ๗๓ ปี ที่กล่าวว่า

“ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดต้องมีความร่วมมือกันทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน ด้วยวิธีการทำปายประชาสัมพันธ์และการรณรงค์ให้เห็นถึงพิษภัยและอันตรายของยาเสพติดทุกชนิด และกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่างๆและด้วยการแก้ไขปัญหที่ต้นเหตุก่อนคือการดื่มสุราซึ่งเป็นต้นตอของการติดยาเสพติดชนิดอื่นๆ และมีการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการสร้างเสริมเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสพติดของชุมชนเพื่อเป็นรูปแบบใหม่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีหลักธรรมเพื่อเป็นการสร้างเสริมอาชีพโดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ คือเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยเฉพาะอุเบกขา จะต้องตระหนักให้มาเพราะเป็นการเฝ้าระวังหรือการติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างใกล้ชิด”^{๑๖}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางสุภรณ์ดี (นามสมมติ) อายุ ๔๒ ปี ที่กล่าวว่า “การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับใช้หลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในขณะทำการบำบัดผู้ติดยาเสพติดผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องมีใจที่ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมการทำงานจึงจะสำเร็จปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดเหมือนเป็นบุตรหลานตัวเองใส่ใจและหาวิธีที่จะทำให้เขาพ้นจากสภาวะเดิมและมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมและมีใจที่ยินดีเมื่อผู้เคยติดยาเสพติดมีสถานะทางสังคมดีขึ้นต้องทำให้บริสุทธิ์ปราศจากอคติมีจิตอาสาและที่สำคัญต้องคอยสอดส่องดูแลปัญหาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ(อุเบกขา)มีการไตร่ตรองทบทวนปัญหา

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระอธิการบุญชุ่ม (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๑ หมู่ ๘ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

ต่างๆด้วยปัญญาอย่างรอบครอบเผื่อระวังปัญหาที่ยังไม่เกิดอย่าให้เกิดและใส่ใจติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปและไม่ให้เกิดซ้ำอีก”^{๑๓๗}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูสันติ (นามสมมติ) อายุ ๕๕ ปี ที่กล่าวว่า “การอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดโดยใช้หอกระจายข่าวของวัดหรือชุมชนและวิทยุชุมชนเพื่อการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดหรือการทำป้ายโฆษณาติดไว้ในสถานที่ต่างๆ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อสอดส่องและเผื่อระวังกลุ่มเสี่ยงหรือครอบครัวที่มีบุคคลเสี่ยงในการติดยาเสพติดโดยการจัดทำโครงการตาสับปะรดมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนแต่ทั้งนี้จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ปล่อยเป็นภาระของใครคนใดคนหนึ่งและนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับใช้ในแต่ละขั้นตอน เช่นหลักอริยสัจ ๔ มาเป็นเครื่องมือในขั้นตอนการแก้ไขปัญหายาเสพติด ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในขณะทำการบำบัดผู้ติดยาเสพติด เป็นตัวกำกับพฤติกรรม จะได้เป็นรูปแบบในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ได้ผลและยั่งยืน”^{๑๓๘}

สรุปในประเด็นของพรหมวิหารธรรม ๔

การนำพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้นนำไปปรับใช้การนำไปใช้ผู้ใช้จะต้องพิจารณาก่อนเสมอว่า ผิด หรือ ถูก แนวทางนั้นจึง จะทำให้ก่อเกิดประโยชน์และเป็นไปตามแนวปฏิบัติวัตถุประสงค์ในทางที่ก่อความสันติสุขแก่ตนเอง และสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลได้อย่างแท้จริง (๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้ติดยาเสพติดอยากให้เขามีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ตกเป็นคนขายขอบ (๒) กรุณา มีความสงสารคิดช่วยผู้ติดยาเสพติดให้พ้นทุกข์หรือหายจากการติดยาเสพติด เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขส่งเสริมให้มีอาชีพอย่างเหมาะสมทำให้เขามีที่ยืนในสังคมอย่างสง่างาม (๓) มุทิตามีความยินดีในขณะที่คนที่เคยติดยาเสพติดและได้รับการบำบัดแล้วมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตามอัตภาพ มีความพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึงความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณา เห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ พิจารณาเห็นกรรมที่บุคคลนั้นกระทำแล้ว ยอมรับในการได้รับผลดีหรือชั่วตามเหตุที่เขาทำ พร้อมทั้งจะพิจารณาให้เห็นกฎแห่งกรรม(กรรมนิยาม) และการมีใจฝึกฝืนเผื่อระวังปัญหาต่างๆเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ให้เกิดมีขึ้นในชุมชนอีกเผื่อระวังอย่างไม่ประมาท และพรหมวิหารนี้เมื่อนำมา

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นางสุภรณ์ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๕๓๕/๘ หมู่ ๒๒ ต.บ้านเป็ด อ.เมือง จ. ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสันติ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๙ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

ปฏิบัติแล้วจำทำให้ชุมชนมีความสุขเพราะเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ผู้มีธรรมนี้ประจำใจจำทำให้ผู้นั้นเป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่

๔.๔ การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

จากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ที่ได้จากการลงพื้นที่และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของทั้ง ๓ ชุมชน ประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดตุฎาราม เขต ๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ๒) ชุมชนหนองกุงธนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ทำให้พบสาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยสรุปเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) สาเหตุมาจากการศึกษาค้นคว้าและการอยากรู้อยากลอง ๒) สาเหตุมาจากการคบเพื่อน ๓) สาเหตุมาจากปัญหาครอบครัว ๔) สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อม จากสาเหตุของปัญหาเสพติดดังกล่าวแล้วได้มีการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ ๒ หลักสำคัญมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการแก้ปัญหาของชุมชนประกอบด้วย ๑. อริยสัจ ๔ โดยมีกระบวนการดังนี้ เมื่อรู้ถึงปัญหา(ทุกข์)และสาเหตุของปัญหา(สมุทัย)อย่างชัดเจนแล้ว ในชุมชนจะหาวิธีการในการแก้ไขปัญหานั้น(มรรค)ให้หมดไปจากชุมชนด้วยกระบวนการที่เกิดจากมรรควิธีที่ประกอบด้วย ๑) การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการต่างๆ ๒) การสืบค้นและคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ๓) การประชุมเครือข่าย ๔) การกำหนดข้อตกลงชุมชน ๕) การสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ จากมรรควิธีนี้จะนำไปสู่ความสงบสุขของชุมชน (นิโรธ) และ ๒. พรหมวิหารธรรม ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยเฉพาะวิธีการของอุเบกขาเป็นกระบวนการเผื่อระวังปัญหาเสพติดที่ยังไม่เกิดก็ไม่ให้เกิดและที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขแล้วไม่ให้เกิดซ้ำอีก ซึ่งเกิดจากการร่วมมือของทุกภาคส่วน (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ชุมชนร่วมระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหานี้กลายเป็นข้อตกลงของชุมชนเพื่อชุมชนของตน ซึ่งในแต่ละชุมชนมีเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของตนดังนี้

๑. ชุมชนวัดตุฎาราม เขต ๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น

จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ได้เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพในชุมชน ดังนี้

๑. เข้าถึงผู้หลงผิด ประกอบด้วย ผู้ติด ผู้เสพ ผู้ค้า เพื่อแนะนำให้เข้าใจถึงผลดีผลเสีย
๒. ให้ความรู้ในทางที่สร้างสรรค์ มีความเป็นมิตรและความรู้สึกที่ดีต่อกัน
๓. หากมีการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะทำการอบรมตักเตือนให้เลิก

๔. ถ้ามีการทำผิดซ้ำ ชุมชนจะใช้วิธีส่งเรื่องให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ
๕. มีการป้องปราม โดยเข้าถึงผู้เสพ ผู้ติด ผู้ค้า ชี้แจงให้ทราบถึงสิ่งดีงามและสร้างสรรค์
๖. มีการปราบปราม ตามยุทธศาสตร์ของรัฐ
๗. มีการจับกุม เพื่อปรับทัศนคติ
๘. การบำบัดฟื้นฟู ตามสถานที่ของภาครัฐ
๙. ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นกระบวนการแก้ไขยาเสพติดและการขัดเกลาลักษณะนิสัยให้เป็นคนดีคืนให้กับชุมชน

๒. ชุมชนหนองกุงธนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ได้เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนหนองกุงธนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ดังนี้

๑. การให้ความรู้และการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ
๒. การส่งเสริมความเข้มแข็งแก่ครอบครัว
๓. การป้องกันมิให้มีการลักลอบผลิต
๔. การปราบปรามผู้ที่ลักลอบผลิต
๕. การบำบัดรักษา
๖. การฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด
๗. การส่งเสริมให้มีความรู้และอาชีพ
๘. การสร้างเครือข่าย ในโครงการตาสะบะรด ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร และผู้มีจิตอาสา หมู่บ้านละ ๒๕ คน จำนวน ๕ หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น ๒๕ คน

๙. การสร้างความยั่งยืนด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา

๓. ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ได้เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน มีเกณฑ์ดังนี้

๑. กำหนดพื้นที่ และกลุ่มผู้ติดยาเสพติดเป้าหมาย
๒. มุ่งพัฒนาผู้ติดยาเสพติด
๓. สร้างมาตรการที่เป็นข้อตกลงชุมชน

๔. กำหนดผู้รับผิดชอบ
๕. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี
๖. การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน
๗. การส่งเสริมอาชีพและกิจกรรมแก่ชุมชน
๘. การใช้วิถีวัฒนธรรมชุมชนและการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
๙. การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ถึงเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน ๓ ชุมชน ได้พบว่าในแต่ละชุมชนมีปัจจัยเกี่ยวกับความหนาแน่นของชุมชนเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดแต่ก็พบว่าในแต่ละชุมชนได้ใช้วิธีการที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของตนเพราะในแต่ละชุมชนมีความยุ่งยากซับซ้อนของปัญหาที่ไม่เหมือนกันโดยเฉพาะชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก ความซับซ้อนของปัญหาจะมีมากกว่าชุมชนที่ไม่มีความหนาแน่นของประชากร โดยอาศัยวิธีการแบบวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และวิธีการของนิติรัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์การแก้ไขปัญหายาเสพติดของทั้ง ๓ ชุมชน ได้ดังนี้

๑. การรณรงค์ให้ความรู้
๒. การใช้มาตรการทางกฎหมาย
๓. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน
๔. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ
๕. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน
๖. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี
๗. การใช้หลักพุทธธรรม

๑. การรณรงค์ให้ความรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การให้ความรู้แก่ชุมชนถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสกัดกั้นไม่ให้ยาเสพติดทุกชนิดเข้าไปแพร่ระบาดในชุมชน เพราะสาเหตุของการติดยาเสพติดที่สำคัญในชุมชนมาจากคนในชุมชนขาดความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติด เห็นว่ายาเสพติดบางชนิดเป็นสารกระตุ้นให้ทำงานได้ปริมาณมากจึงนำมาใช้เสพสุดท้ายทำให้ติดยาเสพติดนั้นในที่สุด เนื่องจากพิษภัยหรือโทษของสารเสพติดที่เกิดแก่ผู้หลงผิดไปเสพสารเหล่านี้เข้า ซึ่งเป็นโทษที่มองไม่เห็นชัด เปรียบเสมือนเป็นฆาตกรเงียบ ที่ทำลายชีวิตบุคคลเหล่านั้นลงไปทุกวัน ก่อปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพ ก่อความเสื่อมโทรมให้แก่สังคมและบ้านเมืองอย่างร้ายแรง เพราะสารเสพติดทุกประเภทที่มีฤทธิ์เป็นอันตรายต่อร่างกายในระบบประสาท สมอง ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์บัญชาการของร่างกายและชีวิตมนุษย์ การติดยา

เสพติดเหล่านี้นั้นจึงไม่มีประโยชน์อะไรเกิดขึ้นแก่ร่างกายเลย แต่กลับจะเกิดโรคและพิษร้ายต่างๆ จนอาจทำให้เสียชีวิต หรือ เกิดโทษและอันตรายต่อครอบครัว เพื่อนบ้าน สังคม และชุมชนต่างๆ ต่อไปได้อีก ในการให้ความรู้ที่จำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือกับภาครัฐและประชาชนในทุกรูปแบบ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนให้หมดสิ้นไปหรือเพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ในพื้นที่รับผิดชอบเพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงโทษ และผลเสียของยาเสพติด เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยตนเองของชุมชน โดยให้ทุกคนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนของตนเอง และต้องได้รับความร่วมมือกับทุกฝ่ายในการร่วมรณรงค์ต่อต้านการแพร่ระบาดของยาเสพติดทุกชนิด แจ้งเบาแสบ ผู้เสพ ผู้จำหน่าย ผู้ผลิต รวมทั้งอาชญากรรมต่างๆ ให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและคนในชุมชน ดังคำกล่าวของ ด.ต.ยุทธไกร (นามสมมติ) อายุ ๕๐ ปี ที่กล่าวว่า

“หน่วยงานในชุมชนเช่นองค์การบริหารส่วนตำบลมีการรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่เป็นประจำโดยการทำป้ายประกาศและการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้านทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านรายการวิทยุชุมชนอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดกิจกรรมเพื่อรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติด เช่นการจัดแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ต้านยาเสพติดภายในตำบล และมีการรณรงค์ไม่ดื่มสุราและสิ่งมึนเมาในงานบุญต่างๆ ทั้งยังมีการรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนออกกำลังกายโดยอบต.มีลานกีฬาเพื่อให้ประชาชนได้ออกกำลังกายด้วย และการใช้เสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวของวัดเพื่อประกาศบอกข่าวเป็นความรู้ให้แก่ชุมชน อบรมธรรมะให้แก่ชุมชนทุกวันพระ และวันอาทิตย์เพื่อเป็นวัคซีนใจทำให้จิตใจเข้มแข็งอยู่เหนือปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดได้ เพราะถ้าคนในชุมชนมีจิตใจเข้มแข็งและมีวัคซีนใจแล้วปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดถึงจะมีอยู่อย่างไรถ้าคนในชุมชนมีวัคซีนใจไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดๆก็จะหมดไปจากชุมชนเอง แต่ถ้าไม่ได้ผลจริงก็ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายเข้ามาช่วยเพื่อเป็นการปราบปรามและจับดำเนินคดีตามความผิดของผู้ทำผิด”^{๑๙}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายรักษารธรรม (นามสมมติ) อายุ ๓๘ ปี ที่กล่าวว่า “ในชุมชนได้มีการจัดทำป้ายประกาศ ป้ายประชาสัมพันธ์ รณรงค์ถึงพิษภัย อันตรายของยาเสพติดทุกชนิด และกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่างๆ และด้วยการแก้ไขปัญหาค่าต้นเหตุก่อนเช่น การดื่มสุรา ซึ่งเป็นต้นตอของการติดยาเสพติดชนิดอื่นๆ โดยการรณรงค์ไม่ให้ดื่มเหล้าในงานบุญ จัดกิจกรรมโครงการ “วัยรุ่นวัยใสใจสุขภาพ” โครงการอบรมคุณธรรมนำเด็กไปสัมผัสกับสถานพินิจ ให้เด็กมีหลักคิดในด้านบวก

^{๑๙} สัมภาษณ์ ด.ต.ยุทธไกร (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๔๐/๑๓ หมู่ ๔ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลยังมีการจัดกิจกรรมที่ช่วยรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดอีกอย่างคือ การจัดแข่งขันกีฬาต่อต้านยาเสพติดให้กับเยาวชนในพื้นที่ และในการจัดการปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในชุมชนให้ได้ผลและเข้มแข็งนั้นจะต้องเกิดจากการร่วมมือประสานการทำงานกันหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมีการทำงานเป็นเครือข่ายมีการติดตามประเมินการทำงานอย่างต่อเนื่องโดยการสร้างกระบวนการและขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ สิ่งสำคัญจะต้องให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่ชุมชนผ่านเครื่องมือต่างๆ เช่นเสียงตามสายหรือวิทยุชุมชนเมื่อการรณรงค์ไม่ได้ผลก็ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายโดยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องปราม ปรามปราม และดำเนินคดีตามโทษานุโทษ”^{๒๐}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายธนวัตร (นามสมมติ) อายุ ๕๕ ปี ที่กล่าวว่า “องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและโทษภัยของยาเสพติดที่จะเกิดขึ้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อมทั้งแก่ตนเองและแก่ส่วนรวม อบต.ควรมีการรณรงค์ในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องอาจอยู่ในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติดโดยให้ทุกชุมชนในเขตปกครองมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมและมีการมอบหมายให้ผู้นำชุมชนทุกชุมชนมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่องผ่านเสียงตามสาย หอกระจายหอของวัดและวิทยุชุมชนอยู่เป็นประจำและหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญต่อปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีวัดและอบต.เป็นหน่วยงานหลักในการทำการรณรงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดที่จะเป็นปัญหาต่อเยาวชนและคนในชุมชน”^{๒๑}

๒. การใช้มาตรการทางกฎหมาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดมีความจำเป็นเพื่อการจับกุมและดำเนินคดีผู้เสพและผู้ค้า โดยมีหน่วยงานของรัฐที่สามารถบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อนำมาตรการทางกฎหมายของรัฐในทุกมิติ มาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดยาเสพติด ในมาตรการทางกฎหมาย มีกระบวนการเพื่อการแก้ไขและป้องกันยาเสพติดดังนี้

๑) การป้องปราม เป็นกระบวนการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเตือนผู้ติดยาเสพติดให้เลิกพฤติกรรมกระเสพยาเสพติดให้โทษเหมือนกระบวนการการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในแง่ของกฎหมายและโทษที่จะได้รับจากความผิดที่เกิดจากยาเสพติด เป็นแจ้งเตือนให้ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้รู้ถึงโทษภัยของยาเสพติดโดย

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายรักษารธรรม (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๕๙/๔๑๓ หมู่ ๙ ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๑

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายธนวัตร (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๘ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

ผ่านสื่อ ต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายเช่น วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว ป้ายโฆษณา และการชี้แจงในรูปแบบของการประชุมกับชุมชน

๒) การปราบปราม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากการป้องปราม เมื่อมีการตักเตือนแล้วยังไม่ได้ผลยังมีแพร่ระบาดของยาเสพติดและจำนวนผู้ติดยาเสพติดเพิ่มปริมาณมากขึ้นจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการในการปราบปรามกวาดล้างยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชน ซึ่งในการกระทำอาจขอความร่วมมือกับผู้นำชุมชนหรือเครือข่ายเพื่อร่วมในการปราบปรามด้วยเพราะข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดผู้นำชุมชนหรือเครือข่ายจะมีข้อมูลดีกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงต้องมีการทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นพหุภาคี

๓) การจับกุม เป็นกระบวนการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้สืบค้นได้ว่าบุคคลผู้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในทุกกรณีเช่น เสพ จำหน่าย หรือครอบครอง ซึ่งเป็นความผิดที่บุคคลได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีประจักษ์พยานหลักฐานแน่นหนาเป็นเหตุผลอันควรแก่การจับกุมตามหลักที่ปรากฏนั้น เจ้าหน้าที่สามารถจับกุมได้ตามประจักษ์พยานแล้วส่งดำเนินคดีตามโทษานุโทษ

๔) การดำเนินคดี เป็นขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าเป็นพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นก็จะสรุปสำนวนทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการต่อไป ซึ่งเมื่อพนักงานอัยการรับสำนวนมาก็จะทำความเห็นว่าสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรือสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม แล้วแต่กรณี ถ้าสั่งฟ้อง ก็จะมีการฟ้องคดีต่อศาลต่อไป แต่ถ้าสั่งไม่ฟ้องและคำสั่งนั้นไม่ใช่คำสั่งของอัยการสูงสุด ก็จะมีขั้นตอนที่จะต้องส่งสำนวนพร้อมคำสั่งไปให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือรองฯ สำหรับกรุงเทพมหานคร แต่ถ้าเป็นจังหวัดอื่นก็ต้องส่งไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าผู้บัญชาการตำรวจหรือรองฯ หรือผู้ว่าฯ เห็นด้วยคำสั่งไม่ฟ้องคดีก็เป็นอันเด็ดขาด แต่ถ้าผู้บัญชาการตำรวจหรือรองฯ หรือผู้ว่าฯ ทำความเห็นแย้งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าว ก็ต้องเสนอเรื่องไปให้อัยการสูงสุดชี้ขาดต่อไป

๕) การจำคุก เป็นขั้นตอนที่ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดจริงตามวัตถุประสงค์ที่ถูกระงับหรือยึด ได้จะได้รับโทษตามความผิดและตามของกลางที่จับได้ และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง ที่กล่าวว่า "ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาขึ้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้นั้นไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากตัวผู้ต้องหานั่นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่

เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลา ดังคำกล่าวของ นายสุทัศน์ (นามสมมติ) อายุ ๔๘ ปี ที่กล่าวว่า

“ในการจัดการปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนให้ได้ผลและเข้มแข็งนั้นจะต้องเกิดจากการร่วมมือประสานการทำงานกันหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมีการทำงานเป็นเครือข่ายมีการติดตามประเมินการทำงานอย่างต่อเนื่องโดยการสร้างกระบวนการและขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ สิ่งสำคัญจะต้องให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่ชุมชนผ่านเครื่องมือต่างๆ เช่นเสียงตามสายหรือวิทยุชุมชนเมื่อการณรงค์ไม่ได้ผลก็ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายโดยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องปราม ปรามปราม และดำเนินคดีตามโทษานุโทษ”^{๒๒}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางเพ็ญสุดา (นามสมมติ) อายุ ๕๙ ปี ที่กล่าวว่า “การป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ได้ทำร่วมกับร่วมกับชุมชนโดยมีการสร้างเครือข่ายทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยกลุ่มเครือข่ายจะต้องเกิดจากคนที่มีจิตอาสาทำประโยชน์เพื่อความสงบสุขของสังคมมีการติดป้ายประชาสัมพันธ์และการอบรมการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่ชุมชนและเฝ้าระวังบุตรหลานไม่ให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และใช้เสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวของวัดเพื่อประกาศบอกข่าวเป็นความรู้ให้แก่ชุมชน อบรมธรรมะให้แก่ชุมชนทุกวันพระ และวันอาทิตย์เพื่อเป็นวัชชินใจทำให้จิตใจเข้มแข็งอยู่เหนือปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดได้ เพราะถ้าคนในชุมชนมีจิตใจเข้มแข็งและมีวัชชินใจแล้วปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดถึงจะมีอยู่อย่างไรถ้าคนในชุมชนมีวัชชินใจไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดๆก็จะหมดไปจากชุมชนเอง แต่ถ้าไม่ได้ผลจริงก็ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายเข้ามาช่วยเพื่อเป็นการปรามปรามและจับดำเนินคดีตามความผิดของผู้ทำผิด”^{๒๓}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายบุญเรือง (นามสมมติ) อายุ ๖๕ ปีที่กล่าวว่า “การใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นการใช้ไม้แข็งในการปรามปรามยาเสพติดแก่ชุมชนหลังจากการสร้างความเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสพติดด้วยขบวนการต่างๆเช่นการสร้างเครือข่ายชุมชนที่เกิดจากกลุ่มคนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนในเชิงวัตถุมีการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษโดยการประสานงานกับองค์การส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐต่างๆ และเอกชนหรือมีการประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายหรือวิทยุชุมชน เพื่อดูแลและเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงพร้อมทั้งมีการรายงานผลผ่านการประชุมในรูปของคณะกรรมการหรือเวทีชุมชนมติของชุมชนถือเป็นข้อตกลงของชุมชนและถือเป็น

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายสุทัศน์ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๓๐๔ หมู่ ๑๔ ต.ศิลา อ.เมือง จ. ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๑

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางเพ็ญสุดา (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๓๗ หมู่ ๖ ต.หนองกุงเงิน อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

แนวปฏิบัติร่วมกันของชุมชนพร้อมการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ที่การบำบัดและฟื้นฟูมาให้เขามีอาชีพเพื่อเลี้ยงชีวิตจะได้ไม่หันไปติดยาเสพติดอีก พร้อมการให้การอบรมธรรมะเพื่อเป็นวัคซีนใจให้เขาอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่มียาเสพติดได้อย่างมีความสุขและดำรงชีพอยู่เหนือสิ่งเหล่านั้น แต่เมื่อไม่ได้ผลก็ต้องใช้กฎหมายเข้าช่วยแก้ไข”^{๒๔}

๓. การใช้มาตรการทางสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้มาตรการทางสังคมซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ระบบ เครือญาติ ระบบอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี ที่เป็นรากฐานทรัพยากรอันล้ำค่าที่มีในชุมชนที่มีลักษณะทางสังคมที่มีวัฒนธรรมแบบปฐมนุญคนในชุมชนมีความผูกพันและมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันในระบบเครือญาติ การใช้วิถีวัฒนธรรมชุมชนและการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสั่งสมองค์ความรู้และประสบการณ์ในด้านการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพราะในการแก้ไขและการเอาชนะยาเสพติดนั้นจะต้องมีรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินงานที่หลากหลาย เป็นการออกแบบเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาทางสังคมของแต่ละพื้นที่ ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านและของผู้ปฏิบัติงานในแต่ละชุมชน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งได้รับการคิดค้น ทดลองใช้ ปรับปรุง พัฒนาซ้ำแล้วซ้ำอีกจากรากเหง้าของปัญหานั้นๆ ให้เหมาะกับการป้องกัน ดังนั้นภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่ควรมีการศึกษา เผยแพร่ และประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ในชุมชนต่อไป ดังคำกล่าวของ นายสิทธิ (นามสมมติ) อายุ ๔๕ ปี ที่กล่าวว่า

“ ชุมชนถือว่าเป็นศูนย์และเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนรองลงมาจากรอบครัว การใช้มาตรการทางสังคมของชุมชนซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่มีอยู่แล้วเช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม บุญประเพณี และใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์ร่วมในการจัดกิจกรรม และเป็นที่สังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชนว่าคนในครอบครัวไหนที่มีพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติด จะมีการว่ากล่าวตักเตือนแบบพี่น้องโดยผู้อาวุโสหรือผู้นำของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีขนาดเล็ก คนในชุมชนจะต้องช่วยกันอบรมสั่งสอน ปลุกฝังค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมที่ดีงามและเหมาะสม ช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชนเหมือนเป็นลูกหลานของตนเอง ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนยอมเจริญเติบโต และเรียนรู้แต่สิ่งดีๆ จากชุมชนนั้นๆ”

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายสิทธิ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๒ บ.วังหิน ต.สระแก้ว อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายชาญ (นามสมมติ) อายุ ๖๙ ปี ที่กล่าวว่า “มาตรการอีก ประหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากในการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติด ได้แก่ โรงเรียน ซึ่งได้ทำหน้าที่เชื่อมต่อกัน จาก ครอบครัว และชุมชน ในการทำหน้าที่อบรมสั่งสอนอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติด และโรงเรียนเป็นสถานที่เด็กต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานาน และอยู่ในช่วงวัยของการเรียนรู้ การ เลียนแบบ การจดจำ ครู จึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่ต้องทำหน้าที่ในการถ่ายทอด การอบรม สั่งสอน รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ชีวิตส่วนใหญ่ของเด็กในปัจจุบันจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนนานกว่าในอดีต เด็กมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้สิ่งที่ดีและไม่ดีจากโรงเรียนมากมาย ดังนั้นสถาบันโรงเรียนจึงจะต้องมีบทบาท และหน้าที่มากกว่าในอดีต นอกจากจะทำหน้าที่ถ่ายทอดให้ความรู้แล้ว สถาบันโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ เหมือนสถาบันครอบครัวแห่งที่ ๒ ซึ่งจะต้องคอยทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมที่ดี ให้ความอบอุ่น ให้คำปรึกษา ที่ถูกต้องแก่เด็กด้วย”^{๒๕}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูสุวรรณ (นามสมมติ) อายุ ๕๕ ปี ที่กล่าวว่า “วัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน มายาวนานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันศาสนาเป็นแหล่งที่สร้างและค้ำจุน คุณธรรมความดีงาม สั่งสอนให้สอนให้คนเป็นคนดี ไม่ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่เสื่อมเสียศีลธรรมอันดี งาม ทั้งตัวตนที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดศาสนายังเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน สถาบันศาสนา เป็นสถาบันอีกสถาบันหนึ่งที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน คนในชุมชนจะให้ความ เกรงใจเป็นพิเศษ และคนในชุมชนยังยึดถือแบบอย่างที่ดีงามของสถาบันศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการ ดำเนินวิถีชีวิต สังคมในชนบทยังถือว่าวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ใช้เป็นสถานที่สาบานเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ ของตน ในการทำหรือไม่ทำ ที่มีคนกล่าวหา ยังมีการอาศัยวิธีการสาบานนี้เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตน ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการทางสังคมที่ดีอีกวิธีหนึ่ง”^{๒๖}

๔. การบำบัด และการส่งเสริมอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นเกิดจากกระบวนการของ ชุมชนที่มีการสืบค้นข้อมูลของผู้ติดยาเสพติดในชุมชนจนกลายเป็นข้อตกลงของชุมชนที่ต้องการส่งผู้ติดยา เสพติดไปทำการบำบัดรักษาตามวิธีการของภาครัฐและอาจใช้วิธีการของชุมชนหรืออาจวิธีพุทธบำบัด หลังจากบำบัดรักษาจนหายขาดแล้วจะมีการสร้างอาชีพที่เหมาะสมให้กับผู้ที่เคยติดยาเสพติดเพื่อเป็นการ สร้างรายได้ในการดำเนินชีวิตของเขาจะได้ไม่หวนกลับไปข้องแวะกับยาเสพติดอีกเช่นการส่งเสริมการซ่อม

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายชาญ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๙ หมู่ ๗ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๑ บ.เปือยน้อย ต.เปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

เครื่องใช้ไฟฟ้าเบื้องต้นและการฝึกให้เป็นช่างตัดผม หรือการให้ทุนเบื้องต้นเพื่อการทำเกษตรหรือผักสวนครัวปลอดสารเคมี แต่ทั้งนี้ต้องสร้างภูมิกันทางจิตใจให้เขาด้วยแม้ว่ายาเสพติดยังมีการระบาดหรือไม่หมดไปจากชุมชนเขาก็สามารถดำรงตนอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็งของจิตใจหรือกลุ่มที่เป็นเยาวชนที่ส่งเสริมให้เป็นนักกีฬาตามที่ตนถนัดร่างกายจะได้แข็งแรง จะได้เป็นรูปแบบในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ได้ผลและยั่งยืน และถือว่าผู้ติดยาเสพติดจะมีจุดยืนอย่างสง่างามในสังคมไม่เป็นคนขายขอบเหมือนผ่านมานอกจากนี้ชุมชนต้องมีการสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เช่นการจัดกีฬาสัมพันธ์ ประเภทต่างๆ เช่นการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชุมชน รวมถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจด้วยการสร้างกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ ดังคำกล่าวของพระเคน,ดร. (นามสมมติ) อายุ ๔๙ ปี ที่กล่าวว่า

“อาตมาได้มีโอกาสเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนและอบรมศีลธรรมแก่ชาวบ้านได้อธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดและให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดได้นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับใช้ในแต่ละขั้นตอนเช่นหลักอริยสัจ ๔ มาเป็นเครื่องมือในขั้นตอนการแก้ไขปัญหายาเสพติดใช้หลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในขณะทำการบำบัดผู้ติดยาเสพติด และใช้หลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นเครื่องมือในการบริหาร และในการอบรมเสริมอาชีพให้หลังการบำบัดแล้วต้องใช้ศีล ๕ เป็นตัวกำกับพฤติกรรม จะได้เป็นรูปแบบในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ได้ผลและยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีต้องมีพรหมวิหารธรรมเพื่อการส่งเสริมให้มีอาชีพเช่นการให้มาเป็นคนงานของวัด ส่วนเด็กนักเรียนและเยาวชนได้สนับสนุนให้รู้จักปลูกพืชผักสวนครัว ถือว่าเราได้ให้โอกาสแก่เขาและเขาเหล่านี้ได้แสดงออกอย่างเหมาะสมโดยไม่ไปข้องแวะกับยาเสพติดอีก”^{๒๗}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายสิทธิ (นามสมมติ) อายุ ๕๓ ปี ที่กล่าวว่า “ได้การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนนั้นควรได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดแผนงานเพื่อให้กำหนดงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยได้กำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยมีแผนปฏิบัติการดังนี้ ๑. นำผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาโดยทันที ๒. มีการติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตได้ตามปกติ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ โดยประสานงานกับทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชนและองค์กรชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าวอย่างจริงจัง ๓. ให้การแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดจนการรวมพลังทุกภาคส่วนเป็นพลังแผ่นดินเพื่อต่อสู้กับปัญหายาเสพติด โดยการจัดทำโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูขึ้น โดยมีกิจกรรมย่อยคือการอบรมซ่อมแซม

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระเคน,ดร. (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๘๖ หมู่ ๑๗ ต.ในเมือง อ.เมือง จ. ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑

เครื่องใช้ไฟฟ้าและการปลุกมะนาวแป้นนอกฤดู เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ผ่านการฝึกอบรมอาชีพที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและเพื่อลดปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนและเป็นแนวทางที่จะสร้างหมู่บ้าน/ชุมชน ปลอดภัยยาเสพติดอย่างยั่งยืน”^{๒๘}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายสันติสุข (นามสมมติ)อายุ ๔๕ ปี ที่กล่าวว่า “ ความสำเร็จส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ที่ผ่านการบำบัดมาแล้วเพราะจะเป็นรายได้ในการเลี้ยงชีพของตนเองจะไม่ไปข้องแวะยาเสพติดอีกเช่นการส่งเสริมการซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าเบื้องต้นและการฝึกให้เป็นช่างตัดผม หรือการให้ทุนเบื้องต้นเพื่อการทำเกษตรหรือฝึกสวนครัวปลอดภัยยาเสพติด แต่ทั้งนี้ต้องสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เขาด้วยแม้ว่ายาเสพติดยังมีการระบาดหรือไม่หมดไปจากชุมชนเขาก็สามารถดำรงตนอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็งของจิตใจหรือกลุ่มที่เป็นเยาวชนก็ส่งเสริมให้เป็นนักกีฬาตามที่ตนถนัดร่างกายจะได้แข็งแรง จะได้เป็นรูปแบบในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ได้ผลและยั่งยืน”^{๒๙}

๕. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ รวมถึงการสืบค้นผู้ติดยาเสพติดได้จำนวนที่ชัดเจนแล้วจะต้องมีการกระบวนการในการคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ซึ่งในกระบวนการนี้ต้องมีการตั้งคณะกรรมการโดยมีตัวแทนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติดเช่นตัวแทนจาก วัด บ้าน โรงเรียน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อปรึกษาหารือถึงปัญหาที่พบเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกัน ในการประชุมนี้อาจทำเวทีสาธารณะเพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ หรืออาจจัดเป็นการเสวนากลุ่มก็ได้แต่ต้องมีตัวแทนให้ครบทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องจะได้ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำผลของการประชุมและการเสวนากลุ่มโดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมการเสวนาจนที่ตกลงแล้วจะกลายเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือธรรมนูญหมู่บ้านที่จะถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันเช่นเมื่อรู้ว่าสาเหตุของปัญหามาจากอะไรควรมีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจนหรือเมื่อรู้จำนวนผู้ติดยาเสพติดแล้วควรมีการวางแผนเพื่อบำบัดและรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างไรหน่วยใดควรเป็นหน่วยงานหลักในการบำบัดหลังจากบำบัดแล้วจะมีกระบวนการฟื้นฟู และการสร้างอาชีพให้อย่างไรและหน่วยงานใดต้องรับผิดชอบเพื่อจะไม่ทำให้คนเหล่านั้นหันไปติดยาเสพติดอีก ถือได้ว่าการให้อาชีพแก่ผู้เคยติดยาเสพติดนั้นเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายสิทธิ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๘๓ หมู่ ๙ ต.บ้านเรือ อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายวิชัย (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๑ ต.เปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๑

ติดแล้วและเป็นข้อตกลงของชุมชนที่ต้องมีการสร้างอาชีพให้กับผู้ที่เคยติดยาเสพติดหลังจากการบำบัด และฟื้นฟูแล้วต้องหาอาชีพที่เหมาะสมเพื่อเป็นการสร้างรายได้เพื่อการดำเนินชีวิตของเขาจะได้ไม่วนกลับไปข้องแวะกับยาเสพติดอีกและถือว่าผู้ติดยาเสพติดจะมีจุดยืนอย่างสง่างามในสังคมต่อไป ดังคำกล่าวของ นายวิชัย (นามสมมติ) อายุ ๖๐ ปี ที่กล่าวว่า

“ในการประชุมและเสวนากลุ่มโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมการเสวนาทำให้ได้แนวทางที่เป็นข้อตกลงของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยกำหนดเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือกฎของหมู่บ้านเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่นการไม่ดื่มสุรายาเสพติดในงานบุญต่างๆ ซึ่งชุมชนได้นำข้อตกลงที่ได้จากการเสวนากลุ่มไปใช้และได้ผลจริง จนชุมชนใกล้เคียงได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาในหน่วยงานของตน และมีการประชาสัมพันธ์ด้านการให้ความรู้ในเรื่องโทษภัยของยาเสพติดผ่านหอกระจายข่าวและวิทยุชุมชน และมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆระหว่างชุมชน และในการประชุมนี้ยังเป็นการสร้างแนวทางที่เป็นข้อตกลงของชุมชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดจะต้องเกิดจากข้อถกเถียงจนตผลึกของคนในชุมชนจนได้เป็นประชาคมหมู่บ้านในการตั้งเป็นกฎหมู่บ้านหรือข้อตกลงของชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของชุมชนในการแก้ไขและป้องกันปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชน มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อตกลงของชุมชนให้ได้ทราบและถือเป็นแนวปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกัน ทั้งนี้ ต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง”

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นายคมเดช (นามสมมติ) อายุ ๓๖ ปี กล่าวว่า “เมื่อมีการประชุมเพื่อหาข้อตกลงจากการประชุมเมื่อได้ผลจากการประชุมแล้วต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกันผ่านเสียงตามสายและวิทยุชุมชนหรือหอกระจายข่าวของวัดให้ได้ทราบข้อมูลข่าวสารโดยทั่วกันว่าชุมชนได้มีมติจากการประชุมหรือการเสวนากลุ่มโดยถือเป็นมติหรือกฎของหมู่บ้านเช่นการไม่ดื่มสุราในงานบุญประเพณีต่างๆเพื่อเป็นการสร้างแนวทางที่เป็นข้อตกลงของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเบื้องต้นร่วมกัน และกำหนดเป็นแนวทางที่เป็นข้อตกลงของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะต้องเกิดจากข้อถกเถียงจนตผลึกของคนในชุมชนจนได้เป็นประชาคมหมู่บ้านในการตั้งเป็นกฎหมู่บ้านหรือข้อตกลงของชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของชุมชนในการแก้ไขและป้องกันปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชน มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อตกลงของชุมชนให้ได้ทราบและถือเป็นแนว

ปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกัน ทั้งนี้ ต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง”^{๓๐}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางสมปอง (นามสมมติ) อายุ ๓๙ ปี ที่กล่าวว่า “ในการประชุมและเสวนากลุ่มโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมการเสวนาทำให้ได้แนวทางที่เป็นข้อตกลงของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยกำหนดเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือกฎของหมู่บ้านเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่นการไม่ดื่มสุรายาเสพติดในงานบุญต่างๆ ซึ่งชุมชนได้นำข้อตกลงที่ได้จากการเสวนากลุ่มไปใช้และได้ผลจริง จนชุมชนใกล้เคียงได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาในชุมชนของตน และมีการประชาสัมพันธ์ด้านการให้ความรู้ในเรื่องโทษภัยของยาเสพติดผ่านหอกระจายข่าวและวิทยุชุมชน และมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมต่างระหว่างชุมชน เมื่อมีการประชุมและได้ข้อตกลงจากการประชุมแล้วต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกันผ่านเสียงตามสายและวิทยุชุมชนหรือหอกระจายข่าวของวัดให้ได้ทราบข้อมูลข่าวสารโดยทั่วกันว่าชุมชนได้มีมติจากการประชุมหรือการเสวนากลุ่มโดยถือเป็นมติหรือกฎของหมู่บ้านเช่นการไม่ดื่มสุราในงานบุญประเพณีต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างแนวทางที่เป็นข้อตกลงของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเบื้องต้นร่วมกัน”^{๓๑}

๖. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การสร้างระบบการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีหลายฝ่ายที่เรียกว่า "พหุภาคี" ในทุกระดับที่มีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการระดมทรัพยากรด้านบุคลากรงบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสมให้กับชุมชนมีการใช้มาตรการดำเนินงานแบบผสมผสานที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาในด้านการป้องกันยาเสพติดเช่น การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสารเสพติด และการปราบปรามสารเสพติด ในการนี้ควรมีการบูรณาการมาตรการที่มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนเช่น ๑. การใช้วิธีการทางสุขศึกษา เช่น การให้ความรู้ โดยการบรรยาย อภิปราย การประชุม การสัมมนา การจัดนิทรรศการ ๒. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชนโดยผ่านทางสื่อสารต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย การใช้การละเล่นพื้นบ้านตามประเพณีท้องถิ่น ๓. การจัดการเฝ้าระวังสารเสพติดเข้าสู่ชุมชน เช่น การตรวจค้น การตรวจสอบผู้มีพฤติกรรมน่าสงสัย เป็นต้น ๔. การจัดส่งเสริมกิจกรรมทางเลือกให้แก่ชุมชน เช่น กีฬา นันทนาการ ดนตรี ศิลปะ การแสดง กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายคมเดช (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๖๐/๒๒๐ หมู่ ๑๗ ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางสมปอง (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ ๒ ต.เปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๑

๕. การจัดกิจกรรมทางสาธารณสุข เช่น การบริการตรวจสุขภาพ การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ๖. การสร้างทักษะชีวิตแก่คนในชุมชนต่อการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับโทษและอันตรายของสารเสพติด รวมถึงการสร้างมาตรการในการป้องกันยาเสพติดที่จะเกิดขึ้นโดยจัดการจัดในรูปแบบของโครงการ ๒๕ ตาสับปะรดที่มีความร่วมมือจากชุมชนและภาคีอื่นๆ ดังคำกล่าวของ นายบุญช่วย (นามสมมติ) อายุ ๕๑ ปี ที่กล่าวว่า

“การสร้างระบบการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานหลายๆหน่วยงานเป็นการร่วมด้วยช่วยกันแบบพหุภาคี เช่นการใช้รูปแบบสังคมบวร (วัด บ้าน โรงเรียน) คอยทำงานประสานกันแก้ปัญหาเป็นฐานข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้ง่าย และใช้การสร้างเครือข่าย ๒๕ ตาสับปะรด ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร และผู้มีจิตอาสา รวมจำนวน ๒๕ คน กำหนดให้บุคคลทั้ง ๒๕ คนนี้เป็นผู้ทำหน้าที่อย่างเต็มกำลังโดยให้เป็นฝ่ายคอยประสานงานกับชุมชนและสอดส่องปัญหาต่างๆของชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลยาเสพติดในหมู่บ้านที่พบหรือได้รับแจ้งมาตลอดทั้งเดือนและส่งต่อให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการต่อไป ในการสร้างเครือข่ายนี้เป็นการช่วยค้นหาผู้เสพยาเสพติด เพื่อให้การช่วยเหลือบำบัดฟื้นฟู และติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ที่ผ่านกระบวนการบำบัดรักษาให้สามารถกลับมาเป็นคนดี และใช้ชีวิตอย่างปกติในสังคม”^{๓๒}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายทรงธรรม (นามสมมติ) อายุ ๕๓ ปี ที่กล่าวว่า “การสร้างเครือข่ายในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน โดยมีการทำงานกันเป็นทีมร่วมกันหลายฝ่ายเป็นหูเป็นตาช่วยกันไม่ปล่อยให้เป็นการรับผิดชอบของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในปฏิบัติหน้าที่เพื่อการเฝ้าระวังป้องกันการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีการสร้างเครือข่ายเพื่อสังเกตการณ์และรายงานพฤติกรรมของกลุ่มเสี่ยงในชุมชนมีการคัดกรองผู้เสพแล้วนำไปสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งภารกิจดังกล่าวนี้จะทำเพียงลำพังหน่วยงานเดียวไม่สามารถทำได้ จำเป็นต้องทำงานกันเป็นแบบเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชนของตน ในการทำงานอาจขอความร่วมมือจากวัด บ้าน โรงเรียน และหน่วยงานภาครัฐ เช่น ตำรวจ สาธารณสุข อบต. เพื่อเข้ามาร่วมแก้ปัญหาในชุมชน”^{๓๓}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูทองแดง (นามสมมติ) อายุ ๕๕ ปี ที่กล่าวว่า “การทำงานร่วมกันทำให้ทุกคนในชุมชนเกิดความตระหนักและได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดเป็นการสร้างเครือข่ายชุมชนที่เกิดจากกลุ่มคนที่มีจิตอาสาเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนในเชิง

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายบุญช่วย (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ ๑ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายทรงธรรม (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๗ หมู่ ๑๑ ต.กุดขอนแก่น อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

วัตถุประสงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษโดยการประสานงานกับองค์การส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐต่างๆ และเอกชนหรือมีการประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายหรือวิทยุชุมชน เพื่อดูแลและเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงพร้อมทั้งมีการรายงานผลผ่านการประชุมในรูปของคณะกรรมการหรือเวทีชุมชนมติของชุมชนถือเป็นข้อตกลงของชุมชนและถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของชุมชนพร้อมการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ที่การบำบัดและฟื้นฟูมาให้เขามีอาชีพเพื่อเลี้ยงชีวิตจะได้ไม่หันไปติดยาเสพติดอีก พร้อมการให้การอบรมธรรมะเพื่อเป็นวัคซีนใจให้เขาอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่มียาเสพติดได้อย่างมีความสุขและดำรงชีพอยู่เหนือสิ่งเหล่านั้น แต่เมื่อไม่ได้ผลก็ต้องใช้กฎหมายเข้าช่วยแก้ไข”^{๓๔}

๗. การใช้หลักพุทธธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนากับการป้องกันและรักษาอาการติดสารเสพติด เช่น ในการละเว้นต่ออบายมุข การรู้จักรักษาศีล ฝึกใจให้เป็นสมาธิ โดยการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาจนเกิดปัญญา ทำให้เกิดความตระหนักที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง การใช้พุทธธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจให้มีความเข้มแข็ง โดยใช้ภูมิคุ้มกันทางครอบครัวที่เป็นความรักความอบอุ่น ความเข้าใจซึ่งกันและกัน(พรหมวิหารธรรม) ภูมิคุ้มกันจากสังคมสิ่งแวดล้อม ภูมิคุ้มกันจากกัลยาณมิตร รวมถึงการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากตนเองเป็นผู้กำหนดถือเป็นการสร้างสังคมแห่งปัญญาด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจในควมมีคุณค่าของตนเองและการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม และการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนให้ได้ผลควรมีการนำหลักอริยสัจ ๔ ที่ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาร่วมเป็นมาตรการเพื่อการเอาชนะยาเสพติดและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วย ๑) หลักทุกข์เป็นผลที่เกิดจากปัญหาต่างๆ ๒) หลักสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา ๓) หลักนิโรธ การกำหนดเป้าหมาย และ ๔) หลักมรรค การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการยืนยันถึงหลักอริยสัจว่าเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนได้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน มรรควิธีเป็นขั้นลงมือแก้ปัญหาอย่างจริงจังแบบพหุภาคี มีการจัดเป็นขั้นตอนกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหาเสพติดตามวิธีการที่กำหนดขึ้นมานั้นอย่างละเอียดเป็นขั้นตอน และมีการนำหลักพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้ติดยาเสพติดอยากให้เขามีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ตกเป็นคนขายขอบ (๒) กรุณา มีความสงสารคิดช่วยผู้ติดยาเสพติดให้พ้นทุกข์หรือหายจากการติดยาเสพติด เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขส่งเสริมให้มีอาชีพอย่าง

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูทองแดง (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ ๑ ต.เป็ยน้อย อ.เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

เหมาะสมทำให้เขามีที่ยืนในสังคมอย่างสง่างาม (๓) มุฑิตามีความยินดีในขณะที่คนที่เคยติดยาเสพติดและได้รับการบำบัดแล้วมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตามอัธยาศัย มีความพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงดงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณา เห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ พิจารณาเห็นกรรมที่บุคคลนั้นกระทำแล้ว ยอมรับในการได้รับผลดีหรือชั่ว ตามเหตุที่เขาทำ พร้อมทั้งจะพิจารณาให้เห็นกฎแห่งกรรม (กรรมนิยาม) และการมีใจฝึฝัฝัระวังปัญหาต่างๆเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ให้เกิดมีขึ้นในชุมชนอีกฝัระวังอย่างไม่ประมาท และพรหมวิหารนี้เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะทำให้ชุมชนมีความสุขเพราะเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ผู้มีธรรมนี้ประจำใจจะทำให้ผู้นั้นเป็นพรหมหรือเสมอด้วยพรหมผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่ ดังคำกล่าวของ พระมหากาญจน (นามสมมติ) อายุ ๔๒ ปี ที่กล่าวว่า

“การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสังคมไทยนั้นเริ่มต้นด้วยพัฒนาการตามหลักของศีล ซึ่งจะช่วยให้เป็นคนรู้ระเบียบชีวิตของตนเอง รู้จักการอยู่ร่วมกับคนอื่นด้วยการไม่เบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อน ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีความขยันหมั่นเพียรอบรมกาย เป็นคนมีความประพฤติที่ดีงาม การพัฒนาจิตใจด้วยการฝัระวังไม่ให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงไหล เกิดขึ้นกับจิตของตนเองจนทำให้มีชีวิตยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ธรรมะในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างคนให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง ไม่หวั่นไหว และการพัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันคำพูดชักชวนเชิญชวนจากเพื่อนให้เสพยาเสพติด เมื่อคนในชุมชนมองเห็นโทษของการติดยาเสพติดจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งด้วยมีธรรมะเป็นวัคชินใจ และในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาอื่นๆของชุมชนจะต้องใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการค้นหาสาเหตุของปัญหาและหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้ปัญหาต่างๆหมดไปจากชุมชน นอกจากใช้หลักอริยสัจ ๔ แล้วยังต้องใช้หลักพรหมวิหารธรรมประกอบด้วยผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องมีจิตใจประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมและมีจิตอาสาไม่หวังผลประโยชน์ใดๆจากการกระทำของตน”^{๓๕}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายจตุรงค์ (นามสมมติ) อายุ ๖๑ ปี ที่กล่าวว่า “การยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนมีการนำหลักอริยสัจ ๔ และพรหมวิหารธรรม ๔ มาประยุกต์ใช้ ทำให้การแก้ไขปัญหามีความยั่งยืนและยังหลักธรรมที่กล่าวถึงมาปรับใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชนได้ด้วย ซึ่งคำสอนในพุทธศาสนา ล้วนมีจุดมุ่งหมายให้บุคคลประพฤติแต่สิ่งดีงามและละเว้นความชั่ว ถ้าปัญหาเกิดจากครอบครัวก็ต้องกลับทบทวนถึง

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระมหากาญจน (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๑๑๑/๔๖ หมู่ ๑๗ ต.ในเมือง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑

กระบวนการเลี้ยงดูการให้ความรักความอบอุ่นและสัมพันธ์ภาพที่ดีกันระหว่างบุคคลภายในครอบครัว ในการดูแลอบรมสั่งสอนขัดเกลาคุณลักษณะนิสัยให้ถูกต้องเหมาะสมรู้ทันสังคมและสามารถปรับตนเองให้อยู่รอดปลอดภัยในสังคมปัจจุบันได้ นอกจากนี้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ถ่ายทอดคำสอนออกมาในรูปแบบของภูมิปัญญาและวรรณกรรมเพื่อใช้สอนคนในชุมชนและให้คติในการดำเนินชีวิต”^{๓๖}

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนางมณีจันทร์ (นามสมมติ) อายุ ๕๕ ปี ที่กล่าวว่า “หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากยาเสพติดด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีจำนวนมากก็ตามแต่เมื่อนำหลักธรรมเหล่านั้นเพียงข้อใดข้อหนึ่งหรือหมวดใดหมวดหนึ่งมาปรับใช้อย่างจริงจังก็จะมีผลานิสงส์เกิดกับชุมชนอย่างมากมาย และสามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น หลักอริยสัจ ๔ เป็นการเข้าใจในสถานการณ์ของปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหายาเสพติด คิดค้นวิธีการแก้ไข และนำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา และยังมีการนำหลักพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้ติดยาเสพติดอยากให้เขามีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ตกเป็นคนชายขอบ (๒) กรุณา มีความสงสารคิดช่วยผู้ติดยาเสพติดให้พ้นทุกข์หรือหายจากการติดยาเสพติด เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขส่งเสริมให้มีอาชีพอย่างเหมาะสมทำให้เขามีที่ยืนในสังคมอย่างสง่างาม (๓) มุทิตามีความยินดีในขณะที่คนที่เคยติดยาเสพติดและได้รับการบำบัดแล้วมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตามอัตภาพ มีความพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงดงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณา เห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ”^{๓๗}

สรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ว่าด้วย การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญทำให้ได้เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน ๓ ชุมชน สรุปได้ดังนี้ ๑) ชุมชนวัดดู่ตำราวมเขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมีเกณฑ์ในการแก้ไขและการป้องกัน

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายจตุรงค์ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ ๑๒ ต.หนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางมณีจันทร์ (นามสมมติ) บ้านเลขที่ ๖ หมู่ ๒ ต.เปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

ปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ ๒) ชุมชนหนองกุงธนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีเกณฑ์ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ และ ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น มีเกณฑ์ในการแก้ไข และการป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ

จากการวิเคราะห์ถึงเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเสพติดใน ๓ ชุมชน ได้พบว่าในแต่ละชุมชนมีปัจจัยเกี่ยวกับความหนาแน่นของชุมชนและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อวิธีการแก้ไขปัญหาเสพติดแต่ก็พบว่าในแต่ละชุมชนได้ใช้วิธีการที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของตนเพราะในแต่ละชุมชนมีความยุ่งยากซับซ้อนของปัญหาที่ไม่เหมือนกันโดยเฉพาะชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก ความซับซ้อนของปัญหาจะมีมากกว่าชุมชนที่ไม่มีความหนาแน่นของประชากร โดยอาศัยวิธีการแบบวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และวิธีการของนิติรัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เกณฑ์การแก้ไขปัญหาเสพติดของทั้ง ๓ ชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๗ มาตรการ ดังนี้ ๑. การรณรงค์ให้ความรู้ ๒. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ๓. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน ๔. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ ๕. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน ๖. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี ๗. การใช้หลักพุทธธรรม

๔.๕ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ที่ได้จากการลงพื้นที่และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของทั้ง ๓ ชุมชน ประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดอุดมราม เขต ๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ๒) ชุมชนหนองกุงธนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปสาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้อยากลอง ๒) ด้านการคบเพื่อน ๓) ด้านครอบครัว ๔) ด้านสภาพแวดล้อม

ส่วนการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนของตน ดังนี้

๑) หลักอริยสัจ ๔ เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาด้วยหลักเหตุผล เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างเป็นระบบ หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้กระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดประกอบด้วย หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการค้นหาปัญหาและแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนประกอบด้วย ๑) หลักทุกข์เป็นผลที่เกิดจากปัญหาต่างๆ

๒) หลักสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา ๓) หลักนิโรธ การกำหนดเป้าหมาย และ ๔) หลักมรรค การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการยืนยันถึงหลักอริยสัจว่าเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้จริง ผู้วิจัยจึงนำหลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน

๒) การนำพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้นนำไปปรับใช้การนำไปใช้ผู้ใช้จะต้องพิจารณาก่อนเสมอว่า ผิด หรือ ถูก แนวทางนั้นจึงจะทำให้ก่อเกิดประโยชน์และเป็นไปตามแนวปฏิบัติวัตถุประสงค์ในทางที่ก่อความสันติสุขแก่ตนเอง และสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลได้อย่างแท้จริง (๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้ติดยาเสพติดอยากให้เขามีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ตกเป็นคนขายขอบ (๒) กรุณา มีความสงสารคิดช่วยผู้ติดยาเสพติดให้พ้นทุกข์หรือหายจากการติดยาเสพติด เป็นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขส่งเสริมให้มีอาชีพอย่างเหมาะสมทำให้เขามีที่ยืนในสังคมอย่างสง่างาม (๓) มุทิตามีความยินดีในขณะที่คนที่เคยติดยาเสพติดและได้รับการบำบัดแล้วมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตามอัตภาพ มีความพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีความสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณา เห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ พิจารณาเห็นกรรมที่บุคคลนั้นกระทำแล้ว ยอมรับในการได้รับผลดีหรือชั่ว ตามเหตุที่เขาทำ พร้อมทั้งจะพิจารณาให้เห็นกฎแห่งกรรม(กรรมนิยาม) และการมีใจฝึกฝฝแผ่ระวางปัญหาต่างๆเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ให้เกิดมีขึ้นในชุมชนอีกแผ่ระวางอย่างไม่ประมาท

ส่วนเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน ๓ ชุมชน ได้พบว่าในแต่ละชุมชนมีปัจจัยเกี่ยวกับความหนาแน่นของชุมชนและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดแต่ก็พบว่าในแต่ละชุมชนได้ใช้วิธีการที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของตนเพราะในแต่ละชุมชนมีความยุ่งยากซับซ้อนของปัญหาที่ไม่เหมือนกันโดยเฉพาะชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมากความซับซ้อนของปัญหาจะมีมากกว่าชุมชนที่ไม่มีความหนาแน่นของประชากร โดยอาศัยวิธีการแบบวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และวิธีการของนิติรัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เกณฑ์การแก้ไขปัญหายาเสพติดของทั้ง ๓ ชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๗ มาตรการ ดังนี้ ๑. การรณรงค์ให้ความรู้ ๒. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ๓. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน ๔. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ ๕. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน ๖. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี ๗. การใช้หลักพุทธธรรม โดยการนำเกณฑ์ที่ได้สังเคราะห์นี้กลับไปเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนต่อไป

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการลงพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก ๓ ชุมชน มาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทำให้ได้องค์ความรู้ดังนี้

๑. ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนทำให้รู้ถึงวิธีแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องดังต่อไปนี้ ๑) ขนาดของพื้นที่ชุมชน ๒) จำนวนประชากรของชุมชน ๓) ชุมชนเมืองและชุมชนในชนบท ๔) สภาพแวดล้อมของชุมชน ๕) ความเป็นชุมชนที่มีพัฒนาธรรม จากความหลากหลายของปัญหาใน ๓ ชุมชน ทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความยุ่งยากในการทำงานของผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนเมืองที่มีประชากรมาอยู่อาศัยที่ไม่ใช่กลุ่มปฐมภูมิเดิมแต่เป็นกลุ่มคนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นเพื่อประกอบอาชีพ และชุมชนที่มีพื้นที่ติดกับโรงงานอุตสาหกรรมยังมีความหลากหลายและความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น แต่ปัญหาต่างๆเหล่านั้นก็ได้รับการแก้ไขด้วยกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของชุมชนได้ด้วยดี

๒. ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพใน ๓ ชุมชน สรุปได้ดังนี้ ๑). ชุมชนวัดอุดมรามเขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมีเกณฑ์ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ ๒). ชุมชนหนองกุงชนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีเกณฑ์ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ และ ๓). ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น มีเกณฑ์ในการแก้ไข และการป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ จะเห็นได้ว่าทั้ง ๓ ชุมชนการมีเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาเสพติด ๙ ขั้นตอนเหมือนกัน ในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ทั้ง ๓ ชุมชนมีความเชื่อในเรื่องของตัวเลขที่มีความหมายเป็นความก้าวหน้าและความเป็นสิริมงคล เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน ก็จะประสบความสำเร็จรุ่งเรือง โดยคิดว่าจะนำความเป็นสิริมงคลมาให้ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีงามในชุมชน และจากความเชื่อนี้ยังได้ผูกโยงไปถึงความหมายที่เป็นโลกุตระธรรม ๙ ที่ประกอบด้วย มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดตามความเชื่อของพุทธศาสนา การนำเกณฑ์ ๙ ข้อ ในการแก้ไขปัญหาเสพติดมาใช้ทั้ง ๓ ชุมชน คงไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่คงได้มาจากฐานคิดที่มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมในทางพุทธศาสนา และเชื่อว่าความเป็นสิริมงคลนี้จะนำพาการแก้ไขปัญหาในชุมชนให้หมดไป สังคมและชุมชนจะสงบร่มเย็น

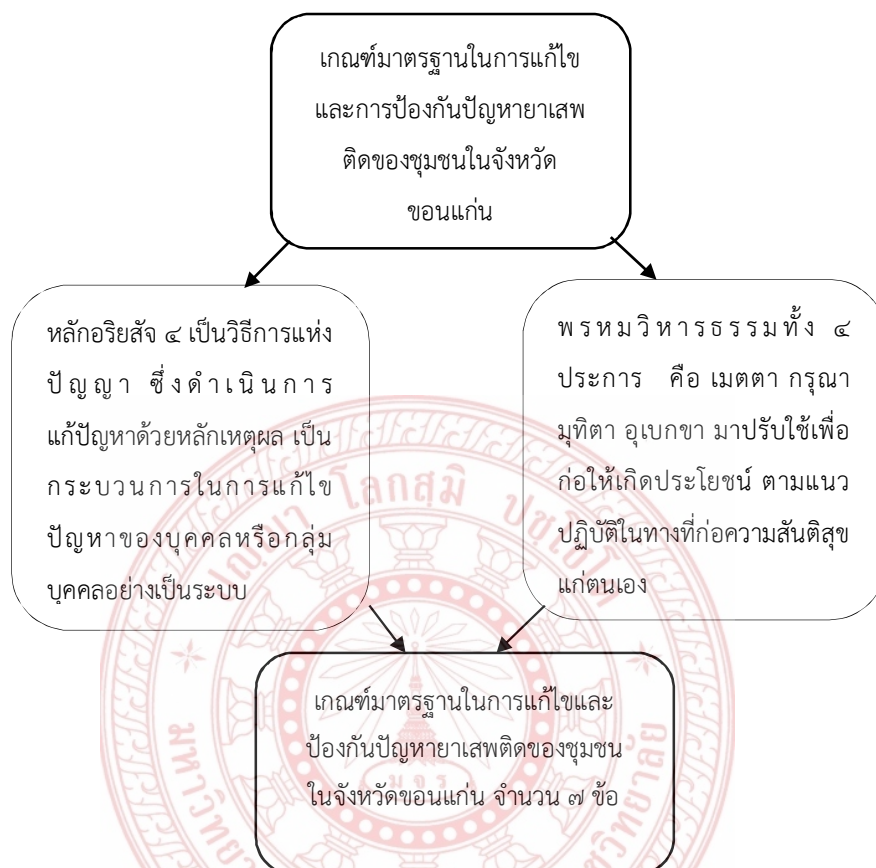
๓. ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนแม้ว่าจะมีการอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคพลเมืองหรือภาคประชาชน ในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนหรืออาศัยมาตรการที่เป็นเกณฑ์ที่แต่ละชุมชนกำหนดขึ้นอาจได้ผลในการแก้ปัญหาในระดับที่น่าพอใจระดับหนึ่งแต่โดยความเป็นจริงปัญหาเสพติดที่ปรากฏในสังคมปัจจุบันยังปราบยั้งมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นประหนึ่งเป็นปัญหาของคู่กับสังคม แต่ถ้ามีการสร้างสังคมให้

เข้มแข็งและอยู่เหนือสถานการณ์โดยวิธีการสร้างความเข้มแข็งทางใจหรือวัคซีนใจให้กับคนในชุมชนโดยการให้ความรู้ และหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งมีสติและสัจจะเป็นตัวกำกับไม่ให้หลงไหลและติดในวังวนหรือวงจรอุบาทว์ของยาเสพติด แม้ว่ายาเสพติดจะมีอยู่ในสังคมหรือชุมชนอย่างไรถ้าคนในชุมชนมีจิตใจเข้มแข็งแล้วยาเสพติดก็จะหายไปจากสังคมและชุมชนในที่สุด เป็นการดำเนินชีวิตที่อยู่เหนือปัญหาต่างๆได้อย่างสง่างาม

๔. ในการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนของภาครัฐที่ผ่านมาบางรัฐบาลใช้มาตรการเด็ดขาดและรุนแรงมีการฆาตตัดตอนผู้เสพและผู้ค้ายาเสพติดทำให้ปัญหายาเสพติดลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ปัญหายาเสพติดก็กลับมาแพร่ระบาดอีก ถือว่าการแก้ปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าวอาจได้ผลชั่วคราวแต่ไม่มีความยั่งยืน ดังนั้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนจำเป็นต้องอาศัยหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีและเห็นโทษภัยของยาเสพติดที่จะส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เป็นการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาปรับใช้เพื่อเป็นวัคซีนใจให้กับคนในชุมชน อนึ่ง การสรุปและอภิปรายผลเกี่ยวข้องกับทั้ง ๓ วัตถุประสงค์จะกล่าวถึงในบทที่ ๕ ต่อไป

ภาพประกอบที่ ๔.๑ เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด
ของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen province) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๑ เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๕.๒ เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๕.๓ เพื่อศึกษาการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๖๐ รูป/คน จำนวนผู้ให้ข้อมูลเป็นชาย จำนวน ๒๔ รูป/คน เป็นหญิง จำนวน ๑๖ คน อยู่ในช่วงอายุ ๕๑-๖๐ ปี มากที่สุดจำนวน ๑๗ คน ๓๐-๔๐ ปี จำนวน ๑๐ คน ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๘ คน และน้อยสุด ๖๑-๗๐ ปี จำนวน ๕ คน ด้านระดับการศึกษาพบว่า ปริญญาตรี จำนวน ๒๒ รูป/คน ปริญญาโทมากที่สุด จำนวน ๘ คน มัธยมศึกษา จำนวน ๗ คน และน้อยสุดมัธยมต้น จำนวน ๓ คน

๒. เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า จากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ที่ได้จากการลงพื้นที่และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของทั้ง ๓ ชุมชน ประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดตุฆาราม เขต ๓ อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ๒) ชุมชนหนองกุงชนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ๓) ชุมชนเป็อยน้อย อ.เป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปสาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้ อยากลอง ๒) ด้านการคบเพื่อน ๓) ด้านครอบครัว ๔) ด้านสภาพแวดล้อม

๑) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้ อยากลอง ผลการวิจัยพบว่า ในชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน มีผู้ติดยาเสพติดที่มาจากปัญหาความคึกคะนองมีจำนวนมากพอๆกันซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม

เยาวชนที่มีลักษณะนิสัยชอบแสดงตนว่ามีความเก่งและกล้าหาญมากกว่าคนอื่นเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับตัวเองเพื่อให้กลุ่มยอมรับในความสามารถของตน โดยแสดงความเก่งกล้าของตนต่อกลุ่มเพื่อนถึงการใช้สิ่งเสพติด เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนผู้ยอมรับว่าตนเก่ง โดยมิได้คำนึงถึงผลเสียหาย หรือ อันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพติดนั้น บางคนนอกจากมีความคึกคะนองแล้วโดยส่วนตัวยังอยากทดลองเพราะอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นลักษณะนิสัยโดยธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป และไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้ จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและวัยคนทำงานที่ต้องการทำงานให้ได้ปริมาณมากกระยะแรกอาจใช้เพื่อการทำงานจริงๆ แต่สุดท้ายก็ทำให้ติดยาเสพติดโดยไม่รู้ตัวปัญหาดังกล่าวนี้พบมากในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มที่ใช้แรงงานทางการเกษตรและในกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้งานปริมาณมากหรือเพื่อทำงานล่วงเวลาจึงจำเป็นต้องใช้สารเสพติดเพื่อเป็นการกระตุ้นและให้มีความรู้จำไม่เหน็ดเหนื่อยในการทำงาน

๒) ด้านการคบเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน อีกสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนทั้ง ๓ มีความคิดเห็นร่วมกันว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดได้เช่นกันแม้ว่าปัญหาเรื่องการคบเพื่อน จะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดสุขภาพทางกายโดยตรงก็ตาม แต่ก็เป็นที่สนใจในการนำไปสู่ปัญหาอื่นๆได้ เช่นปัญหาด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งโดยปกติแล้ววัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีจิตใจเบิกบาน สนุกสนาน มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง มีการพบปะเพื่อนฝูงทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาในกลุ่มเพื่อนอาจมีทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ ซึ่งถือว่าไม่ใช่เรื่องเสียหายแต่อย่างไรที่กลุ่มวัยรุ่นจะมีเพื่อนต่างเพศ ถ้าในการคบเพื่อนนั้นอยู่ในกรอบการคบหาที่ดีงามมีความเป็นกัลยาณมิตรแนะนำประโยชน์ให้ทำให้กลายเป็นเพื่อนสนิทหรือเพื่อนตายที่มีความหวังดีต่อกันและกัน ในการคบเพื่อนเช่นนี้ถือว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ตามหลักการคบเพื่อนในพุทธศาสนาที่กล่าวว่า การคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญ มีผลต่อความเจริญก้าวหน้าและความเสื่อมของชีวิตอย่างมากจึงควรทราบหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องมิตรที่เป็นข้อสำคัญ ๆ ไว้ ดังนั้นจึงกล่าวถึงคนที่ควรคบ คนที่ไม่ควรคบ และหลักปฏิบัติต่อกันระหว่างมิตรสหาย ดังนี้คือ มิตรแท้ ๔ (true friends) มิตรที่ใจดี มิตรที่จริงใจ มี ๔ ประเภทดังนี้ ๑. มิตรอุปการะ มีลักษณะ ๔ อย่างคือ ๑) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน ๒) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน ๓) เมื่อเพื่อนมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้ ๔) เมื่อเพื่อนมีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก ๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ ๔ อย่างคือ ๑) บอกความลับแก่เพื่อน ๒) รักษาความลับของเพื่อน ๓) เมื่อเพื่อนมีภัยอันตรายไม่ละทิ้ง ๔) แม้ชีวิตก็สละให้ได้ ๓. มิตรแนะนำประโยชน์ มีลักษณะ ๔ อย่างคือ ๑) เพื่อนจะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้ ๒) แนะนำสนับสนุนให้เพื่อนตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้เพื่อนได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง ๔) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้เพื่อน ๔. มิตรมีน้ำใจ มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ (ทุกข์ ทุกข์ด้วย) ๒)

เพื่อนมีสุข พลอยเข้มขึ้นยินดี (สุข สุขด้วย) ๓) เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไขให้ ๔) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าการคบเพื่อนที่ไม่ดีก็จะพาตัวเราไปสู่สิ่งที่ไม่ดีด้วย จนเป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดตามมา ในพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเพื่อนประเภทนี้ว่าเป็น มิตรเทียม (false friends) ถือว่าเป็นศัตรูผู้มาในร่างของมิตร มี ๔ ประเภทดังนี้ ๑. คนปกอลอก คนที่เอาของเพื่อนไปฝากเดียว มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ๒) ยอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก ๓) ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน ๔) คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ ๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) พูดแต่เรื่องที่พูดไปแล้ว เช่น พูดทวงบุญคุณ บอกว่าจะช่วยเหลือเพื่อน แต่ไม่ช่วยเหลือ ๒) พูดแต่เรื่องที่ห่างไกล ที่ยังไม่มาถึง ๓) สงเคราะห์เพื่อนด้วยสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ ๔) เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่เหตุขัดข้อง ๓. คนหัวประจบ มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) เพื่อนจะทำชั่วก็เอออหรือสนับสนุนด้วย ๒) เพื่อนจะทำดีก็เอออไปด้วย ๓) อยู่ต่อหน้าเพื่อนสรรเสริญเยินยอ ๔) ลับหลังเพื่อนก็ติฉินนินทา ๔. คนชวนให้ฉิบหาย มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ ๑) คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๒) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน ๓) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการละเล่น ๔) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน

ดังนั้น การคบเพื่อนเป็นสาเหตุที่สำคัญมากในสังคมปัจจุบันมีการชักชวนจากเพื่อนคนใกล้ชิดโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนหรือวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบลองและมีพฤติกรรมการเล่นแบบจากกลุ่มเพื่อน มีการชักชวนให้ทำเพื่อให้ตนสามารถอยู่ร่วมในกลุ่มได้เมื่อเพื่อนมาชวนก็ไม่กล้าที่จะปฏิเสธเพราะใจอ่อนและเกรงใจเพื่อน เยาวชนจะมองว่าการเสพยาเป็นสิ่งที่เท่่มากสำหรับในช่วงชีวิตของวัยรุ่น และการคบเพื่อนถือว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่พบในชุมชน ถ้ามีการแนะนำการคบเพื่อนตามพุทธศาสนาที่กล่าวข้างต้นแล้วจะไม่มีปัญหาใดๆเลย เพียงแต่ว่าปัจจุบันไม่ได้นำหลักการคบเพื่อนนี้มาใช้เป็นกรอบในการคบเพื่อนจึงเป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาอื่นๆตามมา

๓) ด้านครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวถือเป็นสังคมปฐมภูมิที่ต้องเป็นแบบอย่างในทางที่ถูกต้อง และต้องมีความเป็นกัลยามิตรต่อบุตรหลานและสมาชิกในครอบครัวพร้อมที่จะให้คำปรึกษา ความเข้าใจ ความอบอุ่น พ่อแม่ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ปกครอง และเป็นเพื่อนที่ดีของลูก และควรหลีกเลี่ยงการลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรง และไม่ควรเพิกเฉยต่อความผิดเพียงเล็กน้อยของลูกๆ ในบางครอบครัวมีปัญหาเช่น พ่อแม่ไม่ใส่ใจลูกปล่อยประละเลยต่อพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงของลูก มีการกดดันลูกจนลูกเกิดอาการเก็บกด จนทำให้เด็กแสวงหาทางออกด้วยการประชดประชันต่อผู้ปกครองไป ปรึกษากลุ่มเพื่อน และให้ความสำคัญต่อกลุ่มเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ และในบางครอบครัวที่พ่อแม่มุ่งแต่ทำงานหาเงินจนปล่อยประละเลยไม่มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่อบรมเลี้ยงสั่งสอนบุตรหลานของตนเอง จนเป็นสาเหตุให้บุตรหลานสนใจสิ่งแวดล้อมภายนอกจนเป็นสาเหตุของการติดยาเสพติด รวมทั้งบางครอบครัวที่แตกแยกใช้ความรุนแรงทำให้เด็กขาดความอบอุ่น หันไปคบเพื่อนและถูกเพื่อนชักจูงไปมั่วสุมในสิ่งไม่ดี พร้อมทั้งครอบครัวที่มีปัญหาพ่อแม่แยกทางกันได้ปล่อยให้เด็กอยู่กับญาติพี่น้อง เป็น

สาเหตุทำให้เด็กขาดความอบอุ่น และขาดการอบรมในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และทำให้เด็กคิดว่าการมีเพื่อนเป็นการได้รับความรักทดแทนความรักที่หายไป ดังนั้นในความเป็นไปได้ครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ความรู้เรื่องต่างๆ กับสมาชิกในครอบครัว และให้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สมาชิกในครอบครัวควรมีเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวไม่ปล่อยให้เด็กคบเพื่อนหรือเพศตรงข้ามได้ง่าย และให้ความเป็นกัลยาณมิตรต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

๔) ด้านสภาพแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมที่มีที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งสิ่งเสพติด การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไปและการอยู่ใกล้ชิดกับผู้ติดสิ่งเสพติด เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพ ของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งได้เห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเขาด้วย และยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้ และในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีคนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา สภาพแวดล้อม มีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าตัวยา และจิตใจของบุคคลในการที่ทำให้เกิดปัญหาเสพติดขึ้น พอจะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุของปัญหาเสพติดโดยสรุปเกิดมาจาก ๑) กลุ่มเพื่อน ในกลุ่มเพื่อนถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อเยาวชนอย่างมากอาจเพราะกลัวถูกคัดออกจากกลุ่มหรือการไม่ถูกยอมรับจากกลุ่มจึงจำเป็นต้องทำให้เหมือนสมาชิกในกลุ่มดังนั้นการคบเพื่อนผู้ปกครองต้องตรวจสอบซักถามประวัติของกลุ่มเพื่อนของบุตรหลานให้ดีก่อนจะสายเกินแก้ไข ๒) สภาพสังคมที่เป็นสื่อชักนำให้ใช้ยาเสพติด การที่เยาวชนมีเวลาว่าง และไม่มีสิ่งใดที่เพลิดเพลินและพอใจให้ทำในเวลาว่าง ทำให้เยาวชนไปมั่วสุมกันในที่ต่างๆ และชักจูงกันไปทำสิ่งต่างๆ ถ้ามีเพื่อนที่ไม่ดีอยู่ร่วมในกลุ่ม ก็อาจชักนำไปในทางอบายมุขต่างๆ เช่น การพนัน การมั่วสุมทางเพศ ตลอดจนการใช้บุหรี่ เหล้า และยาเสพติดต่างๆ ผู้ที่เคยใช้หรือติดยาเสพติด เป็นผู้ที่อยู่แหล่งที่อาจหายาเสพติดได้ ย่อมชักนำเพื่อนไปใช้ยาเสพติดได้บางคนอาจชักนำไปเพื่อตนเองได้มีส่วนได้รับยาเสพติดด้วย ๓) การมียาหาได้ง่าย ในสถานบางแห่งมีการแพร่ระบาดอยู่แล้วการซื้อขายเป็นไปในทิศทางที่ง่าย ซึ่งในสมัยก่อนการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะอยู่ที่ประชาชนผู้ใช้แรงงานและกลุ่มเยาวชน ชุมชนแออัด ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจแต่ปัจจุบันสารเสพติดกลับแพร่ระบาดเข้าไปสู่เยาวชนในสถานศึกษา แทน ซึ่งหากไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอแล้ว เยาวชนในสังคมทั่วประเทศไทยก็จะตกอยู่ในอันตรายอย่างใหญ่หลวงรัฐบาลจึงได้กำหนดให้ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษาเป็นปัญหาระดับนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการ โดยเร่งสร้างความตระหนักให้ทุกคนในสังคมร่วมรับผิดชอบร่วมณรงค์ ป้องกัน และให้ความรู้อย่างครอบคลุมด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัยแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงโทษภัยของสารเสพติด เกิดเป็นทัศนคติที่ดีที่จะดำเนินชีวิตให้ห่างไกลและปลอดภัยจากสารเสพติดทุกชนิดได้ด้วยตนเอง ๔) สภาพแวดล้อมที่มีความกดดันต่อจิตใจ จะเป็นแรงดันให้เยาวชนหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกหรือทางหนี สภาพในครอบครัวย่อมเป็นเหตุของความกดดันของเด็กได้ เช่น เด็กที่ไม่มี

ความสุขที่บ้าน พ่อแม่แตกแยกกัน พ่อหรือแม่เป็นผู้มีบุคลิกภาพหรืออุปนิสัยไม่ดี ดิดุสราหรือยาเสพติด เด็กที่ขาดความรัก เป็นต้น ความกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ก็เป็นปัญหาสำคัญ ชุมชนที่เศรษฐกิจไม่ดี มีความยากจนมาก มีผู้ที่ยาเสพติดมาก ผู้ที่ติดยาในเมืองใหญ่ของประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ใน บริเวณชุมชนแออัด หรือบริเวณใกล้เคียงความลำบากในการดำรงชีพ และการขาดความหวังสำหรับอนาคต อาจผลักดันให้คนเหล่านั้นหันไปใช้ยาเสพติดได้ ๕) สภาพแวดล้อมขาดการชักจูงไปในทางที่ดี ในสภาพสังคมที่เสื่อม มีประชากรมาก แต่มีเครื่องอุปโภคบริโภค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ขาดแคลน ต้องแย่งกันใช้ ผู้คนต้องวุ่นวายอยู่กับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขาดการดำเนินงานในระยะยาว ความหวังสำหรับอนาคตรางเลือนไปเยาวชนก็ขาดการแนะนำชักจูงไปในทางที่ดีในทางที่เสริมสร้างกิจกรรมด้านเสริมสร้างมีน้อย เยาวชนจึงหันไปใช้เวลาว่างไปในทางเสื่อม ตลอดจนไปใช้ยาเสพติดแทน

๓. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

จากการสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนของตน ผู้วิจัยได้สรุปและสังเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการแก้ไขและป้องกันปัญหา ยาเสพติดได้ดังนี้

๑. หลักอริยสัจ ๔ เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาด้วยหลักเหตุผล เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างเป็นระบบ หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้กระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหา ยาเสพติดประกอบด้วย หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการค้นหาปัญหาและแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนประกอบด้วย ๑) หลักทุกข์เป็นผลที่เกิดจากปัญหาต่างๆ ๒) หลักสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา ๓) หลักนิโรธ การกำหนดเป้าหมาย และ ๔) หลักมรรค การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการยืนยันถึงหลักอริยสัจว่าเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้จริง ผู้วิจัยจึงนำหลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. ทุกข์ เป็นผลหรือตัวปัญหาที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติด อาจสรุปผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็น ๓ ด้าน ดังนี้ ๑). ด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ที่มีความหวาดระแวงอยู่ประจำ มักก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่อเนื่อง เช่น การลักเล็กขโมยน้อยการประทุษร้ายต่อชีวิต และทรัพย์สิน ๒). ด้านครอบครัวที่มีผู้ติดยา มักได้รับความเดือดร้อนจากผู้ติดยาในทุกด้าน นำไปสู่ความยุ่งยาก ขัดแย้งแตกแยก และสิ้นเปลืองทรัพย์สินในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะผู้ค้าหรือผู้เสพซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อถูกจับกุมและดำเนินการทางกฎหมาย จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกภายในครอบครัวได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในที่สุด ๓). ด้านสังคมปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ก่อให้เกิดความหวาดระแวงแก่ประชาชน และสังคมในวงกว้างเนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

หรือถูกประทุษร้ายจากผู้เสพยาที่มีอาการผิดปกติทางจิต ผลกระทบทั้ง ๓ ด้านที่เกิดจากปัญหายาเสพติดนี้เมื่อรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วชุมชนต้องกำหนดปัญหานั้นร่วมกัน ทำความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของผลกระทบนั้นอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันหาวิธีการแก้ไข

๒. สมุทัย จัดเป็นขั้นวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดในชุมชนที่ส่งผลกระทบและสร้างปัญหา (ทุกข์) ใน ๓ ด้านที่ได้กล่าวแล้วกำหนดให้สาเหตุให้ชัดว่าอะไรกันแน่ที่เป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชนในลักษณะที่เป็นพหุภาคีที่จะต้องร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาว่าแท้ที่จริงแล้วปัญหาดังกล่าวนี้เกิดมาจากอะไร จากการสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดได้ ๔ ด้านดังนี้ ๑) การศึกษาคะนองและการอยากรู้อยากลอง ๒) การคบเพื่อน ๓) ครอบครัวแตกแยก ๔) สภาพแวดล้อม ซึ่งปัญหาทั้ง ๔ ด้าน นี้ส่งผลทำให้เกิดปัญหา (ทุกข์) การติดยาเสพติดของชุมชน เมื่อรู้สาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนแล้วจึงหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว

๓. นิโรธ เป็นผลของการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในความหมายนี้หมายถึงผลของการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนที่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ซึ่งเกิดจากกระบวนการแห่งมรรควิธี นิโรธในความหมายนี้อาจไม่ใช่การดับทุกข์ทั้งหมดแต่เป็นการบรรลุถึงเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ร่วมกัน อาจเป็นเพียงการบรรเทาทุกข์และบำรุงสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนของตน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ลดน้อยลง ก็ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นเชิงประจักษ์ว่ามรรควิธีที่นำมาใช้นี้ถูกต้องเหมาะสมควรดำเนินการต่อไปอย่างสืบเนื่อง

๔. มรรค เป็นเหตุที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชนถือว่าเป็นขั้นลงมือแก้ปัญหาย่างจริงจังแบบพหุภาคี มีการจัดเป็นขั้นตอนกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังโดยการลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมานั้นอย่างละเอียดเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดไปตามขั้นตอน โดยกำหนดวางวิธีการ วางแผนงาน และรายการที่จะต้องทำให้ละเอียด ซึ่งในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนนี้หลังจากได้ทำการสนทนากลุ่มแล้วผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการสนทนากลุ่มเป็นมรรควิธีที่ทำให้ปัญหายาเสพติดที่มีอยู่ในชุมชนลดน้อยลง โดยสังเคราะห์เป็นมรรควิธี มีขั้นตอนได้ดังนี้

๑) การรณรงค์ โดยทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบมีการจัดทำป้ายประกาศ ป้ายประชาสัมพันธ์ รณรงค์ถึงพิษภัย อันตรายของยาเสพติดทุกชนิดรวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทต่างๆ เช่นการรณรงค์การไม่ดื่มสุรานิงานบุญ ซึ่งการดื่มสุรานี้ถือว่าเป็นเป็นต้นตอสำคัญของการติดยาเสพติดชนิดอื่นๆ และในการประชาสัมพันธ์นี้อาจใช้วิธีการสื่อสารผ่านวิทยุชุมชนหรือเสียงตามสายผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน วัด และสถานศึกษาในชุมชน เป็นการแจ้งข่าวสารและให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักการของอริยมรรคในพุทธจริยศาสตร์เป็นกระบวนการที่ต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องถึงโทษภัยของยาเสพติดด้วยวิธีการรณรงค์ซึ่งเป็นกระบวนการของมรรควิธี

๒) การสืบค้นและคัดกรองผู้ติดยาเสพติดในการสืบค้นผู้ที่ติดยาเสพติดนั้นได้ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายแบบพหุภาคีโดยขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยการขอความร่วมมือจากเครือข่ายทั้งหมดนี้ในการสอดส่อง ค้นหาผู้ที่ติดยาเสพติด หรือผู้ที่เข้าข่ายว่ามีแนวโน้มที่จะติดยาเสพติด เมื่อค้นหาแล้วพบว่ามีเยาวชนที่เข้าข่ายติดยาจะนำมาปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ให้รู้ถึงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและโทษภัยของยาเสพติดที่มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ส่วนการคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ควรจัดให้มีการคัดกรองโดยการซักประวัติผู้ที่เข้าข่ายจะติดยาเสพติดและผู้ที่ติดยาเสพติดแล้วว่าอยู่ในขั้นรุนแรง หรือติดยาเสพติดมากหรือไม่ พิจารณาจากข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยใดที่จะเสี่ยงต่อการติดยา ประวัติเกี่ยวกับการใช้ยา ประวัติเกี่ยวกับการเจ็บป่วยทั้งทางกายและทางใจ ประวัติเกี่ยวกับครอบครัว บุคคลในครอบครัวว่าเคยมีประวัติการใช้ยาเสพติดหรือไม่ เมื่อคัดกรองเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็นำเยาวชนที่ติดยาเข้าสู่การบำบัดรักษาต่อไป

๓) การประชุมเครือข่าย จากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดชุมชนแล้ว รวมถึงการสืบค้นผู้ติดยาเสพติดได้จำนวนที่ชัดเจนแล้วจะต้องมีการกระบวนการในการคัดกรองผู้ติดยาเสพติด ซึ่งในกระบวนการนี้ต้องมีการตั้งคณะกรรมการโดยมีตัวแทนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติดเช่นตัวแทนจาก บ้านวัด โรงเรียน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อปรึกษาหารือถึงปัญหาที่พบเพื่อหาแนวทางแก้ไข ปัญหาเสพติดร่วมกัน ในการประชุมนี้อาจทำเวทีสาธารณะเพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ หรืออาจจัดเป็นการเสวนากลุ่มก็ได้แต่ต้องมีตัวแทนให้ครบทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องจะได้ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) การทำข้อตกลงชุมชน ผลของการประชุมและการเสวนากลุ่มโดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมการเสวนาจนที่ตกลงแล้วจะกลายเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือธรรมนูญหมู่บ้านที่จะถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันเช่นเมื่อรู้ว่าสาเหตุของปัญหามาจากอะไรควรมีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน หรือเมื่อรู้จำนวนผู้ติดยาเสพติดแล้วควรมีการวางแผนเพื่อบำบัดและรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างไรหน่วยใดควรเป็นหน่วยงานหลักในการบำบัดหลังจากบำบัดแล้วจะมีกระบวนการฟื้นฟู และการสร้างอาชีพให้อย่างไรและหน่วยงานใดต้องรับผิดชอบเพื่อจะไม่ทำให้คนเหล่านั้นหันไปติดยาเสพติดอีก

๕) การสร้างความเข้มแข็ง ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแล้วและเป็นข้อตกลงของชุมชนที่ต้องมีการส่งเสริมให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดและฟื้นฟูแล้วได้มีอาชีพที่เหมาะสมและมั่นคงเพื่อเป็นการสร้างรายได้ในการดำเนินชีวิตของเขาจะได้ไม่หวนกลับไปข้องแวะกับยาเสพติดอีก และถือว่าผู้ติดยาเสพติดจะได้มีจุดยืนอย่างสง่างามในสังคมไม่เป็นคนชายขอบเหมือนผ่านมา และการสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เช่นการจัดกีฬาสัมพันธ์เช่นการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชุมชนจนทำให้เกิดทีมฟุตบอลประจำหมู่บ้านหรือชุมชน

รวมถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจด้วยการสร้างกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ

๒. พรหมวิหารธรรม ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งที่เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน เพราะถ้าผู้คนในชุมชนมีใจที่ประกอบด้วยพรหมวิหารแล้วชุมชนนั้นจะมีความสงบสุข เพราะโดยความหมายของ พรหมวิหาร หมายถึง ความประพฤติดันประเสริฐ ด้วยการทำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมตตาในพรหมวิหารธรรมถูกยอมรับว่าเป็นหลักธรรมเพื่อค้ำจุนโลกให้สงบร่มเย็น แม้กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ก็เป็นหลักธรรมที่คนทั่วไปควรเจริญตามโอกาสที่อำนวย ในงานวิจัยนี้นอกจากการนำหลักอริยสัจ ๔ มาเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแล้ว จากการสนทนากลุ่มยังพบว่า หลักพรหมวิหารธรรมยังเป็นหลักพุทธจริยศาสตร์อีกข้อหนึ่งที่จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเพื่อความยั่งยืนของชุมชนอีกด้วย โดยมีกระบวนการที่นำมาปรับใช้ดังนี้

๑) เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ซึ่งความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ที่เกิดขึ้นได้ทั้งต่อร่างกายและจิตใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ แต่ในความหมายนี้หมายถึงมีความรักที่เป็นความปรารถนาดี โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เป็นผู้มิจิตอาสาในการร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตน สืบเนื่องมาจากกระบวนการของทุกขอริยสัจที่เมื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วมิจิตร่วมกันเพื่อสอบสวนถึงสาเหตุของปัญหาว่ามีอะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริง มีใจเอื้ออาทรต่อผู้ติดยาเสพติดเหมือนเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาให้ถูกวิธี

๒) กรุณา ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ ๑) ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์ ๒) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์ แต่ในความหมายนี้ ผู้วิจัยหมายถึง ความปรารถนาที่จะทำให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากสภาวะของการติดยาเสพติดโดยการหาวิธีการต่างๆตามกระบวนการของมรรควิธีที่ได้กล่าวไว้แล้วในอริยสัจ ๔ ด้วยจิตใจที่เอื้ออารีโดยนำผู้ติดยาเสพติดนั้นเข้าสู่กระบวนการบำบัดทางกายและสร้างความเข้มแข็งทางจิตพุทธรวิธี จากนั้นเมื่อผู้ติดยาเสพติดหายเป็นปกติแล้วยังมีการส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านั้นได้มีอาชีพตามที่ตนถนัดเพื่อเป็นรายได้ในดำเนินชีวิตจะได้ไม่หันไปติดยาเสพติดอีก

๓) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า ดี ในความหมายนี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้าในมิติของหน้าที่การงานของผู้เคยติดยาเสพติดหลังจากได้รับการบำบัด และมีความ

อาชีพการงานที่มั่นคงสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างปกติแล้ว กลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการรักษา ต้องมีความยินดี ในความสำเร็จของเขาด้วย แม้ว่าในสังคมไทยในปัจจุบันจะเต็มไปด้วยความ เมตตา กรุณา จนล้น แต่สิ่งที่สังคมไทยขาดและเป็นสิ่งที่ทำได้ยากคือมูทิตา ความพลอยยินดีเมื่อเห็น คนอื่นได้ดี เพราะมูทิตาเป็นพลังที่ต้องแสดงออกมาจากจิตใจจริงๆ ไม่ใช่เป็นเพียงคำพูด

๔) อุเบกขา ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของอุเบกขาออกเป็น ๒ นัย ดังนี้ ๑) การรู้จักวางเฉยด้วยการทำใจให้เป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมไม่ได้ ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายาม ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมมีใจเป็นกลางที่ ประกอบด้วยปัญญา ๒) การเฝ้าระวังต่อปัญหาของเสพติดในชุมชนอย่างใกล้ชิด ไม่ให้ปัญหาเสพติด ที่เคยมีในอดีตกลับมาแพร่ระบาดในชุมชนอีกเพราะเมื่อพิจารณาจากรากศัพท์คำว่า อุเบกขา มาจาก คำว่า อุป ซึ่งมีความหมายว่า ใกล้ หรือ เข้าไปใกล้ๆ ส่วนคำว่า อิกข แปลว่า มองดู หรือ เฝ้าดู เมื่อรวม ความหมายเข้าด้วยกันแล้ว คำว่า อุเบกขา ก็แปลว่า มองดูอยู่อย่างใกล้ชิด ๆ หรือ เฝ้าสังเกตอยู่อย่าง ใกล้ชิด หรือ เฝ้าดูอยู่อย่างไม่ให้คลาดสายตา หรือ คอยจับตามองดูอยู่อย่างละเอียด หรือ เข้าไป พังเล็งพิจารณาอยู่อย่างใกล้ชิด โดยความหมายก็คือการเฝ้าระวังปัญหาที่เคยเกิดและระงับได้แล้วไม่ให้ กลับมาเกิดเป็นปัญหาต่อชุมชนอีก ในความหมายที่ ๒ นี้ น่าจะเป็นความหมายที่ตรงที่สุดกับ สถานการณ์ของปัญหาเสพติด วิธีการเฝ้าระวังนี้มีกระบวนการที่เกิดจากรรควิธีตามที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่องของอริยสัจ ๔ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ชุมชนร่วมระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาที่ร่วมกัน และถือเป็นข้อตกลงของชุมชนเพื่อชุมชนของตนโดยมีการทำงานกันแบบพหุภาคีทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม ร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง

๔. เพื่อศึกษาการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด ของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ว่าด้วย การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการ แก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จาก การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญทำให้ได้เกณฑ์ มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนที่ได้ใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพใน ๓ ชุมชน สรุปได้ดังนี้ ๑). ชุมชนวัดตุตารามเขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมีเกณฑ์ในการแก้ไขและ การป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ ๒). ชุมชนหนองกุงธนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีเกณฑ์ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ และ ๓). ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือย น้อย จังหวัดขอนแก่น มีเกณฑ์ในการแก้ไข และการป้องกันปัญหาเสพติด จำนวน ๙ ข้อ

จากการวิเคราะห์ถึงเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน ๓ ชุมชน ได้พบว่าในแต่ละชุมชนมีปัจจัยเกี่ยวกับความหนาแน่นของชุมชนและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดแต่ก็พบว่าในแต่ละชุมชนได้ใช้วิธีการที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของตนเพราะในแต่ละชุมชนมีความยุ่งยากซับซ้อนของปัญหาที่ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก ความซับซ้อนของปัญหาจะมีมากกว่าชุมชนที่ไม่มีความหนาแน่นของประชากร โดยอาศัยวิธีการแบบวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และวิธีการของนิติรัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เกณฑ์การแก้ไขปัญหายาเสพติดของทั้ง ๓ ชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๗ มาตรการ ดังนี้ ๑. การรณรงค์ให้ความรู้ ๒. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ๓. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน ๔. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ ๕. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน ๖. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี ๗. การใช้หลักพุทธธรรม

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ได้พบเห็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำประเด็นเหล่านั้นมาอภิปรายผลดังนี้

๑. สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น สาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นแบ่งเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้ อยากลอง ๒) ด้านการคบเพื่อน ๓) ด้านครอบครัว ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งในสาเหตุทั้ง ๔ นี้ถือเป็นสาเหตุหลักที่มีข้อปลีกย่อยอีกหลายประการยิ่งสังคมมีความเจริญและความหลากหลายทางวัฒนธรรมยิ่งเป็นปัจจัยส่งผลต่อการป้องกันและแก้ปัญหามากเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับอุทัย กมลศิลป์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดจากความต้องการทดลองของเด็ก ผู้ปกครองไม่ยอมรับความจริงที่ลูกของตนติดยาเสพติด พฤติกรรมการชอบเลียนแบบดาราหรือสื่อตามโฆษณาต่างๆ การคบเพื่อน ปัญหาความแตกแยกของครอบครัว การถูกหลอกลวง สภาพแวดล้อมและสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ยุทธศาสตร์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ประกอบด้วยแนวทาง คือ ๑) การป้องกัน ๒) การปราบปราม และ ๓) การบำบัดดูแล

และช่วยเหลือ^๑ และสอดคล้องกับ**พรภัค พานพิศ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า ๑) นักศึกษาการศึกษานอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดอยู่ในระดับดี ๒) นักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา การอาศัย อยู่กับบิดา มารดา สถานภาพครอบครัว และความสัมพันธ์กับครอบครัวที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดไม่แตกต่างกัน ๓) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักศึกษานอกระบบ คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและเจตคติที่มีต่อยาเสพติดตามลำดับที่ระดับ ๐.๐๕^๒ และสอดคล้องกับ**พรศรี พัฒนาพงษ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติด มาจากครอบครัวไม่มีความสุข หย่าร้าง บิดามีภรรยาบ่อย ดื่มสุรา แม่เล่นการพนัน หรือไม่ก็มาจากครอบครัวที่มีช่องว่างระหว่างวัย บิดามารดาไม่เข้าใจกัน สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่มีการค้ายาเสพติด หรือผู้ใกล้ชิด สภาพจิตใจอ่อนไหวเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ง่ายแก่การถูกหลอกหลวง^๓

๒. การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ประกอบด้วย อริยสัจ ๔ และพรหมวิหาร ๔ ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนของตนซึ่งสอดคล้องกับ**พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา** ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การมีกัลยาณมิตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญ

^๑ อุทัย กมลศิลป์ และคณะ, กระบวนการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖, **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, Vol. 17 No 1 (2017) มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

^๒ พรภัค พานพิศ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **รายงานผลการวิจัย**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

^๓ พรศรี พัฒนาพงษ์, “ปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา”, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๐, บทคัดย่อ.

ภาวนาว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ลด ละ เลิกยาเสพติดได้ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นต่อกระบวนการอริยสังขีว่า ปัญหาทุกปัญหามีสาเหตุและถ้าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันเป็นพลังแผ่นดินก็จะมีแนวทางในการแก้ปัญหาทุกปัญหาได้ การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาผ่านรูปแบบกิจกรรมในค่ายฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่วิทยากรนำหลักพุทธธรรม สาระ มาปรับประยุกต์แทรกในทุกกิจกรรม หลักพุทธธรรม ภายใต้กรอบอริยสังขี เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการแก้ปัญหาได้ทุกปัญหา ทุกระดับชั้นของปัญหา เป็นหลักสากลจักรวาลที่ใช้ได้ทุกแง่มุม ในแต่ละปัญหาถึงแม้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายจะทำให้พบแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหา นั้นๆ เสมอ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นโอกาสที่จะใช้ปัญญาร่วมกันโดยผ่านกระบวนการกิจกรรมพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตวิญญาณให้เกิดปัญญาของชาวพุทธ ในกิจกรรมตาม ประเพณีได้แก่ การไปทำบุญมีการให้ทาน รักษาศีล การเจริญภาวนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วัน มาฆบูชาวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ และการปฏิบัติ ธรรมเนื่องในวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ในกิจกรรมพิเศษ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่ายฝึกอบรมต่อต้านยาเสพติดของหน่วยงานราชการต่างๆ และสอดคล้องกับ **รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า หลักธรรมสำคัญที่ชุมชนใช้ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย ๑. หลักอริยสังขี คือ การเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหายาเสพติด คิดค้นวิธีการแก้ไข และ นำสู่การปฏิบัติรวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ๒. หลักอภิธานิยธรรม คือ หลักการ อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ซึ่งมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลแห่งการกระทำคือ ความเป็น ปกติสุขในสังคม ๓. หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรักใคร่ เมตตาต่อกัน ๔. หลักประโยชน์ ๓ ประการ ซึ่งเป็นฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประกอบด้วย หลักประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฐฐธัมมิกัตถะ) โดยเน้นให้คนในชุมชนดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม รู้จักการ แสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาทรัพย์อย่างถูกวิธี หลักประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะ) คือการ ปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศีลธรรม เชื้อกฏแห่งการทำดีทำชั่วและหลักประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การ

^๔ พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา, “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

ดำรงตนอย่างสงบสุขด้วยปัญญาไตร่ตรอง มีสติเท่าทันความทุกข์เพราะโลก โกรธ หรือหลง ๕. หลักธรรมไตรสิกขา คือ ได้รักษาศีล ได้เจริญสมาธิ และได้เจริญปัญญา^๕

๓. การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ๗ มาตรการ ดังนี้ ๑. การรณรงค์ให้ความรู้ ๒. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ๓. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน ๔. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ ๕. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน ๖. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี ๗. การใช้หลักพุทธธรรม โดยการนำเกณฑ์ที่ได้สังเคราะห์นี้กลับไปเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุในชุมชนของตนต่อไปซึ่งสอดคล้องกับ**รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ**ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานการประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย ๑. การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหาสถานการณ์สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม ๒. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓. การใช้มาตรการทางสังคม ๔. การปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ๕. การให้การศึกษาเรียนรู้ ๖. การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ ๗. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ๘. การบูรณาการสู่สถานศึกษา ๙. การฟื้นฟูบำบัด ๑๐. ระบบอาสาสมัครชุมชน ๑๑. การใช้มาตรการทางกฎหมาย^๖ และสอดคล้องกับ**สุรีย์ บุญญาอนุพงศ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุให้เกิดประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า นอกจากจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยแล้ว ยังจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ทางวิชาการสนับสนุนการดำเนินงาน รัฐบาลจึงกำหนดให้สถาบันการศึกษามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุ โดยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาจัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาปัญหาสาเหตุ พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสภาพสังคม ยาเสพติดในชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลและความรู้จากการปฏิบัติงาน และทำสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำเป็นเอกสารวิชาการเพื่อเผยแพร่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุในชุมชน รวมทั้งเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาสาเหตุในชุมชน ซึ่งจะเป็น

^๕ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ, “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, พระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

^๖ เรื่องเดียวกัน, บทคัดย่อ.

ประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเสพติดในชุมชน^๗ และสอดคล้องกับรังสิริศัพท์ วงศ์อุปราชและคณะได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาอาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์แนวความคิดการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาอาเสพติดในเยาวชน ถือว่าได้รับการยอมรับในต่างประเทศเป็นอย่างมาก เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในเชิงการป้องกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน จุดเด่นของโปรแกรมที่นำแนวความคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ๑) ความชัดเจนของแนวคิดที่ประกอบด้วยมาตรฐานและองค์ประกอบรายได้ (การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ) ๒) การเลือกใช้รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยและความจำเพาะ ๓) เนื้อหา กิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม และ ๔) เกณฑ์ในการวัดความสำเร็จที่สามารถสังเกตได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมาตรฐาน^๘

๕.๓ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการวิจัยเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ข้อ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำหรับวัด บ้าน และโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

๑. การนำเสนอเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่ค้นพบบรรจุเป็นแผนเพื่อการป้องกันและบำบัดยาเสพติดในชุมชนจังหวัดขอนแก่น
๒. การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาอาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
๓. นำผลของวิจัยที่ค้นพบเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการพัฒนาการแก้ไขและการป้องกันปัญหาอาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

^๗ สุริย์ บุญญาอนุพงศ์, รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาอาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (ศูนย์บริการวิชาการและพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มท้องถิ่นและภูมิภาคศึกษา สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๘ รังสิริศัพท์ วงศ์อุปราชและคณะ, แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาอาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, Vol 9 No 19 (2015) พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘, บทคัดย่อ.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนประกอบด้วยวัด บ้าน และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน และการสร้างเครือข่ายในระบบพหุภาคี

๒. ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ ชุมชน และองค์กรภาครัฐในภาคอีสานได้มีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนปลอดภัยยาเสพติดและชุมชนอุดมปัญญา

๓. ควรมีการสังเคราะห์เกณฑ์มาตรฐานในการจัดการปัญหายาเสพติดที่ได้จากผลการวิจัยนี้ไปปรับใช้เป็นต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนเสี่ยงในภาคอีสาน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรจะทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการทำความเข้าใจระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๒. ควรทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๓. ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสาน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย-ภาษาบาลี

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

โกวิท ประวาลพุกษ์ และภนิดา คุสกุล. ศิลธรรมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
กรมศาสนา, ๒๕๓๒.

โกวิท พวงงาม. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๔๕.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. ปรัชญาทั่วไป. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๔๗.

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, เอกสารการ
สอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. หน่วยที่
๘. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, รศ.. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

ฐานวุฒโฒภิกขุ. มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท. หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่อาเตียง แซ่จิว.
วันที่ ๓ มิ.ย ๒๕๓๓.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร
, ๒๕๔๖.

นภดล กรรณิกาและคณะ. การประเมินประสิทธิภาพ ผลรวมของแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาเสพ
ติดตามนโยบายของรัฐบาล. (เมษายน-กันยายน ๒๕๕๒) ในพื้นที่ ๒๗ จังหวัด, ๒๕๕๒.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษร
เจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ). ยุวธรรมสำหรับยุวชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพ
ใจ, ๒๕๕๐.

พุทธทาสภิกขุ. **หน้าที่ของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๙.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **ธรรมสำหรับเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๓.

พระราชวรมนี (ประยุตต์ ปยุตโต). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร:
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระเทพปริยัติเมธี. **หลักการพัฒนาดน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ม.ป.ป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระราชวรมนี (ประยุตต์ ปยุตโต). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระเมธีวราภรณ์. **เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ,
๒๕๕๓.

พระสิริมิ่งคลาจารย์. **มิ่งคลัตถที่ปณีแปล เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.

พระครูนิพัทธปริยัติกิจ (บุญมี อุตตรกโข). **“คุณธรรมของครู”**. ปาฐกถาธรรม. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒.
กันยายน-ตุลาคม ๒๕๔๕.

พรศรี พัฒนาพงษ์. **ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดใน
สถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๕๐.

พระครูนิพัทธปริยัติกิจ (บุญมี อุตตรกโข). **“คุณธรรมของครู”**. ปาฐกถาธรรม. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒
กันยายน-ตุลาคม ๒๕๔๕.

- ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่งและคณะ. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. **พุทธวิถี**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๘.
- ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- บุญศรี พรหมมาพันธ์และคณะ. **การประเมินผลครึ่งแผนของแผนป้องกันยาเสพติด พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๕๐**, ๒๕๕๑.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- บัณฑิต รอดเทียนและอานนท์ เมธิ์ฉัตร. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- ยุพาพร รูปงาม. **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- _____ . **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- _____ . **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- สุจิตรา รมรื่น. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๐.
- สุรีย์ บุญญานพวงศ์. **รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. ศูนย์บริการวิชาการและพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด กลุ่มท้องถิ่นและภูมิภาคศึกษา สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- सानิตย์ บุญชู. **การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์, ๒๕๒๗.
- สาโรช บัวศรี. **จริยธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา, ๒๕๔๒.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**, กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง, ๒๕๔๖.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประสพการณ์. **ประสพการณ์ดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.** กรุงเทพมหานคร: ส่วนวิชาการด้านยาเสพติด สำนักพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๒๕๕๓.

ไสว มาลาทอง. **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. **การพัฒนาชนบทไทย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

วิทย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ. **โครงการประเมินผลการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปี ๒๕๕๑.** หุ้สนับสนุนการวิจัยจากสำนักยุทธศาสตร์: สำนักงาน ป.ป.ส., ๒๕๕๒.

(๒) รายงานการวิจัย:

กรรณิการ์ ศรีสัตย์รสนา. “การปฏิบัติงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกรมสามัญ โรงเรียนมัธยมขนาดกลางจังหวัดขอนแก่น”. **รายงานการวิจัย.** มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓.

นันทา ดีดิษฐ์. “รูปแบบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยนาท”. **รายงานการวิจัย.** นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๖.

พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด). “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักคุณธรรมบถ ๑๐ ประการ”. **รายงานการวิจัย.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พินิจอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา. “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ”. **รายงานการวิจัย.** พระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พรศรี พัฒนาพงษ์. “ปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา”. **รายงานการวิจัย.** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๐.

พรภัก พานพิศ. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกำบังปัญหา ยาเสพติดของนักศึกษานอกกระบวน
ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ”. **รายงานการวิจัย**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,
๒๕๕๒.

พิสุทธิ์ ภูเงิน. “ศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด
: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสกพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น”.
รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

พันจ่าอากาศเอกบุญเพ็ง หงษา. “การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตรค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติด
ของกองทัพอากาศ”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ. “กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมใน
หมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย**. พระพุทธศาสนา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สมพร จันทา. “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา:
อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี”. **รายงานการวิจัย**. ศึกษาศาสตรเพื่อพัฒนาชุมชน:
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔.

สุรวุฒิ โชติธำรงกุล. “บทบาทของโครงการประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา
ยาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลเมืองการุ้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี”. **รายงานการ
วิจัย**. การปกครองท้องถิ่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

ศศิประภา สุขแจ่ม. “พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขององค์การ
บริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๕๑.

อุกฤษฏ์ กรับทอง. “การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการแก้ไขปัญหายาเสพติด
ในเขตอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **รายงานการวิจัย**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต:
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

(๓) วารสาร:

จรัส ลีกา. “รูปแบบและกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของบ้าน วัด โรงเรียน ในการจัดการปัญหายา
เสพติดแนวพุทธของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**. (ปีที่ ๑๗
ฉบับที่ ๒ พ.ค.-ส.ค. ๒๕๖๐).

พระชนกฤต อดุลกิจใจ (กฤตชนาพงษ์). “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธุรกิจเครือข่าย”,
วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. Vol 16 No 2 (2016) กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙.

รังสิริศม์ วงศ์อุปราชและคณะ. “แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, Vol 9 No 19 (2015) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘.

อุทัย กมลศิลป์ และคณะ. “กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา ๒๕๕๖”. วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ Vol. 17 No 1 (2017) มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมอนามัย. โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในงานภารกิจกรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข. แหล่งที่มา <http://psdga.anamai.moph.go.th/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐ กรมราชทัณฑ์, แหล่งที่มา https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=19812 สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

พระมหา ธรรมชา นิธิบุญยากร. เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/316984>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑

สาเหตุของการติดยาเสพติด. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the
community in KhonKaen province

ผศ.ดร. จรัส ลีกา

Assist. Prof. Dr. Jaras Leeka

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus,

Thailand

Corresponding Author, E-mail: jarasleeka@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น 2. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น 3. เพื่อศึกษาการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive analysis) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนว

ผลการวิจัยพบว่า

1. สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนใน 3 ชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนวัดดูมาราม เขต 3 อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ชุมชนหนองกุงธนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น 3) ชุมชนเป็อยน้อย อ.เป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีสาเหตุมาจาก 1) สาเหตุจากความคึกคะนองแล...
อยากสู้อยากลอง 2) ด้านการคบเพื่อน 3) ด้านครอบครัว 4) ด้านสภาพแวดล้อม

2. การแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของ 3 ชุมชน มีการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ทั้ง ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน ดังนี้ 1.หลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) 2. พรหมวิหารธรรม 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)

3. เกณฑ์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน 3 ชุมชน มีปัจจัยเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในแต่ละชุมชนได้ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนโดยใช้วิธีการแบบวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และวิธีการของนิติรัฐเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน ซึ่งสังเคราะห์ได้ 7 มาตรการ ดังนี้ 1.

การรณรงค์ให้ความรู้ 2. การใช้มาตรการทางกฎหมาย 3. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน
4. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ 5. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน 6. การสร้างเครือข่ายแบบ
พหุภาคี 7. การใช้หลักพุทธธรรม

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์, การป้องกันปัญหา, การแก้ไขปัญหา, ยาเสพติด,

Abstract

The research entitle The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen province. with research objectiveswere 1) To study the causes of drug addiction in Khon Kaen. 1) To study the application of Buddhist ethics for solving and prevention the drug problem of community in Khon Kaen. This research is the qualitative research methodology and the data were descriptively analyzed by the inductive analysis method.

The research results were as follows :

1) Causes of drug addiction in 3 communities: 1) Wat Wutaram community 3, Muang district, Khon Kaen 2) Nong Kung Thanasan community, Phu Wiang district, Khon Kaen province 3) Pueai Noi community, Pueai Noi district, Khon Kaen province
1) Cause of pride and curiosity 2) Friends of friends 3) Family 4) Environment

2). Modification and prevention of narcotic problems in the three communities has led to the application of the Buddhist ethics to the process of bringing the Buddhist ethics to be used as a benchmark for solving and preventing drug problems Community is 1) The Four Noble Truths, 2) Phrhm̄wih̄ar

3) Criteria for tackling narcotic addiction in the three communities are multicultural factors that are important variables for drug problem solving. The community uses a method that is appropriate to their space context, using a community-based approach. And the method of state law is the standard for solving and preventing drug problems of the community. The synthesis has 7 measures are 1). Awareness Campaign 2). The use of legal measures. 3). The use of culture and wisdom in the community 4). Occupational Therapy and Care 5). Meetings for Community Agreements 6). Multilateral Network 7). The use of Buddhist principles.

Keywords: Buddhist ethics, problem prevention, problem solving, drugs,

1. ความสำคัญของปัญหา

ด้วยสภาพปัญหายาเสพติดที่ส่งผลให้มีผู้ได้รับความเดือดร้อนทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นจำนวนมาก ทำให้นานาประเทศพยายามร่วมมือกันเพื่อหาทางหยุดยั้งปัญหา ยาเสพติด จนกระทั่งที่ประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้ยาในทางที่ผิดและการลักลอบใช้ยาเสพติด(International Conference on Drug Abuse and Illicit Trafficking : ICAIT) ได้มีมติให้เสนอสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ(United Nations General Assmby) ขอให้กำหนดวันที่ 26 มิถุนายนของทุกปีเป็น “วันต่อต้านยาเสพติดโลก” เพื่อให้ประชาชนทั่วโลกได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหา ยาเสพติด

ปัจจุบันสถานการณ์ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญ และมีแนวโน้มที่จะขยายตัว มีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มี โอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติดได้ง่าย ยุทธศาสตร์ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด พ.ศ. 2558 - 2562 จึงมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด ดังนั้น การที่จะให้เยาวชนไม่หันไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด จึงต้องสร้างภูมิคุ้มกันโดยการ ปลุกฝังเยาวชนให้เกิดการคิดดี ทำความดี และในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุ ครบ 5 รอบ 2 เมษายน 2558 ประกอบกับในวันที่ 26 มิถุนายนของทุกปี เป็นวันต่อต้านยาเสพติดโลก สำนักงาน ป.ป.ส. จึงกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรม ภายใต้กรอบแนวคิด ที่ว่า “คิดดี ทำดี ต่อต้านยาเสพติด” เพื่อถวาย เป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี(National Geographic,2015:pp6)

จะเห็นได้ว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมปัจจุบันสร้างปัญหาต่อการพัฒนาประเทศชาติทำให้ประเทศชาติต้องเสี่ยงประมาณในการแก้ไขและป้องกันโดยการประกาศเป็นวาระแห่งชาติโดยกำหนดให้หน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน ถือเป็นภารกิจหลักเน้นปฏิบัติการ 3 ด้าน ได้แก่ การป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดรักษา และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นต้องเกิดขึ้นจากการระดมความคิดของคนในชุมชนจนกลายเป็นข้อตกลงของชุมชนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ของชุมชนโดยให้มีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการสื่อสารผ่านป้ายโฆษณาตามสถานที่ต่างๆรวมถึงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดผ่านเสียงตามสายและวิทยุของชุมชน โดยมีการสร้างกระบวนการเพื่อการสืบค้นประวัติและคัดกรองผู้ติดยาเสพติด และการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยการสนับสนุนให้ความรู้และอาชีพให้หลังจากการได้รับการบำบัดแล้ว

จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนงานเช่นบ้าน วัด โรงเรียน เป็นภาคีเพื่อทำงานร่วมกันโดยการสำรวจและตรวจสอบความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมชุมชน รวมถึงอาชีพหลักของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสืบค้นปัญหายาเสพติดและมีการคัดแยกผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด 2) การประชุมผู้นำ

ชุมชนเพื่อหาแนวทางแนวทางการป้องกันยาเสพติดและมาตรการเพื่อรองรับครอบครัวที่มีผู้ติดยาเสพติด และ 3) การประกาศเป็นข้อตกลงของชุมชนหรือวาระของหมู่บ้าน เพื่อใช้มาตรการหรือกติกาในการรักษาชุมชนให้เข้มแข็งและห่างไกลยาเสพติด โดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์มาประยุกต์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาพร้อมกับนโยบายภาครัฐเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักอริยสัจ 4 เพื่อเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหายาเสพติด ซึ่งมีรูปแบบดังนี้ 1) ทุกซ์ กำหนดปัญหา (Case) 2) สมุทัย หาสาเหตุของปัญหา (Cause) 3) นิโรธ วิธีแก้ปัญหา (Clear) และ 4) มรรค ลงมือแก้ปัญหา (Crack) (Jaras Leeka,2017: Abstract)

จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน โดยการใช้วิธีการทางพุทธจริยศาสตร์ นั่นคือการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชนด้วยวิธีการบำบัดทางกายและใจควบคู่กันไป โดยทางกายจะได้รับการบำบัดด้วยเวชวิธีจาก สาธารณสุขตำบล/อำเภอ และการออกกำลังกายและฝึกวิชาชีพ ส่วนด้านจิตใจก็มีการให้ความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ทางโลกคือความรู้สำหรับการประกอบอาชีพที่สุจริตหลังจากเลิกจากยาเสพติด และใน ขณะเดียวกันก็สอนหลักธรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาให้รู้สำนึกในคุณของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณต่อตนเอง เพื่อไม่ให้ผู้ที่เลิกจากยาเสพติดแล้ว หวนกลับไปเสพยาอีก ส่วนบุคคลและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดจะมีรูปแบบในการ ปกป้องกันด้วยหลักพระพุทธจริยศาสตร์ไว้อย่างชัดเจนและเห็นเป็นเชิงประจักษ์ว่าสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมาจากสาเหตุอะไรบ้างและจะนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับ ใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นได้จริงหรือไม่รวมถึงจะ พัฒนาให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในจังหวัด ขอนแก่นได้อย่างไร

ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวมาทั้งหมดนี้จำเป็นต้องมีการค้นหาสาเหตุของ ปัญหาและวิธีการแก้ไขด้วยการใช้กระบวนการทางการวิจัยเพื่อสืบค้นทางความจริงและแก้ไขปัญหา ต่างๆได้อย่างเป็นรูปธรรมผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของ ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นการรณรงค์การป้องกันและการแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดให้เป็นข่าวสารข้อมูลให้กับชุมชน สถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียน และสถาบัน ศาสนา และเมื่องานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์แล้วจะทำให้ได้ข้อตกลงของชุมชนที่จะเป็นข้อปฏิบัติในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

3. คำถามในการวิจัย

1. สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีสาเหตุมาจากอะไร
2. การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นได้อย่างไร
3. การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นควรมีการพัฒนาเป็นเกณฑ์มาตรฐานได้อย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมุ่งวิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเอกสารตำราหนังสือ บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหาและประเด็นที่ต้องการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งวิจัยถึงพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยมีเนื้อหาและประเด็นที่ต้องการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นสำคัญ ดังนี้ 1) สาเหตุของการติดยาเสพติดในชุมชนของอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น 3) การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาวิจัยถึง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชน และได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องบางส่วนจึงสรุปได้ว่าชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกนี้จะเป็นตัวแทนที่ดีของชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดขอนแก่นได้ซึ่งประกอบด้วย ชุมชนวัดสุวรรณาราม เขต 3 อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ชุมชนหนองกุงธนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

4.4 ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และผู้ที่เคยติดยาเสพติดมาแล้วเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย 1) ชุมชนวัดตุ่มอาราม เขต 3 อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน 20 รูป/คน 2) ชุมชนหนองกุงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน 20 รูป/คน 3) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่นจำนวน 20 รูป/คน รวม 60 รูป /

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

5.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนจัดเตรียมชุดคำถามและวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้ามีการดำเนินงานแบบเป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานเดียวกันโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้เป็นฐาน

5.2 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนแบบเข้มงวดพอประมาณ และข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบหลวม (Loosely structure) หรือ เพื่อสัมภาษณ์บริบทชุมชนหรือสภาพปัญหาทั่วไปของชุมชนเช่น อาณาเขตพื้นที่ ชุมชนใกล้เคียง อาชีพ รายได้ จำนวนสมาชิกในชุมชน เป็นการสัมภาษณ์ถึงสภาพปัญหาทั่วไปที่ไม่ได้ระบุไว้ในแบบสัมภาษณ์ จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

5.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) และเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐานในการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เฉพาะในบางประเด็นที่ได้ข้อมูลไม่ชัดเจนและครบถ้วน

5.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Co-observation) เพื่อสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเช่นการแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ของชุมชนและกิจกรรมการสนทนากลุ่ม

5.5 สมุดจดบันทึกข้อมูลภาคสนามเพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการทำวิจัย

5.6 เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ เป็นการบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูลจากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

6. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนดังนี้

6.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น จากนั้นนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์มาสร้างเป็นคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group) และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐาน

6.2 นำแบบคำถามในการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอคำแนะนำและตรวจสอบความเหมาะสมของคำถามเพื่อใช้ในการวิจัย

6.3 ปรับปรุงแบบคำถามในการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านในการตรวจสอบความเหมาะสมเชิงเนื้อหา ภาษา และวิธีวิจัย

6.4 นำแบบคำถามในการสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านให้ข้อเสนอแนะไปปรึกษาที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอคำแนะนำเพิ่มเติม

6.5 ปรับปรุงแบบคำถามในการสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย

6.6 จัดพิมพ์เครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

7. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักพุทธจริยศาสตร์ และการป้องกันและแก้ไขเสพติดแล้วนำข้อมูลที่ได้จากทั้งสองด้านมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนได้องค์ความรู้ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขเสพติดโดยมีหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นฐาน จากนั้นจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- 1) คัดเลือกชุมชนและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ชุมชนวัดตุฆาราม อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน 20 รูป/คน 2) ชุมชนหนองกุงธนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน 20 รูป/คน 3) ชุมชนเป็อยน้อย อ.เป็อยน้อย จ.ขอนแก่น จำนวน 20 รูป/คน รวม 60 รูป / คน
- 2) ผู้วิจัยนัดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 60 รูป/คน มาให้ข้อมูล
- 3) จัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ชุมชน ละ 1 ครั้ง เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข
- 4) การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้นและได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้ว เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังใคร่บถ้วนและชัดเจน

8. การเก็บรวบรวมข้อมูล

8.1 นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้นำชุมชนทั้ง 3 ชุมชน

8.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ ด้วยการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

8.3 อบรมผู้ช่วยการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัยและทำความเข้าใจขั้นตอนการเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

8.4 ผู้วิจัยกำหนดนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ ที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก

9. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจดบันทึก โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วยการตีความ การแปรความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Ananlysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยโดยกำหนดการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

- 1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด
- 2) แยกแยะข้อมูลในด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ
- 3) เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธีโดยวิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์

5) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

10. สรุปผลการวิจัย

1. สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนใน 3 ชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนวัดตุ่มอาราม เขต 3 อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ชุมชนหนองกุงชนสาร อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น 3) ชุมชนเป็อยน้อย อ.เป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีสาเหตุมาจาก 1) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้้อยากลอง 2) ด้านการคบเพื่อน 3) ด้านครอบครัว 4) ด้านสภาพแวดล้อม

2. การแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของ 3 ชุมชน มีการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ทั้ง ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของชุมชน ดังนี้ 1. หลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) 2. พรหมวิหารธรรม 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)

3. เกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาสาเหตุใน 3 ชุมชน มีปัจจัยเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อวิธีการแก้ไขปัญหาสาเหตุ ในแต่ละชุมชนได้ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนโดยใช้วิธีการแบบวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และวิธีการของนิติรัฐเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาสาเหตุของชุมชน ซึ่งสังเคราะห์ได้ 7 มาตรการ ดังนี้ 1. การรณรงค์ให้ความรู้ 2. การเข้ามาตรกรทางกฎหมาย 3. การใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน 4. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ 5. การประชุมเพื่อหาข้อตกลงชุมชน 6. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี 7. การใช้หลักพุทธธรรม

11. การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้พบเห็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำประเด็นเหล่านั้นมาอภิปรายผลดังนี้

1. สาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น สาเหตุของปัญหาการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นแบ่งเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) สาเหตุจากความคึกคะนองและการอยากรู้้อยากลอง 2) ด้านการคบเพื่อน 3) ด้านครอบครัว 4) ด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งในสาเหตุทั้ง 4 นี้ถือเป็นสาเหตุหลักที่มีข้อบ่งชี้ย่อยอีกหลายประการยิ่งสังคมมีความเจริญและความหลากหลายทางวัฒนธรรมยิ่งเป็นปัจจัยส่งผลต่อการป้องกันและแก้ปัญหามากเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Uthai Kamolasil, et al.,

2013, ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ใน ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองพอก ปีการศึกษา 2556 ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดจากความต้องการทดลองของเด็ก ผู้ปกครองไม่ ยอมรับความจริงที่ลูกของตนติดยาเสพติด พฤติกรรมการชอบเลียนแบบดาราหรือสื่อตามโฆษณาต่างๆ การคบเพื่อน ปัญหาความแตกแยกของครอบครัว การถูกหลอกลวง สภาพแวดล้อมและสภาพ เศรษฐกิจในครอบครัวทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ยุทธศาสตร์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยา เสพติด ประกอบด้วยแนวทาง คือ 1) การป้องกัน 2) การปราบปราม และ 3) การบำบัดดูแลและ ช่วยเหลือ 2. การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของ ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไข และการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลจากการสนทนากลุ่มทั้ง 3 ชุมชน ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ประกอบด้วย อริยสัจ 4 และพรหมวิหาร 4 ไป ปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนของตนซึ่ง สอดคล้องกับ BoonPeng Hongsha, 2015, ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์พุทธธรรมในหลักสูตร ค่ายผู้นำเยาวชนต่อต้านยาเสพติดของกองทัพอากาศ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมใน พระพุทธศาสนา สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในกิจกรรม ต่างๆ มีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การมีกัลยาณมิตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญ ภาวนาว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ลด ละ เลิกยาเสพติดได้ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นต่อ กระบวนการอริยสัจสี่ว่า ปัญหาทุกปัญหามีสาเหตุและถ้าทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันเป็นพลังแผ่นดินก็จะ มีแนวทางในการแก้ปัญหาทุกปัญหาได้

3. การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนใน จังหวัดขอนแก่น เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัด ขอนแก่น 7 มาตรการ ดังนี้ 1. การรณรงค์ให้ความรู้ 2. การใช้มาตรการทางกฎหมาย 3. การใช้วิถี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน 4. การบำบัดและการส่งเสริมอาชีพ 5. การประชุมเพื่อหาข้อตกลง ชุมชน 6. การสร้างเครือข่ายแบบพหุภาคี 7. การใช้หลักพุทธธรรม โดยการนำเกณฑ์ที่ได้สังเคราะห์นี้ กลับไปเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนของตนต่อไปซึ่งสอดคล้อง กับ Rungthip and the team, 2013 ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในหมู่บ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานการประสานภาคีภาคส่วน และกระบวนการติดตามผลการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย 1. การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหา สถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม 2. การ

ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. การใช้มาตรการทางสังคม 4. การปรับใช้ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น 5. การให้การศึกษาเรียนรู้ 6. การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ 7. การสร้าง เครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน 8. การบูรณาการสู่สถานศึกษา 9. การฟื้นฟูบำบัด 10. ระบบ อาสาสมัครชุมชน 11. การใช้มาตรการทางกฎหมาย

12. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

12.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการวิจัยเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนใน จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำหรับวัด บ้าน และ โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1. การนำสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่ค้นพบบรรจุเป็นแผน เพื่อการป้องกันและบำบัดยาเสพติดในชุมชนจังหวัดขอนแก่น
2. การนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหายาเสพติดของ ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
3. นำผลของวิจัยที่ค้นพบเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการพัฒนาการแก้ไขและการป้องกัน ปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

12.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ในการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนใน จังหวัดขอนแก่น(The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen province) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนประกอบด้วยวัด บ้าน และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมกัน และการสร้างเครือข่ายในระบบพหุภาคี
2. ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ ชุมชน และองค์กรภาครัฐในภาคอีสานได้มีส่วนร่วม ในการสร้างชุมชนปลอดยาเสพติดและชุมชนอุดมปัญญา
3. ควรมีการสังเคราะห์เกณฑ์มาตรฐานในการจัดการปัญหายาเสพติดที่ได้จากผลการวิจัย นี้ไปปรับใช้เป็นต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนเสี่ยงในภาคอีสาน

12.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการทำความเข้าใจมี ีระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. ควรทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคอีสานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3. ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอีสาน

Bibliography

BoonPeng Hongsha, **Applying Buddhism in the youth anti-drug camp.** Air Force, 2015. pp : Abstract

Jaras Leeka, **The model and process to create strength of villages-monasteries-schools on the problems-Addictive Drug tackling, According to Buddhism in the Northeastern Region,** Journal of Academic Dhammathasasana (Vol. 17 No. 2 May - Aug.2560) : Abstract

National Geographic, **War on Drugs,**2558(2015) pp : 6

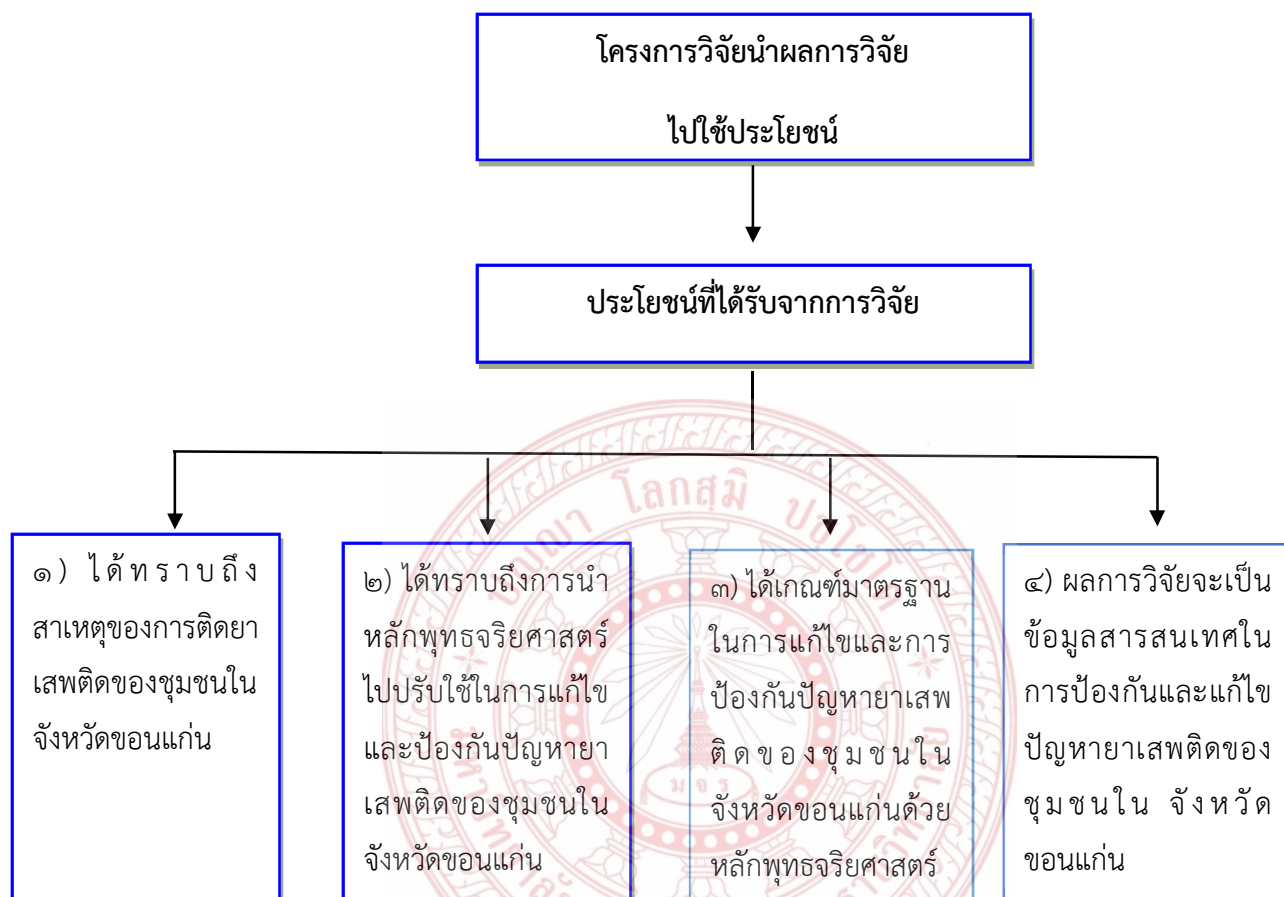
Rungthip and the team, **the process of preventing and solving drug problems With Buddhism in the village of Pai, Mae Pong, Doi Saket, Chiang Mai,** 2013. pp : Abstract

Uthai Kamolasil, et al., **Strategic Management Process to Prevent Drug Outbreaks.**Nongphok Nonthaburi Education and Learning Center Academic Year 2013,Journal of Academic Dissemination Vol. 17No1 (2017):January - April 2560,pp : Abstract

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
และการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์
กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ
และผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการ**

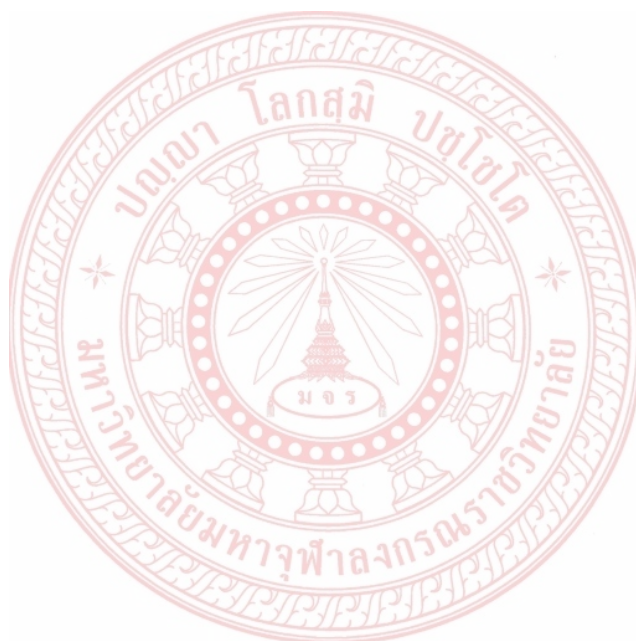
วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
<p>๑. เพื่อศึกษาสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>๒. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>๓. เพื่อศึกษาการพัฒนากฎเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p>	<p>๑. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย</p> <p>การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้</p> <p>ขั้นตอนที่ ๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธจริยศาสตร์ และการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดแล้วนำข้อมูลที่ได้จากทั้งสองด้านมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนได้องค์ความรู้ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดโดยมีหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นฐาน จากนั้นจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก</p> <p>ขั้นตอนที่ ๒ การดำเนินการวิจัยเรื่องพุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้</p> <p>๑) คัดเลือกชุมชนและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๑) ชุมชนวัดวุฒาราม อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๒) ชุมชนหนองกุงธนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๓) ชุมชนเปี้ยน้อย อ.เปี้ยน้อย จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน รวม ๖๐ รูป / คน</p> <p>๒) ผู้วิจัยนำกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๖๐ รูป/คนมาให้ข้อมูลประกอบด้วย ๑)</p>	<p>๑) ได้ทราบถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>๒) ได้ทราบถึงการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p> <p>๓) ได้เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์</p> <p>๔) ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสารสนเทศในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น</p>

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
	<p>ชุมชนหนองวัด อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๒) ชุมชนหนองกุงธาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น จำนวน ๒๐ รูป/คน</p> <p>๓) จัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ชุมชน ละ ๑ ครั้ง เพื่อหาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข</p> <p>๔) การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้นและได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้ว เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังคลุมเครือและชัดเจน</p> <p>๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล</p> <p>๑) นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้นำชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน คือ ๑) ชุมชนหนองวัด อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน ๒) ชุมชนหนองกุงธาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น และ ๓) ชุมชนเปือยน้อย อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัยและลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล การทำวิจัย โดยการทำกิจกรรมกลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ</p> <p>๒) ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ ด้วยการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ</p> <p>๓) อบรมผู้ช่วยการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัยและทำ</p>	

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
	<p>ความเข้าใจขั้นตอนการเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ</p> <p>๔) ผู้วิจัยกำหนดนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ ที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก</p> <p>๓. การวิเคราะห์ข้อมูล</p> <p>การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การจดบันทึก โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วยการตีความ การแปรความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี (Descriptive Ananalysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยโดยกำหนดการวิเคราะห์ไว้ดังนี้</p> <p>๑) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด</p> <p>๒) แยกแยะข้อมูลในด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ</p> <p>๓) เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน</p> <p>๔) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธีโดยวิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนา</p>	

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
	<p>เกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกัน ปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัด ขอนแก่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์</p> <p>๕) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปราย ผล</p>	

ภาคผนวก ง
เครื่องมือการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์
- ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
- รายนามผู้ให้ข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ (Interview guide)

พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province.

*****

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ (Interview guide) มีทั้งหมด ๒ ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ ๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
๒. บ้านเลขที่..... หมู่..... ถนน..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
๓. ระดับการศึกษา ( ) มัธยมศึกษา ( ) มัธยมศึกษา ( ) อนุปริญญา ( ) ปริญญาตรี ( ) ปริญญาโท
( ) ปริญญาเอก
( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
๔. อาชีพ ( ) รับราชการ ( ) พนักงานราชการ ( ) พนักงานเอกชน ( ) พระสงฆ์ ( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
๕. วันที่ให้สัมภาษณ์.....เดือน..... พ.ศ..... เวลา.....น.

ตอนที่ ๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของการติดยาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ใน ๔ ด้าน ต่อไปนี้ อย่างไร

๑.๑ ด้านความคึกคะนองและการอยากรู้อยากลอง

.....

.....

.....

.....

๑.๒ ด้านการคบเพื่อน

.....

.....

.....

๑.๓ ด้านครอบครัว

.....

.....

.....

.....

.....

๑.๔ ด้านสภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านได้นำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปปรับใช้เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น อย่างไร และด้วยวิธีการอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านเห็นว่าเกณฑ์ในการแก้ไขและการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่นควรถูกพัฒนาให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานได้อย่างไร และด้วยวิธีการอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้

ที่ ศธ. พิเศษ /๒๕๖๑

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายวิชัย อัยรา นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองกุงชนสาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์การวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง “พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น (The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province)” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ. พิเศษ /๒๕๖๑

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ประธานชุมชนวัดคูมาราม เขต ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์การวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง “พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น(The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province)” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ. พิเศษ /๒๕๖๑

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ประธานชุมชนเป็อยน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์การวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง “พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น(The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province)” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

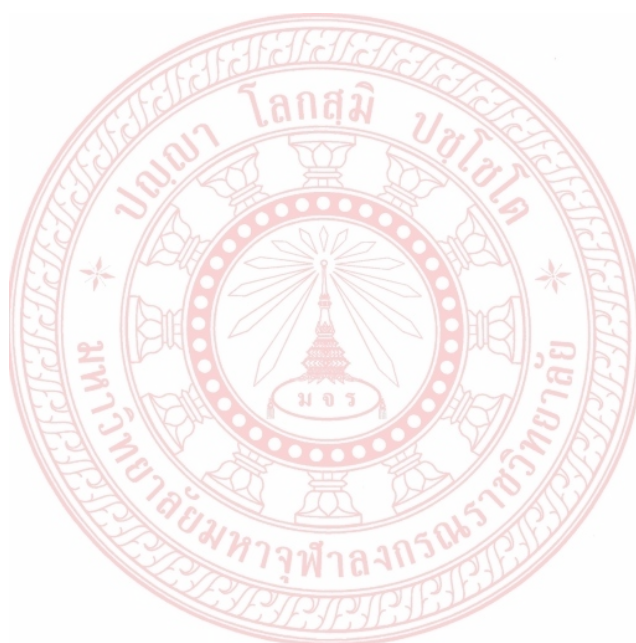
รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

รายนามผู้ให้ข้อมูล

ลำดับ	ชื่อ (นามสมมติ)	อายุ	สถานภาพสมรส	ระดับการศึกษา
๑	พระครูกิตติโชติคุณ	๖๒	-	ปริญญาโท
๒	พระครูประภาส	๕๙	-	ปริญญาโท
๓	พระครูวิจิตรธรรมปัทม์	๔๔	-	ปริญญาโท
๔	พระครูปริยัติธรรมวัตร	๖๒	-	ปริญญาโท
๕	พระครูโสภณวรากร	๕๒	-	ปริญญาตรี
๖	พระมหาธนกร	๓๕	-	ปริญญาโท
๗	พระกฤษฎากร	๓๖	-	ปริญญาตรี
๘	พระอธิการสุนทร	๕๐	-	ปริญญาโท
๙	นายสงกา	๗๓	สมรส	อนุปริญญา
๑๐	นายมงคล	๒๔	สมรส	มัธยมศึกษาตอนต้น
๑๑	นางศิริานี	๕๑	สมรส	ปริญญาตรี
๑๒	จ.ส.ต.คมสัน	๓๖	สมรส	ปริญญาตรี
๑๓	ค.ต.บุญช่วย	๕๑	สมรส	มัธยมปลาย
๑๔	ด.ต.หญิงวิภาภรณ์	๔๘	สมรส	ปริญญาตรี
๑๕	ส.ต.อ.ฉักร	๕๒	สมรส	ปริญญาตรี
๑๖	นายจตุรง	๖๑	สมรส	ปริญญาตรี
๑๗	นายวิชัย	๖๒	สมรส	ปริญญาโท
๑๘	ร.ต.ต.สิทธิ	๕๓	สมรส	ปริญญาตรี
๑๙	นายชาญ	๖๙	สมรส	มัธยมปลาย
๒๐	นายกังวาล	๔๘	สมรส	ปริญญาตรี
๒๑	นายมงคล	๔๓	สมรส	มัธยมปลาย
๒๒	นายวิจิต	๕๘	สมรส	มัธยมต้น
๒๓	นายคำบุญ	๕๗	สมรส	มัธยมปลาย
๒๔	นายประเสริฐ	๕๙	สมรส	ปริญญาตรี
๒๕	นายเพ็ญ	๓๘	สมรส	ปริญญาตรี
๒๖	นายสนอง	๕๓	สมรส	มัธยมต้น
๒๗	นายแปลงศักดิ์	๕๑	สมรส	มัธยมปลาย

ลำดับ	ชื่อ (นามสมมติ)	อายุ	สถานภาพสมรส	ระดับการศึกษา
๒๘	นายสมศักดิ์	๗๐	สมรส	ปริญญาตรี
๒๙	นายสุมิตร	๔๖	สมรส	มัธยมปลาย
๓๐	นายนทกรณ์	๔๖	สมรส	มัธยมปลาย
๓๑	นายทองพูน	๓๘	สมรส	ปริญญาโท
๓๒	นายปัญญา	๕๑	สมรส	ปริญญาตรี
๓๓	นายนิยม	๕๐	สมรส	มัธยมปลาย
๓๔	นายบวร	๕๖	สมรส	ปริญญาโท
๓๕	นายทวีศักดิ์	๕๗	สมรส	ปริญญาตรี
๓๖	นางสัจจนันท์	๔๒	สมรส	มัธยมต้น
๓๗	นางวีณา	๕๗	สมรส	ปริญญาตรี
๓๘	นางสาวตรี	๕๖	สมรส	ปริญญาตรี
๓๙	นางมิ่งขวัญ	๕๓	สมรส	ปริญญาตรี
๔๐	นางหนูแดง	๕๐	สมรส	ปริญญาตรี
๔๑	นางนิภาภรณ์	๓๗	สมรส	มัธยมปลาย
๔๒	นางศุภานุช	๔๐	สมรส	ปริญญาโท
๔๓	นางทองม้วน	๕๗	สมรส	ปริญญาตรี
๔๔	นางพรรณทิพย์ภา	๕๕	สมรส	ปริญญาตรี
๔๕	นางสมปอง	๕๔	สมรส	ปริญญาตรี
๔๖	นางบุญศรี	๔๗	สมรส	ปริญญาตรี
๔๗	นางเยาวภา	๓๖	สมรส	ปริญญาตรี
๔๘	นางเพ็ญสุดา	๕๙	สมรส	ปริญญาตรี
๔๙	นางสุดสงวน	๔๓	สมรส	ปริญญาโท
๕๐	นางโกสม	๕๓	สมรส	ปริญญาตรี
๕๑	นายพนม	๕๐	สมรส	มัธยมปลาย
๕๒	นายสุรีย์	๖๙	สมรส	มัธยมปลาย
๕๓	ด.ต.ยุทธไกล	๕๐	สมรส	ปริญญาตรี
๕๔	นายบุญเรือง	๖๕	สมรส	มัธยมปลาย
๕๕	นายพรชัย	๑๗	สมรส	มัธยมปลาย
๕๖	นายทรงศักดิ์	๓๙	สมรส	มัธยมต้น

ลำดับ	ชื่อ (นามสมมติ)	อายุ	สถานภาพสมรส	ระดับการศึกษา
๕๗	นางอุไร	๕๕	สมรส	ปริญญาตรี
๕๙	นางสาวจรรยาภรณ์	๓๐	สมรส	ปริญญาโท
๖๐	นางสุพรรณภา	๔๒	สมรส	ปริญญาโท

ภาคผนวก จ
ภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูล

สัมภาษณ์นายวิชัย อัยรา

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงธนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น

ผู้ช่วยวิจัยทำการสัมภาษณ์ประธานชุมชนวัดวุฒาราม เขต ๑

พระครูวุฒิธรรมภิราม,ดร.

ดำเนินการในการเสวนากลุ่มชุมชนวัดตุตทาราม จ.ขอนแก่น

ผู้วิจัยทำการเสวนากลุ่มกับกลุ่มพระสงฆ์. เป็ยน้อย จ.ขอนแก่น

ภาคผนวก ฉ

แบบตอบรับบทความวิชาการ / หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์

ที่ ศธ ๖๑๓๑.๑/๔๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตขอนแก่น ๓๐ หมู่ ๑ ตำบลโคกสี
 อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
 โทรศัพท์. ๐-๔๓๒๘-๓๕๕๗
 โทรสาร. ๐-๔๓๒๘-๓๓๓๙

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ดอรับบริการตีพิมพ์บทความวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา, พระนรินทร์ สาโชยนต์, พระอ่อน ระหุ่ง, พระมหาวินดี ปะวะเส
 และ พระมหาใจสิงห์ เกื่อนศรี

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของ
 ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น” เพื่อลงตีพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ซึ่งอยู่ใน
 ฐานข้อมูล TCI กลุ่ม ๑ กองบรรณาธิการได้เสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review)
 พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ก่อนตีพิมพ์นั้น

ในการนี้ กองบรรณาธิการขอแจ้งให้ท่านทราบว่า บทความของท่านได้ผ่านการพิจารณาจาก
 คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และจะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬา
 ขอนแก่น ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ

เจริญพร

(พระมหาพิสิฐ วิสิษฐุปญโญ)

ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตขอนแก่น

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น (TCI กลุ่ม ๑)

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐุปญโญ โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖
 อนุธิดา บุญตะวัน โทร. ๐๘๔-๖๓๖-๙๖๖๙

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๖๑

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผศ.ดร.จรัส ลีกา

ข้าพเจ้า นายวิชัย อัยรา ตำแหน่ง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองกงจนสาร อ.กุเวียง จ.ขอนแก่น โทรศัพท์ ๐๘๘ - ๕๙๓๖๔๕๓ ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น(The Buddhist Ethics for prevention and resolution of The drug problem of the community in KhonKaen Province) ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของผศ.ดร.จรัส ลีกา โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๒ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ได้ทราบสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนจากผลการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดในชุมชน
๒. ได้มีการสังเคราะห์เป็นเกณฑ์มาตรฐานจากผลการวิเคราะห์เกณฑ์ในการจัดการปัญหายาเสพติดของชุมชนและมีการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการในการจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชน
๓. ได้เกณฑ์มาตรฐานในการจัดการปัญหายาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการในชุมชนจังหวัดขอนแก่น

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....

(นายวิชัย อัยรา)

ตำแหน่ง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองกงจนสาร

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรัส ลีกา
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ๓๐ หมู่ ๑ ต.โคกสี อ. เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐
วุฒิการศึกษา	พธ.บ. (ศาสนา) เกียรตินิยมอันดับสอง M.A. (Philosophy) เกียรตินิยมอันดับสอง Ph.D. (Philosophy)
ผลงานทางวิชาการ	<p>๑) หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในสังคม ชนบท : กรณีตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (แหล่งทุนมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น) ปีที่ตีพิมพ์ : ๒๕๕๕ แหล่งที่ตีพิมพ์ : วารสารวิชาการธรรมทรรศน์</p> <p>๒) หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ปัญหาการตั้งครุฑของเด็กและเยาวชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.๒๕๕๖ ปีที่ตีพิมพ์ : ๒๕๕๗ แหล่งที่ตีพิมพ์ :วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑(มี.ค. – มี.ย.๕๗)</p> <p>๓) หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านหนองกุงชนสาร ตำบลหนองกุงชนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.๒๕๕๗ ปีที่ตีพิมพ์ : ๒๕๕๙ แหล่งที่ตีพิมพ์ :วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙)</p> <p>๔) หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง Guidline on Participating Development of the Local Governmental Organization for the Community Forest Preservation : A case study of Wat Pa Pachasan Hnong Songhong District, Khon Kaen Province. ปีที่ตีพิมพ์ :๒๕๕๙(2016) แหล่งที่ตีพิมพ์:NIC 2016 The 3rd National and The 1st International Conferences 2016 “Integration of Buddhism with research to develop a sustainable society”</p>

๕) **หัวหน้าโครงการวิจัย** เรื่อง กระบวนการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น (ทุนสนับสนุน วช.ปี ๕๙) ปีที่ตีพิมพ์ : พฤศจิกายน ๒๕๕๙ - กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ แหล่งที่ตีพิมพ์ : วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ ฉบับพิเศษ

๖. **หัวหน้าโครงการวิจัย** เรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของบ้าน วัด โรงเรียนในการจัดการปัญหาเสพติดแนวพุทธของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (The model and process to create strength of villages-monasteries -schools on the problems-Addictive Drug tackling, A according to Buddhism in the Northeastern Region) ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย MCU RS 610760085 สัญญาเลขที่ ว.๐๘๕/๒๕๖๐แหล่งตีพิมพ์วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (พ.ค.-ส.ค.๒๕๖๐)

